

C:\Users\Plazma\Desktop\311\Bulycov_Kirill-Zakon pre draka_SK.PDB

PDB Name: Kirill_Bulycov-ZÁKON PRE DRAKA
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 9.4.2006
Modification Date: 9.4.2006
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Translation © Zuzana Borovská a Margita Svitková 1984
© Mir Moskva 1984

ZÁKON PRE DRAKA

... Po celej Afrike je plno slonov, levov, leopardov,
tiav, opíc, hadov, drakov, pštrosov, kaguárov
a iných dravých zvierat, ktoré znepríjemňujú život
nielen náhodným cestovateľom,
ale aj miestnym obyvateľom.
Ivan Stafengagen

Geografia
St-Peterburg, 1753

1

Pavlyš už bol desať sekúnd hore, keď ho vnútornou linkou zavolali na mostík. Zobudili ho pomocné motory. Keby nebol už celé mesiace vo veľkom hviezdolete, cieľavedome sa zahŕýzajúcom do prázdnoty, neznepokojil by ho takmer nepostrehnuteľný hukot pomocných motorov. Nevedel, čo sa stalo, a už sedel so zatvorenými očami na lôžku a načúval. O desať sekúnd šťukol selektor a ozval sa kapitánov hlas:

- Pavlyš, poďte ku mne.

Kapitán to vyslovil sucho, rýchlo, akoby bol zaujatý voľáčim celkom iným, keď stláčal gombík. Akoby sa vytrhol z práce, len aby povedal tie štyri slová.

Znova šťuklo. Ticho. Iba pomocné motory hučia dobiedzavo, poplašené, ako sotva počuteľná požiarnická siréna - hviezdolet mení kurz.

V navigačnej časti mostíka sa svietilo. Gleb Bauer otvoril atlas hviezd a zakryl ním kopu navigačných máp. Kapitán stál pri riadiacom pulte, fajčil a zo selektoru počúval hlavného mechanika. Potom povedal:

- Treba to spraviť tak, aby to stačilo. Nemôžeme sa zdržiavať.

- Zdravím vás, doktor, - privítal ho Gleb.

Vatlase hviezd mu Pavlyš ponad plece videl stereoskopickú fotografiu planéty. Cez špirály cyklónov sa na nej črtali zelené a modré fláky.

- Čo sa stalo? - opýtal sa ticho, aby nerušil kapitána.

- Vezmeme pacienta. Dostali sme naliehavú výzvu, - vysvetlil Bauer.

Kapitán dával do riadiaceho pultu údaje mechanikov.

- Malo by to vyjsť, - riekol napokon.

Odstúpil od pultu a ponúkol Pavlyšovi ošúchané kapitánske kreslo, na ktoré si sám nikdy nesadal, ale ako domáci pán ho vždy ponúkal hostom.

- Sadnite si a prečítajte, čo nám poslali. Nie je toho veľa, ale pochopíte.

Pavlyš začal čítať modré gravigramové pásky.

„Základňa-14 kozmickej lodi Segeža. Súrne.

Stanica na Clarene žiada lekársku pomoc. V sektore nie je nik okrem vás. Informujte o možnostiach.“

Druhý gravigram:

„Základňa-14 kozmickej lodi Segeža. Súrne.

Odpovedáme. S Clarenou je zlé spojenie. Podrobnosti nepoznáme. Oznamujeme vám volacie znaky stanice. Ak nemôžete pomôcť, oznámte to základni.“

Tretí gravigram prišiel z Clareny.

„Sme radi, že ste s nami nadviazali spojenie. Máme ranených. Lekárov stav je vážny. Potrebná evakuácia. Na stanici je záchranná raketa. Môžeme sa stretnúť na obežnej dráhe.“

V ďalšom gravigrame Clarena oznamovala hviezdoletu údaje o mieste a čase stretnutia, potom nasledoval text týkajúci sa priamo Pavlyša.

„Na otázku o stave ostatných ranených odpovedáme: zvládneme to sami. Ponuku poslať lekára vďačne prijímame. Pracujeme v zložitých podmienkach. Správu pošleme raketou.“

Kapitán si všimol, že Pavlyš číta posledný lístok.

- Prepáčte, - povedal, - že sme vás nezobudili skôr. Vedeli sme, že neodmietnete.

Pavlyš prikývol.

- No ešte vždy môžete odmietnuť...

- Ak váhaš, - prerušil ho Bauer, - rád ťa zastúpim. Aj tak sa väčšmi podobám na lekára. Na túto úlohu vyzeráš príliš ľahkomyselne.

- Kedy sa stretneme s raketou? - opýtal sa Pavlyš.

- Dnes večer. O dvadsiatej druhej.

- Čo je lekárovi... aké sú tam komplikácie?

- O pol hodiny znova budeme mať spojenie. Poradí si tu Miloš bez teba?

- V lete absolvoval kurz. Navyše tu je dobré prístrojové vybavenie a spojenie so základňou, vždy môže konzultovať.

- Myslel som si to, - povedal kapitán spokojne.

- Ako dlho tam budem? - zaujímal sa Pavlyš.

- Zo dva mesiace, - odpovedal kapitán. - Ak tam bude situácia veľmi zlá, budeme musieť stanicu zrušiť.

2

Len čo oznámili, že raketa odštartovala z planéty, Pavlyš sa ponáhlal k priechodovej komore. Na prenos raneného a Pavlyšov nástup mali šesť minút. Bauer vzadu tlačil kontajner s liekmi a materiálom potrebným pre stanicu na Clarene a zjavne závidel. Za ním kráčal Miloš a opakoval ako školák: „Druhá skrinka naľavo, v pravom rohu...“ Neznepokojovalo ho ani tak to, že nevie liečiť, väčšmi sa bál, že si nezapamätá, čo kde je.

- Keby niečo, pomôže ti, - riekol Pavlyš a ani sa neobzrel.

- Kto?

- Tvoj pacient. Veď je lekár.

Keď sa otvoril príklop a dvaja ľudia v ošúchaných, kedysi modrých kombinézach vniesli nosidlá, Pavlyš na prvý pohľad pochopil, že tento pacient Milošovi tak skoro nenapovie, ako ho má liečiť.

V bielej spleti obväzov bola široká škára pre oči a úzka pre ústa. Oči sa otvorili a znehybneli ako v úľaku. Pavlyš prešiel dlaňou ponad ne; zdalo sa, že pacient je mŕtvy. Úzka škára v obväzoch sa však badateľne pohla.

- To nič, - ticho povedal, - to nič...

Kapitán sledoval túto scénu na mostíku na obrazovke. Chápal, že sa Pavlyšovi ťažko odchádza do priechodu, do rakety, keď tu necháva chorého.

- Chod', Slava, - ozval sa kapitán. - Ak bude treba, zavoláme základňu.

Nosidlá stáli v priechode. Tí, čo ich priniesli, čakali.

- Tam, - začal lekár. Pri rozprávaní mal zjavne veľké bolesti a len s námahou sa udržiaval pri vedomí. Ako keby sa držal okraja skutočnosti, visel na ňom, pridŕžajúc sa končekmi prstov, a chcel povedať niečo dôležité...

- Poďme, - povedal chlap z Clareny. Bol veľmi mohutný. - Lebo to nestihneme.

- Tu je list, - ozval sa druhý, nižší a nápadne chudý, kombinéza na ňom len tak visela, a podal Milošovi veľkú modrú obálku. - Len narychlo sme to stihli pripraviť. Je tam správa a údaje o pozorovaní.

Miloš vzal obálku, no ani si nestačil uvedomiť, čo robí, už mu ju Bauer vychytil.

Pavlyš položil ruku Milošovi na plece.

- Pusti sa do toho.

Pacient bol v bezvedomí.

3

„Títo ľudia sú zrejme veľmi vyčerpaní,“ pomyslel si Pavlyš. „Alebo sa im nepáči.“ Raketa vošla do vysokých oblakov. Mohutný muž riadil. Bol neuveriteľne špinavý. Aj druhý muž, ten chudý, bol strašne špinavý. Pavlyš si pomyslel, že azda nemajú na Clarene vodu a rozbili sa im všetky zrkadlá.

Pilot sa obrátil, akoby sa dovtíпил, o čom nový lekár rozmýšľa.

- Hrozný pohľad, však? - modré oči na hnedej tvári mal ako z fosforu.

Pavlyš sa neopovážil nesúhlasiť s ním.

- Nepredstavili sme sa. Som Jim, - povedal mohutný pilot.

- Leskin, - ozval sa chudý. Rozvažoval sa v kresle so zatvorenými očami.

- Vladislav Pavlyš.

- Doktor Pavlyš, - riekol Leskin. - Nuž čo, veľmi ma teší.

- Ako sa majú chorí? - opýtal sa Pavlyš.

- Kto ako, - odpovedal Jim. Leskin znova zavrel oči. - Leopold má zlomenú nohu, veľká Taňa zimnicu. Ostatní tak rôzne.

- A vy? - Pavlyš prešiel priamo k veci.

- Ja? - pilot sa s námahou obrátil k Leskinovi, ale ten mu nepomohol. Pustil riadenie a vysúkal si rukáv vyše laktá.

Obnažil hlbokú, ešte nezacelenú jazvu, celkom akoby mu bol ktosi do ruky zaťal sekerou. - Zimnicu som mal už dva

razy, - ponáhlal sa upokojiť Pavlyša.

- Jim, nestraš doktora, - ozval sa Leskin. Hlas mal vysoký a akoby trochu strojený.

- Keď pristaneme, ošetrím vás, - povedal Pavlyš. - O dva dni po tom nebude ani stopy.

Pri tých slovách sa Leskin celkom prebral a poučujúce povedal:

- Ste netaktný, mladý muž. Strešnij je vynikajúci lekár.

- Nemal som v úmysle pochybovať...

- A ja opakujem, že Strešnij je výborný lekár a robil všetko, čo bolo v ľudských silách. Neviete ani, ako to u nás vyzerá...

Pavlyš mu chcel odvrknúť, pretože sa tiež pokladal za dobrého lekára, ale ovládol sa. Leskin pravdepodobne žiarlil. Strešnij bol jeho priateľ. Pavlyš bol zas ako poručík holobriadok, ktorého poslali k čate, kde včera ranilo obľúbeného veliteľa.

Leskin mal dlhú tvár s mäkkým, ovisnutým nosom, ale viac sa nedalo rozoznať. Mal ju pomaľovanú špinou, celkom ako Indián na vojnovom chodníku.

- Máme slabú vysielacčku, - zmenil tému Jim. Zjavne sa chcel vyhnúť sporu. - Druhý variant expedičnej. Veľmi nás potešilo, keď sme sa dozvedeli o vašom hviezdolete. Obávali sme sa, že náš lekár nevydrží. A ten váš mládenec je šikovný?

- Je tretí mechanik, - povedal Pavlyš. - A druhým povolaním chirurg.

Pavlyš sa novým známym nezmienil o svojich pochybnostiach a obavách.

4

Raketa pristála. Chrbát sa opäť zaboril do kresla. Pavlyš nahmatal na hrudi pracku. Leskin natiahol ruku v špinavej rukavici, aby mu pomohol. Pilot Jim už vstal a zakryl riadiaci pult.

- Vitam vás, - povedal. - Našťastie mrholí...

Pavlyš sa pri ňom cítil ako piadimužik.

Leskin vzal Pavlyšovú tašku.

- Nemusíte sa ponáhľať, - povedal. - Čakajú nás.

Ktosi zaklopal na dvere. Trikrát. Jim odišiel dozadu otvoriť príklop nákladového priestoru. Leskin povedal:

- Poďte.

Pavlyš prekročil prah, Leskin ho chytil za lakeť a nástojčivo, akoby mu chcel oznámiť voľačo tajné, ťahal ho k planétochodu, čo stál na tri kroky od rakety. Otvor na planétochode bol dokorán, pred ním stál chlapec, špinavý ako tí dvaja, hľadel na oblohu a Pavlyša si vôbec nevšimol. Jim vyťahoval kontejner. Pavlyš mu chcel pomôcť, ale tu sa to nepatriło. Leskin ho vsotil do planétochodu, zvyčajného expedičného vozidla, pohodlného ako dom. Pavlyš dokonca pozrel na druhý hák pri otvore, kde vlni na Burane zvyčajne visela jeho kamera.

Jim s chlapcom horko-ťažko vtlačali do otvoru masívny kontajner. Ponáhľali sa. Leskin si sadol k otvorenému vrchnému príklopu, hľadel von a mlčal.

Keď preniesli náklad, mladý vodič sa obrátil k Pavlyšovi a povedal pekným hlbokým hlasom:

- Vitam vás, doktor. Volám sa malá Taťjana.

Pavlyš sa predstavil a len tak-tak sa ovládol, aby nepovedal, že takú špinavú ženskú tvár ešte nevidel.

Malá Taťjana si seabedome sadla na miesto vodiča a vyrazila tak, že Pavlyš skoro vletel hlavou do háku. Planétochod nadskakoval na výmolochoch. Ešte tu nestihli vybudovať cestu. O niekoľko minút planétochod začal vystupovať nahor, namáhavo liezol do prudkého svahu, potom sa konečne ocitli na rovnom vrchole pahorku.

5

Planétochod prešiel rovnú plošinu a prudko zastal. Svetlo za okrúhlymi oblokmi sa zmenilo. Teraz bolo mäkké, žlté.

- Sme na mieste, - povedala Taťjana.

Pavlyš postrehol, že sa všetci zrazu uvoľnili, akoby sa boli zbavili predošlého napätia.

- Pomôžte mi nadvihnúť kontejner, - požiadal Jim. - Bolo by škoda rozbiť voľačo, keď sme už doma.

- Mimochodom, sú tam aj slede, - povedal Pavlyš. - Aj čierny chlieb.

- Slede, - gurmánsky vzdychol Jim. - Sám ponesiem debničku, ako skúpy rytier svoju milovanú truhlicu. - Jim sa vyžíval v citátoch a prisloviach.

Taťjana otvorila otvor a nikto nebránil Pavlyšovi, aby vystúpil prvý.

Planétochod stál v garáži, vystavanej pevne ako bašta pevnosti. Brána bola zavretá, garáž výrazne osvetlená a na prvý pohľad bolo vidieť, že je praktická, ba aj útulná, ako bývajú útulné pracovne alebo ateliéry, ktorých užívateľom nezáleží, akým dojmom pôsobia na iných, jednoducho tu žijú a pracujú.

Pred planétochodom stála driečna žena s krátkymi jemnými kučeravými tmavými vlasmi s ofinou na čele. Mala drobnú tvár s ostrou bradou, veľkými očami, plnými perami, v kútikoch trochu zahnutými dohora. Bola dôkladne čistá; ani na kombinéze, ani na tvári, ani na úzkych dlaniach nebolo vidieť ani fliačik. S vodou je tu všetko v poriadku, v duchu usúdil Pavlyš.

- Doktor Pavlyš? - opýtala sa, ale nečakala na odpoveď a pokračovala. - Vitajte. Volám sa Nina Ravvová. Som veliteľka stanice. Dostanete izbu, v ktorej predtým býval Strešnij. Oddýchnite si, potom sa s nami naobedujete.

- Ďakujem, - povedal Pavlyš.

Čosi zahrnuto po streche, celkom ako keby sa na ňu zosypala kopa skál. Lampy sa zatriasli. Jedna praskla a zosypali sa črepiny.

Všetci zmeraveli, čakali. Skaly sa sypali ďalej.

- Čo to je? - opýtal sa Pavlyš, no nik ho nepočul.

- Poďme! - zakričal Jim. - Ten sa teraz tak skoro neupokojí.

- Koľkokrát som vravel, - povedal Leskin, - aby sme strechu natreli na zeleno.

- Mali by sme... - začala malá Taťjana, ale Nina ju prerušila:

- Neopováž sa! - navzájom si dokonale rozumeli z pol slova.

Pavlyš zbadal, že Taťjana má na čele sivý pás náplasti a keď ho viedla do izby, povedal jej:

- Ak máte rozbité čelo, prídte ku mne, lebo vám to zhnisá.

- Už sa mi to skoro zahojilo, - riekla Taťjana, ale Pavlyš jej neveril. - A vôbec, jazva prieskumníkovi pridáva na kráse.

Vonkoncom nechápem Ninu, aj ofinu si začala česať, aby nikto nevidel, ako sa jej drak zadrpal do čela. Ešte šťastie, že nemá poškodené oko.

Zastali pred dverami.

- Vojdite, - povedala Taňa. - Tu býval Strešnij. Len nič neprekladajte. To by vám doktor neodpustil. Je veľmi pedantný.
6

- O pol hodiny je obed, - riekla Tat'jana. - Prešli sme vedľa jedálne. Tretie dvere od vás. Nezabudnete?

- Ďakujem, a kde je nemocnica?

- Nina vám všetko povie. O pacientov sa nebojte. Keby šlo iba o nich, neboli by sme vás volali. Príbudnú ďalší, - dodala s istotou a razom prešla na inú tému: - V skrini sú Strešného veci. Môžete ich používať. Nenahnevá sa. Je tam sieť proti komárom a tak ďalej.

Tat'jana zmizla.

Keď Pavlyš osamel, rozhodol sa, že sa prezlečie. Prišiel v modrom dennom pracovnom úbore a ponášal sa na papagája medzi vrabcami. Rozbalil si tašku, vytiahol mydlo a štetku. Po výlevke splašene behali malé chrobáky, podobné čiernym mravcom. Pavlyš ich zmyl prúdom vody, umyl sa a potom pristúpil k oknu. Cez mreže bolo vidieť svah pahorku, na ktorého vrchole stála stanica. Na svahu, zvažujúcom sa dolu k lesu, rástlo nízke krovie, z ktorého vyrastalo zopár nízkych stromov so silnými koreňmi. Ďalej sa až po obzor tiahla jednotvárna sivozelená rovina. Ďaleko sa v opare črtal ešte jeden pahorok. Asi vo vzdialenosti troch kilometrov po rovine tiekla rieka, odrážajúca svetlé popolavé oblaky, sčasti priezračné, prepúšťajúce slnečné svetlo; všetky predmety vrhali ľahké rozmazané tieň a samy boli neforemné, nehmotné. Plošina pred stanicou bola prázdna, iba nad akýmsi prístrojom na štípe pri jej okraji krúžil roj hmyzu.

V izbe boli badateľné Strešného stopy. Na stolíku ležali knihy, rozhádzané lístky, kazety. V kúte ležala zmotaná špinavá kombinéza. Lôžko však bolo dôkladne postlané.

Medzi papiermi na stole bola aj hrubá kniha v zelenej väzbe. Pavlyš ju otvoril. Zistil, že lekár je konzervatívny. Nielenže si písal denník, ale ešte ho písal rukou. Mal čitateľný rukopis, písmená boli okrúhle, každé osve. Nevdojak prebehol zrakom prvé riadky. „...Môj denník nebude mať ani vedeckú ani literárnu hodnotu. Skôr mi poslúži ako podklad na vlastné úvahy...“

Vtom si Pavlyš uvedomil, že už uplynulo štyridsať minút. To je faux pas. Všetci sa už zišli v jedálni, keď príchod novej tváre je na vzdialenej stanici udalosťou, isto bude musieť odpovedať na obligátne otázky; človek nie vždy vie, čo nové hrajú vo Veľkom divadle a či už funguje nová baňa na Mesiáci. Pavlyš pozrel do zrkadla. Lekár by vždy mal ísť príkladom; bol dobre oblečený, oholený, upravený. Vtom zahrmel výbuch.

Stanica sa zatriasla. Ktosi prebehol po chodbe. Nastalo ticho.

7

Jedáleň bola prázdna. Ľudia ju opustili v chvate - na stole boli čisté tanieri, spod pokrievky hrnca stúpala para, stoličky boli odtiahnuté, jedna ležala prevrátená na zemi, nik si nedal námahu, aby ju zdvihol...

- Dokelu s týmito tajomstvami, - zahromžil Pavlyš a postavil stoličku. - Záhady, tajomstvá a lietajúci Holanďania. Vysvitne, že tu som sám, ostatní bohviekde zmizli.

Pavlyš sa zarazil, vlastný hlas mu znel neprirodzene. Niekoľko sekúnd stál a načúval, potom vyšiel z jedálne a kráčal po chodbe smerom k východu, ku garáži.

Stanica nebola veľká, no zdala sa veľmi priestranná, pretože všade bolo plno dverí, kútov, slepých chodbičiek, laboratórií, skladov a ktovieakých izbietok. Skúsil otvoriť niekoľko dverí, napokon zastal pred dverami, ktoré boli väčšie ako ostatné a podľa neho by mali viesť do garáže. Zdnuka mali masívnu záporu. Pavlyš ju s námahou odsunul. Mýlil sa - dvere viedli priamo von. Tvár mu oviol teplý vlhký vzduch, naplnený bzukotom hmyzu. Vykročil von, vtom ho však ktosi surovo schmatol za plece a mykol nazad. Leskin zasúval záporu.

- Zbláznili ste sa?! - zvolal bez okolkov.

- Prepáčte, - riekol Pavlyš, - ešte som si nezvykol na miestne obyčaje.

- Ak si budete zvykať, dlho sa tu nezdržíte, - oznámil mu Leskin. Na Pavlyšovo prekvapenie bol umytý a ukázalo sa, že je to celkom dôstojný päťdesiatnik; tvár mu brázdili vrásky, akoby ich príroda nevyrezala nožom, ale vytesala dlátom.

- V najlepšom prípade by ste do stanice vpustili plno komárov, - pokračoval Leskin. - Všetci by dostali zimnicu. Vy prvý. A neurážajte sa. Zvyknete si. Pri pohľade na otvorené dvere aj vám bude behať mráz po chrbte. Hľadáli ste jedáleň?

- Nie, - riekol Pavlyš. - Obedujúcich.

- Sú v garáži. Obed odložili. Hľadal som vás.

Dvere do garáže boli hneď vedľa.

- Vojdite, - povedal Leskin už privetivo. - O chvíľu sa vrátia.

Garáž bola prázdna. Planétochod bol preč. Leskin načúval a rýchlo prešiel k spínaču pri dverách garáže.

- Nezľaknite sa, doktor, - povedal.

Pavlyš netušil, čoho by sa mal zľaknúť, no pre každý prípad odstúpil k stene.

Vo dverách sa zjavil tupý predok planétochodu. Vozidlo sa plazilo pomaly, dôstojne, ako drevorubač vracajúci sa domov s poriadnym brvnom. Takisto dôstojne prešlo cez garáž a zastalo tesne pri stene. Vo vleku pritiahlo obrovského tvora, z ktorého ovisali dva čierne zdrapy, veľké ako plachty fregaty.

Na pozadí bieleho rovnobežníka dverí skákali dve postavičky. Vyzerali ako bábky v divadle tieňov, rozhadzovali rukami a strkali sa navzájom. Voľáčo veľké, tmavé na okamih zastrelo svetlo a hneď nato zazneli výstrely. Potom sa dvere zatvorili a doslova odrezali hluk.

- Sú tu všetci? - zvolala Nina. Tvár mala zahalenú ako moslimská žena. V ruke držala pištoľ.

- Všetci, - ozval sa Jim, zoskakujúc z planétochodu. - Zrátal som nás.
Malá Tat'jana pristúpila k sivej oblúde a položila na ňu nohu.
- Hajderabádsky maharadža a ukoristený tiger ľudožrút. Kde je fotograf?
- Neblázni, Tat'jana, - zahriakol ju Leskin. - Možno je ešte živý.
- Ani jeden tiger neostal živý po výstrele mladého maharadžu, - namietla Tat'jana.
Tat'jana voľakde stratila náplasť. Čelo mala zaliate krvou. Pavlyš to zbadal, ale nohy ho nevdojak doniesli k opache rozprestretej na zemi. Bol to drak. Aspoň iné pomenovanie mu neprišlo na um. Hlavu mal dobrý meter dlhú, lesklé žlté zuby, sklené oči hrozivo vyvalené a čierne plachty boli krídla.
Tak toto je pôvodca strachu a nešťastia, polapený, porazený vinník.
- Taký vtáčik letáčik, - povedal Jim, ako kráčal k Pavlyšovi. - Videli ste už voľakedy čosi také? Rozpätie krídel má pätnásť metrov.
- Božechráň, - riekol Pavlyš. - Netúžim po takých známostiach.
Vedľa Pavlyša stál nevysoký plešatejúci muž s dobrosrdečnou okrúhlou tvárou.
- Prenasledoval vás? - opýtal sa ho Pavlyš.
- Prenasledoval? - muž sa usmial. - Prenasledoval. Jemne povedané. Ako keď dievčinu prenasleduje nástojčivý nápadník. Nie, poľoval na nás. - Muž sa nešikovne opieral o palicu.
- Takže vám môžem gratulovať?
- Áno, to je prvý, - povedala Nina, odhaľujúc si tvár. - Zoznámte sa - Leopold. Náš seizmológ a geofyzik.
- Pozrite, - zvolala Tat'jana a nadvihla okraj krídla. - To ja som včera strieľala. Trafila som ho do krídla.
- A kde je potom maharadžov smrteľný zásah? - opýtal sa Leopold. Zvraštil sa. Mal bolesti, keď stál. Jednu nohu mal vystretú.
Pod krídlom sa zjavila laba vyzbrojená zahnutými pazúrmí. Boli celkom ako orientálne meče.
- To by bol kindžal, - vzrušene povedal Jim. - Na celej Zemi by nemal páru. Zberatelia by šaleli.
- Ešte si naberieš kindžaly, - riekla Nina. - Tohto rozrežeme na kúsky, aby sme zistili jeho stavbu tela.
Pozrela na Pavlyša, akoby mu dávala najavo, že to už je jeho starosť.
- Mám tomu rozumieť tak, že ich je viac?
Otázka prieskumníkov rozveselila.
- S kým myslíte, že sme bojovali, kým planétochod vchádzal do garáže? - opýtala sa Tat'jana. - Má rodinu, a tá sa bude kruto mstiť.
Ako na potvrdenie jej slov znova zarachotilo po streche. Bol to taký rachot, že sa museli dorozumievať posunkami. Pevne postavená garáž sa otriasala a Pavlyšovi sa žiadalo čím skôr vojsť otvorenými dverami do vnútra stanice. Jim mohutnou päťou pohrozil povale, ale nemalo to nijaké dôsledky. Leskin vytiahol pištoľ a namieril nahor. Nina ho chytila za ruku. Všetci stáli s vyvrátenými hlavami a čakali. Strecha nevydržala. Cez otvor v kove vtrhlo biele svetlo a Pavlyš zazrel žlté meče, čo driapali kov, akoby to bol papier.

8

Krátky, ale zato hlučný a zúrivy zápas s drakom, čo sa chcel pomstiť za smrť svojho príbuzného, si Pavlyš pamätal iba popletene a úryvkovite ako človek, čo si chce po poriadku ujasniť, ako vypukla rodinná zrada, no nevie pochopiť, prečo stará mama tresla tetu panvicou. Pamätal sa, ako Leskin strieľal nahor, pamätal sa, ako sa drak pchal do otvoru a jednou labou hompáľal vo vzduchu, snažiac sa schmatnúť voľakoho z ľudí, čo sa pritisli k stene, pamätal sa, ako Jim zapol protipožiarnu hadicu a prúdom vody do rozďavenej papule zahnal netvora, no nevedel si spomenúť, čo sám robil v tých dvoch-troch minútach, hoci dúfal, že sa nesprával zbabelo.
- To by sme teda mali, - povedala Nina a hľadela do širokej diery s obtrhanými okrajmi, nad ktorou nízko leteli oblaky. - Dnes v noci musíme opraviť strechu. Kto sa hlási?
- Urobím to, - ozval sa Jim. - Ani mi nemusíte pomôcť.
- A ja? - opýtal sa Pavlyš.
- Vy sa pohráte s týmto. - Nina ukázala na draka.
- Nie aby ste sa niečím nainfikovali, - upozornil ho Leskin.
- Teraz sa vrátim do jedálne, - povedala Nina. - Budeme pokračovať v prerušenom hodovaní. Leopold, chodte do nemocnice, doktor príde k vám poobede.
Pavlyš narýchlo ošetril ranu malej Tat'jane, ktorá s rovnakým stoicizmom znášala bolesť i Pavlyšove výčitky, ba dokonca mu stihla porozprávať, ako zabili draka.
- To vymyslel ešte doktor Strešnij. Veď na ne nič nepôsobí. Aj hlavu môžete zasiahnuť, no mozog je taký maličký, že je to len zbytočné plytvanie strelivom. Strešnij vymyslel spôsob s panákom napojeným na nálož s rozbuškou. Tri dni si atrapu ani nevšímli. Možno reagujú iba na pohyblivý cieľ...
- Je ich veľa? Vydržte, už končím.
- To nič, vydržím. Naraz ich nebýva veľa. Už som sa ich naučila rozlišovať. Ten, ktorého sa nám podarilo uloviť, je pomerne malý. Má matku - tá aj slnko zatieni. Podľa mojej mienky sa práve ona dobýjala k nám. Krúžia na oblohe ako supy, ale nevyzerajú hrozivo. Pikujú ako kamene. Stačí sekunda, a už je tu. Človek v čiernom alebo zelenom oblečení má ešte šancu, no hocijaká svetlá škvrna ich dráždi ako červená handra býka. Možno ste si všimli, že si aj tváre natierame blatom.
- Všimol som si.
- To nie je patologické, ale nevyhnutné.
- A nešlo by to voľajako bez blata?
- Nič iné sa nedá vymyslieť. Líčidlo nemáme. Skafandre sú svetlé. V nich sa vôbec nedá vyjsť. Dá sa ušiť plášť z deky.

Nina tak chodí. No v tunajšej horúčave v ňom môže pracovať iba ona. Blato je pohodlnejšie.

- Všetko som pochopil. Poďme sa naobedovať.

9

- Sadnite si, doktor, - vyzvala ho Nina. - Je načase zasvätiť vás do našich problémov.

Pavlyš si poslušne sadol. Tatjana odbehla do nemocnice s jedlom pre pacientov.

- Možno sa vám zdá, že vás náročky strašíme. To nie je planéta, ale akýsi zlý sen, - pokračovala Nina. - Fantastický román. Súrna výzva zo vzdialenej stanice, kde neznáma hrozba ničí život za životom. Potom sa zjaví neznámi, nosidlá, tajomná cesta nad strašnou planétou...

Jim priniesol hrniec s polievkou a nabral do tanierov. Naberačka mu v ruke vyzerala ako čajová lyžička. Aj tanier mal inakší, ako vidieť, vozil si ho so sebou; zmestili sa doň zo tri litre.

- Rozuzlenie sa skrývalo v strašnom netvorovi, čo prenasledoval mierumilovných vedcov, - povedala Tatjana.

- A kŕmili ho mladučkými vedeckými pracovníčkami, - pridal sa Jim.

Leskin sa nezúčastnil na hre. Pustil sa do polievky, jedol systematicky, ale akosi smutne, ako keď sa dospelý náhodou ocitne na detskej oslave.

Tatjana sa vrátila od pacientov a sadla si.

- Ako je možné, že sa o drakoch nevedelo skôr? - spýtal sa Pavlyš.

- Aj my sme sa čudovali, - povedala Nina. - Prvá výprava sa o nich ani len slovom nezmienila. Nazdávam sa, že vari preto, lebo tábor mali ďaleko odtiaľto na brehu mora, tam boli iné problémy a iná fauna.

- Tiež nie vždy príjemná, - dodala Tatjana.

- Áno. Keď hľadali miesto pre stálu stanicu, padol im do oka náš pahorok. Vtedy bolo obdobie dažďov. Lialo od rána do večera. Tie potvory nelietajú, keď prší. Vyčkávajú v hniezdach.

- To len teraz ustavične pozeráme na oblohu, - povedala Tatjana. - Vtedy sme sa mali ako v kúpeľoch. Len čo prestalo pršať, oteplilo sa. Vybrali sme sa s Ninou do terénu. Sedela som v planétochode, ona niesla prístroje. Dodnes nechápem, ako sa jej podarilo ujsť. Sedím si, a vtom Nina vletela do dverí planétochodu, prístroje kdesi stratila, zabuchla dvere, a ten ba-á-ch po streche. Ničomu som nerozumela. Pamätáš sa, Nina?

Nina prikývla. Pavlyš si dovoľil zapochybovať, že sa Nina voľakedy prechádzala po tejto planéte ako po promenáde.

- Dobré, - povedala Nina, keď Tatjana skončila. - Všetko je jasné. Pavlyš už videl draka. Máme aj iné problémy.

Najlepšie bude, keď sa s nimi zoznámite hneď. Problémom číslo dva sú komáre. To nie sú komáre, ale pekelná pliaga pre mňa osobne horšia ako draky. Sosák majú asi centimeter dlhý a prepichnú ním akékoľvek tkanivo. Poľujú na nás, len čo zájde slnko. Ak človeka doštípu, dostane zimnicu. Veľká Tatjana teraz leží v nemocnici. Nuž teda tak žijeme, cez deň nás ohrozujú draky, v noci komáre; a veď my musíme vo dne v noci kontrolovať prístroje...

- Nemyslite si, - povedal Leskin, dojedajúc polievku, - že sa sťažujeme. Všade sú nejaké komplikácie.

- Ani mi na um neprišlo...

- Počkajte. Na druhej strane sa môže stať, že podceníte naše problémy práve pre tú ľahkosť, s akou, žiaľ, berieme seriózne veci. Ak nepodnikneme nejaké opatrenia, neviem si predstaviť, ako sa to skončí. Jedzte, polievka vám vychladne.

- Nemôže, - povedala Tatjana, - rozmýšľa, ako by sme sa zbavili drakov. Všetci sme tým prešli, doktor.

Nemocnica bola trochu väčšia izba ako ostatná. V jednej polovici stáli dve posteľe. Blížšia k dverám bola zastlaná, na druhej ležal Leopold.

Za závesom v druhej polovici tiež bola posteľ. Spala na nej kučeravá žena tmavej pleti.

- Taňa, spiš? - spýtal sa Leopold, keď mu Pavlyš prezrel nohu.

- Nie. Som hore. Doktor, chcela by som sa s vami zoznamiť. - Hlas mala slabý.

Veľká Tatjana mala vysokú horúčku, čelo mala vlhké, oči sa jej leskli... Na čokoládovej tvári vystupovali svetlomodré pery.

- O hodinu sa začne posledný záchvat, - povedala Tatjana. - Už to poznám. Absolvujem to tretí raz. No drakov sa nebojím. Na čiernych sa nevrhajú.

- A kto sa na teba vrhol minulý týždeň? Medveď?

- To bol farboslepý drak, - vysvetlila.

Koketne pozrela na Pavlyša. Páčil sa jej.

- Na poličke by mal byť Strešného zošit, - riekol Leopold. - Je na ňom napísané Komária zimnica. Nájdete v ňom aj Tatjanin chorobopis.

Pavlyš našiel zošit. Známe písmo. Ako keby preberal službu na klinike.

10

Keď prišiel Pavlyš do garáže, drak už bol rozložený na dlážke; blanovité krídla mal rozťahnuté, laby s pazúrmí pritlačené k bruchu a vycerenú papuľu vyvrátenú dozadu. Dalo by sa povedať, že sa ponášal na prišpendleného motýľa pod sklom.

Jim stál na streche planétochodu a zvrchu draka fotografoval. Ostatní čakali, kým skončí, a vyrušovali ho radami.

Najmä Leskin, ktorý sa nazdával, že Jim robí všetko zle. Fotografovanie pokladal za svoju doménu.

Drak bol príšerný. Nebolo ťažké predstaviť si, aký je „v pracovnom nasadení“ - poltonová riadená strela.

- Prečo nás tak nenávidia? - zádumčivá sa spýtala malá Tatjana.

- Najhoršie je, - riekla Nina, keď zazrela Pavlyša, - že si nemôžeme dovoliť celý čas sa skrývať pred drakmi. Napokon nás po jednom požerú. Nie ste ustatý, Pavlyš? - opýtala sa. - Tak sa ujmite pitvy.

Pavlyš zrazu pochopil, že čas zoznamovania sa skončil. Už ho nik nebude porovnávať so Strešným, vopred presvedčený, že predošlý lekár bol lepší. Začína sa práca. Pavlyš prevzal službu a musí vymyslieť niečo proti drakom.

... Pred polnocou bol Pavlyš taký ustatý, ako keby bol celý deň vláčil kamene. To hlavné už mal za sebou; časti rozkúskovaného draka boli uložené v chladničkách a bankách. Primitívny, zato účelne skonštruovaný bojový stroj asi na úrovni pterodaktyla. Veľmi ťažko ho bolo zabiť. Najoptimálnejší prostriedok na boj s ním by bola zrejme pasca s mínou. Ešte lepšie by bolo zohnať protiletadlové delo. No Pavlyš si uvedomoval, že keby vyslali na základňu takú žiadosť, namiesto dela by im poslali psychiatra.

- Nuž čože, - nadviazal na toto konštatovanie Jim, ktorý nikdy nestrácal guráž. - Budeme klásť míny. Už sme prežili aj horšie veci...

- Odnes srdce do chladničky, - riekol Pavlyš. - Potom prezrieme žalúdok a pre dnešok skončíme.

Pavlyš sa zaklimatizoval, ba začal prieskumníkov aj prehánat'. Jim poslušne odniesol do skladu vrece z umelej hmoty s desaťkilogramovým dračím srdcom.

O pol druhej Pavlyš zistil, že drakov žalúdok je takmer prázdny, ak sa nevezmú do úvahy tucty kamienkov, a vyhlásil koniec pracovného dňa, pomerne dlhého prvého dňa na neznámej planéte /ráno bol ešte na tisíce kilometrov od tohto rajského kúta!/. Dlhو sa umývali s Jimom pod sprchou, dosť bezúspešne sa usilovali zmyť zo seba dračí zápach.

- Doktor, zistil si, čo draky žerú? - spýtal sa Jim, keď sa utieral.

- Nič nežerú, - odvetil mu Pavlyš. - Myslím to vážne.

Vyčerpaný lekár odišiel do kabíny a upadol do sna ako do bezodnej jamy.

11

- Dobré ráno, doktor, - povedal Jim. Stál nad Pavlyšovou posteľou so sklonenou hlavou, pretože všade sa musel prikríčať. - Nezobudil som ťa?

Bola to zbytočná otázka. Zobudil.

- Ako dlho som spal?

- Nie veľa, - odvetil Jim. - Sedem hodín. Po tej včerajšej práci by sa aj viac zišlo. Chystáme sa však s malou Taňou do lesa a pomyslel som si, že by ťa to mohlo zaujímať. Zároveň vyvezieme zvyšky draka. Veľmi nepríjemne smrdí.

Mimochodom, veľká Taťjana už vstala a má službu v kuchyni. Ba aj na čaj postavila, lebo sa nazdáva, že ráno raňajkuješ. Daj si pozor! Taťjana je žena z trópov, veľmi temperamentná. Tak ja idem naložiť mäso.

Pavlyš najskôr nazrel do nemocnice. Leopold čítal. Noha ho netrápila. Pavlyš si sadol na kraj lôžka a porozprával sa s ním o bežných veciach. Lekári sa radi takto rozprávajú s pacientmi pri raňajších vizitách. Okrem toho Pavlyš a Leopold ľahko našli spoločnú reč, pretože si boli navzájom sympatickí.

Veľkú Taťjanu našiel v jedálni. Po včerašom záchvate nebolo ani stopy. Potešila sa, keď zočila lekára, a Pavlyš si pomyslel, že je to silná a energická žena, žijúca s elánom a veselo. Vo fľakatej kombinéze vyzerala elegantne ako kapitán luxusného hviezdoletu v slávnostnej uniforme.

- Á, vitajte, skvelý drakobijca! - zvolala. Odišla pyšne do kuchyne a zhrmotala kávovarom. Potom odtiaľ zakričala: - Keď zlikvidujete všetky draky, nechajte pre mňa jedného maličkého.

- Načo by vám bol?

- V našej dedine bude mať veľký úspech. Starci rozprávajú, že kedysi bolo v našich končinách plno drakov. Potom zmizli. Niektorí ľudia doposiaľ veria týmto rozprávkam. A vôbec, voľakedy bolo veľa všelijakých zverov.

- A teraz?

- Niektoré vyhynuli.

- Taťjana, určite aj vy máte nápady, ako sa zbaviť drakov.

- Ja som šťastná výnimka. No môžem vám poradiť. Obráťte sa na nášho hlavného teoretika doktora Strešného. V jeho izbe musí byť denník. Vždy nás presviedčal, že je posledným predstaviteľom rodu memoáristov.

- Videl som ten denník. No nedovolil som si ho čítať.

- Strešnij by sa nehneval. Iste v ňom nájdete dačo užitočné, niektoré jeho úvahy vám možno napovedia kľúč k rozlúšteniu.

Taťjana priniesla kávu. Vošiel Jim.

- Už by sme mali vyraziť, - povedal.

12

Jim pripevnil prives so zvyškami draka za planétochod a vyviezli ich dolu do jamy na odpadky. Ďalšie draky sa neukazovali. Jemne a husto pršalo, a draky nemajú rady také počasie.

Potom planétochod zamieril dolu k rieke, kde Jim ako geológ už dávno chcel prezrieť denudácie, ale doposiaľ na to nenašiel čas.

Pavlyš sedel vedľa malej Taťjany, ktorá riadila stroj.

- Je tu veľa zvierat? - spýtal sa.

- Málo, - odvetila. Zahryzla si do spodnej pery a tmavá kučera jej sklzála na obväz. Pavlyš si pomyslel, že vyzerá ako malý kovboj, ktorému sa na ródeu ušiel mimoriadne divoký mustang.

Nízke brehy potoka zarastené kríkmi a pichľavou trávou boli čoraz strmšie, potok napínajúci sa z prameňov a dažďovou vodou sa menil na ozajstnú rieku. Podľa pásu hnilej trávy a úlomkov vetiev sa dalo uhádnuť, ako vysoko vystúpila voda v čase záplav. Planétochod sa prehupol cez mohutný vyvalený kmeň a zastal pri nevysokom usušte, kde rieka podmyla úpatie pahorku.

Prvý vystúpil Jim. Chvíľu sa zdržal pri otvore a hľadel na oblohu.

- Porobím si, čo treba, - povedal. - Keď chcete, prejdite sa po okolí. Len buďte opatrní.

Pavlyš s Taňou prešli niekoľko metrov dolu po prúde a zastali nad priezračnou bystrinou, kde sa hral modrý rybi drobizg.

- Sú tu komáre?

- Nevieť, - povedala Taťjana a zdvihla si kapucňu, pretože dážď nečakane zosilnel, až kvapky bubnovali po hladine a vytvárali bubliny.

Pavlyš zbadal na zemi chumáč bielej srsti. Zodvihol ho.

- Vráveli ste, že tu je málo zveri...

- To je zo svišť'a. - Taťjana podišla bližšie. - Najprv som si myslela, že ste snob. Prepáčte, zavše priletia takí príslušníci Dial'kových liniek. Všetko sa na nich ligoce ako na stredovekých generáloch. Hľadia na nás, obyčajných smrteľníkov, pohŕdavo: Ach, akí ste špinaví a neupravení, akí nezaujímaví!

- Zmenili ste svoju mienku k lepšiemu?

- Toho draka ste krásne rozporcovali. Akoby ste celý život nič iné nerobili.

V rozhovore prešli ďalej k lesu. Spredu, z čistiny začul Pavlyš akési čudné zvuky. Chytil Tánu za ruku, tá o okamih neskôr pochopila, o čo ide, a zmeravela.

Sponad krikov sa čistina zdala prázdna, bez života. Šuchot a mľaskanie doliehalo zdola. Opatrne sa ta priblížili.

Dva nevelké vtáky sa bili nad sčasti ohlodanou kostrou akéhosi veľkého zvieraťa. Obrovská stonožka si ich vonkoncom nevšimla, vhrýzala sa do lebky a nôžkami zhadzovala biele chumáčiky srsti.

- Taťjana! Pavlyš! - volal Jim. - Kde ste sa podeli?

- Poďme, - povedala Taťjana. - To bol iba svišť.

- Svišť? Nazdával som sa, že sú malé.

- Sú veľké, ale neškodné. Zavše ich stretáme v lese.

Jim stál pri planétochode. Prestalo pršať.

- Rýchlo! - kričal. - Priletel drak!

Pavlyš pozrel nahor. Až pod samými oblakmi krúžil drak. Posotil Taťjanu, aby prvá vliezla do planétochodu. Keď zatváral príklop, ešte raz pozrel hore. Drak stále krúžil nad nimi, na pohľad pokojný a neškodný.

13

Keď planétochod vyšiel na pahorok, obloha už bola celkom jasná. Oblaky leteli rýchlo, akoby sa ponáhľali nad inú krajinu, kde súrne treba dážď. Bolo sparno.

Pavlyš nepočkal, kým planétochod dôjde k dverám garáže, otvoril príklop a vyskočil na pevnú, vyšliapanú zem pri budove stanice.

- Otvorím dvere! - zavolať Jimovi.

- Naspäť! - skríkol Jim.

Vtom už Pavlyš pocítil ostré bodnutie. A ešte jedno... Komáre zaútočili nečakane a zradne. Ved' mali čakať na noc. Lekár zastal a oháňal sa.

Jim voľačo kričal.

Pavlyš pochopil, že jedinou záchranou je garáž. Bežal k dverám a chytil veľkú kľučku, že otvorí. Vtom zareval motor planétochodu, ako keby aj stroj naňho kričal, a vtedy sa nevdojak pozrel hore.

Drak naňho padal ako kameň.

Nemohol oči odtrhnúť od netvora, ktorý sa zväčšoval ako v kreslenom filme. Rozoznal dokonca aj zuby v otvorenej papuli. No nevedel sa prinútiť bežať, skryť sa, zmiznúť; bolo to nereálne, nemohlo sa to týkať jeho. Ved' pokojne otváral dvere garáže a nikdy nijakým drakom neublížil...

V skutočnosti sa mu iba zdalo, že nehybne stojí. Stíhol sa hodiť nabok a zaľahnúť k stene. Drak luskol rozťahnutými pazúrmí ako kastanetmi asi meter nad zemou, a kým si uvedomoval, že nemá v pazúroch toho teplého a chutného človečika, prihrmel k múru planétochod a len tak-tak nerozmiaždil Pavlyša. A tak drak musel vzlietnuť, preklínajúc ľudskú solidaritu.

Dvere garáže sa otvorili, vybehol Leskin a vtiahol lekára dnu. Planétochod sa plazil za nimi. Drakovi neostalo iné, ako kľúvať zobákom do dverí, čo si už vytrpeli svoje.

- Tak, teraz už do tmy ani nos nevystrčíme, - rozhorčoval sa Leskin. - Prestalo pršať, draky sa zbesneli a niektorí kolegovia dostali chuť hrať sa na pohyblivý terč.

- Blahoželám k bojovému krstu, - povedala prichádzajúca Nina Ravvová.

Ako sa na veliteľku patrilo, bola pokojná a vážna.

- To je škoda, - ľutovala malá Taťjana. - Teraz naozaj nemôžeme vychádzať. A ja som chcela položiť novú mínu.

- Prečo si draky brúsia zuby práve na lekárov? - zadumane a neadresne položil otázku Jim. - Vrhajú sa najmä na nich.

- Asi vedia, že raz sa u nás zjaví lekár, ktorý zistí, prečo nás chcú požrať, - odvetila Nina.

- To hovoríte o mne? - spýtal sa Pavlyš.

- A naďabíli ste už na nejakú stopu?

Pavlyš si iba pomyslel, že trvalé nebezpečenstvo zovšednie. Prejde zopár týždňov a draky budú na úrovni komárov. Ľudia sa naučia strieľať ich z praku, kántriť ich jedom, plašiť voľačím. A budú pracovať. Nemôžu zanedbávať prácu iba preto, že na nich poľujú nezraniteľné netvory.

- Pavlyš, - povedala Nina. - Jádzite si do svojej ordinácie ako pacient. Máte natrhnuté líce. Ste špinavý až strach. Lekár by nám mal byť príkladom.

Tak vstúpil Pavlyš do pokrvného bratstva.

14

Umyl sa, prelepil si náplastou líce a sadol si za stôl, aby sa spamätal. Premáhala ho zradná slabosť. Aj s priemernou fantáziou nebolo ťažko predstaviť si, čo by sa s ním bolo stalo, keby sa dračie pazúry boli spustili o pol metra nižšie. A Pavlyš mal mimoriadne bujnú fantáziu. Vzal do rúk lekárov denník, otvoril ho a znova zavrel. Treba sa porozprávať s Ninou. Denník sa mu naozaj môže zísť.

Vtom vošla Nina.

- Nevyrušujem? S tou náplasťou vyzeráte bojovne.

- Ďakujem. Hoci som o to ani nestál.

- Čítate Strešného záznamy?

- Chcel by som, ale neviem sa odhodlať. Veď sotva ich písal pre cudzie oči.

- V tom sa mýlite. Doktor mal mániu. Možno mal nejakého predka grafomana - nielenže rád čítal nahlas úryvky zo svojho denníka, ale tým, čo sa vyhovárali, že neznášajú čítanie nahlas, strkal ho pod nos.

- Napríklad vám?

- Áno. Pokojne čítajte. Strešnij bude rád.

- Jim vravel, že draky neznášajú lekárov. Ako sa to prihodilo Strešnemu?

- Zaoberal sa komármi. Pozoroval ich v krikoch na svahu, a keď sa vracal, zamyslel sa a zabudol pozrieť na oblohu...

Toto sú zas čo za žarty?

Nina hľadela na zem. Po dlážke ako čierna nitka bežali mravčeka.

- Videl som ich už včera, ale nevenoval som im pozornosť.

- Nie, to je čosi nové. Ak ešte aj tie štípu...

Pavlyš si prezrel smer mravčej nite. Stúpala k umývadlu, vracala sa späť a strácala sa pod posteľou.

- Ponáhľajú sa k vode, - povedal. - Podľa mojej mienky si nás nevšímajú.

- To by bolo dobre...

Nina statočne niesla ťarchu zodpovednosti. Je veliteľka stanice, ona sa bude zodpovedať. Pavlyš si pomyslel, že aby mladá žena mohla zastávať miesto, aké zvyčajne patrí ostrieľaným vlkom, prieskumníkom, čo majú za sebou po dvadsať planét, musí mať mimoriadne schopnosti.

Až o niekoľko dní sa dozvedel, že Nina patrí práve k takým ostrieľaným preskumníkom. Clarena je už jej šiesta planéta a nik v centre nepochyboval, že sa práce zhostí dobre. Patrila k ľuďom na pohľad mäkkým, vždy priamym a zdvorilým, ktorí sú bez badateľného úsilia všade prví - v škole, na vysokej, aj vo vedeckej práci. Nina niesla ťarchu zodpovednosti za stanicu a nikto si nekládol otázku, prečo sa rozhodli práve pre ňu. No aby to pochopil, Pavlyš musel na stanici stráviť trochu dlhší čas.

- Prišla som, lebo mi napadlo, že nezasvätený človek sa na naše problémy pozerá inými očami. My sme si už zaužívali isté stereotypy, čo môže byť na škodu.

- Azda ste predsa niečím rozdráždili draky?

Nina sa zadívala na mravčiu cestičku.

- Treba zistiť, kade vnikli do stanice. Vezmete si to na starosť...? Ako sme mohli rozdráždiť draky?

- V živočíšnej ríši má agresivita vždy nejakú príčinu.

- Neútočili sme na ne. Sme ochotní pristúpiť na kompromisy. To sa však dá len s rozumnými bytosťami.

- Nemuseli ste to postrehnúť. Na koho ešte útočia?

- Vy ste včera skúmali dračí žalúdok.

- Nina, tu si? - V dverách stála malá Tatjana. Kombinézu si ozdobila náhrdelníkom z dračích zubov. Nebol na ne najkrajší pohľad.

- Leskin ťa všade hľadá. Tvrdí, že magnetické pole sa správa veľmi čudne.

- No a čo?

- Ako vždy. Je presvedčený, že sa to zle skončí.

- Idem, - povedala Nina. - Leskin je pesimista. V každej výprave sa nájde dáky pesimista. Tuším ho k nám psychológovia náročky nasadili, aby vyvážil Tánin neviazaný optimizmus.

Keď Pavlyš osamel, pustil sa do denníka.

Doktor Strešnij naozaj rád písal podrobne a s epickou šírkou. Pavlyš si predstavil, ako so sklonenou hlavou obdivuje dokonalú vetnú konštrukciu, harmóniu dlhých odstavcov a formu zriedkavých archaických slov. Na prvých stranách opisoval pahorok, budovanie stanice, spôsob života a kolegov. Opisoval ich obšírne, do detailov, no jednako opatrne. Lekár sa na svoj denník pozeral ako na literárne dielo a nikoho nechcel uraziť. Na piatej strane našiel Pavlyš prvú zmienku o jemu známych udalostiach.

„Dažde čoskoro prestanú. Príde jar. Na planéte by mala byť pomerne bohatá fauna, doterajšiu zriedkavosť by som pripísal na konto nepriaznivého ročného obdobia. Viem si predstaviť, ako po oteplení a návrate slnka z nôr, hniezd a brlohov vylezú, vyletia a vybehnú rozličné tvory, a možno niektoré budú na takej úrovni, že budú chcieť s nami nadviazať kontakt. Nemám na mysli rozum. Skúsenosti mi napovedajú, že Clarena ešte nedospela do štádia, aby sa tu mohol rozvinúť rozum. Jednako je zopár predpokladov, že nám venujú pozornosť. Veď sme veľmi nápadní a hluční, nezvyčajní a istým spôsobom nechtiac agresívni. Dnes ráno som mal menší konflikt s veľkou Tatjanou. Pozorovala stavebného robota, ktorý hlbí odpadovú jamu. Niektorých odpadkov sa nie a nie zbaviť, a musíme ich predsa, kamsi odpratať. Odstrániť. Aby sme nenarušili zvyčajný život prostredia. S ľahkomyselnosťou, typickou pre túto milú žienku, sa uspokojila s tým, že stavebný robot vykopal hlbokú jamu. „A kde je hermetický kryt?“ spýtal som sa, ako to prislúcha k mojej funkcii...“

Prešlo zopár dní a predpoklad doktora Strešného sa začal naplňať.

„Dnes ma poštipal komár. Vlastne to nie je komár, ale hmyz, ktorý pôsobí na nás ľudí ako komáre na Zemi. Je malý, ticho bzučí, a čo je hlavné, štípe. Aby sme si nezaťažovali fantáziu vymýšľaním nových názvov, budeme volať tohto mučiteľa komárom. Hneď som upozornil Ninu, že treba podniknúť opatrenia proti invázii komárov. Áno, proti invázii, zdôraznil som, pretože všetko nasvedčuje tomu, že tento krvopijca nie je nezvyčajný exotický hosť na našom pahorku. Za ním prídu ďalší milovníci mojej krvi...“

O tri dni dostal Leopold zimnicu. Tri dni ho striasalo, po tri dni doktor Strešnij zápasil s neviditeľným, neznámym, nepremožiteľným nepriateľom, ktorý našťastie nebol taký húževnatý, aby svoju obeť usmrtil. Na tretí deň zimnica ustúpila. S trochou šťastia sa skúsenému lekárovi podarilo zistiť, že pôvodcami zimnice sú komáre. Preto sa celý týždeň, počas ktorého takmer všetci pracovníci stanice /vrátane doktora Strešného/ stihli prekonať zimnicu, na stranách denníka venoval výlučne komárom. Z týchto zápisov Pavlyša najväčšmi zaujali vety, ktoré si lekár podčiarkol, aby ich neskôr ľahko našiel.

„Komáre hniezdia niekde blízko nás. Vyletujú po západe slnka a podľa všetkého výborne reagujú na teplo. Doposiaľ sa mi nepodarilo zistiť dve dôležité veci: koho okrem nás napádajú a aký je ich životný cyklus. Len čo budem mať trochu času, vyberiem sa hľadať ich bydlisko.“

Lekár to už nestihol, zjavili sa draky... Horšie zlo ako komáre. Denník dopodrobna opisoval všetky prípady útoku drakov na ľudí. Doktor Strešnij sa pokúšal nájsť v nich logiku, súvislosť. Výkričníkom označil miesto, kde písal: „Drak chcel stoť čo stoť schmatnúť Leopolda, aj keď sa už skryl v budove. Dobýjal sa do dverí a chcel ho vytiahnuť von.“ Pavlyš ani nevedel, ako vošla malá Tat'jana. Dvere boli otvorené, a pohrúžený do čítania až vtedy zbadal, že mu číta ponad plece denník, keď mu za chrbtom zacvakali dračie zuby - Tat'janin náhrdelník.

- Nechcela som vás vyrušiť, doktor, - povedala. - Dnes som vám takmer zachránila život, nuž nemáte právo vyhnať ma. Tým skôr, že aj ja mám svoju teóriu.

- Rozprávajte, - vyzval ju a zavrel denník.

- Samozrejme, draky neznášajú ľudí. A viete prečo? Asi pred desiatimi rokmi tu pristala hviezdna expedícia. Nie naša, iná. Aj to boli antropoidi. Keď tu žili, veľmi znenávideli draky. Poľovali na ne, hľadali ich hniezda, kladivami rozbíjali dračie vajcia a zabíjali mláďatá. A draky majú výbornú pamäť. Teraz sa nazdávajú, že sa nepriatelia vrátili. Je to presvedčivé?

- A čo navrhuješ? - Pavlyš sa vyhol priamej odpovedi.

- Ja? Zatiaľ chodiť štvornožky a pokúsiť sa nájsť stopy po tej expedícii.

- Prečo štvornožky?

- Aby nás nepokladali za ľudí.

- To je pekná báchora, - povedal v domnienke, že Tat'jana žartuje. Vtom si však uvedomil, že žart skrýva zaujímavý postreh. - To je pravda, keď drak na mňa píkovoal, zaťal pazúrmí privysoko.

- No vidíte, - potešila sa Taňa. - Stojí to za pokus. Všetci?

Pavlyš sa usmial, nepovedal nič. Taňa odbehla. Znova otvoril Strešného denník.

„Predpokladám, že populácia pahorku je stabilná a priestorovo obmedzená, takže komáre nelietajú zďaleka. Treba to zistiť označením niekoľkých exemplárov...“

Pavlyš obrátil stranu.

„...Keď nastane noc a človek nemôže spať, pretože nič tak veľmi nezaháňa spánok ako nevyriešený problém, predstavivosť nezastretá dennou realitou trhá medze logiky a ponúka riešenia, ktoré by sa cez deň zdali trápne, detské, naivné... Píšem hlavne v noci, teraz sú dve hodiny preč, stanica spí, vlastne nie, Jim nespí, má záchvat zimnice, pred chvíľou som sa bol naňho pozrieť. Vnucujú sa mi výjavy z minulosti tejto planéty, kde niet miesta pre človeka, do ktorej sa človek nehodí, a možno sa nehodí ani do jej prítomnosti. Zvykli sme si pripisovať okolitému svetu rozum, je to atavizmus z pra-pradáva, keď lesy, hory, aj more, aj slnko boli živé, väčšinou zlé a úkladné, málokedy dobré bytosti, ktoré mali niečo spoločné s každým slovom, myšlienkou, pochybami prvobytného človeka. Nepriateľský svet, ktorý si ľudia ešte nepodmanili, bol ovládnutý cudzím rozumom, zosielačím na ľudí dažďa a sneh, vietor, suchá a zúrivé dravce. A tu? Či sa neskryva za cieľavedomým hnevom drakov a komárov cudzia vôľa, nám cudzí a nepriateľský rozum, pre ktorý sú naši konkrétni hrýzaví nepriatelia iba nástroje pomsty, alebo azda leukocyty vyhánajúce cudzí prvok z organizmu? Za zamrežovaným oknom mrholí, Clarena vyčkáva... Nie, je čas spať...“

Tým sa zápisky končili. Lekár už nemal príležitosť vrátiť sa k denníku.

15

Uprostred jedálne stála malá Tat'jana. Strapatá, bľiace oči, na prsiach sa jej blýskajú dračie zuby. Nad ňou stál zamračený Leskin. Nina sedela za stolom a premáhala smiech.

- Keby si zahynula, - vysvetľoval Leskin Tani, - mohli by sme zbalit stanicu. Alebo si myslíš, že niekto povolí expedíciu prieskumníkom, čo sa vydávajú napospas kadejakým príšerám?

- Nie, - riekla malá Taňa. - To si nemyslím.

- Aha! - Leskin zazrel Pavlyša. - Mám taký pocit, že doktor je do tejto výtržnosti zapletený.

- Nie som, - ponáhľal sa Pavlyš s odpoveďou. - Neviem totiž, čo sa stalo.

- Tanečka, - povedala Nina láskavým hlasom. - Povedz mu, čo sa stalo.

- Prisahám, doktor za nič nemôže! - zvolala Tat'jana. - Nemal o tom ani tušenia. O čo teda ide. Vyviezla som planétochod, prehodila som si cez seba deku, vyliezla som spodnými dverami a vyšla na voľné priestranstvo.

- Džigit sa nebojí rohov a kopýt, - záhadne zacitoval Jim.

Očividne ju neodsudzoval.

- Plazila som sa a draky lietali nado mnou.

- Nelietali, píkovoali, - opravil ju Leskin.

- A kým sa Leskin, ktorý ma pozoroval z okna observatória, pchal cez mreže, pretože celkom zabudol, kde sú dvere, - pokračovala Taňa, - priplazila som sa spať. Teraz ho mrzí, že ma nestihol zachrániť.

- Rozumiem, - povedal Pavlyš. - Chceli ste zistiť, či draky napádajú plaziace sa tvory. A názorne ste im takého tvora predviedli.

- Ste naozaj dôvtipný, - súhlasne prikývla Tat'jana.

- A ony sa vrhli na ňu, - povedal Jim. - Experiment našťastie nevyšiel. Veď by sme sa museli plaziť. Viete si ma predstaviť?

Veľká Tatjana zavolala z kuchyne:

- Nesiem vývar, tak prestaňte už s tými hrôzami, lebo stratíte chuť do jedla!

Pavlyš si sadol na svoje miesto vedľa Niny. Potichu sa spýtala:

- Všimli ste si, že Tatjana sa preplazila niekoľko metrov a stihla sa vrátiť? Draky jej zatínali pazúry nad hlavou, ale nezasiahli ju.

- Presne tak! - začula ju malá Taňa.

- Mužom sa povoľuje padať na kolená len pri mojich nohách, - zhrnula diskusiu veľká Tatjana. - Žien sa to netýka.

Vezmite to na vedomie, doktor. Nesmiete sa ponížovať pred drakmi.

- Beriem na vedomie, - usmial sa Pavlyš.

- Aj tak musím vyjadriť svoje pobúrenie, - ozval sa Leskin. - Veď to nejde, obracať na žart vážne skutočnosti. Smejete sa, a zabúdate nielen na Tatjanino hrubé porušenie disciplíny, ale zabúdate pritom aj na to, že v dôsledku nášho správania nás draky všetkých pohlušia.

16

Večer, keď slnko zapadlo a nastal vytúžený čas, keď sa draky vracajú domov a komáre ešte chvalabohu nevyletujú na lov, stanica sa vyľudnila. Každému sa nakopilo množstvo neodkladných úloh, nikto nemal splnený pracovný program a všetci sa ponáhľali dobehnúť hodiny núteného ničnerobenia. Pavlyš zastihol Jima pri východe.

- Veľmi sa ponáhľáš?

- Nie, ani nie. - Slušnosť a privetivosť boli jeho silnými stránkami. V škole určite dával opisovať lajdáckym spolužiakom. Komu sa zachcelo, mohol ho využiť. Pavlyš vedel, že Jim sa ponáhľal, pretože okrem svojich musel skontrolovať aj Leopoldove prístroje. Čo sa dá robiť, Pavlyš nebol lepší od iných.

- Jim, ukáž mi nory.

- Aké nory?

- Doktor Strešnij pozoroval, že komáre vyletujú z dier.

- Odvšade vyletujú. Pod', ukážem ti nory.

Jim kráčal vpredu. Bol zababušený do deky a na rukávoch mal podšité gumené manžety. Na hlave sa mu týčil akýsi výtvar z umelej hmoty, podobný na starodávnu potápačskú prilbu. Obrovské okuliare a obvaz mu dávali výzor polárneho bádateľa, ktorý sa z posledných síl prebija k pólu. Pavlyš vedel, že sotva vyzerá lepšie. Požičal si Strešného špeciálny oblek a Leopold, majster na všetko, mu ho upravil a vylepšil.

- Pozri, - povedal Jim, keď zastal na svahu. - Tu sú nory.

Svah bol posiaty jaskynkami s priemerom asi tridsať centimetrov.

- Čo tu žije okrem komárov?

- Strešnij sa nazdával, že svište. Keď prší, žijú v norách a v období sucha sa sťahujú do lesa.

- Hryzú?

- Čo si, sú neškodné. Ani papuľu nemajú, iba akúsi náhradku. Malý chobot. Rýpu ním do zeme a hľadajú hmyz.

- Čo sú to za svište?

- Ani neviem, kto ich prvý tak nazval. Keby ich bol nazval mravčiarimi, boli by mravčiarimi. Aj rýdzikmi ich môžeš volať, len ich neukladaj do košíka. Ja pôjdem, dobre?

Pavlyš sa usadil pri nore a rozhodol sa čakať. Spáchlo, draky by sa nemali zjaviť. Vôkol vystrájali komáre, no bolo ich málo. V ochrannom odevu s dvojitémi rukavicami bolo horúco. Nory vyzerali ako oči dajakého monštra. Nitky vedúce k rozlúšteniu sa zdali byť nablízku. Lekár ich však zatiaľ nenašiel.

Z čiernej nory akoby sa vyvalil kúdol pary. Navrchu sa zahýňal a ako vejár sa rozprestieral vo vetre. Pavlyš sa prizeral. Pre boha živého! Veď sú to komáre! Desiatky tisíc ich vyletovalo z úkrytu na lov. Strešnij mal pravdu. Hniezdili v norách.

Komáre reagovali na teplo. Vybočovali zo smeru, aby si pochutnali na Pavlyšovej krvi, nielen z najbližšej nory, ale aj zo vzdialených, z kríkov nižšie na svahu...

O dve minúty Pavlyš nevydržal a vybehol hore. Do stanice vběhol oblepený komármi ako mucholapka a dlho ich zmýval horúcou vodou. Zato vymyslel viac či menej prijateľnú metódu boja s komármi: treba postaviť pri norách niečo teplé - a pasca je hotová.

Tri komáre zachoval. V škatuľke si ich priniesol do izby, vyzliekol sa. Pootvoril zásuvku stola, položil do nej odchýlenú škatuľku a čakal. Nečakal dlho. Komáre vyleteli ako stíhačky, okamžite sa zorientovali a prisali sa k nastavenej ruke.

Pavlyš vydržal vpichnutia a s trochou sebaľútosti pozoroval, ako sa telá komárov plnili jeho krvou. Napokon sa nacisti, s uspokojením jeden po druhom odleteli z ruky hľadať pokojné miesto, aby si po dobre vykonanej práci oddýchlí. Zapáčilo sa im na stene medzi posteľou a umývadlom.

Pavlyš listoval v Strešného denníku a občas pozrel na komáre. Pokojne driali. Možno to na ne neúčinkuje... Vtom jeden ťažkopádne zatrepal krídelkami, pokúsil sa vzlietnuť, nemohol a spadol na zem. Zdochol. O niekoľko sekúnd to zopakoval druhý. Aj tretí.

Pavlyš si čupol. Komáre ležali nôžkami hore. Zdochnuté. Ďalšia analýza nebola potrebná. Otrávil sa Pavlyšovou krvou. Zákon vzájomnej nepožierateľnosti /veľký objav v biológii a kanibalizme! platil na tejto planéte všeobecne. Vzťah medzi ľuďmi a miestnou faunou nikdy nenadobudne gastronomický charakter. Komáre priťahovalo výlučne teplo.

17

- Kde by som mohol vidieť svišť'a? - obrátil sa pri večeri Pavlyš na Ninu.

- Nevidela som ich zblízka, - odvetila. - Iba letmo. Sú veľmi bojazlivé a ostražité.

- Podobajú sa na tučniaky, - povedala veľká Taťjana.
- Ja vám zožením svišť'a, - ponúkla sa malá Taťjana. - Viem o jednej obývanej nore dolu.
Pavlyš potreboval svišť'a. Komáre žili v svištích norách. Na druhý deň ráno Taťjana privliekla svišť'a.
- Doktor, - volala, nazerajúc do nemocnice, kde mal Pavlyš rehabilitačné cvičenie s Leopoldom. - Váš rozkaz je splnený. Tu je zajatec.

Pavlyš razom pochopil, o čo ide.

- Vypočujem si ho sám. Kde ste ho ubytovali?

- Leží poviazaný v tanku.

- Kládol odpor?

- Nie. Chcela som ho dovieť do stanice, no Nina mi to zakázala.

- Prečo? - opýtal sa Pavlyš, náhliac sa za Taťjanou po chodbe. - Veď vonku sú draky.

- Nazdáva sa, že by nás mohol nakaziť. Skúste ju presvedčiť!

- Napokon má pravdu... Prší?

- Draky nevidno. Nebojte sa!

- Nebojím sa. Kto sa už dnes bojí drakov, prosím vás?

Planétochod stál pred poodchýlenými dverami. Pri ňom čakala Nina. Mala službu, bola v zástere s volánikmi, no ani tá nezmenila vedúcu na ženu v domácnosti. Nič na tom nemenila ani členka, zakrývajúca jazvu na čele, hoci sa hodila k zástere. Nina, akoby vytušila Pavlyšove myšlienky, povedala:

- Varím výborne. Dnes sa sám o tom presvedčíte.

Nato iným tónom pokračovala:

- Pavlyš, ak to zviera naozaj tak veľmi potrebujete, robte si s ním sám. Nikomu nedovoliť dotýkať sa ho. Už zdochýna a vyzerá, akoby malo mor.

- Ako to vieš? - rozhorčila sa Taňa. - Je v planétochode. Okrem mňa ho nevidel nik. Ak chceš vedieť, je veľmi milý.

- Nazrela som dnu. Aj ja som zvedavá... Taťjana!

Taťjana už bola pri planétochode. Otvorila dvere, a kým jej lekár stihol pomôcť, zviazaného svišť'a vytiahla von.

- Aj tak som ho už držala, - povedala.

Pavlyš sa sklonil nad svišť'a. Ležal na boku a ledva dýchal. Bol veľký asi ako stredný pes. Mal okrúhle, podlhovasté telo, krátke rúčky a nôžky a vzpriamený pri nore by vyzeral ako ozajstný svišť. Tým sa však podobnosť končila - stačilo pozrieť na bielu papuľu prechádzajúcu do malého chobota. Svišť sa metal, snažil sa vymaniť z púť, no robil to akosi nasilu, akoby chcel ukázať, že sa s osudom až natoľko nezmieril, ako sa to môže zdať.

- Len ho nerozviazte, - upozorňovala Taťjana, - lebo ujde. Kde zasa dákeho chytím? Svište sa len tak na ceste nepovaľujú.

Zviera previnilo vzdychlo. Veď ono sa váľalo na ceste.

Nad svišť'om poletovalo zopár komárov. Každú chvíľu sa mohol zjaviť drak. Pavlyš odtisol Taňu, zdvihol svišť'a a odniesol ho dnu. Bol ľahký a horúci.

O dve hodiny svišť zдохol. Bol vyčerpaný, stýraný všetkými svojimi chorobami. /Nina mala pravdu ako vždy./ Pavlyš ho nevedel zachrániť, preskúmal mu však krv a obsah žalúdka. Svišť službu vede preukázal.

Už sa vytváral pomerne logický obraz, chýbal len posledný ťah. Ako sa Pavlyš zaoberal svojou obeťou, nazrela do laboratória Nina a dala mu zopár otázok. Pavlyš pochopil, že je jej jasné, akým smerom sa uberajú jeho úvahy.

Posledný ťah sa našiel neskoro večer.

18

Pavlyš hral v jedálni šachy so sympatickým Leopoldom, pričom debatovali o umení; obaja uprednostňovali Botticelliho pred Rafaelom; trochu sa vystatovali svojou trúfalosťou, odrazu vbehla veľká Taťjana v ochrannom odev; vyzerala strašne, ako Mart'an zo starého obrázku; strhla si masku a kričala:

- Tu v tomto pekle to už nevydržíš! Pošlite ma na Jupiter alebo Merkúr, hoci tam ani vzduch nie je, nech tam aj nič nie je!

- Čo sa stalo? - vyskočil Pavlyš.

- Volá vás Nina, doktor. Nazdáva sa, že vás to bude zaujímať. Je to akési morálne monštrum. Ani myši sa nebojí! To už je priveľa. Kam bežíte?! Oblečte sa! Sú tam komáre. A teba, Pol, nikam nepustím. Prišiel si o nohu, teraz prídeš o hlavu... Budem s tebou hrať šachy.

Pochopiteľne, Leopold ju neposlúchol. Pavlyša dobehol v priechode čudne oblečený. Pavlyš si hneď ani neuvedomil, že z Taťjany strhol ochranný plášť. Lekár Leopolda podoprel a ten na jednej nohe doskakal k východu. Za dverami ich oslepil reflektor a zastavil ich Jimov hlas:

- Stojte! Kto spraví krok, zomrie!

Pavlyš nechápal, či geológ žartuje, a či zase nepresne cituje nejakého klasika. No poslušne zastal. Jimov hlas doliehal zhora, z tmy spoza lúča reflektora.

- Sú na kupole observatória, - povedal Leopold.

Pavlyš sa rozhlíadal. Nič. Potom mu pohľad skĺzol dolu. Celú plochu pokrýval čierny tečúci koberec. Akoby zem otvorila všetky póry a vypustila myriady mravčiek. Pripadalo mu, že stojí na brehu rieky, v ktorej tečie ropa.

- Doktor, videli ste už niečo také? - ozvala sa zhora Nina.

- Nie, takú možnosť som ešte nemal, - odpovedal a oháňal sa pred komármi.

- Ak to bude takto pokračovať, - ohlásil sa Leskin, - budeme musieť stanicu evakuovať.

Mravce tiekli pred prahom, na pol metra od Pavlišových topánok. V ich na prvý pohľad nezmyselnom hemžení bolo badať systém, zámer. Hoci každý mravec bežal vlastným smerom, celé to more sa postupne premiešalo doprava, na

úpätie pahorku.

- Odniekaľ museli prísť, - povedal Pavlyš. - Kto videl, ako sa to začalo?

Zo strechy nad Pavlyšovou hlavou sa znenazdajky rozľahol hlas malej Tat'jany, akoby z dákeho mesiaca, čo vyšiel, aby osvetlil špeciálne túto scénu.

- Išla som do skladu po náhradné súčiastky do vysielacky, pozerám, mravce pobeľujú. Zavolala som Ninu, bola s Leskinom v observatóriu. Aj Jim prišiel. Zbeľho sa to tak rýchlo, že som musela vyliezt' na strechu a oni na kupolu. Zaujímalo by ma, či je to navždy alebo dočasne?

- Dočasne, - povedal Pavlyš a urobil krok dopredu. - Mravce neštipu, - prehnul nohou prúd mravcov, ktoré sa čoraz rýchlejšie, ako vodopád spúšťali za hranice osvetleného kruhu.

Ostatní zliezli z vyzvýšených miest stanice, až keď už len zadný voj mravčej armády prechádzal po rovinke. Zem bola skyprená, akoby ju pohrabali.

- Teda vyliezli priamo spod zeme?

- Áno, videla som to, - povedala malá Tat'jana.

- Viete, mne to pripomína sťahovanie lumíkov, - povedala Nina.

Pavlyš prikývol. Súhlasil s ňou. Nina rozmýšľala takisto ako on. Pavlyš bol na deväťdesiat percent presvedčený, že aj s drakmi sa to dá zvládnuť, a aj vedel ako, no desať percent rizika mu bránilo návrhy predložiť. Do nasledujúceho dňa.

19

Ráno sa Nina opýtala:

- Pavlyš, budete potrebovať planétochod?

- Práve som vás oň chcel požiadať.

- Čo sa deje, na Newtona spadlo jablko? - opýtal sa Jim.

- Spadlo, - prikývol Pavlyš. - Treba ho už iba zdvihnúť.

- Tat'jana, skontroluj akumulátory, - povedala Nina. - Ta a späť je to zo 25 kilometrov. A nijaká cesta.

- Nina! - zhikol Pavlyš. - Ste geniálna!

- Neručím za to, - odpovedala Nina. - Mali sme na to prísť už skôr.

- Nina je vo všetkom najlepšia, - pridala sa k Pavlyšovi malá Tat'jana. - Dokonca aj v biológii. Kam ideme, doktor?

Pavlyš sa obrátil k Nine.

- Nerobte sa, Sláva, - usmiala sa Nina. - Viete to lepšie ako ja. K susednému pahorku. Štim?

- Štim.

- S doktorom pôjde malá Taňa a Jim. Ostatní zostanú tu!

- Napokon, - prehodil Leskin, - ja som sám sebe pánom...

Cesta lesom bola úmorná, planétochod v pevných, no nie vždy najšikovnejších rukách malej Tane skákal ako koník.

Cestujúci si iba zázrakom nedolámali ruky a nohy.

- Ak tomu dobre rozumiem, - ozval sa Leskin, keď planétochod spomalil, predierajúc sa krovím, - ideme sa pozrieť, kde sídlia draky. Ak máme veriť šéfkinej a Pavlyšovej teórii, priletujú zo susedného pahorku. Nuž čože, je to logické...

Zmlkol, aby Pavlyšovi dal možnosť pokračovať.

- Udieme na ne priamo v dúpätí?

Vtedy Pavlyš zbadal, že Leskin má pištoľ. Aj Jim si to všimol a povedal:

- Len nie твоjím delom, Leskin.

- Nekázal som vám brať zbraň, - povedal Pavlyš.

- Ja, doktor, nemám váš altruizmus. Nemôžete vedieť, čo nás čaká. Skúsenosť mi káže...

Tat'jana sa zamračila a nechala planétochod prehupnúť ponad menšiu roklinu. Cestujúci popadali jeden na druhého a rozhovor sa na chvíľu prerušil. Keď vozidlo znovu vyšlo na rovnejší terén, Tat'jana povedala:

- Pavlyš je humanista, zato my prieskumníci sme krvilační. Bezbranným drobčekom ubližovať nám Pavlyš nedovolí.

Veď majú deti! A Leskin k nim prichádza s olivovou ratoliestkou. Dobré, že mu Nina dovolila ísť s nami. Napokon, bez astronóma stanica môže existovať.

- Doktor, naozaj sa domnievate, - opýtal sa Leskin, nevšímajúc si Taňu, - že treba draky ušetriť?

- Nielen ja. Aj Nina je tej mienky. A Tat'jana tiež, podľa mňa...

- Som do nich paľ, - podotkla Tat'jana a prudko pridala rýchlosť.

Pavlyš sa držal remeňa nad sedadlom a spustil monológ:

- Ľudstvo, - začal s citom, - je najväčším zločincom a iba dlhým kajáním sa môže vykúpiť z hriechov. Istý mudrc

povedal: „Kde sa zjaví človek, príroda sa zmení na životné prostredie.“ Vo vlastnom záujme sme ho menili, a na prírodu sme nemysleli. Výkynožíli sme množstvo živočíchov, podajedny načisto.

- Obvinenie adresujete aj nám, - riekol Jim, - preto, že sme sa dotkli prírody tejto planéty, hoci iba preto, aby nás nepožrali draky.

- Radi by sme im dali pokoj, - povedala Tat'jana, - ony nám však nedajú. Držte sa, nadskočíme!

Stroj znova poskočil. Pavlyš by ťažko zrátal, koľko ráz poskočili alebo vhupli do vymolí. Planétochod si kliesnil cestu pralesom, predieral sa potokmi a roklinami.

- Naše myslenie a konanie podlieha starému stereotypu, - pokračoval Pavlyš. - Všetci sme tu ľudia vzdelaní, sedeli sme na prednáškach o nezasahovaní a tak ďalej. Predstierate, že rešpektujete zákony, ktoré si ľudstvo krvopotne stanovilo. No len čo sa vás čosi dotkne, prebudí sa vo vás zabijak. Zabíť draka! Vytýčili ste si nové krédo.

- Nezovšeobecňujte, Pavlyš, - poznamenala Taňa. - Zabijak sa prebudil iba v Leskinovi. To on neverí v priateľstvo s dravcami.

- Neverím, - tvrdo vyhlásil Leskin.

Pavlyš si uvedomil, že jeho monológ nevyvolal želaný účinok. Aj oni to všetko vedeli. Ľahko sa kritizuje v planétachode, zato už horšie na obchôdzke, keď má človek skontrolovať údaje na prístrojoch a nad hlavou mu krúži drak, čo o ekológii a humanizme nemá ani potuchy.

Planétachod sa prebrodil cez širokú rieku, vyšiel na breh a začal pomaly stúpať do svahu, vyvalujúc pred sebou veľké stromy.

- Ideme na pahorok? - opýtala sa Tatjana.

- Vari sme už tu? - začudoval sa Pavlyš. - Skúste vyjsť ešte kúsok na nejaké otvorené priestranstvo, no pokiaľ možno nenápadne.

- Museli by sme ísť serpentínami, - vysvetľovala Tatjana. - A možno by sme narobili viac hmotu, ako keď sa dáme rovno na pahorok.

- Ako myslíš.

Planétachod zahučal, predierajúc sa krovím. Zrazu bolo svetlejšie. Planétachod sa akoby zaboril nosom a ocitol sa na rovnej terase. Za oblokmí bola stráž posiatá svištími norami. Vozidlo zastalo.

- Skoro som zrazila svišť, - riekla Tatjana. - Ťarbák, vyskočil mi rovno pred nosom. Neovláda pravidlá cestnej premávky.

Cez bočné okienko Pavlyš zbadal, ako sa z nory zo päť metrov od planétachodu vystrčila biela úzka papuľa s otrčeným ňufákom, akoby čakala, že ju dakto pobozká. Malé čierne očka hnevľivo zazerali na vozidlo. Malý chobot sa černel od nalepených mravcov. Svišť vyrušili pri obede.

- Dívajte sa! - vykrikla Taňa. - Malé zaháňajú!

Po čistine sa ťarbavo náhlil svišť. Predné laby sa mu hompáľali pri bruchu, zaháňal k nore dve mláďatá, čo sa priečili, chceli ujsť a zblízka si pozrieť nevidaného hosta. Nakoniec sa rodičovi podarilo zahnať ich do nory, zakryl ich telom tak, že von trčal iba okrúhly biely chrbát.

- Ideme ďalej? - opýtala sa Taňa.

- Áno, neboja sa nás. Vyjdime rovno na vrch.

Zdalo sa, že sú tam stovky svišťov. Keď zbadali planétachod, nechávali svoju bežnú robotu, postojáčky znehybneli, potom pobehli alebo odchádzali pomaly, s patričnou dôstojnosťou. Nad svišťmi sa vznášali roje komárov, no tie si ich nevšímali.

Planétachod zdolal strminu a zastal na kraji širokej holej plošiny s jediným obrovským stromom s ovisnutými vetvami.

20

Hoci bola plošina prázdna, niesla stopy života. Kde-tu sa povalovali zvädnuté vetvy a kôpky dračieho trusu. Bola podupaná. „Škoda,“ pomyslel si Pavlyš, „že expedícia prišla na planétu, keď pršalo. Dážď zmyl z nášho pahorku všetky tieto očividné stopy cudzieho osídlenia.“

- Brloh - významne poznamenal Leskin.

- Lepšie by ste spravili, keby ste odložili pištoľ, - povedal mu Pavlyš.

- Budem strieľať iba v nevyhnutnom prípade, - v Leskinovom hlase znela rozhodnosť, akoby Pavlyš chcel svojich druhov vydať na milosť drakom, a on jediným záchrancom.

- Ako je to s tým humanizmom? - ozvala sa Taňa.

- Všetko má svoje medze, - povedal Leskin bez úsmevu.

Pavlyš otvoril bočný príklop.

- Nalietajú sem komáre, - upozornil ho Jim.

- Sotva.

- Pozrite sa, - zvolala Tatjana. - Tam, pod stromom!

V jame medzi koreňmi, vystlanej vetvami, ležali tri guľaté vajcia; každé malo v priemere asi pol metra.

- Tatjana, zatiahni tam, - prikázal Leskin.

- Čo chcete robiť?

- Nemiešajte sa do toho, doktor! - vybuchol Leskin. - Už sme boli dosť dlho zhovievaví a rozumní. Vaši favoriti sú agresívne dravce a pre ľudí budú vždy znamenať nebezpečenstvo. Keď je tu príležitosť znížiť počet týchto netvorov, musíme to urobiť.

- Vyzerá to na hystériu. - Pavlyš sa usiloval hovoriť pokojne. - Pokúšate sa merať seba a tunajšie zvieratá rovnakým meradlom a v ich svete zavádzať spravodlivosť z pozície sily.

- To nie je ich svet! To je náš svet! Už nikdy nebude taký, aký bol do príchodu človeka. Je našou povinnosťou zaistiť tu pokoj a bezpečie.

Pavlyš pozrel na Jimu a Taňu. Na čej strane sú?

- Leskin, takto nič nezískaš, - ozval sa Jim.

Astronómovi ruka s pištoľou klesla. Napätie sa uvoľnilo.

Všetci mali pocit zbytočnej roztržky. Ticho prerušila Tatjana: -Vezmeme jedno vajce? Najväčšie na svete! Múzeá nám neodpustia, ak to nespravíme.

- Hádam nabudúce? - poznamenal Pavlyš, no nemienil sa priečiť.

Planétachod sa pomkol k stromu, Pavlyš pozrel na Leskina. Sedel pokojne, no lekárovmu pohľadu sa vyhýbal. Pavlyš sa vyklonil z prielazu a pozrel nahor. Nič.

- Nebojte sa, - riekol Leskin, - keby dačo, budem vás kryť.

Pavlyš zoskočil na udupanú zem. Druhý vyliezol Leskin a zastal chrbtom opretý o palubu vozidla. Vyzeral, akoby sa umúdril, Pavlyš však cítil, že čaká na hocakú zámienku, aby mohol vypáliť. „No nič,“ pomyslel si Pavlyš, „hneď“

odídeme.“ Zobral najbližšie vajce. Bolo ťažké a klzké. Podal ho Jimovi.

- Pozrimeže, aká miniatúra! - vystrčila sa po pás z horného prielezu Tat'jana.

Po plošine nenáhlivo cupkal k planétochodu svišť. Chobotček zdvihnutý, labky rozhodené, prejavoval najvyšší stupeň zvedavosti.

- Aj toho berme! - skríkla Tat'jana.

Pavlyš vykročil k svišťovi, no znehybnel...

K stromu sa za svišťikom pomaly zakrádal sivý drak. Laby lenivo prekladal, krídla vliekol po zemi, zboku vyzeral ako mudrc premýšľajúci o pominuteľnosti života. Drak tu bol pánom a dobre to vedel. Ľahostajne pozrel na planétachod...

- Dnu! - skríkol Pavlyš na Leskina, predpokladajúc, že mu stojí za chrbtom.

Pavlyš schmatol svišť'a ako dieťa, ktoré ohrozuje zlý pes, zvrtol sa k planétochodu, a ani nepohádal moment, keď Leskin začal strieľať do papule približujúcemu sa drakovi.

Zbehlo sa to tak, že v rozhodujúcej chvíli ho nemal kto zastaviť. Pavlyš sa hodil k vozidlu so svišť'om na rukách, podal ho Tat'jane, ktorá sa ešte nestihla skryť. Jim bol v planétochode, ukladal dračie vajce, aby sa nerozbilo, a nasledujúca minútka sa skladala s viac-menej chaotických zlomkov.

Pavlyš sa vrhol do prielazu, aby sa mohol dostať k riadeniu, keď Taňa so svišť'om v rukách by na to potrebovala priveľa času... Pritom stihol postrehnúť, ako postrieľaný drak zastal, sadol si na chvost, otvára žltú papuľu a napína krídla... Leskin doň zúrivo páli ďalej a približuje sa k nemu... a zhora sa ako kameň valí druhý drak...

Pavlyš vyrazil s vozidlom tak, aby odrezal draka od Leskina, a pred ním sa ako v nepodarenom amatérskom filme mihali oblaky, kmeň stromu, kopa hliny, čierne krídla... Len aby Leskina nezachytil... Tresk, hrmot... Jim vyskočil bočným prielazom, pričom Pavlyša buchol do pleca... Tat'jana mu pomáhala do planétochodu vťahovať astronómovo telo... a dračie pazúry sa zapárali do panciera planétochodu...

Potom nastalo ticho, len v ušiach zvoní a cez to zvonenie preráža chod zapnutého motora a chriplavý ston.

- Musel som, - ozval sa zrazu Leskin tvrdým a pokojným hlasom, - zachrániť Pavlyša... Chcel som... - hlas mu zlyhal.

Pavlyš chcel pustiť riadiacu páku... Nebolo to ľahké, ruky mu priam primrzli ku kovu. Leskin ležal na dlážke kabíny.

Tat'jana mu rozrezala zakrvavenú kombinézu. V kúte schúlený do kľbka drial sa svišť.

21

Záchrannú raketu nemohli volať, nemala kde pristáť. Prevoz Leskina do stanice v planétochode bol nebezpečný. Stratil veľa krvi. Pavlyš ho ošetril, ako mohol, dal mu analgetikum.

- Zídeme k rieke, - povedal. Už mu nemal kto protirečiť.

Jim zaujal miesto vodiča. Pavlyš s Taňou pridržali Leskina, aby sa až tak nepoudieral. Jim riadil opatrne, planétachod však jednako nadsakoval. Azda bolo aj dobre, že Leskin stratil vedomie.

Keď došli k rieke, planétachod vošiel do vody a zo štyri kilometre plával po prúde. Pri nízkom, miernom brehu, od ktorého sa vo vzdialenosti asi sto metrov začínal nevysoký priehľadný les, požiadal Pavlyš Jim'a, aby vyšiel na breh a zastal pri prvých stromoch. Leskina vyniesli na trávu. Lekár s Taňou ostanú pri ňom a Jim na vozidle bude uhaňat' po lieky a záchrannú kapsulu, v ktorej raneného do stanice prevezú bezpečnejšie.

- Aj tak to je nebezpečné, - povedal Jim, keď už bol pri vozidle. - Môžu priletieť.

- Neznepokojuj sa, - ubezpečoval ho Pavlyš. - Draky neprídu.

- Si o tom presvedčený, doktor?

Pavlyš s Tat'janou sa dívali za planétachodom, ako prechádza cez riekku, prediera sa krovinami, vystupuje na vzdialený svah. Zmizol, no istý čas k nim ešte doliehal praskot konárov a hučanie vozidla. Potom ostalo ticho. Leskin chvíľami postonával. Deň bol oblačný, suchý.

- Nehnevaj sa naňho, Slava, - prihovorila sa Taňa.

Sedela vedľa Pavlyša a rukami si obopínala kolená. Pavlyš Leskinovi kontroloval na zápästí pulz. - Chránil ťa.

- Nehnevám sa.

- Dračie vajce sa rozbilo.

- Ani som to nezbadal. A čo svišť?

- Je v kabíne. Ani netuší, čo všetko sa kvôli nemu stalo.

Nad riekou zavial vietor a sčeril vodu.

- Vieš, Taňa, - povedal Pavlyš, - možno čoskoro bude stáť naša stanica tu.

- Na brehu? To by bolo dobre. - Taňu to vôbec neprekvapilo.

- Tebe by sa to pozdávalo?

- Pri vode, dá sa kúpať v lete, keď je horúco. Prečo...?

- Porozprávam ťa malý detektívny príbeh. Veď každá detektívka sa končí tak, že detektív v sólovom vystúpení prezrádza svoje omyly a originálne nápady, ktoré ho dovedli k objasneniu, kto vysypal jed do obľúbenej čaše starej grófk. -

- Rozprávaj, detektív, - povedala Tat'jana. Bola ustatá, znepokojená kvôli Leskinovi a zúčastňovala sa na hre bez zvyčajného nadšenia. - Aj tak zveličuješ.

- Pravdaže. Celá literatúra stojí na zveličovaní. Teda aké boli verzie? Že na planéte žijú troglodyti a draky nás mali za nich. Sotva. Úroveň evolúcie tomu nezodpovedá. Druhá verzia je tvoja: kedysi sem prileteli prišelci, rozhnevali draky, a tie majú dobrú pamäť.

- Rozumiem. To však je hlúposť, a nie verzia.

- Táto verzia nie je horšia ako ktorákoľvek iná. Napokon všetko smeruje k dvom variantom: alebo sme drakom prekážali, alebo nás pokladajú za dakoho iného...

- Mal som šťastie. V deň, keď som sem priletel, ste zostrelili draka. Skúmal som ho. Čo vyšlo najavo? Dračí metabolizmus nie je uspôsobený na spracovanie ľudí. Navyše som zistil, že ani nepríjemné, krvilačné komáre nemôžu

upotrebiť našu krv. Kapú od nej. Je to tak, ako keby ľudia zbierali muchotrávky a náročky ich jedli, aby mohli v mukách umrieť. Podstatné je, že jedny aj druhé vyvážajú iba na našom pahorku. V lese už nie sú.

- A tak vznikla nová verzia, - povedala Tat'jana.

- Pravdaže! Nazvime ju verziou tragického omylu. Nechtiac sme obývali cudzí príbytok. Komáre letia za teplom, za teplom svišťov. Keď letia na nás, ako môžu vedieť, že to nie je to pravé teplo? Draky nás zasa pokladajú za čosi iné, za svoju zvyčajnú korisť, za svište.

- Preto keď ťa chcel drak zdrpnúť, zaťal pazúry meter nad zemou? Aj keď som to skúšala s plazením, drak ma minul, zaťal pazúry meter nad zemou. Preto sa vrhajú na svetlé farby?

- Oklamal ich inštinkt. Privykli poľovať práve tak.

- Ved' na našom pahorku nie sú svište!

- To nás mýlilo. Inak by bolo ťažko nepochopiť, o čo ide. Preto sme zaujali miesto svišťov v jedálnom lístku komárov.

- A potom kde... - začala Taňa, ale Pavlyš ju prerušil:

- To dokazuje, že tu existujú ekologické oblasti. Každý pahorok predstavuje zomknuté spoločenstvo. Komáre žijú v svištích norách, pijú svištiu krv. Je veľmi pravdepodobné, že aj komáre sú svišťom dako potrebné. Možno, že svište požírajú ich larvy. Svište sa živí mravcami a regulujú ich množstvo... Aj draky majú významnú úlohu v susedstve tohto spoločenstva... No dávajú dobrý pozor, aby sa ich sféry nepomiešali. Požírajú slabých a ťažkopádnych.

- Sedela som na streche, - spomenula si Tat'jana.

- Úkaz premnožených mravcov bol pre mňa posledným ťahom na obraze tohto sveta, - vysvetľoval Pavlyš. - Dobre, pôjdeme ďalej. Čo sa stalo? Prileteli sme my a usadili sme sa na pahorku. V čase dažďov, keď život na planéte utícha. Zrovnávame nory, začíname stavať, robíme hluk, svište kapú alebo utekajú do lesa. Tam nemajú zvyčajnú potravu a postupne vymierajú. Pamätáš sa na svišťu, ktorého si priviezla? Bol chorý, napoly zdochnutý. Komáre si v procese evolúcie zvykli na nové svište. Nemôžu odletieť. Nie sú tu svište, letia za teplom, štípu teda nás a kapú. Draky sme pripravili o strechu nad hlavou. Rady by zmenili pahorok, no zrejme každý pahorok má vlastných rodových majiteľov a rozličné dračie rody si na svoje územie nepustia cudzích...

- Čo ak aj tu bude dačo podobné? - Tat'jana sa poobzerala a započúvala sa do zvukov lesa.

- Všetko závisí od nás. Kým sa presťahujeme, preskúmame to tu, či zasa voľakoho nevyplašíme.

- Súhlasím, - povedala Tat'jana. - Mne sa tu páči.

22

Hviezdolet Segeža sa dostal na obežnú dráhu desať týždňov po tom, čo Pavlyš vymenil doktora Strešného. Vyslal raketu s nákladom pre stanicu. Nina s Pavlyšom šli k prístávacej rampe pešo a malá Tat'jana s Jimom dávali do poriadku planétochod - neúnavný pracant začal štrajkovať práve vtedy, keď bolo treba hosťom ukázať, že prišli na ukážkovú stanicu.

Pred páliacim slnkom sa ukryli pod prístrešok vedľa záchrannnej rakety. Po klzkom, ligotavom boku rakety sa vinula dlhá reťaz oranžových pavúkov. Na čele najväčší, veliteľ, za ním ďalší podľa veľkosti. Na kove sa pavúky neudržali, podchvíľou podajeden duto spadol na umelú dlážku, a nasledujúce hneď doplnili útvar.

- Našli hniezdo, - povedal Pavlyš.

Pavúky mali rady vtáčie vajcia a jednostaj za nimi snorili po okolí.

- Lupiči, - riekla Nina, - A ako to už býva, zbabelci.

Dlaňou prikryla pavúka výskumníka, pobiehajúceho pred útvarom. Pavúk predstieral, že je mŕtvy. Nina ho hodila do kríkov. Ostatné pavúky sa dali bezhlavo na útek, útvar sa rozpadol.

- Nech si len pobiehajú. Možno si papagáj stihne skryť vajcia.

Cicero, ktorý bol večne s Ninou, bol presvedčený, že hodila pavúka, aby ho on mohol doniesť nazad, nuž sa vrhol do krovia.

- Nechod' ďaleko! - zakričala za ním Nina.

Z vetvy zletel veľký papagáj. Vyhliadol si lesklú gombičku na Pavlyšovom obleku a rozhodol sa vziať si ju na pamiatku. Pavlyš sa zahnal:

- Radšej si ukry vajcia. Nevidiš, že idú pavúky?

- Chce sa ti odletieť? - opýtala sa ho Nina.

- Nie.

- Ani ja nie som rada. Tým skôr, že tu je toľko práce a nadtľho. Možno jednako ostaneš?

- Strešnij sa vracia.

- Budete pracovať vedno.

- Dobre vieš, že aj tak odletím.

Papagáj urobil ešte jeden pokusný nálet na gombičku.

- Postupne sa zžívame s touto nie príliš priateľskou krajinou. Sme ti veľmi povďační, - povedala Nina.

- Ďakujem. Vyriešili by ste to aj bezo mňa.

- Nevie. Človek je náchylný vystupňovávať násilie. A za každým krokom je čoraz ťažšie vedieť sa pozrieť späť a nájsť prvú chybu. Ved' sa mohlo stať, že by sme stanicu zrušili a planétu pre výskum uzavreli dovtedy, kým sa nenájde „účinná metóda boja s útočnou faunou“.

Spoza zákruty sa vynorilo dochrámané čelo planétochodu. Zastal pri hangáre. Z prielazu vyskočila Taňa. Za ňou sa vyvalil Napoleon.

- Nina, - opýtala sa Tat'jana, - objednali sme otvorené vozíky. Priviezli ich?

- Hneď sa dozvieš. Vydrž. Kam ideš, Napoleon?

Tat'jana dobehla Napoleona a šuchla mu po malom bielom chobote. Urazene si sadol na obhorenú trávu.

Raketa zo Segežu sa ligotala v slnku, pomaly sa spúšťala na čistinu. Prestrašený Cicero pribehol z krovia a ňufák zaboril Nine do lona. Na pavúka zabudol, stláčal ho v labke ako cukrík. Priklop rakety sa otvoril a na zem sa vysunuli schodíky. Zjavil sa Gleb Bauer, prižmurujúc oči v prudkom svetle. Zbadal Pavlyša, ako vyšiel z tieňa, a zakričal:
- Slava, opálil si sa ako na dovolenke!
Doktor Strešnij vyšiel za Bauerom a ihneď pozrel na oblohu.
Nina poznamenala:
- Toho sa človek tak ľahko nezbaví.
Svišť Cicero sa osmelil, vybral sa cez čistinu ku Glebovi a vytŕčal labu celkom ako na žobranie. Veľmi ho rozmazlili.
- Taňa, dobre sa staraj o svište, - pripomínal Pavlyš, - Kleopatra môže čochvíľa vrhnúť.
- Buď bez starosti, Sláva, - upokojovala ho Nina. - Ty si nevieš ani predstaviť život bez svojej Kleopatry.
Gleb sa pri pohľade na Cicera rozžiaril:
- Čo je to za čudo? Ako sa voláš, pingvin?
Cicero pochopil, že upútal pozornosť, sklonil hlavu nabok a rozmýšľal, ako by sa priživil u nového človeka.
- To sú svište? - opýtal sa Strešnij, sotva pozdravil. - Tak zblízka som ich nevidel.
- Nežobri, - dohovárala Nina Cicerovi. - Lebo prileť drak a uchmatne ťa.
Napoleon vyskočil a pricupkal k ľuďom ako dychtivý hľadač pokladov, čo sa oneskoril pri delbe nálezísk na Klondiku. Vysoko vysoko na oslepujúcej slnečnej oblohe krúžil drak, ale ľudí ani svište si vonkoncom nevšímal.

POLOVICA ŽIVOTA

1

Povyše Kaľazina, kde Volga v širokom prudkom ohybe naráža na vysoký ľavý breh, leží veľký ostrov s borovicovým porastom. Z troch strán ho omýva Volga, zo štvrtej riečne rameno, ktoré sa vytvorilo, keď postavili hrádzu v Ugliči a hladina vody prudko stúpila. Za ostrovom, za ramenom pokračuje borovicový les. Od rieky sa zdá byť tmavý, hustý a nekonečný. V skutočnosti ani nie je taký veľký a hustý. Pretínajú ho cesty a chodníčky, vyšliapané v piesku, a preto stále suché a pevné, aj po daždi.
Jedna z takýchto ciest viedla celkom popri kraji lesa, kde sa už začína ražné pole, a smerovala k rieke na druhom konci ostrova. V lete, vždy v nedeľu, keď bolo pekné počasie, prichádzal po nej autobus, ktorý viezol rekreatantov k riečnemu ramenu. Rekreatanti tu chytali ryby, opaľovali sa. V iné letné dni na brehu pri ceste pristávali motorové člny a jachty a vtedy bolo od rieky vidieť striebisté a sivé stany. Čoraz viac turistov prichádzalo na ostrov. Očakávali, že tu nájdu dokonalú samotu, a preto si starostlivo vyberali miesta medzi stanmi, čo tu už stáli predtým. Keď vystúpili na breh, najprv vyzbierali prázdne konzervové plechovky a smeti po svojich predchodcoch, nadávali na nich za neporiadok, ubezpečovali sa, že zlý vzťah k prírode je barbarstvo. To im však nebránilo v tom, že sami nechávali po sebe na brehu prázdne plechovky, fľaše a papiere. Po večeroch si turisti rozkladali oheň a pili čaj.
Jednoruký, večne zamračený hájnik, ktorý si občas zašiel vykúpať sa na koniec lesnej cesty, už si odvykol rozčuľovať sa kvôli turistom.
Hájnik sa vyzliekol. Pozorne vošiel do vody, nohou dôkladne skúmal dno, aby nestupil na črepinu alebo ostrý kameň. Keď vošiel po pás do vody, zastavil sa, hlboko sa nadýchol a ponoril sa. Plával na boku, zaberajúc jedinou rukou. Nadežda a Oleňka obvykle ostávali na brehu. Nadežda umývala riad, lebo pri hájnikovom dome, na druhom konci cesty, nebolo studne. Ak domývala skôr, ako hájnik vyšiel z vody, sadla si na kameň a čakala ho. Pozerala na vodu a na reťaz ohňov na druhom brehu riečneho ramena, ktoré jej čímsi pripomínali nočnú ulicu v meste a vyvolávali v nej túžbu odcestovať do Leningradu alebo Moskvy. Keď zbadala, že sa hájnik vracia, vošla po kolená do vody, podala mu prázdne vedro, on s ním odplával tam, kde bola voda hlbšia a čistejšia, a naplnil ho.
Ak sa nablízku motali turisti, hájnik si na holé telo navliekol blúzu uniformy a podišiel k vatre. Správal sa prívetivo a zdvorilo, aby ľuďom nenaháňal strach, a pritom obracal hlavu doľava, aby nebolo vidieť jazvu na líci.
Na spiatocnej ceste sa podchvíľou zastavoval, zbieral papiere a kadejaké zvyšky, odnášal ich k jame, ktorú vykopal vždy na jar pri ceste, no okrem neho do nej nikto nič nehádzal.
Ak nemal čas, alebo mimo sezóny, keď boli brehy ľudoprázdné, jednoruký hájnik sa nezastavoval. Nabral vodu a ponáhal sa domov. Nadežda vtedy prichádzala iba na sobotu, no a Oleňka sa bála večer sama.
Kráčal po pevnej rovnej ceste, ktorá viedla medzi červenkastými, pri zemi tmavnúcimi kmeňmi borovic, v ktorých podnoží sa cez hustý závoj ihličia predierali kričky čučoriedok a rásli huby.
Huby hájnik nejedol, nemal ich rád, nuž ich ani nezbieral. Zbierala ich Oleňka, a aby jej urobil radosť, naučil ju, ako ich treba soliť a sušiť na pôjde. Potom nimi obdarúvali Nadeždu, keď prišla za nimi.
Oleňka bola hájnikova neter. Dcéra jeho brata, šoféra, ktorý umrel pred tromi rokmi. Obaja, hájnik Timofej Fiodorovič i jeho brat Nikolaj, pochádzali z týchto končín. Timofej sa vrátil z vojny bez ruky a usadil sa v lese. Nikolaj bol mladší, nuž vo vojne nebol. Timofej ostal starým mládencom, Nikolaj si vzal za ženu Nadeždu. Narodila sa im dcéra. Kým Nikolaj žil, hájnik zriedka navštevoval bratovu rodinu. No hneď v prvé leto po bratovej smrti zašiel raz do dediny, na okresnú správu, navštívil aj Nadeždu a pozval ju s dcérkou do hájovne. Vedel, že Nadežda teraz zle stojí s peniazmi, a ani súrodencov nemala. Bola zdravotnou sestrou v nemocnici. Nuž ju pozval k sebe aj s dievčatkom.
Od tých čias Nadežda leto čo leto nosila Oleňku k strýkovi Timofejovi a ona prichádzala na sobotu. Poupratovala, pozametala, umyla dlážku. Zvítala sa okolo domu a robila všetko možné namiesto toho, aby si oddýchla. Timofeja to hnevalo a bohvie prečo ho to trápilo.
Nadišiel koniec augusta. Počasie sa kazilo, noci boli čoraz chladnejšie a vlhkejšie. Turisti poodchádzali. V poslednú sobotu Timofej sľúbil, že o tri dni privezie Oľu - mala ísť do prvej triedy. Bola to posledná noc, čo mala Nadežda stráviť

v jeho dome. Pokým nenadíde jar. Možno hájnik zájde do Kal'azina na novembrové slávnosti, no možno ich uvidí až po Novom roku.

Nadežda umývala nádoby. Na piesku ležal kúsok pracieho mydla. Umývala poháre a tanieri z obeda a večere. Prešla handričkou po mydle a drhla ňou riad, stojac po členky vo vode. Potom oplachovala každý pohár. Oli bolo zima, nuž zmizla kdesi v kroví a hľadala kuriatka. Mlčali.

Keď Nadežda oplachovala poháre, nakláňala sa a hájnik zahliadol jej silné opálené nohy. Tiesnilo ho, že hoci by rád, no akosi mu nejde pohovoriť si s Nadeždou, aby zostala uňho navždy. Bolo by mu ľahšie, keby Nikolaj vôbec nikdy nebol existoval, a preto radšej hľadel pomimo nej, na sivastú súmračnú vodu, čierny pás lesa na ostrove a na jedinu vätu na jeho brehu. Vätu si tentoraz nerozložili turisti, ale miestni rybári.

No v ten večer aj Nadežde bolo všelijak. Akoby na čosi čakala, a keď hájnikov pohľad opäť skízol na ňu, vystrela sa a schovala pramienok rovných ryšavých vlasov pod bielu šatku s červenými bodkami. Vlasý jej cez leto celkom vybledli - boli bledšie ako pokožka, z ktorej tým belšie svietili iba zuby a očné bielka. Najmä teraz. Timofej odvrátil oči - Nadežda sa naňho pozerala akosi príliš otvorene. Nemala takto naňho hľadiť. Bol invalid. Bol starším bratom jej nebohého muža. A tak si veľmi želal, aby tu zostala.

No ona len stála a hľadela naňho. A on to nemohol nevidieť, hoci odvrátil zrak. Mala krátky trup, tenký driek a štíhlu šiju. Vo večernom šere jej žiarili oči - bielka mala akési svetlomodré. Timofej nevdojak odpovedal na jej pohľad a sladký bôľ z očakávania toho, čo sa dnes možno stane, ba musí stať, mu zovrel hrdlo.

Timofej nemohol odtrhnúť oči od Nadeždiných očí. A keď sa jej pery pohli, zľakol sa slov, ktoré chcela vyrieť, ba i zvuku jej hlasu.

Nadežda prehovorila:

- Ty, Tima, chod' domov. Vezmi aj Oleňku, celá premrzla. Budem sa ponáhľať.

Timofej sa vzápätí zdvihol s pocitom úľavy a vďaky, že našla také bezvýznamné, no vhodné a potrebné slová. Zavolať Oľu a vykročil k domu. A Nadežda zostala, aby doumývala riad.

2

Dag sa pohodlnejšie usadil v ošúchanom kresle, rozložil si zoznam na stole, čítal ho nahlas, pričom nechtom zatrhával riadky. Trochu prižmuroval oči - zrak sa mu už kazil, hoci sám si to ešte neuvedomil, či skôr si to nechcel pripustiť.

- Náhradnú rádiostanicu si vzal?

- Vzal, - odpovedal Pavlyš.

- A druhý tent?

- Najprv to dočítaj. Sato, nemáš čierne nite?

- Nie, minuli sa.

- Vezmi aj tretí tent, - povedal Dag.

- Netreba.

- Zober aj druhý generátor.

- Je tu, bod 23.

- Správne. Koľko balónov berieš?

- Dost'.

- A kondenzované mlieko? Zubnú kefku?

- Čo ma vystrájaš na turistickú výpravu?

- Zober si sušené ovocie. My sa bez neho zaobídeme.

- Prídem za vami, ak naň dostanem chuť.

- Len tak ľahko sa k nám nedostaneš.

- To len tak, zo žartu, - povedal Pavlyš. - Vôbec sa nechystám prísť za vami.

- Zobral si si niečo na čítanie?

Pavlyš neodvetil. Všetko už prečítal.

- Chceš si vziať moju učebnicu pre samoukov?

Pavlyš neprijal takú obeť. Dag sa už tretí týždeň učil španielčinu novou metódou. Učebnica mala aj zvukovú prílohu a Dag sa učil spievať španielske romancy.

- Ako chceš, - povedal Dag.

Hľadel na obrazovku. Roboty sa plazili po lane ako vošky po steblo.

- Dnes sa presťahuješ? - opýtal sa Dag.

Dag sa ponáhľal domov. Stratili už dva dni tým, že pripravovali svoju „korist“ na prepravu, a ďalšie dva týždne pri brzdení a manévrovaní.

Sato vystúpil na mostík a vyhlásil, že člň je pripravený a naložený.

- Podľa zoznamu? - spýtal sa Dag.

- Podľa zoznamu. Pavlyš mi dal kópiu.

- V poriadku, - povedal Dag. - Prilož tretí tent.

- Už je tam.

- Byť na tvojom mieste, - povedal Dag, - presťahoval by som sa už teraz, kým nie sme celkom pripravení.

- Dobré, - súhlasil Pavlyš.

Dag mal pravdu. Lepšie je prejsť hneď teraz, a keď niečo bude chybať, zaskočí si pre to na loď. Čaká ho niekoľko týždňov na mŕtvej lodi, ktorá sa nedá ovládať a ktorú jej majitelia opustili nevedno kedy i nevedno prečo. Keby ju neboli stretli, mohla letieť bez cieľa, ako Bludný Holanďan, odsúdený prepadáť sa milióny rokov do čiernej prázdnoty vesmíru.

Úsek Galaxie, cez ktorý sa vracali, bol ako vymretý, ležal mimo frekventovaných ciest. Sem zriedkakedy zavítali lode. Bol to mimoriadny, priam neuveriteľný objav. Neovládateľná opustená loď, no nie poškodená.

Dohonili ju, so všetkou obozretnosťou vnikli na palubu a presvedčili sa, že jej majitelia už veľmi dávno prestúpili do záchranného člna a odleteli neznámym smerom.

Dag vyráťal, že keby vzali „korist“ do vleku, po okrajové základne by s pohonnými hmotami vystačili. No v tom prípade musia vyhodit' cez palubu náklad a takmer všetko, kvôli čomu už dvadsať mesiacov nevideli ani jednu ľudskú bytosť /okrem seba/.

Jeden z nich má teraz prejsť na palubu vraku, udržiavať spojenie a dbať, aby sa správal, ako sa patrí.

- Idem, - povedal Pavlyš. - Namontujem ten tent. Vyskúšam spojenie.

- Buď opatrný, - povedal Dag, ktorý sa zrazu rozčítlivel.

- No najmä ma nestráťte, - odvetil Pavlyš.

Pavlyš na chvíľku nazrel do svojej kabíny, aby sa presvedčil, či niečo nezabudol, a aby sa rozlúčil so svojím malým príbytkom, v ktorom strávil veľa mesiacov. A zrazu sa ho zmocnil pocit viny, sentimentálny pocit viny pred prázdnyimi stenami, ktoré poznal do poslednej skrutky.

Sato šikovne pristavil čln k nakladaciemu otvoru mŕtvej lode. Podľa všetkého tu kedysi stál záchranný čln. Teraz tam nebol. Len akýsi mechanizmus sa týčil kúsok vedľa.

Pavlyš, postrkujúc pred sebou balík tentov a balónov, prešiel po širokej chodbe ku kabíne vedľa riadiaceho pultu. Rozhodol sa, že sa zloží tu. Na to, aby si loď dôkladne prezreli predtým, nebolo dosť času. Teraz to čakalo na Pavlyša. Bola to veľká loď. A sľubovala napínavé dobrodružstvo. Sato mu pomohol rozvinúť tent. Prenosnú kameru postavili hneď pri dverách a vyskúšali, či sa tent rýchlo naplní vzduchom. Všetko fungovalo. Teraz mal Pavlyš príbytok, v ktorom sa mohol pohybovať bez skafandra. Skafander bude používať iba pri „výletoch“. Kým si Pavlyš ukladal v kabíne veci, Sato namontoval osvetlenie a vyskúšal rádiostanicu. Potom sa rozlúčili.

Šesť hodín naberali rýchlosť. Dag túpol, aby vlečné lano bolo dosť pevné. Keď skončili rozbíhame, Pavlyš sa postavil za riadiaci pult a sledoval, ako popri ňom leteli strieborné valčeky - náklad vyhodенý cez palubu, ako postupne zaostávali, ani vyprevádzajúci na nástupišti. Preťaženie sa dalo vydržať, nuž sa začal venovať svojej práci. Riadiaci pult mu poskytol málo informácií. Na tento pult bol nezvyčajný pohľad. Vlastne na celú kabínu. Akiste tu vystrájal dáky uličník. Nie uličník, skôr neploletý rádioamatér, ktorému dali k dispozícii drahú a zložitú aparaturu, aby ju zdemoloval. A on ju aj dôkladne zničil: tranzistory použil ako kince, z dosák s plošnými spojmi si urobil podstavec, platinovou fóliou si namiesto tapiet oblepil povalu. Podľa všetkého, Dag to zistil hneď, len čo sem vstúpil, bolo riadenie lode pôvodne plnoautomatické. No potom ktosi bez akýchkoľvek zábran strhol kryty a obloženie, bezdôvodne porobil krátke spojenia - jednoducho urobil všetko, aby z chronometra urobil primitívny budík.

Zarážajúce bolo, že nikde nestála stolička ani kreslo alebo čosi, čo by slúžilo tomuto účelu. Možnože pôvodní majitelia ani stoličku nepoznali. Pavlyš vláčil za sebou kameru a nakrúcal všetko, čo sa len dalo. Pre každý prípad. Ak by sa náhodou čosi zomlelo, filmy zostanú. Slabé bzučanie prilbového lampáša iba zdôrazňovalo absolútne ticho navôkol. Bolo tak ticho, až sa Pavlyšovi zamarilo, že počuje šuchot krokov a akýsi šramot.

Začal sa cítiť akýsi nesvoj. Prichytil sa pri nezmyselnom posunkú - položil dlaň na rukoväť blastera.

- Atavizmus, - povedal.

Vysvitlo, že to povedal celkom nahlas, lebo v rádiotelefóne sa ozval Dagov hlas.

- Čo to hovoríš?

- Zvykol som si, že sme vždy boli spolu, - povedal Pavlyš. - Je mi akosi čudne.

- A ešte minulý týždeň si zúrili.

- Ja?

- Už si zabudol? Pri večeri si mi povedal, že len čo sa dostaneš na Zem, pousiluješ sa, aby si sa už s nikým z nás v živote viac nestretol.

- Jedno nevylučuje druhé.

- Môžeme sa vystriedať. Hoci to nie je jednoduché.

- Netreba. Veď vieš.

Dag si vzdychol. A jeho povzdych, prekonajúc niekoľko kilometrov vzduchoprázdna, zaznel v slúchadlách prilby. Pavlyš sa videl očami pozorovateľa: človečik v ligotavom skafandri, chrobáček v obrovskej banke naplnenej omrvinkami. A vydal sa na prvú púť po lodi.

Chodba vedľa jeho kabíny viedla do okrúhlej prázdnej miestnosti. Pavlyš sa odrazil od prielezu a dvoma skokmi ho prekonal. Za prielezom chodba pokračovala. Jej steny aj dlážky boli rovnakej modrej farby, takmer belavej, akoby vyblednutej od slnka. Svetlo prilbového lampáša sa rozlievalo doširoka a odrážalo sa od stien. Chodba pred ním sa zahýbala. Pavlyš ju zakreslil do plánu. Plán lode zatiaľ znázorňoval akúsi elipsu, v prednej časti ktorej bol vyznačený nakladací otvor a helling pre záchranný čln či raketu, ktorej tam už nebolo, riadiaci pult, chodba, spojovací pult s okrúhrou miestnosťou a ešte tri chodby, ktoré sa začínali pri pulte. Vedel, kde sú motory, ale zatiaľ ich do plánu nezakreslil. Mal dosť času, aby si všetko dôkladne prezrel.

Asi po sto krokoch chodba ústila do napoly odkrytého otvoru, pri ktorom ležalo čosi biele, ploché. Pavlyš sa k tej bielobe pomaly priblížil. Naklonil hlavu, aby si lepšie posvietil. Bola to obyčajná handra. Biela handra, krehká pod vplyvom vákua. Pavlyš k nej prisunul nohu, chcel ju prekročiť, no zrejme sa jej nevdojak dotkol a handra sa v okamihu rozsypala na prach.

- Škoda, - povedal.

- Čo sa stalo? - spýtal sa Dag.

- Staraj sa o seba, - povedal Pavlyš. - Lebo sa celkom odpojím.

- Len to skús. Hneď za tebou prileť. Nezapadni na plán.
- Nezapadol som, - povedal Pavlyš a zaznačil otvor do plánu.
Za otvorom sa chodba zvážšovala, rozvetvovala sa na všetky strany. No Pavlyš ju zatiaľ nezakreslil do plánu.
Výbral si iba prostrednú chodbu, najširšiu. Zaviedla ho k ďalšiemu, tesne uzavretému otvoru.
- Tak, a to by pre dnešok stačilo, - povedal Pavlyš. Dag mlčal.
- Čo mlčíš? - spýtal sa Pavlyš.
- Nebudem ťa predsa rušiť, len si hovor.
- Ďakujem. Dostal som sa k uzavretému otvoru.
- Neunáhli sa s otváraním, - povedal Dag. - Možno sa tam udržala atmosféra.
- Asi sotva. Všetko je tu mŕtve.
Osvetlil stenu okolo otvoru. Zbadal vyčnievajúci štvorec a prešiel po ňom rukavicou.
Otvor sa zľahka odchyľil a Pavlyš sa pritisol k stene. No nič sa nedialo.
Zrazu sa mu zazdalo, že za ním ktosi stojí. Prudko sa otočil, vrhol lúč svetla na chodbu. Nikto. To iba nervy. Dagovi nič nepovedal a prekročil prah.
Ocitol sa v priestranej komore, kde pozdĺž stien stáli poličky. Na niektorých z nich ležali akési škatuľky. Nazrel do jednej z nich. Škatuľka bola do tretiny zaplnená prachom. Čo v nej bolo predtým, ťažko uhádnuť.
Vo vzdialenom kúte komory lampáš osvetlil ešte jednu bielu handru. Pavlyš sa rozhodol, že k nej nepodíde. Radšej potom použije konzervátor, aspoň bude zaujímavé na Zemi zistiť, z čoho látku vyrobili. No keď Pavlyš preniesol lúč lampáša nabok, zrazu zbadal, že na handre je čosi napísané. Azda sa mu to iba zdalo? Urobil tým smerom krok. Teraz už jasne videl čierny nápis. Pavlyš sa naklonil. Čupol si.
„Volám sa Nadežda“ - bolo napísané na handre. Po rusky.
Pavlyš stratil rovnováhu a rukou sa dotkol handry. Handra sa v okamihu premenila na prach. Zmizla. Zmizol aj nápis.
- Volám sa Nadežda, - zopakoval Pavlyš.
- Čo? - spýtal sa Dag.
- Je to tu napísané.
- Čo sa to s tebou robí?
- Bolo tu napísané: „Volám sa Nadežda“ - povedal Pavlyš.
- A kde, prosím ťa?
- Už nikde, - povedal Pavlyš. - Dotkol som sa a zmizlo to.
- Chvalabohu, - povedal ticho Dag. - Upokoj sa.
- Som celkom pokojný, - odvetil Pavlyš.

3

Pre Pavlyša bola do tej chvíle loď akýmsi príznakom, jej existencia bola relatívna, akoby daná pravidlami hry. Ani potom, čo zakreslil do plánu - na platničku z umelej hmoty, ktorú mal pripevnenú na ľavom zápästí - sieť chodieb a priechody, nedostal sa za rámec tejto relativity. Bol ako mysliača myš v laboratórnom labyrinte. Na rozdiel od skutočnej myši však Pavlyš vedel, že labyrint je konečný a určitým spôsobom sa premiestňuje v kozmickom priestore, približujúc sa k Slnecnej sústave.
Nápis, ktorý sa rozpadol na prach, narušal pravidlá, keďže sa tu nemohol zrazu zjaviť ako v rozprávke, a jedinou možnosťou bolo ho vymazať z mysle: jednoducho neexistoval. Dag to tak spravil. Podobne by bol konal aj Pavlyš, keby bol na jeho mieste.
- Práve Nadežda? - spýtal sa Dag.
- Áno, - odvetil Pavlyš. Hľadel na kôpku belavého prachu.
- Uváž, Sláva, - povedal Dag. - Ty si fyziológ. Vieš čo? Azda bude lepšie, ak ťa vystriedame. Alebo celkom necháme loď bez kontroly.
- Všetko je v poriadku, - povedal Pavlyš. - Len nijaké strachy. Zašiel som po konzervátor.
- Načo?
- Ak ešte natrafím na nejaký nápis, zvečním ho pre teba.
Na ceste ku svojej kabíne, aj potom, keď vytáhoval konzervátor zo škatule, kde boli všelijaké potreby, ktoré tam svedomitý Sato pribalil, jednoducho sa pokúšal vybaviť si v pamäti handričku alebo lístok s nápisom. Keď sa vrátil ku komore, kde ho čakala /už sa začal obávať, že zmizne/ kôpka belavého prachu, prestával veriť v existenciu nápisu. Rozum mu napovedal neveriť v zázraky.
Dag sa podchvilou na čosi vypytoval, no Pavlyš mu buď neodpovedal, alebo, ak sa tomu nemohol vyhnúť, odpovedal vecne a stručne.
- Čo robíš? - spýtal sa Dag.
- Hľadám priechod, - odpovedal Pavlyš. - Aby som sa mohol dostať ďalej.
- Ako to tam bolo napísané? - opýtal sa Dag.
- Po rusky.
- To si už povedal. Ale akým písmom? Akými písmenami?
- Písmená? Boli to veľké tlačené písmená.
Natrafil na priechod. Dal sa ľahko otvoriť. Bola to zvláštna miestnosť, rozdelená priehradkami na rozličné veľké časti rôzneho tvaru. Niektoré z nich boli zasklené, iné oddelené od chodby sieťou.
Uprostred chodby stálo čosi ako pologuľa. Pripomínalo to vysokú korytnačku s priemerom zo šesťdesiat centimetrov. Pavlyš sa jej opatrne dotkol a vtom sa nepredvídanou ľahkosťou rozbehla po chodbe, akoby stála na dobre namazaných kolieskach. Pologuľa narazila do steny a zastala. Lúč lampáša osvetľoval v tme kúty a výklenky. Nie

všetky boli prázdne. Na jednej kope ležalo kamenie, na druhej úlomky dreva. Keď sa lepšie prizrel, úlomky pripomínali zvyšky akéhosi veľkého hmyzu. Pavlyš napredoval pomaly, podchvíľou na loď referoval takmer o každom svojom kroku.

- Chápeš, čo je to za korisť?! - rozohnal mu myšlienky Dagov hlas. - Možno predpokladať, že ju opustili pred štyridsiatimi rokmi.

- Možno pred tridsiatimi.

- Možnože i pred päťdesiatimi. Mozog iba teraz poskytol predbežnú informáciu.

- To je aj tak jedno, - povedal Pavlyš. - Ani pred tridsiatimi rokmi sme sa ešte nepúšťali za hranice Sústavy.

- Viem, - odvetil Dag. - No ešte sa presvedčím, či nemáš halucinácie.

Nebolo sa o čom presvedčať. O to skôr, že vedeli - loď, ktorú našli, neprichádzala od Slnka. Nanajvýš sa k nemu mnoho rokov približovala. A predtým sa musela vzdŕaľovať. Iba pred štyridsiatimi, päťdesiatimi rokmi ľudia dobyli Mars a pristáli na Plute. A tam, za Plutom, ležal neznámy vesmír - ako zámorské krajiny pre ľudí staroveku. A v tomto vesmíre nikto nevedel hovoriť ani písať po rusky.

- Mám takú teóriu, - povedal Numilin. Numilin, inak nezhovorčivý, často držal kázne, lebo sa veľmi rád počúval. -

Kedysi dávno nás navštívili a prijali ruský jazyk ako dorozumievací prostriedok.

- Prečo? - čudoval sa Sato.

- Zapáčil sa im.

Dag povedal:

- Slava, pokračuj. Nepočúvaj nás, lebo sa z nás zblázniš.

Pavlyš prešiel do ďalšej časti, pokúšal sa zorientovať v labyrinte chodieb, výklenkov, komôr. O pol hodiny povedal:

- Boli to hotoví starinári.

- A Nadežda?

- Zatiaľ o nej nič neviem.

Zrejme si jednoducho nevšimol jej stopy, keď prechádzal mimo nich.

Predmety v cudzej lodi boli záhadné. Pologule, ktoré sa ľahko odkotúľali od nôh, výklenky, zapratané kadejakými haraburdami a prístrojmi, ktoré bohvie na čo slúžili, spleť vedení a rúr, jasné škvrny na stenách a siete na strope, šmykľavé plochy dlážky, popraskané priesvitné blany. Pavlyš sa nemohol dopátrať, akí vlastne boli obyvatelia tejto lode. Raz sa dostal do miestnosti, ktorú akiste obývali obri, inokedy zasa nadŕbil na komôrku pre škriatkov, potom prišiel k zamrznutému bazénu a zamarili sa mu podlhovasté telá zamrznuté v mútnom ľade. Potom sa ocitol vo veľkom sklade, ktorého vzdialenejšia stena pripomínala akýsi stroj. Jej plochu vypínali vyhasnuté obrazovky. Hneď pri dlážke, ale aj tesne pod stropom, asi takých päť metrov nad hlavou, sa tiahol rad gombíkov.

Táto nelogickosť okolitého sveta človeka dráždila, lebo si nijako, ani približne, nevedel vyprodukovať pracovnú hypotézu, na ktorú by sa mohli „navliecť“ fakty. A mozog, unavený od blúdenia po labyrintoch, práve toto potreboval. Za riedkou sieťou /dalo sa preliezť cez jej oká/ ležala čierna, vo vákuu spráchnivená hmota. Živá mohla mať asi tak rozmery slona. Možno to bol jeden z kozmonautov. No od chodby ho oddeľovala sieť. Azda ho za čosi potrestali a uväznili. A keď bolo treba urýchlene opustiť loď, zabudli naňho. Alebo ho nechceli vziať so sebou.

Pavlyš povedal Dagovi o zajatcovi, no ten pohotovo odvetil:

- Záchranný čln bol predsa určený pre menšie bytosti. Veď si videl.

Samozrejme mal pravdu.

Na dlážke vedľa čiernej hmoty sa povalovala prázdna nádoba s priemerom asi pätnásť centimetrov.

A o takú polhodinu vo vedľajšej chodbe, za prikrýtim, no neuzavretým priechodom, Pavlyš natrafil na kabínu, kde bývala Nadežda.

Do kabíny nevošiel. Zastavil sa na prahu a hľadel na lôžko pedantne prikrýté sivastou látkou, na vyblednutú šatku s drobnými červenými bodkami pohodenú na dlážke, na poličku, kde stála šálka s odlomeným uškom a ešte akési iné predmety. Potom, keď sa vracal do tejto miestnosti, zakaždým zbadal ďalšie a ďalšie veci, ktoré patrili Nadežde. No vtedy prvý raz si zapamätal iba červené bodky na šatke a šálku s odlomeným uškom, lebo práve tieto veci boli tu menej pravdepodobné ako tisíce neznámych strojov a prístrojov.

- V poriadku, - povedal Pavlyš. Zapol rozptyľovač konzervátora, aby sa zachovalo v kabíne všetko tak, ako to bolo v pôvodnom stave.

- O čom to hovoríš? - spýtal sa Dag.

- Našiel som Nadeždu.

- Čože?

- Nuž vlastne nie Nadeždu. Našiel som kabínu, kde bývala.

- To hovoríš vážne?

- Smrteľne vážne. Tu stojí jej šálka. A zabudla si tu ešte šatku.

- Počuj, - povedal Dag, - viem, že si nezošalel. No predsa len tomu nemôžem uveriť.

- Ani ja tomu neverím.

- Predstav si, - povedal Dag, - že by sme dajme tomu pristáli na Mesiaci a nájdeme tam dievča, ako si len tak sedí a vyšíva.

- Čosi také, - súhlasil Pavlyš. - No je tu tá šálka. S odlomeným uškom.

- Stará šálka?

- Celkom stará. Ani neviem, koľko môže mať rokov.

- A kde je Nadežda? - spýtal sa Sato.

- Nevie, - povedal Pavlyš. - Dávno tu už nie je.

- A čo máš ešte? - spýtal sa Dag. - No, povedz ešte niečo. Aká bola?

- Bola pekná, - povedal Sato.

- Pravdaže, - súhlasil Pavlyš. - Veľmi pekná.

Zrazu Pavlyš zbadal za ustlaným lôžkom neveľkú škatuľu plnú všelijakých vecí. Akoby sa Nadežda chystala na cestu, no čosi ju prinútilo všetko nechať tak a bežať len s prázdnyimi rukami.

Pavlyš poprašoval veci konzervátorom, preberal ich a ukladal na posteľ. Bola tam sukňa z umelej látky, zošitá hrubými nilonovými niťami, „vrece“ s otvorom pre hlavu a ruky, šál či štola, upletená z pestrofarebných vlákien...

- Zrejme tu bývala dosť dlho, - povedal Pavlyš. Celkom na spodku škatule ležal zväzok bielych štvorcových lístkov, popísaných pravidelným doprava nakloneným písmom. Pavlyš za zdržal a nedal sa do čítania, kým sa nepresvedčil, že sa mu lístky nerozsypú medzi prstami. Čítať ich začal až vo svojej kabíne, kde si mohol vyzliecť skafander, ľahnúť si na nafukovací matrac a naplno zapnúť osvetlenie.

- Čítaj nahlas, - naliehal Dag. No Pavlyš odmietol. Bol veľmi unavený. Sľúbil však, že im prečíta najzaujímavejšie miesta. No najprv si ich prezrie sám. Mlčky. A Dag sa s ním nehádal.

4

„Tento papier som našla už pred dvoma mesiacmi, no nemohla som ani za svet vymyslieť, čím by som mohla naň písať. Len včera som prišla na to, že hneď vedľa, v kabíne, ktorú stráži Nevedko, sú naukladané akési kamene, niečo podobné ako grafít. Jeden z nich som zaostrila. A teraz už môžem písať.“ /Na druhý deň si Pavlyš na stene Nadeždinej kabíny všimol dlhé ryhy a dovŕpil sa, že si asi takto odratúvala dni./

„Už dávno som chcela písať denník, lebo dúfam, že raz, aj keď sa nedožijem toho svetlého dňa, ma nájdu. Ved' nemožno žiť celkom bez nádeje. Niekedy ľutujem, že som neveriaca. Keby som verila v boha, verila by som, že boh ma skúša.“

Viac na lístku nebolo napísané. Pavlyš zistil, že lístky vo zväzoku nasledovali za sebou, no neznamenal to, že si Nadežda písala denník každý deň. Niekedy prešli aj celé týždne, kým sa opäť dala do písania.

„Dnes pobežujú sem a tam. Priťahuje sa mi. Znovu som kašľala. Vzduch je tu predsa len mŕtv. Človek si asi na všetko môže zvyknúť. Aj na otroctvo. No najhoršie zo všetkého je samota. Začala som sa rozprávať sama so sebou. Spočiatku som sa hanbila, bolo mi akosi trápne, že ma niekto môže počuť. No teraz si už aj spievam. Mala by som napísať, ako sa to všetko zomlelo, aby sa nedajbože niekto neocitol na mojom mieste. Iba dnes mi je akosi ťažko, a keď som si vyšla do záhradky, tak som sa zadýchala, že som si sadla hneď pri múriku a Nevedkovia ma dovliekli späť polomŕtvu.“

Asi o dva dni Pavlyš našiel to, čo Nadežda nazývala záhradkou. Bola to veľká hydropónna stanica, kde pestovali rastliny v živom roztoku bez pôdy. Niečo ako botanická záhrada.

„Dala som sa do písania, lebo beztak nikde ísť nemôžem, Nevedkovia by ma nepustili. Zrejme treba čakať na prírastok do našej rodiny. Len neviem, či ešte dakedy uvidím...“

Tretí lístok bol napísaný omnoho drobnejším písmom. Nadežda šetrila papierom.

„Ak sa sem niekedy dostanú ľudia, nech sa o mne všetko dozvedia: Moje meno a priezvisko je Nadežda Matvejevna Sidorovová. Rok narodenia 1923. Miesto narodenia Jaroslavská oblasť, dedina Gorodišče. Skončila som strednú školu v dedine, potom som chcela ísť na inštitút, no môj otec Matvej Stepanovič umrel a matka nevládala sama robiť v kolchoze aj viesť hospodárstvo. Preto som zostala v kolchoze, hoci som sa nevzdávala nádeje získať ďalšie vzdelanie. Keď sestry Vera a Valentína dospeli, uskutočnil sa môj sen a zapísala som sa do zdravotníckej školy v Jaroslavli, ktorú som ukončila roku 1942. Hneď potom ma povolali do armády a počas vojny som pracovala ako zdravotná sestra v nemocniciach. Po vojne som sa vrátila do Gorodišča, kde som nastúpila v miestnej nemocnici tiež ako sestra. Roku 1948 som sa vydala, prestáhovali sme sa do Kaľazina. O rok sa nám narodila dcéra Oleňka. No môj muž Nikolaj Ivanov, šofér, umrel roku 1953 pri autohavárii. A tak sme s Oleňkou zostali sami.“

Pavlyš sedel na dlážke v kúte komôrky, zastretej bielym tentom. Dostal strašnú chuť na cigaretu, hoci už nefajčil šesť rokov, odvtedy, čo sa dal do služieb Kozmickej dopravy. Nadeždin životopis čítal nahlas. Rukopis bol čitateľný - písala pravidelné, okrúhle, veľmi doprava naklonené písmená, len kde-tu sa tuha odlúpila. Vtedy Pavlyš naklonil lístok, aby vylúštil písmená podľa vyrytého miesta na parieri. Odložil lístok nabok a pozorne vzal ďalší, dúfajúc, že na ňom bude životopis pokračovať.

- To značí, že v päťdesiatom treťom mala tridsať rokov, - povedal Sato.

- Čítaj ďalej, - poprosil Dag.

- „Dnes dovliekli nových. Uložili ich na dolné poschodie do prázdnych klieťok. Nepodarilo sa mi zistiť, koľkí pribudli. No podľa všetkého viacerí. Nevedko zamkol dvere, mňa tam nevpustil. Neočakávane som zistila, že im závidím. Áno, závidím tým nešťastníkom, navždy odlúčeným od svojich rodín a domovov, uväzneným za hriechy, ktoré nespáchali. Ved' je ich viacero. Možno traja, možno piati. A ja som sama. Ak by som si nebola našla nejakú prácu, dávno by som bola umrela. Koľko rokov som už tu? Podľa mňa už štvrtý. Budem musieť spočítať škrabance. Len sa bojím, že sa nedorátam. Ved' som nezapisovala, keď som bola chorá, a iba myšlienka na Oleňku ma udržala na tomto svete. A možno som už dávno na onom svete. Hádám je to trest za moje hriechy. No akéže som ja mala hriechy! Ako strašne by som chcela v čosi dúfať! Hoci aj v boha. Spočiatku som si stále myslela, že raz sa to určite skončí. Potom som chcela spáchať samovraždu. No Nevedkovia mi na to prišli. Nuž čože, dala som sa do roboty. Nevedko mi priniesol šnúru a drôty. Predsa len čosi chápu.“

- A ďalej? - spýtal sa Dag.

- Nedá sa to všetko prečítať, - odvetil Pavlyš. - Počkajte. Zdá sa, že tuto to pokračuje.

„Potom uloží lístky pekne za sebou. Teraz, keď už mám papier a ceruzku, nachádzam v písaní útechu. Som presvedčená, že raz niekto bude čítať tieto lístky. Ja tu už vtedy nebudem, môj prach sa rozpynie vo vesmíre, ale papieriky prežijú. Netreba ich ani kŕmiť ani napájať. Veľmi ťa prosím, ty, čo budeš čítať tieto riadky, vyhľadaj moju dcérku Oľgu. Akiste už bude dospelá. Povedz jej, čo sa prihodilo jej matke. Keby mi bol voľakto predpovedal, že sa

dostanem do tohto strašného zajatia, a hoci budem žiť, no jednoducho sa mi bude zdať, že už dávno nie som medzi živými, umrela by som od strachu. Veď predsa žijem! Pevne verím, že si Timofej nemyslí, že som mu dcérku hodila na krk a ušla som, aby som si mohla užívať. Nie, akiste prehľadali celé rameno a mysleli si, že som sa utopila. No ten večer sa mi navždy vryl do pamäti, lebo bol taký zvláštny. Vôbec nie preto, že sa mi prihodilo nešťastie, práve naopak. Vtedy mal v mojom živote nastať obrat... Nastal, ale celkom opačný.“

- Nie, - povedal Pavlyš a odložil lístok. - Toto nemôžem čítať. Týka sa to jej súkromia.

- Jej súkromia?

- Píše o Timofejovi. Nevie predsa, kto je to ten Timofej. Akýsi jej známy. Počkajte, pozriem ďalej.

- Ako to môžeš vedieť? - zvolal Dag. - Prezeráš to len ledabolo, určite ti ujde to podstatné.

- Neboj sa, nič dôležité nevynechám, - odpovedal Pavlyš. - Tieto papiere majú už sto rokov. Už ju nemôžeme ani vyhľadať ani zachrániť. S rovnakým úspechom by sme mohli čítať aj klinové písmo. Nie je v tom zásadný rozdiel.

- Mám takú teóriu, - povedal Numilin, ktorý nepostrehol ľútosť v Pavlyšovom hlase.

- Počkaj, - povedal Pavlyš. - Budem čítať ďalej nahlas.

Všetko sa dozvieme.

„Po Nikolajovej smrti som ostala s Oleňkou celkom sama. Pravda, ak neberiem do úvahy sestry. No tie boli ďaleko a každá mala svoju rodinu a svoje starosti. Žili sme dosť chudobne, pracovala som v nemocnici a na jeseň roku 1956 ma povýšili na hlavnú sestru. Oleňka mala už ísť do školy, do prvej triedy. Dostávala som ponuky na manželstvo, medziiným aj od jedného lekára z našej nemocnice. Bol to dobrý človek, no už trochu starší. Odmietla som ho, domnievajúc sa, že najkrajšie roky mám už dávno za sebou. Bolo nám s Oleňkou celkom dobre. Pomáhal mi mužov brat Timofej Ivanov, vojnový invalid, ktorý bol hájnikom neďaleko mesta. Nešťastie ma zastihlo koncom augusta roku 1956. Dátum si už presne nepamätám, ale viem, že to bolo v sobotu večer... Stalo sa to takto: Práve bol čas letných dovolení, a tak bolo v nemocnici veľa roboty. Často som zaskakovala za kolegyne. Oleňku ako obvykle vzal k sebe Timofej. Prichádzala som za ňou vždy v sobotu autobusom, potom ešte kúsok pešo. Zakaždým som si oddýchla. Hájovňa stála v borovicovom lese pri Volge.“ Pavlyš sa odmlčal.

- No a ďalej? - spýtal sa Dag.

- Počkaj, hľadám lístok.

- A potom ju chytili, - povedal Numilin s presvedčením.

- To nie je kumšt uhádnuť, - povedal Sato.

„Pokúsim sa podrobne opísať to, čo sa ďalej odohralo, pretože ako zdravotníčka viem, aký veľký význam má určiť správnu diagnózu. Možno tieto podrobnosti, ak sa dostanú do rúk odborníkovi, pomôžu odhaliť záhadu, ak sa stali alebo stanú podobné prípady. V ten večer som išla k rieke umyť nádoby a Timofej s Oleňkou išli so mnou. Cesta od hájovne vedie rovno k rieke. Timofej ma chcel počkať, no bála som sa, že Oleňke bude zima, lebo večer už bývalo chladno, nuž som ho poprosila, aby šli domov. Sľúbila som, že sa budem ponáhľať. Ešte sa celkom nezotmel, keď odišli. O také tri-štyri minúty som začula tiché bzúčanie. Vôbec som sa nezľakla, myslela som si totiž, že kdesi ďaleko na Volge ide motorový čln. No zrazu ma premkla zlá predtucha.

Pozrela som sa na riek, no nijaký čln som nevidela.“

Pavlyš našiel ďalší lístok.

„Zbadala som, že smerom ku mne tesne nad mojou hlavou letí čosi ako loď bez krídel. Zdalo sa mi, že je strieborná. Tesne predou mnou pristála, a tak ma odrezala od cesty. Zarazilo ma to. Za vojny som mala možnosť vidieť veľkú vojenskú techniku, a najprv som si myslela, že je to akiste nejaký nový typ lietadla, ktorý núdzovo pristál, zrejme mu vypovedali motory. Motory tejto vzducholode akoby ani nepracovali, iba ticho bzúčali. Spúšťala sa celkom pomaličky. Chcela som ujsť, schovať sa za borovicu, aby som zostala nažive, ak nastane výbuch. No loď vysunula železné chápadla a vystúpili z nej Nevedkovia.

Vtedy som ešte nevedela, že sú to Nevedkovia, no v tom okamihu som stratila vedomie a pravdepodobne som spadla...

- A čo ďalej? - spýtal sa Dag, keď Pavlyš už dlhšie mlčal.

- To je všetko, - odvetil Pavlyš.

- No čo bolo ďalej?

- Viac o tom nepíše.

- Ale predsa, čo je tam ešte?

Pavlyš ešte chvíľu mlčal.

„Viem, kadiaľ sa schádza na prízemie. Cesta tam vedie zo záhradky, ktorú Nevedkovia nestrážia. Veľmi som zvedavá na nových zajatcov. Bohvie prečo som sa rozhodla, že ich stoj čo stoj musím vidieť. Viem, že tu nie som sama. No ostatní väzni nie sú rozumné bytosti. Už navštevujem aj draka priamo v kletke. Spočiatku som sa ho bála. No raz som zahliadla, že ho Nevedkovia kŕmia trávou zo záhrady. Vtedy som si uvedomila, že ma nezje. Možnože by som za ním ešte dlho nebola prišla, no raz, keď som šla okolo, zbadala som, že je chorý. Nevedkovia pobehovali sem a tam, strkali mu jedlo, čosi premeriavali, posúvali. A drak len ležal na boku a ťažko dýchal. Tu som pristúpila k mreži a obzrela som si ho. Som predsa zdravotníčka! Mojou povinnosťou je zmierniť utrpenie. Nevedkom by som nevedela pomôcť, sú zo železa. Ale draka som vyšetrila, aj keď cez mreže. Bol zranený. Akiste sa pokúšal vyslobodiť a pootkal sa o mreže. Má veľa sily, no rozumu málo. Vošla do mňa akási zúfalosť - nuž čo, keď zomriem. Pomyslela som si: akiste si na mňa už zvykol. Veď on sa sem dostal skôr než ja, tisíc ráz ma už videl. Povedala som Nevedkom, aby nezavadzali a priniesli teplú vodu. Prirodzene som riskovala. Rany boli zhnisané. Vymyla som ich, previazala, ako som vedela. Drak sa nevzpieral, dokonca mi aj pomáhal. Obracal sa tak, aby som sa lepšie dostala k ranám.“

Pavlyš si prečítal aj nasledujúci lístok. Zrejme sa zamiešal medzi ostatné náhodou zo spodu škatuľky, lebo obsahom

vôbec nenadväzoval na predchádzajúce listky.

„Dnes som sa dala do písania, no ruky akosi neposlúchajú. Vták sa vyslobodil z kletky. Nevedkovia lietali za ním po chodbe, chytali ho do siete. Aj ja som sa ho usilovala chytiť, bála som sa totiž, že sa poraní. No nadarmo. Vták vletel do veľkej miestnosti, poudieral sa o rúry a zahynul.

Potom, keď ho Nevedkovia preniesli do múzea, zdvihla som jeho dlhé pierko, úzke ako kavyľ. Aj som ho ľutovala, aj som mu závidela. Predsa len našiel v sebe toľko odvahy, aby zahynul, keď sa už nemohol dostať na slobodu. Ešte pred rokom by ma takýto príklad silne ovplyvnil. No teraz som si už našla prácu. Nemôžem sa len tak zahubiť. Mám istý cieľ, aj keď je možno nereálny. A taká znechutená a zamyslená som vykročila za Nevedkami, ktorí zabudli za sebou zavrieť dvere do múzea. Nevošla som, tam totiž niet vzduchu, no nazrela som cez sklenú stenu. Stáli tam banky, kotlíky, nádoby, v ktorých Nevedkovia držia tých, čo zahynuli cestou. Vo formalíne či v čomsi podobnom. Ako akési monštrá v panoptiku v Leningrade. A pochopila som, že o nejaký čas ani mňa, keď zomriem, nespália ani nepochovajú, ale ma uložia do sklenej bane, aby si ma mohli obzerať oni alebo ich páni. Bolo mi z toho nanič. Pošťožovala som sa Balovi. No on sa len zachvel, čo malo znamenať: aj on sa toho bojí. A tak tu sedím nad papierom a predstavujem sa v sklenej nádobe naložená v liehu. A niet úniku. Hrôza. Už dávno mi tak nebolo.“

O niekoľko dní Pavlyš našiel „múzeum“. Tekutina, v ktorej držali preparáty, od kozmického chladu zamrzla. Mnohé z nich sa zničili. Pavlyš pomaly prechádzal od menších nádob k väčším, nazeral do ľadu. Chcel nájsť Nadeždino telo. No v skutočnosti sa toho bál. A v slúchadlách sa Dag a Sato netrpezlivo prekrikovali: „Tak čo?“ Pavlyš ju nechcel nájsť. Rovnako ako Nadežda prežíval strach. Radšej hocičo ako banku s formalínom. No nenašiel ju. Ale zato našiel toho vtáka, pestrofarebného s dlhým chvostom a veľkými očami, bez zobáka. Našiel aj banku, v ktorej bol Bal. O tom sa hovorí na ďalších listkoch.

„Rozprávajúc svoj príbeh, zakaždým odbočím, lebo to, čo sa odohráva dnes, je dôležitejšie ako všetko predtým. A tak nemôžem opísať svoje dobrodružstvo po poriadku.

Prebrala som sa v kabíne. Svietilo tam matné svetlo. Nebola to tá miestnosť, kde bývam teraz. V tej komôrke sú teraz naukladané skamenené lastúry, ktoré sem Nevedkovia dovliekli pred rokom. Za štyri a pol roka sme šesťnásťkrát prerušili cestu a zakaždým sa strhla trma-vrma, dovliekli sem kadejaké haraburdy, ale aj živé bytosti. A tak sa v komôrke okrem mňa ocitli nádoby, ktoré som kedysi umývala a ktoré sa mi potom veľmi zišli, borovicové konáre, tráva, kamene a rôzny hmyz. Len potom som pochopila, že Nevedkovia takto chceli zistiť, čím ma majú kŕmiť, a dovŕpila som sa aj to, že tento výber bol podľa všetkého náhodný. Nepustila som sa do jedenia, vôbec som nemala chuť. Sadla som si, zaklopkala na stenu, no stena bola tvrdá. Všade vôkol bolo počuť akési bzučanie, ako keď na lodi pracujú motory. A okrem toho som pocítila zvláštnu ľahkosť. Tu je vôbec všetko ľahšie ako na Zemi. Vedela som, že na Mesiaci je príťažlivosť menšia, a aj to, že ak sa raz ľudia dostanú ku hviezdám, ako to predpovedal Ciolkovskij, úplne stratia tiaž. A táto nepatrná príťažlivá sila mi prezradila, že už nie som na Zemi, že ma ukradli, odviekli, a nijako nemôžu dôjsť do cieľa. Pevne verím, že sa ľudia na Zemi raz naučia lietať v kozmickom priestore. No obávam sa, že to ešte chvíľu potrvá.“

Pavlyš prečítal tieto riadky nahlas. Dag poznamenal:

- A o rok nato vypustili prvý sputnik.

„Doniesli mi jedlo a stáli vo dverách, hľadeli, či sa do toho pustím. Ochutnala som to, no bolo to akési mdlé, málo slané, no čosi hrozné. No už som bola hladná a akási omráčená. Jednotaj som hľadela na Nevedkov, čo stáli vo dverách ako korytnačky, a prosila som ich, aby zavolali svojho veliteľa. Vtedy som ešte nevedela, že ich veliteľ, stroj, zaplnia celú stenu vedľajšej miestnosti. Nevedela som ani to, že ich skutoční páni /ako vyzerajú neviem ani dnes/ vyslali túto loď iba s kovovými robotmi. Potom som si predstavovala, ako sa asi dohadujú, čo by mi mali dať jesť. Uvažovala som, až som sa dostala do ich laboratória, a tam som sa dovŕpila, že keď som bola v bezvedomí, vzali mi krv a dôkladne preskúmali môj organizmus. A pochopili, čo a v akom množstve potrebujem, aby som neumrela od hladu. Ale čo je chutné, to je pre nich španielska dedina. No na Nevedkov sa už nehnevám. Sú ako vojaci, plnia rozkaz. Lenže vojaci aj myslia. A oni nemôžu. Prvé dni som len plakala, prosíkala, aby ma pustili na slobodu, a vôbec som nemohla pochopiť, že odteraz budem len lietať a lietať. A nikdy nepristanem.

Dnes sa mi snívalo o Oleňke. A vo sne som sa čudovala, prečo nerastie, prečo je ešte stále taká malá. Mala by už predsa byť väčšia. No ona sa len smiala. Potom som sa celý deň len motala. Nemohla som obsedieť. Medziiným mi napadlo, či dobre odrátavam dni. Vždy ráno, keď vstanem, urobím ryhu. A čo keď nevstávam práve ráno? Možnože teraz častejšie spím. Alebo zriedkavejšie. Kto vie. Tu je všetko také jednotvárne. A čo keď prešli odvtedy len dva roky, a nie štyri? Alebo iba jeden. Možnože i viac - päť, šesť, sedem rokov! Koľko rokov môže mať teraz Oleňka? A ja? Koľko rokov mám ja? Možnože je zo mňa už starena. Tak som sa preľakla, že som sa rozbehla k zrkadlám. Vôbec to nie sú zrkadlá. Sú len trochu vypuklé, oblé a pripomínajú televíznu obrazovku. Obyčajne po nich behajú zelené a modré krivky. Dlhو som sa obzerala v tých obrazovkách. Už aj Nevedkovia, ktorí tam mali službu, mi signalizovali, či niečo nepotrebujem. Iba som hodila rukou. Už sú preč tie časy, keď som ich nazývala katmi, učiteľmi, fašistami. Teraz sa ich už nebojím. Bojím sa len Stroja. Veliteľa. Dlhو som sa obzerala v zrkadlách, chodila som od jedného k druhému a hľadala to najsvetlejšie. Ale nič som nezistila. Zdá sa, že som to ešte stále ja. Aj nos, aj ústa sú tie isté, len oči sú vpadnuté a tvár akási popoľavá. No možno je to len odraz od zrkadla. Váčky pod očami... A vrátila som sa do komôrky.“

- Je to veľmi zaujímavé, - povedal Dag. - Ty, Pavlyš, čo si o tom myslíš?

- O čom?

- No, o tom všetkom. Izolovať človeka na niekoľko rokov tak, aby nevedel, ako plynie čas mimo jeho priestoru. Zmení sa potom jeho biologický cyklus?

- Teraz nie o tom rozmýšľam, - odpovedal Pavlyš.

„Drak je na tom veľmi zle. Zdá sa, že čoskoro zahynie. Včera som uňho pobudla dosť dlho, opäť som mu vymývala rany. Je veľmi slabý. No na čosi som prišla. Keď som s ním, zdá sa mi, že nejako môže vplyvať na moje myšlienky. Niežeby som mu rozumela, ale keď trpí, cítim to aj ja. A viem, že je rád, keď za ním prídem. Teraz mi je veľmi ľúto, že som si ho predtým nevšímala. Bála som sa. Veď on je takisto väzeň. Ako ja. Lenže ešte nešťastnejší. Po celý čas ho držia v kletke. Zrazu mi čosi napadlo a trpko som sa usmiala. Možnože tento drak je tiež zdravotná sestra v nemocnici na nejakej vzdialenej planéte. A tiež išla navštíviť svoju dcérku. A dostala sa do našej zoologickej záhrady. A strávila tu veľa rokov, v kletke. Jednotaj chcela Nevedkom vysvetliť, že nie je hlúpejšia ako oni. A tak aj umrie, a nič nevysvetlí. Najprv som sa usmiala, potom rozplakala. A tak len sedím a plačem...“

Ako tak rozmýšľam o drakovi /medzitým som sa presvedčila, že je ešte živý/, usudzujem, že mňa postihol lepší osud ako jeho. Predsa mám len akú-takú voľnosť. A to od samého začiatku. Veľa som rozmýšľala, prečo je to tak, veď všetci ostatní väzni, neviem, koľko ich tu je /za múrmi na ostatných poschodiach je iný vzduch, tam sa ja nedostanem, a akiste sú aj tam väzni/, sedia za mrežami. Iba ja si slobodne chodím po poschodiach. Podľa čoho Nevedkovia usúdili, že nie som pre nich nebezpečná? Možnože ich páni sú mi podobní. Nevie, a zdá sa, že sa nikdy ani nedozviem. Pustili ma aj do záhrady a ukázali mi, kde majú semená. Aj do laboratória môžem chodiť. Dokonca ma Nevedkovia poslúchajú. Ten, kto raz bude čítať tieto riadky, sa akiste bude čudovať, kto sú to tí Nevedkovia. Volám tak železné korytnačky. Akonáhle som sa dozvedela, že sú to stroje a že nechápu jednoduché veci, nazvala som ich Nevedkami. Len tak pre seba. Teda predsa len, ak sa tak nad tým zamyslím, zdá sa mi, že sa mi tu vodí nie oveľa lepšie ako tým, čo sú v kliečkach. A v komorách. Jednoducho moja izbica je o čosi priestranejšia ako tie ostatné miestnosti. A to je všetko. Usilovala som sa prostredníctvom Nevedkov vysvetliť Stroj, Veliteľovi, že je to hotový zločin - chytiť živého človeka a držať ho len tak. Chcela som im vysvetliť, že by bolo lepšie, keby nadviazali spojenie s nami, so Zemou. No potom som sa presvedčila, že okrem strojov tu nikoho niet. A stroje sú naprogramované: musia lietať vo vesmíre, zbierať, čo im príde do cesty, potom podať hlásenie. Lenže cesta späť trvá akosi prídlho. Ešte vždy dúfam, že sa toho dožijem a že sa s Nimi stretnem a všetko im vysvetlím. Možnože oni ani nevedia, že niekde vo vesmíre žijú rozumné bytosti, ľudia! Nazdávajú sa azda, že oni sú jediní?“

Keď Pavlyš dočítal tento listok, Dag povedal:

- V podstate uvažovala celkom logicky.
- Mala na to dosť času, - povedal Sato.
- Čas! - rozčúlil sa Numilin. - Veď nevedela nič o kozmických letoch.
- Zrejme to bola prieskumná loď, - odvetil Pavlyš. - No je tu jedna záhada. A Nadežda ju odhalila.
- Záhada? - spýtal sa Sato.
- Podľa mňa je to veľmi zvláštne, že taká obrovská loď, ktorá sa vydala na d'alekú cestu, nemá vôbec spojenie so základňou, s materskou planétou. Podľa všetkého letí veľa rokov. Za také obdobie informácie strácajú na aktuálnosti.
- Nesúhlasím s tebou, - povedal Dag. - Keby si tak bol na ich mieste! Predstav si, že takých lodí je niekoľko. Každá má pridelený určitý úsek Galaxie. Dajme tomu, že lietajú veľa rokov. No a život v organickej podobe objavila prinajlepšom v jednom z tisíc prípadov. V každom prípade hromadia informácie. Čo je to sto rokov pre vyspelú civilizáciu, ktorá si môže dovoliť vyslať takých prieskumníkov? A potom si len tak pre zaujímavosť prezrú trofeje a rozhodnú, kam vyšlú expedíciu.
- Zmocnia sa všetkého, čo sa im dostane do rúk? - spýtal sa Sato, neskrývajúc nevraživosť k majiteľom lode.
- Podľa akých kritérií majú roboty rozlíšiť, či ide o rozumné bytosti?
- Tak napríklad Nadežda bola oblečená. Videli aj naše mestá.
- To nie je dosť presvedčivé, - povedal Pavlyš. - Môžu to byť pre nich mraveniská. Kde je záruka, že inde rozumné bytosti nechodia nahé a neobliekajú svoje domáce zvieratá?
- A pravdepodobnosť, že naďabia práve na rozumné bytosti, je predsa taká malá, - dodal Dag, - že s tým akiste ani nerátajú. V každom prípade sa usilujú o to, aby všetky ich trofeje zostali pri živote.
- Mlátime prázdnu slamu, - zhrnul Pavlyš a vzal do ruky ďalší listok. - Nič zatiaľ nevieme o tých, čo vypustili loď. A nevieme ani to, čo tým sledovali. V našom úseku Galaxie sme sa s nimi nestretli. To znamená, že sú zďaleka. Vieme iba, že nás navštívili a že sa z neznámych príčin nevrátili domov.
- Možno, že je to tak lepšie, - povedal Dag.

„Raz, ak to ešte stihnem, napíšem o svojich prvých rokoch v zajatí. Teraz sa už na všeličo pamätám iba hmlisto, zdá sa mi to všetko také vzdialené, aj strach, aj zúfalstvo, aj to, ako som hľadala východ, ako som sa chcela dostať k nim do centra a zničiť všetky ich stroje. Aby sme stroskotali! Vtedy som takto uvažovala, lebo som sa bála, že opäť priletia k nám na Zem a čosi vyvedú. Hneď som však pochopila, že s ich loďou si tak ľahko neporadím. Akiste by tu ani sto inžinierov neprišlo na to, ako čo funguje. Teraz by som sa však už mala vrátiť k udalostiam, ktoré sa odohrali nedávno, pred pár mesiacmi, týždňami, po tom, čo som si zohnala papier a začala si písať denník. Noví zajatci, ktorých dovliekli naposledy, sa dostali na to isté poschodie, kde teraz bývam ja, zrejme preto, lebo potrebujú ten istý vzduch. Spočiatku ich držali v komôrke, akoby v karanténe, na prvom poschodí, a potom ich umiestnili do veľkých kabín vedľa môjho kráľovstva. Vtedy sa ma zmocnila nádej: čo ak sú to ľudia alebo aspoň mne podobní? No keď som ich uvidela - nazrela som, keď im Nevedkovia niesli jedlo - pochopila som, že som sa opäť iba strašne sklamala. Raz som v Jaroslavli videla predávať v obchode trepangy. Vtedy som sa čudovala, ako môžu ľudia jesť také svinstvo! Noví väzni mi ich čímsi pripomínali. V kabíne ich umiestnili po dva. Boli veľké asi ako psy, klzké a odporné. Prišlo mi vtedy zle a zavrela som sa do svojej kabíny. Ani som si o nich nič nezapísala do denníka. Na druhý deň som všetko rozpovedala svojej dračici, no ona samozrejme nič nechápala. Trepangy z kabíny nevypúšťali. Vzápätí som sa dozvedela, že ich je päť - dva sú v kabíne, tri v kletke za železnými dverami. O niekoľko dní som ich uvidela. Zistila som aj to, čo jedia, lebo Nevedkovia ubrali z mojej záhrady a v šaflíkoch začali pestovať akúsi pleseň, zrejme živú, lebo sa hýbala a nepríjemne zapáchala. A

túto pieseň dávali trepangom.

Hoci som k trepangom cítila odpor, vedela som, že je to nespravodlivé. Nič zlého mi predsa neurobili. Tak som si zvykla žiť medzi kadejakými príšerami a čudnými tvormi, že sa mi dokonca o nich už ani nesníva. Z mojich škrabancov na stene, ktorými odratúvam dni strávené v zajatí, vznikol taký nekonečný a jednotvárný stĺpec, až mi z toho prišlo zle. No keď sa zamyslím, zistujem, že každý deň sa dozviem čosi nové. Aký je len človek zvláštny tvor! Veď i ja môžem byť pre niekoho hrozný netvor. Možnože i pre moju dračicu.

Napadlo mi, či tieto trepangy nie sú schopné aspoň trochu myslieť. Raz, keď som prechádzala popri ich klietkach, hľadelí na mňa a začali sa hýbať. Išla som zo záhradky so zväzčkom redkoviek v ruke. Boli drobné a zvädnuté, no predsa to len boli vitamíny. Jeden trepang sa tmolil tesne pri mreži. Zdalo sa mi, že chce vylomiť zámok. Nuž čože, pomyslela som si, veď aj mne to neraz napadlo. V prvé dni, keď som bola zamknutá, i potom, keď ma zatvárali, lebo sme sa blížili k cudzím planétam. Zarazilo ma to. Čo to má znamenať? Správajú sa presne tak ako ja. Azda myslia? No keď ma trepang zbadal, zasyčal a odplazil sa dovnútra. Jeden Nevedko bol nablízku /ani som ho nezbadala, už som si na nich tak zvykla/ a šľahol trepanga elektrinou. Takto trestajú. Trepang sa schúlil. Okríkla som Nevedka a chcela som ísť ďalej, no zrazu sa ušlo i mne. Tak silno ma šľahol prúdom, že som spadla a redkovky sa mi rozkotúľali po dlážke. Zrejme mi chcel naznačiť, že s trepangmi sa nemám čo baviť. Len-len že som sa pozviechala, svaly ma v poslednom čase pobolievajú, a odišla som do svojej kabíny. Hoci tu žijem už dosť dlho, nemôžem si zvyknúť, že som tu pre nich ako králik v laboratóriu. Veď ma hocikedy môžu zabiť a strčiť do múzea, do banky. A nič sa im za to nestane. Stisla som zuby a odišla.

Len potom vysvitlo, akú službu mi tým úderom Nevedkovia urobili. Trepangy si spočiatku mysleli, že patríam k ich pánom. Dokonca ma pokladali za ich veliteľa. Keby ma Nevedko nebol potrestal, naďalej by ma boli pokladali za nepriateľa. No takto po troch dňoch, keď som išla popri nich k laboratóriu, aby som ošetrila dračicu, vidím, že sa jeden trepang plazí popri mreži a sipí. Ticho sipí. Obzrela som sa: Nevedkovia nikde. „Čože by si rád, milý,“ pýtam sa, „nie je ti azda dobre?“ Za tie dni som si už na ne tak zvykla, že mi už vôbec neboli odporné ako prvý deň. Ale trepang iba sipí a štrkoce. Vtedy som pochopila, že sa so mnou zhovára. „Nerozumiem,“ odvetila som a chcela som sa usmiať, no rozmyslela som si to. Možno by som im tým pripomínala vlka, ktorý cerí zuby. Zrazu sa na chodbe objavil veľký Nevedko, ruky mal ako kováčik. Smetiar. Hoci som vedela, že títo nebijú prúdom, išla som ďalej. Nechcela som, aby ma videli pri ich klietkach. Keď som sa vracala, znova som si pri nich postala, porozprávala. Aspoň sa mám komu postávať. Napadlo mi: možno by sme sa lepšie dorozumeli písomne. Napísala som na lístok svoje meno, ukázala som to trepangovi a vyslovila ho nahlas. No obávam sa, že to nepochopil. Na druhý deň sa jeden trepang pobil s Nevedkami. Podľa všetkého sa mu podarilo otvoriť zámku, no chytili ho na chodbe. Zrejme natrafil na smetiara a tí ho riadne dobili, kým privolali ostatných. Určite sa bránil. Bola som na chodbe, začula som lomož, pribehla som, ale bolo už neskoro. Preložili ho do osobitnej komory a dali mu novú zámku. Vidím, že ostatné trepangy v klietkach sú rozrušené a znepokojené. Pokúsila som sa dostať do komôrky k trepangovi, ktorého izolovali. No Nevedkovia ma nechcú pustiť. Nebijú ma síce prúdom, no jednoducho ma nepustia. Vtedy som sa rozhodla, že zlomím ich zat'atost'. Stala som si ku dverám a čakám. Keď otvorili dvere, podarilo sa mi nazrieť dnu. Trepang leží na dlážke celý doráňaný. Nato som sa pobrala do laboratória, vzala som si lekárničku - nie je to prvý raz, čo musím poskytnúť prvú pomoc - a vošla som do komôrky. Keď ma Nevedko chcel zastaviť, ukázala som mu, čo mám v taške. Nevedko znehybnel. Vedela som, čo to znamená: radí sa so Strojom. Čakám. Prešla minúta. Zrazu sa Nevedko odstúpil - nech sa páči, choď si. Pri trepangovi som presedela tri hodiny. Prehľadala som Nevedkov ako svojich ošetrovateľov. Doniesli mi vodu aj podložku pre trepanga, iba jedno som nemohla dosiahnuť - aby sem priviedli ešte jedného trepanga. Veď trepang by oveľa lepšie vedel, čo potrebuje môj pacient. Zarazilo ma, že vo chvíli, keď Nevedkovia neboli v komôrke, trepang opäť zasyčal. Z toho syčania som vyrozumela otázku: „Nie je ti dobre, milý?“ Pochopila som, že si zapamätal, čo som mu hovorila, a pokúša sa ma napodobniť. A vtedy som prvý raz za tie dlhé mesiace pocítila ozajstnú radosť...

Prekvapilo ma, ako rýchlo si zapamätali moje slová. Hoci sa im veľmi ťažko artikulovalo - ústa mali ako trúbu, bez zubov - veľmi sa o to usilovali. Po celé tieto dni a týždne som žila ako vo sne. V sladkom sne. Pozorovala som na sebe veľké zmeny. Zdalo sa mi, že na svete niet milších bytostí ako trepangy. Pochopila som, že sú to krásne tvory. Dokonca som sa ich naučila aj rozlišovať, no pravdu povediac, ich sipeniu a štrkotaniu som vôbec nerozumela. Ba ani teraz mu nerozumiem. Zakaždým, keď to len trochu bolo možné, som ich niečomu naučila. Vždy keď som šla okolo, prihovorila som sa im, ukazovala rôzne predmety a oni hneď všetko chápali. Naučili sa aj to, ako sa volám, a keď ma zazrú /ak tam nie sú Nevedkovia/, hneď zasipia: „Našešda, Našešda!“ Ako malé deti! V záhradke som zistila, čo majú najradšej. Chcela som ich vykŕmiť. Ich jedlo zapácha, nezvykla som si na ten smrad. Nevedkovia dostali od Stroja prísne pokyny, pokiaľ ide o trepangy: nepúšťať ich na slobodu, dozerať na nich a nedôverovať im. Nemohla som sa s nimi len tak stretávať. I mňa by podozrievali. Je to zvláštne, že hoci som tu už veľmi dlho, nie som pre Nevedkov nebezpečná. No spolu s trepangmi sme sila. Cítila som to. Aj trepangy mi to povedali, keď sa naučili po rusky. Raz som podišla k ich klietke a začula som:

- Nadežda, musíme odtiaľto ujsť.

- No, ale kam? - spýtala som sa. - Veď loď letí bohviekam. Nikto nevie, kde teraz sme. Vari by sme mohli riadiť loď?

A vtedy mi trepang Bal povedal:

- Loď by sme vedeli riadiť. No teraz ešte nie. Neskôr, až sa dozvieme trochu viac. Teba však potrebujeme.

- Budem vám vedieť pomáhať? - pýtam sa.

Vtom svorne završili, zasipeli na mňa, presviedčali. A ja som sa len usmievala. Nemohla som im povedať, že som šťastná!

- Slovom, našla si spoločníkov, - odvrkol Pavlyš, keď sa Dag rozčuľoval, že nečíta všetko nahlas. - Pochopte, veď ja desaťkrát rýchlejšie prebehnem tieto riadky.

- No len... - začal Dag, no Pavlyš už čítal ďalší lístok.

„Niekoľko dní som vôbec nepísala. Nebolo kedy. To však neznamená, že by som bola zaneprázdnená viac ako inokedy. Jednoducho som mala starosti. Aj som sa ostrihala; dlho som stála pred tmavými zrkadlami a driapala som si vlasy skalpelom. Pol života by som dala za žehličku. Tu ma nikto nevidí, nikto nevie, čo je to žehlička. Okrem mňa tu nikto nenosí šaty. Koľko som sa narozmýšľala, kým som prišla na to, z čoho si ušit' šaty a čím ich šit'. No skrátka mám to tu horšie ako Robinson na neobývanom ostrove. Zrazu som stála pred tmavým zrkadlom a napadlo mi, že som sa predtým nikdy neparádila. Kedy som sa tak teraz objavila na Zemi, všetci by sa asi čudovali, čo je to za vykopávku! Podľa mojich výpočtov sa teraz na Zemi píše šesťdesiaty rok. Čo tam asi teraz nosia ženy? Ale odbieham od vecí. Rozmýšľam o handrách. Smiešne, nie? A Bal, môj najmilší trepang, aby sa lepšie mohol učiť po rusky, sa strašne čínsi porezal. Nevedkovia ma zavolali, aby som mu pomohla. Fungujem tu ako prvá pomoc. Bala som vyhrešila, až sa hory zelenali, no nerátala som s tým, že má dobrú pamäť. Všetky moje nadávky si zapamätal. No neboli to nejaké strašné nadávky, iba: hlava kapustná, chumaj, truľo a podobne.

Keďže sa môžem po lodi voľne pohybovať, trepangy ma poverili dvoma úlohami: po prvé, mám udržiavať spojenie medzi celami, kde držia trepangy, po druhé, musím sa dostať za líniu frontu a zistiť, kde čo je. Pripomenulo mi to vojnové časy.“

Text na nasledujúcom lístku bol krátky, zrejme sa ponáhlala.

„Dola ma tri razy poslal za ohradu do veľkej miestnosti. Informovala som ho. Dola je ich veliteľ. Do riadiacej kabíny chcú vyslať Bala - zrejme sa im moja pomoc máli. K ohrade ho mám zaviesť ja, ďalej pôjde sám podľa môjho nártu. Ja zostanem pri ohrade a budem čakať, kým sa vráti. Veľmi sa o Bala bojím. Nevedkovia sú čoraz bystrejší. Pôjde tam teraz, keď takmer všetci Nevedkovia majú robotu na iných poschodiach.“

Na tomto mieste sa zápis končí. Pokračuje inými písmenami, drobnými a výraznými.

„Prihodilo sa čosi hrozné. Stála som za ohradou, čakala na Bala a v duchu som počítala. Pomyslela som si, že ak sa vráti skôr, než napočítam do tisíc, všetko sa dobre skončí. No nestihol to. Zdržal sa. Zablikali svetielka, zabzučalo - vždy to tak býva, ak sa na lodi čosi zomelie. Popri mne prebehli Nevedkovia. Pokúsila som sa zatvoriť dvere a nepustiť ich, no jeden z nich ma tak silno šľahol prúdom, že som takmer stratila vedomie. A Bala zabili. Nevie, či úmyselne, alebo či im kládol odpor. Bal je už v múzeu. Ja som sa skryla vo svojej kabíne, kým tá trma-vrma neutíchla. Bala som sa, že ma zamknú, ale bohvie prečo mi nevenovali pozornosť. Keď som o dve hodiny vyšla na chodbu, pomaly som sa odviekla k záhradke, už bolo na čase dať mojej dračici vitamíny, uvidela som, že pri dverách kabíny, kde bývali trepangy, stoja Nevedkovia. Prešla som popri nich, no ani som sa na nich nepozrela. Vtedy som ešte nevedela, že Bala zabili. Až večer som sa rozprávala s trepangmi. Dola mi to vtedy povedal. V noci som sa kvôli tomu trápila, spomínala som na Bala, aký bol milý, prívetivý, krásny. Myslela som i na to, že teraz je už všetko stratené. Teraz sa už nikomu nepodari vniknúť do riadiacej kabíny. Dnes mi Dola vysvetlil, že ešte nič nie je stratené. Vysvitlo, že sa trepangy môžu navzájom dorozumievať aj na väčšiu vzdialenosť. Teraz už viem, prečo sa Bal tak dlho zdržal. Chcel svojim priateľom odhaliť celý mechanizmus riadiaceho pultu našej lode. Bol aj pri Stroji. Vedel, že určite zahynie, musel však stihnúť všetko zistiť a oznámiť. Stroj ho zabil. Možno ho ani nechcel zabiť, veď je to iba stroj, no stalo sa.

Prvý raz za všetky tie roky som sa zobudila na to, že mi je zima. Ťažko sa mi dýchalo. No potom ma to prešlo. Zohriala som sa. No keď som zašla k trepangom, povedali mi, že s loďou čosi nie je v poriadku. Spýtala som sa, či je na vine Bal. Odpovedali, že nie. No naliehali, že je už najvyšší čas konať. A ja som si myslela, že loď je nesmrteľná. Ako Slnko. Dola mi ešte povedal, že teraz už veľa vedia o mechanizme lode. Aj o tom, ako pracuje Stroj. Vraj oni doma majú ešte zložitejšie stroje. No ťažko sa im bojuje so Strojom, lebo ich Nevedkovia prepadli znenazdajky. Ako mňa. Spýtali sa ma, či im chcem aj naďalej pomáhať. Samozrejme, odvetila som. Dola ma upozornil, že veľa riskujem. Ak sa im podarí obrátiť loď, alebo nejakým spôsobom sa odtiaľto dostať, mohli by sa vrátiť domov. No mne nemôžu pomôcť, lebo nepoznajú cestu na Zem. - A nie sú na lodi nejaké záznamy, podľa ktorých by sa dala určiť cesta na Zem? - spýtala som sa. Odvetili, že nevedia, kde ich hľadať, a že podľa všetkého sú zaprogramované v pamäti Stroja. Vtedy som im povedala, že nech ma radšej vezmú so sebou, hocikam, len nech sa odtiaľto dostanem čo najskôr. Radšej žiť, ba hoci aj umrieť u trepangov, ako vo väzení. A keby sa mi nepodarilo odtiaľto ujsť, jednako budem šťastná, že som niekomu mohla pomôcť. Ľahšie sa mi bude umierať...

Na lodi sa ochladilo. Zišla som dolu, skontrolovala rúry v malej sále. Boli takmer studené. Dvaja Nevedkovia sa pri nich motali, čosi opravovali. S trepangmi som sa vedela dorozumieť, no Nevedkovia mi za tie dlhé roky nepovedali ani slova. A o čom by sme sa tak aj mohli rozprávať? Akýže môže byť rozhovor medzi strážcom a zajatcom? Veď ani medzi sebou sa nerozprávajú. No už musím ísť, a neviem, či ešte vôbec niečo napíšem.“

Posledný lístok.

„Drahý Timofej Fiodorovič!

Dovoľte, aby som sa vám poďakovala za všetko, čo ste pre mňa a moju dcérku Ol'gu urobili. Ako sa vám vodi?

Spomeniete si niekedy aj na mňa?“

Pod tým boli popísané ešte dva riadky, no nedali sa prečítať, lebo boli viackrát preškrtnuté. A bola tam nakreslená borovica. Alebo jedľa. No veľmi neobratne.

5

Prešlo niekoľko dní. Pavlyš spal a jedol pod svojím tentom a do dlhých chodieb lode vychádzal len do „práce“. Málokedy nadväzoval spojenie.

Po celý čas chodil po Nadeždiných stopách, všetko - loď, jej chodby, sklady, kúty - videl Nadeždinými očami.

Teraz, keď pozná každé slovo v jej zápiskoch, každý jej krok, keď si objasnil význam jej skutkov, keď sa dostal aj na miesta, kam Nadežda nemohla, no kde sa rodili rozhodnutia určujúce osud lode, Pavlyš si už domyslel, čo sa potom odohralo, už vedel, a nemusel hádať.

Zničené vedenie, prevrátený robot, tmavá škvrna na belavej stene, čudný chaos v riadiacej kabíne, stopy po pustošení v mozgu lode - všetko vytváralo obraz posledných udalostí, na ktorých sa priamo zúčastnila aj Nadežda. A Pavlyš už dokonca ani nehľadal stopy, vedel, že tam a tam by mohli byť. A keď ich nenachádzal, šiel ďalej dovtedy, kým nové dôkazy opäť nepotvrdili, čo už vedel.

...Nadežda sa ponáhľala dopísať posledný listok. Teraz veľmi ľutovala, že za posledné týždne písala tak málo. Zrazu jej napadlo: odletím s trepangmi, a raz sa možno dostane loď do rúk rozumných bytostí, ktoré jej denník dopravia na Zem. A tam ju budú preklínať, že podrobne neopísala svoj pobyt na lodi, deň po dni, neopísala ani trepangy, hoci ich teraz pozná ako svojich príbuzných, ani ostatné tvory, ktoré boli na lodi - niektoré z nich už dávno zahynuli, iné putovali do múzea a tým ostatným je tiež súdené zahynúť, lebo trepangy zistili - omnoho lepšie sa vyznajú v hocakej technike ako Nadežda - prečo sa loď tak dlho nevracia späť na materskú planétu: nie preto, že by to azda malo tak byť, ale došlo k poruche jej systému. Ak nezasiahnú, loď bude do súdneho dňa blúdiť vo Vesmíre a pomaly bude chátrať, umierať. Posledné dni mala Nadežda veľmi naponáhlo. Robila všeličo možné, často aj to, čomu sama nerozumela, no vedela, že je to dôležité a nevyhnutné, aby dosiahli cieľ, ktorý trepangy vytýčili.

A teraz, len čo dopíše, poukladá si veci, ktoré so sebou vezme, a poponáhľala sa otvoriť troje dverí, ktoré jej trepangy vyznačili do plánu. Ony ich nevedia otvoriť, sú pre nich priveľké.

Nadežda pochopila, že poletia tým „člnom“, ktorý ju kedysi zajaľ. No nato bude treba vyradiť hlavný stroj. Inak sa k člnu nedostanú, stroj ich jednoducho nepustí z lode. I tu mohla byť Nadežda veľmi užitočná.

Nadežda nespala už druhú noc. Nielen preto, že sa jej zmocnilo vzrušenie, ale najmä preto, že trepangy vôbec nespali a nechápali, načo potrebuje spánok. Práve si chcela ľahnúť, keď zrazu v mozgu pocítila impulz - to ju volali trepangy. Keď ukladala lístky, zapochybovala, či ich tu vôbec má nechať. Má ich azda vziať na čln? Nie, rozhodla sa, veď ona môže hocikedy svoj príbeh porozprávať, ale tu, na lodi, nič neostane.

Impulz do mozgu. Treba sa poponáhľať. Zrazu sa jej zmocnila predtucha, že sa sem už nikdy viac nevráti. Život, ktorý doposiaľ plynul tak strašne pomaly a jednotvárne, zrazu nabral veľkú rýchlosť a naplno sa rozbehol. A práve teraz sa môže vyslobodiť...

- Pokúsime sa nasmerovať loď k našej planéte, - povedali jej trepangy. - No je to veľmi riskantné. Musíme si preto podriadiť mozog lode. Ak sa nám to nepodarí, pokúsime sa ho vyradiť a vezmeme si záchranný čln. No či poletí tam, kam chceme, či ju budeme vedieť riadiť, ešte nevieme. Preto nám možno aj hrozí smrť. Musíš to vedieť aj ty.

- Viem, - povedala Nadežda. - Bola som vo vojne.

No trepangom to nič nehovorilo.

Trepangy nemárnili čas. Vyhотовili takú palicu, ktorou keď udrieš Nevedka, zastaví sa a automaticky sa vypne. Dali ju aj Nadežde. Mala ísť ako prvá a otvárať dvere.

Dva trepangy išli hneď za ňou. Ďalšie dva sa poponáhľali, vydriapali sa, skackajúc navrch, kde bola akási kabína so strojmi - akoby kapitánsky mostík na lodi, lenže bez okien.

- Čaká nás troje dverí, - zopakoval trepang. - Lenže za poslednými možno nebude vzduch. Alebo bude inakší, ako bol v našich kabínach. Hneď nevojdí. Počkáme, kým sa nenaplní vhodným vzduchom. Jasné?

Trepangy vždy všetko hovorili jasne, veľmi sa usilovali, aby Nadežda pochopila ich príkazy a želania.

Za prvé dvere sa Nadežda už raz dostala. Pamätala sa, že je tam široký priechod a pri stenách stoja rezervní Nevedkovia. Ako mŕtvol. Trepangy jej povedali, že Nevedkovia sa tam nabíjajú i odpočívajú. Kedy tu predtým bola a čo chcela, sa už nepamätala. No chodbu so strnulými Nevedkami vo výklenkoch si jasne pamätala.

- Nič ti neurobia, - povedal Dola. - Sme ozbrojení.

- Len sa neutešuj, - odvetila Nadežda.

- Radšej nič neriskuj, - povedal Dola. - Bez teba sa von nedostaneme. Pamätaj na to!

- Uvedomujem si to. Neboj sa.

Nadežda prešla rukou po štvorci v stene a dvere sa odchýlili. V tej chodbe akosi zvláštne smrdelo - bol tam sladkastý a akoby pripálený vzduch. Všetky výklenky boli obsadené.

- Teraz sa musia dlhšie nabíjať, - povedal Dola, ktorý liezol za ňou. - Všimla si si, že ich bolo nejako málo na našich chodbách?

- Áno, všimla som si, - povedala Nadežda.

- Pozor!

Jeden z Nevedkov zrazu prudko vyskočil z výklenku a vrhol sa k nim, aby im zastal cestu.

- Rýchlo, - povedal Dola. - Pohň!

Nadežda pobehla dopredu a chcela Nevedka preskočiť, keď sa jej vrhol k nohám.

No Nevedko - ako len na to mohla zabudnúť? - tiež podskočil a šľahol ju prúdom. Našťastie nie príliš silne. Zrejme sa ešte nestačil nabiť. Nadežda spadla na kolená a vypadla jej palica.

Nevedka zastavil Dola, ktorý mal takú istú palicu ako Nadežda, ibaže kratšiu.

- Čo ti je? - spýtal sa. Jeho hlas bol sipľavý, nevýrazný, no podľa impulzov v hlave Nadežda vedela, že sa znepokojuje.

- Nič, - povedala Nadežda, vstala a nútila sa zabudnúť na bolesť. - Poďme ďalej.

K najbližším dverám bolo takých dvadsať krokov. Ešte jeden Nevedko vyliezol z výklenku, no pomaly.

- Stroj už dostal signál, - povedal Dola. - Sú s ním v spojení.

Nadežda pobehla krivkajúc k dverám, no štvorec na obvyklom mieste nenašla.

- Nevie ich otvoriť, - povedala.

No nik jej neodpovedal.

Obzrela sa. Dola stál za ňou. Nehybne. Druhý trepang paličkou odbil naraz troch Nevedkov.

- Rýchlo, - povedal napokon Dola.

- Niet tu azda inej cesty? - spýtala sa Nadežda a cítila, že jej chladnú ruky. - Tieto dvere neotvoríme.

- Inej cesty niet, - povedal Dola pošepky. Jeho hlas prichádzal akoby odkiaľsi z hlbky a z diaľky. Dvere boli beznádejne zamknuté.

Iní Nevedkovia, malátni, pomaly vyliezali z výklenkov a zdalo sa, akoby sa na trepanga valilo stádo obrovitých pánbožkových kravičiek.

Zrazu sa dvere otvorili. Prudko sa rozleteli, Nadežda len-len že stihla odskočiť.

Aj Dola stačil uhnúť. Trepangy niekedy vedia veľmi svižne skákať.

Z dvier vyskočil Nevedko, ktorého Nadežda predtým ešte nikdy nevidela. Bol takmer taký vysoký ako ona, no nepodobal sa na korytnačku ako ostatní, pripomínal skôr guľu. Mal tri článkované ruky a hlasno a hrozivo vrčal, akoby chcel odstrániť tých, čo sa odvážili prísť až sem na zakázané miesto.

Odkiaľsi - možno z jeho prs, možno, zhora - vzbĺkol plameň, zaplnil celú chodbu, preletel tesne popri Nadežde, ktorá pocítila jeho spaľujúcu blízkosť. Prižmúrila oči, a tak nevidela, že Dola schmatol veľkú palicu a zastavil Nevedka, ktorý znehybnel.

Korytnačky, ktoré sa zhŕkli vo vzdialenejšom kúte chodby, tmavli, akoby uhoľnateli, a druhý trepang, ktorý ich „kryl“, nestihol odskočiť, keď sa otvorili dvere, a vzápätí sa premenil na kopu popola na dlážke.

Nadežde sa zdalo, že sa jej to všetko iba sníva, akoby sa jej nebezpečenstvo a smrť ani netýkali. Pochopila, že teraz sa musí čo najskôr dostať cez druhé dvere, lebo sa môžu každú chvíľu zatvoriť a potom všetko, kvôli čomu zomrel Bal a aj tento trepang, stratí zmysel.

Dola ju vzápätí nasledoval, ani sa neobzrel. Za druhými dverami bola okrúhla miestnosť, akoby horná polovica gule.

Len tak-tak to stihli. K dverám sa už valil ďalší Nevedko.

Jeho úlohou však zrejme bolo šľahať a páliť len v chodbe, a stroj už nestihol dať nový príkaz. Dola sa naňho vrhol a zneškodnil ho skôr, než mohol dačo podniknúť.

Nadežda sa ocitla pred viacerými dverami, celkom rovnakými, a obrátila sa k Dolovi, aby jej povedal, ako ďalej. No on sa už hnal dopredu, uhýbajúc ako vyľakaná húsenica, vysoko dvíhajúc chrbát, prekĺzol popri dverách, iba na zlomok sekundy sa pred nimi zastavil, akoby vetril, čo je za nimi.

- Tu, - povedal, - hľadaj otvor.

Nadežda už aj bola pri ňom. Tie dvere tiež nemali záporu. Nadeždy sa zmocnilo tupé zúfalstvo. No len tak sa rukou dotkla dveri, a tie akoby len na to čakali, vzápätí sa zvalili.

Ocitli sa pred Strojom. Pred pánom lode, pred tým, čo vydával rozkazy pristáť na cudzích planétach a brať všetko, čo sa len dá, pred tým, čo udržiaval na lodi poriadok, kímil, trestal a strážil zajatcov i korisť.

Stroj - to bola vlastne stena s nespočetnými okienkami, rôznofarebnými lampôčkami, sivými a modrými platňami a pákami. Bol to Stroj - nič viac. Nadeždu to ohromilo. Nebola sklamaná, ale ohúrená, lebo za tie roky, čo tu strávila, veľakrát si predstavovala pána tejto lode a pripisovala mu tie najstrašnejšie črty. A práve táto neosobnosť ju ohromovala.

Malý Nevedko, ktorý sedel kdesi hore na stroji, sa zošuchol a prikotúľal k nim. Nadežda ho chcela udrieť palicou, no palicu mal Dola, priplazil sa v ústrety Nevedkovi a zastavil ho.

- Čo teraz? - spýtala sa Nadežda, lapajúc dych. Dola neodpovedal. Stál pred strojom, krútil tou svojou červícou hlavou a obzeral si ho.

Čosi cvaklo, akoby od Dolovho pohľadu, a v miestnosti sa rozľahlo hlasné prerušované sipenie. Nadežda odskočila, no hneď sa dovtípila, že je to hlas druhého trepanga.

- Všetko v poriadku, - povedal Dola. - Naddvihni ma. Otočím tou pákou.

Nadežda ho zodvihla a Dola čosi pomajstroval v stroji.

- To sú naši, - povedal Dola, keď sa znovu spustil na dlážku a prekĺzol popri stroji, - napojili sa na radiaci pult. Keď bude všetko fungovať, budeme môcť riadiť loď.

Dola sa započúval do sipenia a hovoril Nadežde, čo má robiť, keď sám nedočiahol nejakú páku alebo gombík. A Nadežda zrazu pochopila, že sú vlastne „v strojovni“ lode a „kapitán“ im z mostíka vydáva rozkazy: „Spomaliť, pridať.“ A čoskoro poletia ďalej, domov.

Zmocnila sa jej akási zvláštna, sladká únava. Sadla si na dlážku, lebo nohy jej vypovedali poslušnosť, a povedala Dolovi:

- Trocha si oddýchnem.

- Dobré, - povedal a ďalej počúval, čo mu hovoria priatelia.

- Oddýchnem si a potom budem pomáhať.

- Pokúšajú sa prepojiť stroj na ručné riadenie, - povedal jej Dola po chvíli a jeho hlas k nej doliehal akoby zďaleka.

Zrazu Dola vykrikol. Nadežda ešte nikdy nepočula trepangy kričať. Muselo sa udiť čosi, čo ho strašne vyľakalo.

Svetielka na čelnej strane stroja rad-radom vyhasínali, blikali čoraz slabšie, akoby sa lúčil priateľ s priateľkou.

- Rýchlo, - povedal Dola. - K člnu.

S niečím nerátali. Kdesi v stroji, ktorý sa navonok podrobil vzbúreným zajatcom, sa ukrývali bunky, ktoré prikázali stroju zastaviť sa, vypnúť, nepodriaďiť sa cudzím.

Nadežda sa zdvihla, cítila, že ju Dola postrkuje, súri, no akosi sa nemohla naozaj zl'aknúť: jej vedomie sa krčovite držalo spásonosnej myšlienky: „Už je všetko za nami, už je dobre, ide sa domov.“

Aj keď bežala za Dolom po chodbe popri spálených Nevedkoch, keď vybehli von a Dola jej kázal priniesť do člna jedlo a akési okrúhle, ťažké predmety, s ktorými jej pomáhal, ešte stále sa utešovala myšlienkou, že azda sa to všetko dobre skončí. Veď predsa premohli Stroj!

Pri otvore, ktorým sa vchádzalo do člna, Nadežda zložila veci a opäť sa vrátila. Dola sa jej snažil vysvetliť, no zabúdala

slová a mylil sa, že stroj teraz prestal produkovať vzduch a teplo, a preto loď čoskoro vyhasne, a že keď rýchlo všetko nenaložia a nepripravia čln na odlet, nič ich už nezachráni.

Dva trepangy pribehli z veliteľského mostíka, privliekli akési prístroje a začali sa tmoliť v člne. Nadeždu si vôbec nevšimli, pohybovali sa rýchlo, no presne, akoby každá ruka - trepangy ich majú dvadsať - robila čosi iné.

Ako dlho trval tento zhon a chvat, Nadežda si neuvedomila, no keď sa po desiaty či dvadsiaty raz vracala do skleníka, cítila, že sa v lodi citeľne ochladilo a že sa ťažšie dýcha. Prekvapilo ju aj to, že sa Dolova predpoveď tak rýchlo splnila.

Loď je predsa uzavretá. Nevedela však, že zariadenie, ktoré pohlcovalo vzduch, čistilo ho a ohrievalo, pracovalo naďalej, no zariadenie, ktoré malo vzduch vpúšťať do lode, sa už vyplo. Loď pomaly odumierala, ale niektoré jej systémy, čo Nadežda taktiež nemohla viesť, budú ešte dlho pracovať -mesiace, ba aj roky.

Nadežda chcela ešte zísť do kabíny a vziať si svoje veci, no Dola jej povedal, že o niekoľko minút musia štartovať, a tak sa rozhodla, že namiesto nich radšej dovlečie ešte jednu guľu so vzduchom, ktorý budú všetci potrebovať. Veď bez sukne, šatky a šálok za zaobíde.

Vliekla guľu po chodbe, a hoci bolo na lodi zima, priam blčala. Zadychčala sa.

Keby nebola taká rozrušená - myslela na to, ako sa čo najskôr dostať do člna - iste by bola zbadala veľkého Nevedka, ktorý mal akiste strážiť iné miesto na lodi, no zrejme vytušil, že sa na lodi deje čosi nedobré, keď sa vypol stroj, a rozbehol sa po chodbách, aby odhalil príčinu poruchy.

Nadežda sa ponáhľala k člnu, mala prejsť už iba pár krokov, keď ju Nevedko, ktorý spozoroval čln a nasmeroval svoj ohnivý jazyk k otvoru, aby spálil všetko, čo bolo vnútri, zbadal. Nevedno, čo si zrazu zmyslel, a či vôbec myslel, no zmenil smer lúča.

Ten zlomok sekundy využil Dola nato, aby zavrel otvor. Ďalší Nevedkov výstrel už len opálil blok člna.

Nevedko, vybijúc všetku svoju energiu, znehybnel nad kôpkou popola. Dola odkryl otvor a zrazu všetko pochopil. Nemohol sa už dlhšie zdržať. Možno keby to bol človek, bol by vzal popol, čo zostal po Nadežde, a pochoval by ju doma. No u trepangov to nie je zvykom.

Dola zaskrutkoval príklop otvoru, čln sa odtrhol od umierajúcej lode a vzlietol k hviezdám, k jednej z nich, kde mali trepangy svoj domov. Nevedeli ešte, či sa k nej vôbec dostanú...

Pavlyš zodvihol z dlážky obhorený zdrap látky - všetko, čo zostalo po Nadežde.

Vstal a podišiel k vyhasnutému, zničenému robotu, ktorý urobil všetko, čo sa od neho vyžadovalo, k robotu, ktorý tu tak stál celé tie roky, kým loď padala do vzduchoprázdna. Robot splnil svoju povinnosť - chránil loď pred prípadným nebezpečenstvom.

- Mlčíš už akiste dve hodiny, - povedal Dag. - Stalo sa niečo?

- Potom vám poviem, - povedal Pavlyš. - Potom.

6

Sedel so Sofjou Petrovnou hneď pri okne. Pila limonádu. Pavlyš pivo. Bolo dobré, tmavé, a vedomie toho, že ho vôbec môže piť, že má voľno a že najbližšia lekárska komisia bude tak o tri mesiace, nie skôr, umocňovala sladký pocit z malého, ospravedlniteľného previnenia.

- Vari vy môžete piť pivo? - spýtala sa Sofja Petrovna.

- Môžem, - odsekol Pavlyš.

Sofja Petrovna sa odvrátila od Pavlyša a zahľadela sa na nekonečné priestranstvo, na bizarné siluety planetárnych strojov na červenkastom pozadí západu slnka.

- Ako sa ten čas vlečie, - povedala.

Pre Pavlyša bola Sofja Petrovna nudným, no poriadnym človekom. Bezpochyby sa výborne vyzná vo svojej práci. Vyučuje deti ruský jazyk, no sotva ju majú rady, pomyslel si Pavlyš pri pohľade na jej ostrý, končistý profil, hladko sčesané a v zadu zviazané sivé vlasy.

- Prečo si ma obzeráte? - spýtala sa Sofja Petrovna, a ani sa len neobrátila.

- Choroba z povolania? - odpovedal otázkou Pavlyš.

- Nechápem.

- Učiteľ musí vidieť všetko, čo sa robí v triede, aj za jeho chrbtom.

Sofja Petrovna sa usmiala na pol úst.

- Myslela som si, že hľadáte podobu.

Pavlyš neodpovedal. Naozaj hľadal podobu, no nechcel to priznať. Hlučná spoločnosť frekventantov v sivých kombinézach si sadla k vedľajšiemu stolu. Kombinézy si mohli vyzliecť už v hangári, no radi ich nosili. Ešte si na ne nezvykli, ani na čiapky so zlatým odznakom planetárnej služby.

- Akosi meškajú, - zopakovala Sofja Petrovna.

- Ani nie, - Pavlyš sa pozrel na hodinky. - Radil som vám, aby ste počkali doma.

- Doma som nemohla obsedieť. Mala som dojem, že každú chvíľku voľakto vojde a spýta sa: A vy tam nejdete?

Sofja Petrovna hovorila spisovne, ba priam knižne, akoby podvedome jednoducho tvorila vety a zároveň ich opravovala červenou ceruzkou.

- Celé tie roky, - pokračovala, zdvihnúc pohár s limonádou a zahľadiac sa do bubliniek na jeho stenách, - som čakala na tento deň. Možno je to zvláštne, lebo navonok som vôbec neprejavila to ustavičné napätie, ktoré ma spaľovalo po celý čas. Čakala som, kým dešifrujú obsah pamäťových blokov lode. Čakala som na deň, keď odletí expedícia na planétu tých bytostí, ktoré moja babička nazvala trepangmi.

Čakala som na jej návrat. A dočkala som sa.

- Teraz to už bude čo nevidieť, - povedal Pavlyš.

- Viem, že ste boli sklamaný, keď sme sa prvý raz stretli, a ja som nebola taká dojatá, ako ste očakávali. Nuž, čo som

mala robiť? Babičku som poznala len z niekoľkých amatérskych fotografií, z rozprávania mamy a štyroch medailí, ktoré babička dostala, keď bola zdravotníčkou na fronte. Babička bola pre mňa abstraktným pojmom. Moja matka už zomrela. A ona bola posledná, pre ktorú slová Nadežda Sidorovna neznamenalí len amatérsku fotografiu, ale živú osobu, ruky, oči, slová. Odo dňa babičkinho zmiznutia už prešlo deväťdesiat rokov... Určitú spáťosť s ňou som pocítila až vtedy, keď ste odišli. Keď som si prečítala a prelistovala babičkin denník. Svoje činy som začala merať jej meradlom, jej trezlivosťou, jej osamelosťou.

Pavlyš sklonil hlavu na znak súhlasu.

Dag z diaľky zbadal Pavlyša a Sofju Petrovnu a rýchlo prekĺzol pomedzi stoly.

- Už prichádzajú, - povedal. - Dispečeri ich už zachytili.

Stáli pri okne a videli, že na horizonte pristál planetárny člň a že sa k nemu zdvihli od západu slnka sfarbené kvapky flyerov. Potom zišli dolu, lebo Dag sa dobre poznal s vedúcim expedície Klapačom a myslel si, že sa s ním môže porozprávať skôr ako novinári.

Klapač vyliezol z flyera ako prvý. Zastavil sa a obzeral si, kto ich prišiel privítať. Dievčatko s vyhrnutým noštekcom a svetlými vlasmi, aké mal aj Klapač, pribehlo k nemu a on ho vzal na ruky. No jeho oči ďalej hľadali kohosi v zástupe. A keď podišiel k dverám, zbadal Daga, Pavlyša a Sofju Petrovnu. Dcéрку položil na zem.

- Vitajte, - povedal Sofji Petrovne. - Už som sa bál, že neprídete.

Sofja Petrovna sa zamračila. Bola nesvoja, lebo ju brali televízne kamery a fotografie.

- Dostala sa na ich planétu? - spýtala sa.

- Nie, - povedal Klapač. - Zahynula. Pavlyš mal pravdu.

- A nič ste...

- Nemuseli sme sa na ňu dlho vypytovať. Pozrite sa.

Klapač rozopol vrecko vychádzkovej uniformy. Letné expedície si vždy obliekali vychádzkové uniformy na mimozemských základniach. Ostatní členovia posádky stáli za Klapačom. Na plošine pred pristávacou plochou bolo ticho.

Klapač vytiahol fotografiu. Objektívy televíznych kamier sa zamerali na jeho ruky a fotografiu bolo vidno na celej obrazovke televízora.

Bolo na nej mesto. Nízke kupoly a dlhé stavby podobné valčekom a reťazcom gúľ. V popredí stála socha na nízkom okrúhlom podstavci. Chudá žena s hladko sčesanými vlasmi vo vrecovitom odeve, ktorá sa veľmi podobala na Sofju Petrovnu, sedí a na kolenách drží čudnú bytosť pripomínajúcu trepanga.

- Tato, - povedalo dievčatko s vyhrnutým noštekcom, ktoré sa už nudilo, - ukáž mi obrázok.

- Tu máš, - Klapač jej dal fotografiu.

- Červík, - povedalo sklamané.

Sofja Petrovna sklonila hlavu a krátkym, strmým krokom vykročila k budove kozmodrómu. Nikto ju nezastavoval, nik na ňu nezavolať. Len jeden novinár sa chcel za ňou pustiť, no Pavlyš ho chytil za rukáv.

Dag vzal dievčatku fotografiu.

Hľadel na ňu, videl mŕtvu loď, rútiacu sa do nekonečnosti vesmíru...

O chvíľku sa na plošine pred pristávacou plochou rozozvučali hlasy, smiech a radostný virvar, ktoré sprevádzajú pristátie lode alebo návrat kozmonautov na Zem.

CUDZIA PAMÄŤ

1

Za tie dlhé roky si Sergej Andrejevič Rževskij už prestal všímať budovu ústavu a domy okolo. No teraz v pondelok preňho auto neprišlo, nuž šiel do roboty autobusom a cestou videl, že začali búrať skupinu barakov, ktorá sa tiahla od autobusovej zastávky až k ústavu.

Túto kolóniu postavili v tridsiatych rokoch, čiže má už päťdesiat rokov. Medzi jednoposchodovými žltými barakmi vyrástli vysoké topole. To, že tu búrajú, si Sergej Andrejevič uvedomil až vtedy, keď namiesto prvého baraka zazrel medzi stromami voľné priestranstvo a za ním, ako v ráme, z ktorého vyberú obraz, sa tiahla ešte nezastavaná pustatina až po samý horizont, kde sa črtali svetlé budovy nového sídliska.

Pri ďalšom baraku stál bager so železnou guľou namiesto rýpadla. Zo strechy strhli krytinu a nahádzali ju vedľa na kopu. Trčali z nej tmavozelené listy plechu.

Pri treťom dome sa Rževskij zastavil. Kedysi tu pol roka býval. Bolo to vtedy, keď mal ísť robiť do ústavu. Mal prenajatú izbu na prvom poschodí.

Dom bol prázdny, brána odchýlená, len vojsť, no Sergej Andrejevič zahnal chvíľkový popud nazrieť do tej izby, pristúpiť k oknu, čo vedie na ulicu, a postáť si pri ňom, ako stával a čakal voľakedy.

Rževskij sa pozrel na hodinky, akoby hľadal dôvod, prečo sa tu dlhšie nemôže zdržať. Bolo deväť hodín desať minút.

Prešiel ešte takých sto metrov a uvidel budovu ústavu, sivú trojposchodovú s veľkými štvorcovými oknami a neúmerne malými dverami. Keď ju stavali, Moskva sa ešte nerozrástla do týchto končín. No neskôr spolu s barakovou kolóniou tvorila akoby zátoku medzi vysokými brehmi novostavieb.

Rževskij sa zahľadel na opadáajúcu omietku na poschodí a pomyslel si, že už volá po oprave. Hneď si dá zavolať Aleviča. Že mu samému už nie je hanba!

2

Chodba bola už prázdna, všetci sa už rozišli po oddeleniach a laboratóriách. V úzkej predsieni pred Rževského kanceláriou tiež nikto nebol. Na sekretárkinom stole bol lístok:

„S. A.! Som na závodnom výbore. Hodnotíme pioniersky tábor. Lena.“

Vedľa leží niekoľko úradných obálok - pozvánky. Nové číslo anglického časopisu. Autoreferát z Leningradu.

Rževskij mal odrazu náladu pod psa. Hľadal dôvod, nechcel si priznať, že na vine sú baraky. Čože to vlastne chcel urobiť? Predvolať Aleviča? Nie, najprv by si mal prezrieť poštu...

Za odchýlenými dverami v kancelárii začul šramot. Potom slabé vrzgnutie. Niektoré otváral strednú zásuvku jeho písacieho stola. To mu ešte chýbalo!

Rževskij práve chcel vykročiť ku kancelárii, no zrazu sa zastavil. Premkol ho strach.

Ten strach bol iracionálny. Riaditeľ ústavu sa bál vojsť do vlastnej kancelárie. Rževskij stál a načúval. Hrozne si želal, aby odtiaľ vyšla Léna a povedala: „Trocha som vám na stole upratala.“ No v kancelárii bolo tma, závesy zatiahnuté.

Léna by ich určite bola roztiahla.

- Je tu niekto? - spýtal sa Rževskij vo dverách. Hlas mu zlyhal. Musel si odkašľať.

No tomu, čo sa ukrýval v prítmi, sa akosi nechcelo odpovedať. Mlčal, nehýbal sa.

Musí vojsť a rozsvietiť. No začať v kancelárii nie je také jednoduché. Treba urobiť také dva kroky, aby sa človek dostal k vypínaču na stene vpravo. Od dvier sa nedá dočiahnuť. Na kieho čerta tam zavesili také tmavé závesy? Vari sa tu bude premietat', či čo?

V kancelárii nebolo celkom tma. Oči rozoznali stôl v tváre T. Skrine pri stenách... Rževskij vstúpil do miestnosti a pritiskajúc sa chrbtom k stene, približoval sa k vypínaču. Už-už sa ho dotýkal, keď vtom za stolom zbadal tmavú postavu. Zazdalo sa mu, že telo nemá tvár. Vlastne tvár bola čierna, a takisto aj telo a ruky... Tmavá hlava sa pohla, sledujúc Rževského. Vo svetle vnikajúcom dverami sa zaligotali malé oči.

A zrazu mohutné tmavé telo vyletelo, akoby ho vymrštila pružina, a vrhol sa k Rževskému.

Sotva si mal čas uvedomiť, že telo mieri k dverám. Aj on sa k nim teda vrhol.

Bol pri dverách vo chvíli, keď sa tam dovalila aj čierna masa. Odletel nabok, udel sa o stôl, svet sa mu zakrútil pred očami, prepadal sa do priepasti... Na niekoľko sekúnd stratil vedomie. Prebral sa na bolesti v chrbte a nohe.

Na strašný nárek a vresk na chodbe.

Na dupot. Krik.

Uvedomil si, že sedí na dlážke a chrbtom sa opiera o sekretárkin stôl.

3

Alevič pribehol prvý, pomohol riaditeľovi na nohy, chcel privolať prvú pomoc, no Rževskij mu prikázal, aby mu pomohol do kancelárie.

Alevič roztiahol závesy, zodvihol prevrhnuté kreslo. Lútostivo potriasol hlavou a opakoval:

- Bolo vám to treba! Len si pomyslite!

Sergej Andrejevič mlčal.

Sadol si do kresla. Pozrel od odchýlenej zásuvky, vybral z nej pokrkváný červený papier, vyrovnal ho a položil na stôl.

Zrazu sa usmial. No bol to rozpačitý, ba priam hlúpy úsmev.

- Že som sa nedovtipil, - povedal.

- Kľetka zostala z ľahkovážnosti otvorená, - vysvetľoval Alevič, počupiačky zbierajúc papiere, čo popadali zo stola. -

Možno sa pokazila zámka. Gurinová prisahá, že včera kľetku zamkla.

- A zašla dnes ráno do vivária? - Rževskij zložil červený papierik na dvojce, potom na štvoro, prešiel po okrajoch nechtom a pritlačil dľaňou.

- Dnes ráno...? Hneď ju zavoláme.

- Nechaj tak. Sám ta zámkom.

- Nemali by sme azda zavolať lekára?

- Netreba, nič sa mi nestalo, - povedal Rževskij. - Trochu som sa udel. To je všetko. Mal som sa skôr dovtipiť. Zľakol som sa.

- To sa stáva, - podotkol Alevič, - aj riaditeľom. Podišiel k dverám, také dva kroky za Rževským, vo dverách sa obrátil, zrakom zmeral vzdialenosť k písaciemu stolu a pokrútil hlavou:

- To teda bol skok!

4

Oba šimpanzy boli umiestnené na prízemí vo veľkej miestnosti rozdelenej napoly hrubou riedkou sieťou. Boli izolované od psov, ktoré sa tiesnili v suteréne a zavše tam robili pekelný hurhaj, akoby sa búrili proti svojmu osudu pokusných zvierat.

Gurinová mala vlhké oči.

- Zamkla som, - tvrdila. - Skontrolovala som zámku pred odchodom, naozaj som ju skontrolovala.

Šimpanzy sa na seba veľmi podobali. Iba z výrazu tváre Johna, dospelého samca, zmizlo šibalstvo a roztopašná živosť.

Spokojne si škrabkal brucho, trochu prižmúril oči a solídne kývol Rževskému. Nezačal drankat' - vedel, že od neho beztak nič nevydranká. Ak bude chcieť, dá aj sám. Lev - ten je živší. Zmraštil tvár, zarážajúco podobnú na otcovu.

Opice majú rozličný obličaj, podobne ako ľudia, ak sa s nimi človek zbližuje, nikdy si ich nespletie. Lev vyceril zuby. Bol spokojný sám so sebou.

- Ty hnusoba, len-len že si nezabil riaditeľa, - vyčítal mu Alevič.

- Čia je to kľetka? - spýtal sa Rževskij.

- Akože čia? - nechápala Gurinová.

- Je Lev vo svojej kľetke?

- Áno, vo svojej, - odvetila Gurinová.

- Mýlite sa, - opravil ju Alevič. - My sme ho sem preložili iba tento týždeň. Vymenili sme kľetky.

- Tak je, - povedal Rževskij. - V tom prípade je všetko jasné.
- Čo? - Gurinová bola veľmi pekná, krehká ružová kráska, akoby vystrihnutá z nemeckej vianočnej pohľadnice. Len oči mala teraz červené.
Rževskij pristúpil ku kľetke a strčil ruku dovnútra. Lev vystrel labu a ukazovák sa mu dotkol ruky.
- Pozor, - zašepkala Gurinová.
- Nič sa nebojte, Svetlana, - upokojoval ju Rževskij. - My sme starí známi. Poznáme sa už päť rokov.
Gurinová mu neoponovovala, neodvážila sa. Lev sa ocitol vo viváriu pred tromi týždňami. Predtým ho Rževskij nemohol vidieť. Ale nemalo význam mu protirečiť. Riaditeľ by mal vedieť, čo hovorí. Ak, pravda, neutrpel otras mozgu.
- Nože mi ukáž, Lev, - prikázal Rževskij, - ako sa otvára táto zámka.
John sa pohniezdil vo svojej kľetke, zavrčal, bol akýsi nesvoj.
- No, čo je to s tebou, - nástojil Rževskij. - My už vieme o tvojom malom tajomstve.
Lev sklonil hlavu nabok. Všetko rozumel. Potom si známym pohybom - celkom ako John - poškrabkal brucho.
- Už si to zožral, - povedal Rževskij. - Odmena sa dvakrát nedáva. Zjedol si bez povolenia.
Vybral z vrečka červený papierik od cukríka a ukázal ho Levovi. Johna to priviedlo do zúrivosti. Lomcoval kľetkou, chcel sa dostať k synovi, potrestať ho za svojvôľu.
Lev lenivo zdvihol labu, dlhými prstami mykol zámku, trocha ju nadvihol. Zámka cvakla a otvorila sa.
- Tak, a toto je celé tajomstvo, - povedal Rževskij. - Ďakujem, že si nám to predviedol, Lev.
- Nevedela som, čestné slovo som o tom nevedela, - povedala Gurinová.
- Pravdaže. Nemohli ste to vedieť. Vedel to iba John a ja. No John to nevyužil. Veď nič nepotreboval. Je to chlapík, ako sa patrí...
„Chlapík“ zatiaľ zúrila ďalej. Mal strašné žlté očné zuby a od hnevu gúľal očami, že mu bolo vidno len biela.
- Vymeníme zámku, - uisťoval Alevič riaditeľa. - Hneď aj zavolám zámočníka. Naničhodník akýsi! Našiel cestu do vašej kancelárie. Aký je len bystrý!
- Ďakujem, Lev, - povedal Rževskij, - ďakujem ti, si chlapík.

5

V kancelárii Rževskij pristúpil k oknu. Videl skupinky stromov a uprostred nich rovnomernú prerušovanú čiaru tmavozelených striech barakov. Na konci hustej zelene pri ceste, tam, kde predtým boli strechy, zívala pustatina. Vtedy to u nich bolo s peniazmi všelijako, vlastne vôbec nijaké nemali. A Elzina susedka kdesi cestovala, podľa všetkého do Saranska. Predala im tachtu za sto starých rubľov. Bolo to lacno. Vliekli ju cez polovicu mesta, Viktor sa čoraz častejšie zastavoval, aby si oddýchol, sadol si na ňu rovno na chodníku. Ľudia chodili okolo, obzerali sa, podaktorí si z nich uťahovali. Viktorovi sa to celkom páčilo. Liza sa hanbila, odišla nabok, Elza prešľapovala okolo Viktora, súrila ho, aby vstal a šiel ďalej - Viktorovi to šlo na nervy, milo sa usmieval, mierne rozkladal rukami, utieral si z čela kvapky potu. Vždy sa rýchlo unavil, fyzicky i duševne. „Ešte chvíľku,“ povedal, „dám si cigaretu a pôjdeme.“ Tachta nemala nohy, na smetisku pri baraku našli tehly a nimi ju podložili. Preto sme nazvali tachtu pieckou. Liza bola šťastím celá bez seba. Tachta bola pre ňu symbolom domova, imania, ba dokonca trvácnosti. V predsieni nervózne, až hystericky zaklopkali Elzine kroky. Krátke staccato v kancelárii. Ticho. Rževskij sa neobrátil. - Sergej! Čo to má znamenať?
- Nič.

Podišiel k stolu. Elza na počudovanie vyzerá mlado. V hľadko sčesaných vlasoch s cestičkou cez prostriedok niet ani jednej šediny. To on, Rževskij, je už prešedivený, no Elza na prvý pohľad vyzerá ako dievča. Keby neposkakovala na večierkoch, nevyhadzovala krátke nôžky, keby sa nevrhala ku klavíru, aby s elánom školácky zahrála Chopina a zo Chopina sklzála na moderné šlágre, keby silou-mocou nechcela vyzeráť mlado, len by jej to prospelo.

- Serioža, povedz pravdu, stalo sa ti dačo?

Panebože, pomyslel si Rževskij, večne zostanem jej vlastníctvom. Celý svet rozdeľuje na vlastných a na cudzích. Tí vlastní sú na tom horšie. Na nich kladie vyššie požiadavky. Treba im vyhovieť. Nedajbože opustiť svoje políčko a porušiť zákony Elzinej lásky. Lepšie je byť cudzím. Elza patrila k tej minulosti, na ktorú Rževskij nerád spomína a ktorú už vymazal z mysle. A tu ho musela vyhľadať po toľkých rokoch. A po celý ten čas čosi od neho žiadať. Z kamarátstva. Na základe starých spomienok.

- Ďakujem ti, Elza, že si kvôli mne robíš starosti, - povedal Rževskij. - No všetko je v poriadku.

- Akože v poriadku, keď po ústave behajú zvery. Čosi predom mnou tajíš.

- Nič sa nestalo, - zopakoval Rževskij. Pristúpil k písaciemu stolu, sklonil sa a prezrel si zásuvku. Nijaké stopy po pazúroch, žiadne škrabance. Šimpanz vedel, ako má otvoriť stôl. - Mimochodom, nepamätáš sa náhodou, v ktorom baraku sme bývali s Lizou, v treťom alebo vo štvrtom?

- V baraku?

- No, vtedy, pred dvadsiatimi piatimi rokmi. Mali sme tam v prenájme jednu izbu. Teraz ich začali búrať.

- Nepamätám sa, - odvrkla Elza. - Bolo to už tak dávno. Mám zavolať lekára?

- A ty si sa vždy chvastala, že máš fotografickú pamäť, - povedal Rževskij. - Mať tak tvoju pamäť, dávno by som už bol akademikom.

- Beztak sa ním staneš, - presviedčala ho Elza. - Ak ťa pravda najbližšie nezoberie tiger. Ale predsa mi povedz, ako sa to stalo.

Rževskému sa akosi nechcelo Elze rozprávať o rannom incidente. Navyše vedúca ústavnej knižnice nemusí všetko vedieť.

- Čo nového u vás doma? - spýtal sa. - Ako sa má Viktor?

Elza len hodila rukou.

- A mama? Ninočka?
- Mimochodom, ešte včera som chcela za tebou kvôli nej zájsť, - povedala Elza. - Ninočka chce ísť na vysokú.
- Viem o tom, - povedal Rževskij. V lete sa Nina prihlásila na biologickú fakultu, no nedostala sa. Ani Elzina priebojnosť, ani Rževského intervencie, ktorého prinútili vyzvárať až „hore“, nepomohli. Nina čakala rok, zatiaľ pracovala v knižnici u matky.
- Chcela som ťa poprosiť, aby si ju preložil do laboratória. Ľahšie by sa potom dostala. Sľúbil si, že keď sa uvoľní miesto... Kádrovák povedal, že potrebujeme laborantov.
- Dobré, - povedal Rževskij a pritiahol si fascikel s poštou. Možno sa Elza dovŕti a odíde.
Elza pristúpila k oknu.
- Naozaj búrajú baraky, - povedala. - Ani som si to nevšimla. Ako ten čas beží. Už si celkom šedivý. Mal by si si oddýchnuť.
Rževskij zdvihol hlavu, oči sa im stretli. Patrilo by sa opätovať ten teplý pohľad a hlas. No neurobil to. Čo môžeš, keď nemôžeš?

6

Elza odchýlila hnedé ošketé dvere, vkročila do prítmnia chodby, už by sa patrilo dať sem novú lampu. Tento týždeň ju už takmer kúpila, no mala ťažkú tašku, tak to odložila na lepšie časy. Keď si vešala plášť, povedome vrzgli parkety. Viktor, samozrejme, nie je doma, príde v nálade.
Elza vošla do kuchyne, hodila tašku s nákupom na stôl hneď vedľa špinavého riadu od raňajok. Mimochodom, Viktor sľúbil, že ho umyje. Pravda, nik ani len prstom nepohol, aby dal kuchyňu do poriadku. Chlieb stvrdol, plátky syra sa skrátili, zoschli. No, bože, búrajú baraky, prečo má na to ona myslieť? Elza zapla plyn, naliala do hrnca vody, vybrala niťovky.
- Mačička, - zaznelo zozadu, - bez teba umriem od hladu.
- Ty si doma? - Elza sa neobrátila. - Myslela som, že si na futbale.
- Kúpil som chlieb. Dve vekne. Jednu som aj zjedol, mačiatko.
Za posledné roky Viktor veľmi stučnel a zmľandavel. Elze sa zdalo, že stoličky zaškrípu, len čo si na ne Viktor sadne.
- Sergeja prepadla opica, - povedala Elza.
- To u vás behajú po ústave? - spýtal sa Viktor, držiac odchylené dvere chladničky. Hľadal, čo by tak ešte mohol zjesť.
- O Ninočku sa nebojíš?
- Mladý šimpanz utiekol z klieťky, pobral sa do Sergejovej kancelárie a prehrabával sa v jeho písacom stole.
- To nie je možné! - Viktor našiel v chladničke kúsok klobásky a hodil si ho do úst. Ako malý chlapec, tučný, rozmazaný, hlúpy, pomyslela si Elza.
- Táto opica má iba dva týždne, - povedala Elza. - Už si zabudol.
- Aha, tie jeho pokusy... Strašne som dnes vyhladol. V bufete nemajú nič, čo by človeka zasýtilo.
- Teraz ho nemožno zastaviť, - povedala Elza. - Začal sa zaujímať o ľudí.
- Ty ho naozaj chceš zastaviť? - spýtal sa Viktor.
- Zmenil sa k horšiemu, - skonštatovala Elza. - Je taký citiadiostivý, že sa pred ničím nezastaví.
- Zveličuješ, mačiatko, - vzdychol Viktor. - Nemáme si čo vypiť?
- Nie, nemáme. Ľudstvo na to ešte nedozrelo.
- Nedozrelo? - čudoval sa Viktor. - Tak teda treba napísať na patričné miesta, že ešte nedozrelo.
- To sa nedá, - povedala Elza. - Už písali. Všetkých obalamútil.
- Treba písať ďalej, - presviedčal Viktor. - Napokon pre každý prípad pošlú komisiu.
Buchli dvere, pribehla Nina. Nina vždy lieta - za osemnásť rokov sa ešte nenaučila chodiť ako normálni ľudia.
- Nie som hladná, - kričala už od kuchynských dvier a ani nepozdravila.
Nina nerada jedla doma. Vôbec málo jedla. Bála sa, že priberie.
- Všetko som zariadila, - povedala Elza. - Od pondelka ťa preradia do laboratória.

7

Rževskij skončil svoj výklad. Všetci naňho hľadeli. Šestnásť ľudí oprávnených povedať „áno“. Alebo neodsúhlasiť peniaze. Prípadne zastaviť výskum. Ostapenko je presvedčený, že všetko dobre dopadne. Z okna kancelárie sa núka prekrásny výhľad. Rieka Moskva, mostík na Leninských horách, štadión. Večerné slnko zláti plešiny a striebisté páperie nad ušami. Prečo všetci mlčia? Ostapenko zaklepal ceruzkou na stôl.
- Sú nejaké otázky? - spýtal sa.
- A čo naši kolegovia? - vyzvedal statný muž v pestrofarebnej viazanke. Div sa nepoondial kvôli tej viazanke, všetko ostatné bolo na ňom vedľajšie. - Čo robia v Štátoch?
Rževskij opäť vstal. Bola to otázka k veci.
- Predpokladáme, - povedal, - že Japonci sú veľmi blízko k úspechu. S Američanmi je to komplikovanejšie. V minulom roku uverejnili výsledky - so psami im to vyšlo.
- Jackson? - spýtal sa Semanskij z druhého konca stola.
- Jackson a Chajjez, - spresnil Rževskij. Opäť zavládlo ticho.
- Jasné, - povedal muž v pestrej viazanke. Ako to, že ho Rževskij predtým nikdy nevidel. - Teda, čo nás čaká?
- Dnes sa dá ťažko dosiahnuť, aby celý vývoj v biológii bol monopolom jednej krajiny. Všetci postupujeme paralelne.
- Priateľko, - ozvalo sa z boku. Rževskij sa otočil, ale hneď nezistil, kto to hovorí, slnko ho oslepilo. Bol to piskľavý starecký hlas. - Vy teda mienite nahradiť pána boha?
Aha, to je Čelovekov, bývalý riaditeľ výskumného ústavu. Veľký konzultant a významná osobnosť na doktorských banketoch.

- Ak nám uvoľnía prostriedky, pousilujeme sa, aby sme kolektívne odviekli božíu robotu. Takýchto otázok sa nebál.
- Výborne, - povedal Čelovekov. - A koľkože nás bude stáť ten váš homunkulus?
- Rževskij nás už o tom informoval, - povedal Ostapenko. - Hoci sa samozrejme do tej sumy nevmetí.
- Myslíte si, že Pentagón zatají údaje? - spýtal sa človek v pestrej viazanke.
- Nič si nemyslím, - povedal Rževskij. - Hoci som presvedčený, že robiť ľudí klasickou metódou je lacnejšie. Ktosi sa zasmial.
- Perspektívy sú lákavé, - povedal tajomník Oddelenia.
- Zatiaľ perspektívy. Raz sa to naučíme robiť vo veľkom.
- Nemyslím, že to bude v blízkej budúcnosti, - povedal Rževskij.
- Prvá atómová bomba bola tiež drahá, - poznamenal Sidorov. Sidorov bol proti Rževského koncepcii. Jeho firma sa tiež zaoberala podobnými problémami, no pokiaľ Sergej vedel, dostali sa do slepej uličky. - Znepokojuje ma čosi iné - neodôvodnené riziko. Ktosi tu vyriekol slovo homunkulus. A hoci literárne analógie by sa mohli zdať povrchné, ja by som šiel aj ďalej - Frankensteinova obluda. Kde je záruka, že nespodíte debila? Monštrum?
- Metóda je overená, - povedal Rževskij.
- Ja som vám neskákal do reči, Sergej Andrejevič. Medzi pokusmi na zvieratách a experimentmi s ľuďmi je obrovská priepasť a každý z nás to veľmi dobre vie.
- Čo navrhujete? - spýtal sa Ostapenko.
- Vytvoriť komisiu, autoritatívnu, ktorá by sa oboznámila s výsledkami prác ústavu...
- V januári som už viedol takú komisiu, - povedal Semanskij.
- Vtedy sa však neriešila otázka pokusov s človekom.
- Riešila. V konečnom dôsledku to bol vlastne jej cieľ.
- Pokladajte ma za skeptika.
- A keď to Američania vskutku urobia? - spýtal sa človek v pestrej viazanke.
- Nech ich čert vezme, - nechal sa uniesť Sidorov. - Máte strach, že aj tam sú... nepredvídajú ľudia, ktorým by sa zachcelo len tak vyhodit' niekoľko miliónov dolárov na úbohú napodobeninu človeka?
- „Už je to tu,“ pomyslel si Rževskij.
- Ja som pochopil, - zapojil sa do diskusie Ajrapeťan, vyslovujúc každé slovo s dôrazom, akoby ho balil do sušťavého papiera, - profesora Rževského inak. Zdá sa mi, že najzaujímavejší aspekt jeho práce tkvie v čomsi celkom inom. Ostapenko prikývol. Rževskij si spomenul, že s Ajrapeťanom o tom už diskutoval.
- Klonovanie už dávno nie je tajomstvom, - povedal Ajrapeťan. - Robili sa pokusy a robia sa aj dnes...
- No vypestovať v banke dospelého človeka, naraz... - povedal Čelovekov.
- Ani to už nie je novinka, - povedal Sidorov.
- Veru nie je, - súhlasil Ajrapeťan. - Podarilo sa to.
- Malo to však jeden háčik. Jedinec vypestovaný in vitro bol maugli.
- Ostapenko opäť prikývol.
- Maugli? - chlap v pestrej viazanke sa zamračil.
- V dejinách ľudstva, - začal svoj výklad sťa učiteľ Ajrapeťan, - sa stávali prípady, že zvieratá ukradli deti a potom ich vychovávali. Ak sa dieťa aj našlo, človekom sa už nikdy nestalo, bolo menejcenné. Sme spoločenské živočíchy. Dospelý jedinec vypestovaný in vitro je batola. Jeho mozog je prázdny. Učiť ho je neskoro.
- Veď práve, - povedal Sidorov. - A niet dôkazov...
- Prepáčte, - skočil mu do reči Ajrapeťan. - Dokončím myšlienku. Úspechy Sergeja Andrejeviča a jeho kolegov spočívajú v tom, že sú schopní odovzdať klonu pamäť genetického otca. Preto sme sa tu vlastne zišli.
- „Veď o tom sa už hovorilo,“ pomyslel si Rževskij. „No v mozgu akiste existujú akési dvierka, či riečica, cez ktorú uniká to najhlavnejšie.“
- Potvrďte to, Sergej Andrejevič, - vyzval ho Ajrapeťan.
- Rževskij vstal. Rieka bola zlatistá. Plavil sa po nej malý ružový propeler.
- Pokusy na zvieratách nám potvrdili, - povedal Rževskij, - že nový jedinec dedí po darcovi nielen jeho fyzické vlastnosti, ale aj jeho pamäť a životnú skúsenosť.
- Od akého dáta? - spýtal sa Čelovekov.
- Od momentu, keď sa extrahuje bunka z darcovho organizmu.
- Konkrétnejšie, - nástojil Ostapenko.
- Jedince pestujeme až do chvíle, kým sa nedovíši proces fyzického vývinu organizmu. U človeka je to takých dvadsať rokov. Ak má napríklad darca päťdesiat rokov, tak všetky jeho vedomosti, životné skúsenosti, ktoré získal za tie roky, prechádzajú na jeho „syna“. Myslel som si, že je to jasné z mojej prednášky.
- Je to jasné, - povedal Semanskij. - Jasné, lenže málo pravdepodobné.
- Nič tu nie je nepravdepodobné, - oponoval Ajrapeťan.
- Všetky zvieratá bez výnimky, ktoré sa vypestovali podľa našej metódy, - povedal Rževskij, - zdedili pamäť po svojich darcoch. Mimochodom, pred tromi dňami prišiel do mojej kancelárie šimpanz, ktorý sa „narodil“ pred dvoma týždňami. Nielenže vedel, ako má otvoriť zámku na kletke, ale „pamätal“ si aj cestu po ústave, trafil do mojej kancelárie, ba ten naničhodník dokonca vedel, kde mám v písacom stole cukríky. Vlastne nevedel to on, ale jeho genetický otec.
- Nič nezdemoloval? - spýtal sa Sidorov.
- „Istotne má svojho človeka v mojom ústave,“ pomyslel si Rževskij. „Hlásili mu, ako som sa blamoval.“
- Nie, nič, - odvetil. - No na smrť som sa vyľakal, to je pravda. Vojdem do kancelárie a hútam, ktože to sedí za mojím

stolom?

Ostapenko zaklopal ceruzkou po stole, zdržiavajúc smiech.

- Ak si váš homunkulus zaumieni prechádzať sa po ústave, vôbec sa to nemusí skončiť iba takto žartovne.

- Verím, že sa s ním budem vedieť dohodnúť, - povedal Rževskij.

- Niet záruky, - nástojil Sidorov, - že homunkulus bude mať ľudský rozum. Normálny.

- So zvieratami zatiaľ bolo všetko normálne.

- Dajte pokoj! - zvolal Čelovekov. Špicatý ohryzok mu behal pod mľandrovou pokožkou. - Tu sa nám predkladá nový krok v evolúcii človeka, a my sa hádame o hlúposti. Vari nechápete, že v prípade úspechu sa ľudstvo stane nesmrteľným? Všetci sa môžeme stať nesmrteľnými, ja, vy, hocikto... Individuálna smrť, smrť tela nebude smrťou ducha, smrťou mysle, smrťou osobnosti! Ak bude treba, venujem vám, Rževskij, svoj dôchodok. Nežartujem, neusmievajte sa.

Rževskij už dlho poznal Čelovekova, hoci nie príliš blízko. A poznal aj jeho dvoch synov - Čelovekov ich postrkal do ústavov, ochraňoval ich a bránil týchto starých trubirohov pred damoklovým mečom a hromami-bleskami.

- Ďakujem, - povedal Rževskij bez úškrnu.

- Po celý život som zbieral vedomosti ako skúpy rytier, prepínal lebku faktami a teóriami, pozorovaniami a pochybnými hypotézami. A vedel som, že moja smrť to všetko premení na prach, zničí túto veľkú a zmätenú zbierku, ku ktorej som ani nespravil súpis... - Čelovekov si poklepal zahnutým prstom po sluche. - A teraz prišiel niekto, možno šarlatán, ktorý hlása, že kľúče od mojej schránky môže dostať niekto iný, kto pôjde ďalej, keď ja sa už zastavím. Nie ste šarlatán, Rževskij?

- Nikto ma ešte z toho neobvinil, - povedal Rževskij a všimol si, že Sidorovove pery sa pohli, ale napokon nič nepovedal. Sidorov mu neveril, no už chápal, že tí starci, čo sa zišli v tejto kancelárii, odsúhlasia pre Rževského trinásť miliónov a ešte milión vo valutách.

„Som šarlatán?“ premýšľal Rževskij. „A čo keď sa to, čo sa podarilo so psami a šimpanzmi, neosvedčí na človeku? No dobre, ak sa to nepodarí mne, podarí sa to niekomu inému, neskôr.“

- Neponúkam vám svoju bunku, - povedal Čelovekov, - najmä nie teraz, keď vlastne všetko závisí od prvého pokusu. Od prvého homo futuris. Môj mozog je už riadne rozleptaný sklerózou. Škoda, že ste to nenavrhovali tak pred desiatimi rokmi. Bol by som trval na tom, aby ste mi spravili syna. Naša spolupráca by bola skvelá...

- Mimochodom, - povedal Semanskij, keď sa masívne, ťarbavé Čelovekovovo telo unavene zvalilo do kresla, - premýšľali ste o prvom darcovi?

- Áno, - odvetil Rževskij. - Ja dám bunku.

- Prečo? - vykrikol zrazu muž v krikľavej viazanke. - Aké máte na to dôvody? Túto otázku treba riešiť na inom fóre.

- Netreba ju riešiť, - povedal Ajrapeťan. - Podľa mňa je všetko jasné. Kto by mohol lepšie ako sám výskumník skúmať seba samého... ako dvadsaťročného?

8

Od pondelka pracovala Ninočka v laboratóriu, no nerobila to, čo si predstavovala. Každý deň kamsi cestovala, s papiermi alebo bez nich. S Alevičom alebo bez neho, autom alebo autobusom. Vybavovala, dávala potvrdzovať a nosila do ústavu. Akoby sa Rževskij pripravoval na obliehanie, zásoboval sa všetkým možným, čo by sa prípadne mohlo zísť.

Riaditeľove laboratória zaberali polovicu prízemí. Okná viedli do nevelkého parku. Stromy sa ešte zelenali, no listy už sem-tam opadávali. V parku mal svoj domov párik krotkých veveričiek. V izolovaných laboratóriách za ťažkými kovovými dverami s iluminátorom bola Nina iba raz, počas sobotňajšej brigády, keď sa čistili steny a dlážky, ktoré beztak boli čisté, iba zapratané laboratórnymi prístrojmi. Dokonca aj Griša, elektrotechnik, tam vchádzal iba v plášti a gumených čizmách. Nebolo tam nič zaujímavé - v prvej miestnosti boli prístroje, v druhej vpravo za ňou inkubátor, ďalej - vane s biologickým roztokom. Jedna o čosi menšia - v nej pestovali šimpanzy, druhá nová, ktorú ešte celkom nenamontovali. Do tretej miestnosti sa presťahoval sám Rževskij.

Rževskému sa venovali dvaja lekári - jeden jeho vlastný, Volkov, malý, ryšavý, s veľkými ústami, vždy usmiaty a vždy zásobený čokoládami, druhý cudzí, čo prišiel zo Zinnelmannovho ústavu.

Na ústav doľahla akási nervozita. Dokonca aj technici a zámočníci, ktorí predtým často vysedávali za kríkmami v parku a fajčili jednu od druhej, ba si aj vypili, prestali vykrikovať pod oknami. Nasadili vážne tváre a tvárili sa zamestnane a otrávene.

Ninočkina mama zo dva razy zbehla dolu, aby sa pozrela za dcérou. Oprela sa o kovové dvere a hlasno šepkala. Nina sa cítila trápne pred ostatnými laborantkami. Matka tu nemala čo hľadať, jej prítomnosť Ninočku izolovala od ostatných a zdôrazňovala jej postavenie protekčného dieťaťa.

Večer sa doma dlho debatovalo o Rževskom a jeho výskume. Hovorili koldokola to isté, iba s malými variáciami, takže Ninočka už vopred vedela, čo sa bude ďalej hovoriť. Preto sa radšej zatvárala do svojej izby a snažila sa niečím zamestnať. Ale aj tak všetko počula.

Buchli dvere chladničky - otec z nej čosi vyberal.

- Čo to robíš! - rozčuľuje sa mama. - O polhodinu bude večera.

- Budem večerať ešte raz, - odvetil otec. - Tak čo, budeš brzdiť Rževského?

- Keď mu to vyjde, zaiste si uchmatne štátnu cenu. Je to takmer isté. Alevič mi to hovoril, - bolo počuť matkin hlas.

- Mal sa radšej s tebou oženiť, a bol by pokoj, - povedal otec.

- Nikdy som ho nechcela!

- Máš pravdu, mačiatko, vždy som bol tvojím idolom.

- Ach, prestaň s tými hlúposťami.

Vtom sa Nina zdvihla z gauča, odložila matematiku a podišla k dverám. Nevie presne, čo sa vlastne pred mnohými rokmi odohralo. Niečo, čo až dodnes spája týchto ľudí. Vedela, že Rževskij zradil mamu a zahubil úbohú Lizu. Za tie roky si Nina zvykla na to, že Rževskij je zradca a nevďačník. Predtým sa jej to netýkalo. Rževskij nikdy nechodieval k nim domov. Ale teraz jej táto známosť umožňuje ako samozrejmosť povedať známym: „Seriožka Rževskij, náš starý priateľ...“ Potom ju mama dotiahla do knižnice a konečne spoznala Rževského, ktorý vôbec nevyzeral ako zradca. Mala určitú predstavu o zradcovi, ktorú si utvorila pod vplyvom televízie, kde zradcov obyčajne hrajú vždy tí istí herci. Rževskij bol chudý, uhladený, driečny, s červenou tvárou, modrými očami a zle ostrihanými prešedivenými vlasmi. Na okrúhlejšej brade mal svetlú jazvu, ruky malé. Rževskij ju zdravil veľmi rozpačito, akoby sa zakaždým horko-t'ažko rozpamätával, odkiaľ sa poznajú. Potom sa usmial, trochu previnilo, zrejme si uvedomil, čo všeličo musí o ňom Ninočka vedieť. Ninočka by bola schopná sa do Rževského aj zaľúbiť, do toho tajuplného naničhodníka. Pravda, Rževskij mal už svoje roky. Dobré cez štyridsať.

Spoza dvier doliehali hlasy rodičov:

- Predstav si, búrajú baraky, - hovorí matka.
- Aké baraky?
- Tie, kde býval s Lizou.

9

Rževskij vyprevadil ďalšiu komisiu z laboratória. Chvíľu si ešte posedeli v kancelárii. Lenočka priniesla kávu s lokšami. Debatovalo sa len tak, o všeličom. Strumilov nadhodil, že na prízemí nie sú mreže. Alevič využil situáciu a hneď žiadal peniaze na opravy - priečelie je už na zaplakanie, parkety sa doslova rozpadávajú. A čo keď k nim zavítajú zahraničné delegácie? „Len sa vy neponáhľajte so zahraničnými delegáciami,“ povedal Ostapenko. Chruckij zvrtol reč na kongres v Brne, radili sa, koho poslať. Rževskij pil kávu, diskutoval s vedením, navonok sa tváril, že patrí k ich kategórii, no v skutočnosti rozmýšľal o tom, ako prebieha delenie prvých buniek. Doslova videl pred sebou - akoby v zornom poli mikroskopu - ako sa bunky pohybujú, preliačujú. Hlavne aby sa im podarilo uskutočniť prenos...

Potom dlho sedel v izolovanom laboratóriu. Pod ním štekali psi, potom sa ozvalo rinčanie. Rževskij si pomyslel, že opice sa zrejme nudia - privolávajú ľudí hrnčekom o mreže klietky.

Izolované laboratórium bolo priam chirurgicky osvetlené. Službu konajúci Toľa Milenkov, aby neprekážal riaditeľovi, tváril sa, že číta anglickú detektívku. Preňho bol riaditeľ géniom a tešilo ho to.

Rževskij šiel domov peši. Zastavil sa pri baraku, dvere boli odchýlené. Vošiel dnu. Zavanulo prachom a dlhoročným ľudským bývaním. Svetlo nefungovalo, dávno ho už odpojili. Zapálil zápalku, no hneď si povedal, že zbytočne - dobre si pamätal, koľko schodov vedie nahor. Vyšiel na poschodie a premkol ho zvláštny pocit, ani čo by nevchádzal do prázdneho opusteného baraka, ale domov, kde za dvermi určite stojí a počúva jeho kroky Liza. Otvára, hľadá a mlčí. Unavene jej podáva tašku s nákupmi alebo aktovku, aby ju postavila na stolček v malej predsieni, a hovorí: „Nehnevaj sa, Liza, bol som v knižnici, ušla mi električka.“ Katka - spí za stolom na prični, ktorú sám zhlobil, nie bohvieako, no drží dobre - zastóna v spánku. A Liza s previnilým úsmevom hovorí: „Fašírky sú celkom studené. Dvakrát som ich už zohrievala.“

Dvere boli otvorené. Do okna hľadel mesiac, na dlážke sa povalovali staré časopisy. Iné nič. Nič z minulosti. Aj tapety sú iné.

Rževskij podišiel k oknu. Keď v noci nemohol spať, vyliezol spod prikrývky a šiel k oknu, otvoril ho, fajčil a hľadel do prázdna. Tam, kde teraz stoja svetlé domy nového sídliska, sa temnela zeleň. Uprostred nej sa tajila dedinka, kam Liza chodila po mlieko, keď bola Katka prechladnutá. Zrazu spozornel. Vedel, že Liza sa už-už zobudí - vždy sa prebrala, keď v noci vstal. „Čo ti je? Je ti zle?“ „Jednoducho iba nemôžem spať.“ „To sa len tak jednoducho nestáva. Trápi ťa niečo? Je ti zle?“ „Nie, je mi dobre. Premýšľam.“ Často sa k nej správal nezdvorilo, unavovala ho jej prepriata starostlivosť, výbuchy žiarlivosti a jemné, až takmer bojazlivé dotyky. „Dám ti valeriánske kvapky?“ „Ešteže čo!“ Vrzgol schod na schodisku. Potom buchot. Šramot. Akoby sa ten, čo vystupoval nahor, ako neisto a pomaly ohmatkával rukou stenu, udrél o výčnelok.

Mal by som sa báť, hovoril si Rževskij. Kto len môže teraz uprostred noci vystupovať po schodisku opusteného baraku?

Dvere sa otvárali pomaly, akoby ten, čo sem vstupoval, si nebol istý, či sú to tie pravé dvere.

Rževskij ustúpil nabok, aby nestál v okne.

10

Chlap, čo vošiel do izby, sa neisto zastavil na prahu. Rževského oči si už zvykli na tmú, navyše izbu osvetľoval mesiac, nuž videl, že chlap šmátra rukou vpravo po stene, a došlo mu, že tam by mal byť vypínač. Koľkokrát on sám takto naťahoval ruku a zažíval svetlo. Ozvalo sa šťuknutie.

- Dočerta! - zašepkal chlap.

- Počuj, svetlo už predsa odpojili, - povedal Rževskij. - Tieto baraky už vyst'ahovali, nevšimol si si?

Chlap zamrel, pritisol sa do kúta, nespoznal Rževského hlas, a tak strašne sa vyľakal, že sa jeho tučné telo rozlialo po stene.

- Vari si sa naľakal? - Rževskij podišiel k Viktorovi, potkol sa o kopu časopisov, takže skoro spadol. - To som ja, Sergej.

- Ty? Čo tu robíš? - zachrípnuté sa spýtal Viktor. - Naľakal som sa. Vôbec mi nenapadlo, že by som tu niekoho mohol stretnúť. Odmlčali sa.

- Zapáliš si? - spýtal sa Rževskij.

- Nedbám.

Rževskij vytiahol cigarety. Keď si Viktor pripaľoval, naklonil sa a Rževskij zbadal plešinu, ktorú skrývali nabok sčesané riedke vlasy.

- Dávno som ťa nevidel, - poznamenal Rževskij.

- Vari pôjdem, - povedal Viktor.

Rževskij prikývol. Tiež by už mal ísť. No akosi sa mu nechcelo ísť nocou s Viktorom. Viktorove topánky ťažko dopadali na schody. Schodisko stonalo. Potom všetko zmĺklo.

Iste mu Elza povedala, že búrajú baraky, pomyslel si Sergej. Možnože sem Viktor chodil aj predtým? Jeho, Rževského, sem ťahá minulosť, podobne ako vraha, ktorý prichádza na miesto zločinu. A tam ho aj chytiť. Chytil ho Viktor? Nie.

Sám prišiel. Rževskij zavrel oči a usiloval sa vybaviť si izbu tak, ako vyzerala vtedy. V duchu ju zariaďoval nábytkom, potom položil na stôl svoje knihy a spomenul si, že stolnú lampu tienili starou šatkou, aby svetlo nezobudilo Katku. A Liza ležala v prítmi a hľadela mu na chrbát. Cítil jej pohľad, ako sa premáha, aby nezakašľala a nehýbala sa. Ten pohľad mu však nedal pracovať. Ticho jej hovoril: „Spi, musíš ráno skoro vstať.“ „Dobre,“ odpovedala Liza, „už spím.“

V to posledné ráno zaspali tak asi o piatej. Už svitalo. Celú noc sa pošepky zhovárali. Keď otvoril oči, akoby v hroznom sne ju videl, že stojí vo dverách, držiac za ruku naobliekanú Katku a v druhej ruke kufor. Vtedy si ešte neuvedomil, že Liza odchádza navždy. No to, že odchádza, bolo preňho úľavou, východiskom zo slepej uličky. Znova zaspal...

Rževskij otvoril oči. Čerstvý nočný vetrík vnikol cez rozbité krídlo okna a zašušťal papiermi na dlážke.

Vyhodil cigaretu von oknom a zišiel dolu. Premkla ho taká smrteľná, hlboká, beznádejná úzkosť, že keď uvidel - neďaleko za stromom - Viktora, ktorý tam stál a čakal, znehybnel, ani nevyšiel von. Až keď Viktor zažal zápalku a opäť si pripaľoval, vybehol spod brány, prekĺzol popri stene za roh a skočil do kríkov.

11

Nina sa veľmi chcela pozrieť do izolovaného laboratória, centra, okolo ktorého sa už šiesty týždeň krútil život v ústave. No nijako sa jej to nedarilo. Mali tam prístup iba piati či šiesti - okrem Rževského a Ostapenka z prezídia. Pravda, zo tri razy prišli akísi Rževského priatelia, šediví, postarší. Koľo Milenkov ich všetkých poznal - akademik ten a ten, akademik onen... Týchto súdruhov Rževskij sám zaviedol dovnútra a dlho sa tam zdržali.

- Pochop ma, Milenkov, - povedala Ninočka, ktorá si na Koľu už zvykla a vôbec sa ho nebála. - Pre mňa je to ako dvere do Modrofúzovho zámku. Pamätáš sa?

- Pamätám. Chceš silou-mocou neslávne skončiť svoj mladý život. Neuvedomuješ si, že Modrofúz nás oboch môže vyraziť z ústavu. A ja čo nevidieť mám dostať doktorát.

Rževského osobne Ninočka nemala odvahu o to požiadať, hoci ho teraz videla každý deň a on ju už pokladal za svoju spolupracovníčku - nie za Elzinu dcéru, dokonca ju aj okríkol, chápete ten rozdiel? Bol zlostný, nervózny, vyhrešil kde-koho pre nič-zanič. No nehnevali sa naňho, chápali ho, veď to prvý umelý človek rastie v biokúpeli u nich v ústave, a nie kdesi vo Švajčiarsku.

Napokon sa Ninočka predsa len dostala do laboratória.

Bol večer, tma a akosi tiesnivo. Stromy za oknami už takmer opľchli, jeden žltý javorový list sa prilepil na sklo. Vyzeralo to krásne. Koľo vyšiel z izolovaného laboratória, uvidel Ninočku, ako sedí za svojím stolom s knihou, a spýtal sa:

- Ty si ešte tu?

- Zastupujem Júliu. Aj tak sa mi nechce domov. Mám robotu.

- Zabehnem do obchodu, o chvíľku zatvoria. Len sem na roh. Musím kúpiť minerálku. Ty tu sed' a sleduj pult. Nemôže sa nič stať.

Ninočka prikývla. Vonkajší kontrolný pult zaberal polovicu steny. Rževskij už dávno, ešte v septembri, primäl laborantov, aby sa oboznámili s týmito stupnicami a číselníkmi. Pre každý prípad.

- Dôležitá je, - povedal Koľo, - teplota bujónu, no a napokon...

- Viem, - povedala Ninočka a cítila, že sa červená.

Mala jemnú svetlú pokožku, a preto ju ľahko zalieval rumenec.

- Nezamknem, - povedal Koľo. - Jedna noha tam, druhá tu. No a ty sem nebehaj...

Vo dverách ešte dodal:

- ...Ôsma Modrofúzova žena.

Ninočka vstala a pristúpila k pultu. Tam vnútri sa nedialo nič mimoriadne. A ak sa čosi zomelie, v ústave vypukne božie dopustenie. Tak ako to bolo aj minulý týždeň, keď stúpila acidita. Našťastie Rževskij vtedy v ústave nebol, keď prišiel, bolo už zase všetko v poriadku.

Ninočka prešla po miestnosti. V ústave bolo ticho. Žltý list na skle sa zachvel, zrejme sa chystal odletieť.

- Ak odletí, - povedala si Ninočka, - nakuknem tam. Pol očkom.

Kraj lista sa odlepil od skla. Ninočka stípla, naľakala sa, že odletí, a ona bude musieť nazrieť. No kvapky dažďa ho znova pribili k oknu. Zostal tam.

Vtedy si Ninočka uvedomila, že Koľo sa čo nevidieť vráti. Podišla k dverám a zľahka sa ich dotkla. Možno sa ani nebudú dať otvoriť. No otvorili sa. Ľahučko, tichučko.

Spojovacia chodba bola jasne osvetlená, napravo dvere do inkubátora trochu odchýlené. Ninočkiné podpätky rýchlo precupkali po dlaždicach. V skrini viseli plášte. Z umývadla kvapkala voda. Ninočka zamrela pred dverami, načúvala. Ticho. Ako v hrobe.

Bzučali iba akési elektrické prístroje. Spoza dverí prenikalo slabé svetlo.

Nina odchýlila dvere a vkĺzla dnu.

Bohvie prečo si najprv všimla mäkký gauč, na ňom otvorenú knihu a polovicu jablka. Určite tam predtým sedel Koľo Milenkov. Pri gauči na stolíku stála stolná lampa. Jedna vaňa bola prázdna, veľká, celkom ako egyptský sarkofág z výstavy. Alebo ako ponorka. Všetko čudo sa ukrývalo v druhej vani, menšej, zapustenej v dlážke, no bohužiaľ celkom nepriehľadnej. Priklop bol vlastne priehľadný, no vnútri bola žltkastá mútna tekutina. Ninočka sa naklonila nad vaňu, no beztak nič nerozoznala. Dotkla sa hladkého skleneného boku. Bol teplý. Jej dotyk vyvolal reakciu prístrojov.

Zablíkali, bzučanie zosilnelo, akoby jej nablízku, pri samom uchu preletel čmeliak. Ninočka odtiahla ruku, a tu sa zrazu otvorili dvere a vošiel Rževskij. Ninočka si myslela, že je to Koľa, a stihla ešte povedať:

- Koľa, nehnevaj sa...

Vtom stíchla, pritiskajúc si k hrudi ruku, akoby na nej ostali stopy po dotyku vane.

- Čo tu robíš? - Rževského to spočiatku ani nezarazilo, pristúpil k prístrojom, otočil sa k Nine chrbtom, a ona sa dala na ústup k dverám, uvedomujúc si trápnosť situácie.

- Koľa ma poprosil, aby som to tu postrážila, kým si zabehne po minerálku, - povedala.

- Poprosil? Postrážil? - Rževskij sa prudko otočil. - Ako sa opovážil? Všetko zveriť na dievča! Na takého špunta!

Dotkla si sa niečoho?

Ninočka mala dojem, že ju už-úž udrie.

- Ničoho.

- Prečo sa usmievaš?

- Neusmievam sa, barón.

- Kto?

- Modrofúz. Alebo bol azda gróf?

Rževskij sa započúval do bzučania čmeliaka, potom dľaňou buchol do tlačidla a bzučanie zoslablo.

Podľa všetkého pochopil, o čom hovorí, a sám sa usmial.

- Bola som strašne zvedavá, - povedala Ninočka. - Prepáčte, Sergej Andrejevič. Uvedomujem si to, no bolo mi to hlúpe, že deň čo deň sedím tam, za stenou, a sem nesmiem.

- Čo sú to za vrtochy! - povedal Rževskij. - Ako dieťa... Modrofúz. Také hlúposti!

- Áno, hlúposti, - rýchlo prikývla Ninočka. - Veľmi sa to podobá na sarkofág. Len faraóna nevidno.

- Aj keby si ho videla, ničomu by si nerozumela, - povedal Rževskij. - Proces tvorby tela prebieha inak ako v prírode.

Celkom inak. Je oveľa príjemnejšie vidieť batola, než to, čo leží tu. Pozajtra ho premiestnime. - Rževskij poklopkal prstami na veľký prázdny sarkofág. - A prosím, viac sem nos nestrkať! Ty si sem vošla v obyčajnom plášti - veď tu nie si ako človek, ale ako zhľuk baktérii.

Nie, nehneval sa. Našťastie.

- Viem, že je tu všetko hermeticky uzavreté, - povedala Ninočka.

- Aj tak nemôžem riskovať. Dvadsať rokov sa o to usilujem. Neúspech mi neprepáčia.

- Veď sa k vám v prezídiu všetci tak pekne správajú.

- Pochytila si ústavné klebety - „pekne sa správajú“. Pekne sa správajú k víťazom. Ostapenko tiež riskuje, keď nás podporuje. Vieš, čo sa obyčajne hovorí? Pracujte ešte takých päť rokov s krysi. ... no, ak chcete, s opicami, sú to zaujímavé pokusy... veľký krok vpred! No nebezpečný! Riskantný! Triumf génového inžinierstva, vypestovali ste homunkula! A čo keď ste vy - náš sovietsky Frankenstein? Vieš ty vôbec, kto to bol Frankenstein? A čo urobil? Rževskij sa posadil na Koľov gauč, obrátil si knihu obálkou hore, roztržito v nej listoval.

- Áno, počula som, - povedala Ninočka s intonáciou jednotkárky. - Z mŕtvol vyžil človeka, a on potom prepadával ženy. No vy tvoríte svojho človeka biologickou metódou...

- Proti zákonom... - Rževskij odložil knihu. - Proti všetkým zákonom. Vari to nevieš? A ty si sem lezieš s neumytými rukami.

- Viac to neurobím.

Nina si uvedomila, že by už mala ísť. No akosi jej bolo ľúto odísť. Ľúto jej bolo aj Rževského - pobledol, schudol, stálo ho to veľa.

- Vy ešte nemáte deti, - mimovoľne povedala Ninočka. Sama sa začudovala, keď začula svoj hlas. - Teraz budete mať.

- To hovoríš o ňom?

- Samozrejme. Pravda, bolo by lepšie, keby ste už mali vlastné, no pre začiatok stačí aj toto.

- Ty si sa zbláznila, - zarazil sa Rževskij. - No, hybaj odtiaľto!

12

Ivan sa narodil 21. novembra večer o šiestej. Nikto neodchádzal z ústavu, aj keď vôbec neoznámili, že experiment sa blíži ku koncu. Čakali. Rževskij tri dni doslova nevyšiel z izolovaného laboratória a Ninočka striedavo s druhými dievčatami nakupovala a pripravovala jedlo pre tých, čo boli vo vnútri. Vybíehali na chvíľočku, čo-to uchmatli a opäť zmizli za dverami spojovacej chodby.

V ten deň hneď ráno sa v ústave objavili nové tváre - lekári. Potom dva razy prišiel Ostapenko a jeden z tých starých akademikov. V riaditeľovej kancelárii v jednom kuse vyzvážal telefón, no Rževskij Lenočke striktné prikázal, aby ho nevolala, nebrala odkazy, ani keby sa začalo zemetrasenie.

Ninočka sama nešla na obed, nemala na jedlo ani pomyslenie. Myšlienkami bola tam vnútri, za dverami. Ten chlapec, homunkulus, Frankensteinov zázrak... práve sa pohl, chce otvoriť oči. Z modrastých úst sa mu derie slabý zachrípnutý ston. Alebo práve prestal dýchať - Rževskij mu robí masáž srdca... Zle sa orientovala v signáloch na pulte vonkajšieho laboratória. Pri pulte sa tlačili biológovia z iných laboratórií a správali sa, ani čoby sledovali futbal.

Bolo šesť hodín a niekoľko minút, keď jeden z mladých talentov, hľadiac na zelené krivky na obrazovkách, povedal:

„Aha ho, holúbok“ a zatlieskal. Všetci sa rozrečnili, začali sa škriepiť, upreli zrak na dvere, a Ninočka bola bohvie prečo presvedčená, že Rževskij musí vyjsť aj s Ním.

Rževskij sa dlho neukázal, napokon vyšiel s jedným lekárom. To bolo všetko. Za chrbtami vysokých mládencov ho ani vlastne nevidela. Tento hlúček ho aj vyniesol na chodbu a len raz Ninočka začula vo vrave jeho unavený hlas: „Má niekto cigaretu bez filtra?“ Ninočka sa cítila na smrť unavená, no nemohla odtrhnúť oči od dvier izolovaného laboratória, lebo On mohol vyjsť sám od seba, zabudnutý a nekontrolovaný. A keď si vyšiel pofajčiť aj Koľa

Milenkov, nezdržala sa a spýtala sa ho, ticho, aby to nikto nepočul a nevysmial sa jej:

- Aj chodí? Hovorí?

- Bude chodiť, - povedal Koľa samolúbo.

Potom sa vrátil Rževskij a pýtal si od Falejevovej rozpis služieb laborantiek. Sedel za stolom, Ninočka podišla bližšie k nemu. Veľmi ju dojalo, keď videla, že Rževského vlasy na zátylku sú riedke, jemné, a zachcelo sa jej ich pohladkať.

- Nasledujúce týždne, - povedal Rževskij Falejevovej, no počuli to všetci, - budú mať pri ňom službu ošetrovateľky.

Dohodol som sa so Zinnelmannom, no sú na tom zle s pomocným personálom. Sestry budú, no potrebovali by od nás ešte niekoho na výpomoc. Hlásia sa dobrovoľníčky?

Rževskij sa poobzeral.

- Samozrejme, - povedala Falejevová. No nikto sa neprihlásil, lebo dievčatá sa zrazu všetky zľakli.

Strach dostal aj Jura, laborant, činkár. Najviac sa však naľakala Ninočka. Preto preriekla tenkým hláskom:

- Ja by som azda...

- Dobré, - povedal Rževskij, ktorý sa zrejme vôbec nebál o Ninočkin osud. - A kto ešte?

Prihlásil sa Jura a sama Falejevová.

13

Vôkol všade vládne tma a tíš, len tma a tíš, no tá tma nie je nekonečná, len z nej treba vybrádnúť, no treba vedieť, kam cez ňu liezť, ale nik nevie povedať, kadiaľ.

Ak nepolezieš správne, spadneš do studne; nie je to ešte studňa, ale pojem, ktorý nemožno definovať, miesto, kam sa padá, padá, padá a telo je čoraz mohutnejšie a stále rastie, až prerastie okraje studne, no týchto okrajov sa nedotkne, ustupujú rýchlejšie, aby ho prepustili do priepasti. A on nevie, čo to značí, hoci by to mal vedieť, inak sa nedostane z tmy...

14

Ninočka prišla domov okolo deviatej. Rodičia boli v kuchyni. Otec čítal Sovietsky šport. Mama krájala kapustu.

- Čo tak neskoro? - spýtal sa otec mierne, akoby s úľavou.

- Tak sme sa narobili... - Ninočka zmlkla. Cestou domov ešte nevedela, čo urobí, či vbehne a zvolá: „Je na svete!“ alebo si jednoducho pôjde ľahnúť.

- Samozrejme, že si unavená, - povedal otec. - Každý deň chodíš domov dobreže nie v noci... Teraz aspoň budeš sedieť doma.

- Nie, - povedala Ninočka. - Teraz budeme mať ešte viac roboty. Budem mávať služby pri ňom.

- Pri kom? - spýtala sa matka, ruka s nožom jej závisia vo vzduchu.

- Pri Ivanovi. Volá sa Ivan, nevieš?

- Nič neviem, - povedala mama. - Odišla som skôr. Ivan - to je ten jeho výtvor?

Slovom „výtvor“ vyjadrila svoj vzťah k novorodencovi. Odmietavý vzťah.

- Budem mať pri ňom službu.

- Božemôj, - zahorekovala mama. - Pri tom netvorovi? Sama?

- Veď to nie je netvor. Je to Rževského syn. Chápeš, biologicky je to jeho syn, vypestovali ho z jeho bunky.

Matka šmarila nôž, ten sa odrazil od dosky a spadol na zem. Nik ho nezdvihol.

- Je to vrah! - zarevala mama. - Zahubil Lizu! Ničí všetko, čoho sa dotkne. Celý tento cirkus si vymyslel z chorobnej túžby dokázať mi, že aj on môže mať dieťa.

Ninočka by bola najradšej zdupkala, zakaždým zmizla, keď sa začali takéto scény, no teraz ju všetko, čo sa týkalo Rževského, až príliš zaujímal.

- Aká Liza? - spýtala sa Ninočka.

Matka zdvihla nôž a povedala, akoby ani nebola počula:

- Som kategoricky proti, - mávaním noža zdôrazňovala svoje slová, - aby sa Nina čo i len priblížila k tomu bastardovi.

Ak bude treba, poženiem to hore. Nenechám kameň na kameni!

A vtedy Ninočka ušla z domu. Bola tma a drvila ju zima. Mala Rževského telefónne číslo domov, vypísala si ho z telefónneho zoznamu. Vošla do telefónnej búdky, hoci ešte nemyslela na to, že mu zavolá. Jednoducho búdka znútra osvetlená žltou lampičkou sa jej javila ako príjemný a teplý útulok. Potom vytočila Rževského číslo.

Podľa hlasu v telefóne pochopila, že riaditeľa ústavu zobudila, a chcela rýchlo zložiť, ale už nestihla.

Spýtal sa prísny hlasom:

- Kto je tam?

Nemala odvahu sa zatajiť.

- Prepáčte, nechcela som vás zobudiť. Tu Nina Gulinská.

- Stalo sa niečo? Voláš z ústavu?

- Nie, odišla som domov, a potom som sa pohádala s mamou, no vlastne som sa ani nepohádala, ale som od nich ušla.

- Preto nemusíš plakať, - povedal Rževskij. - Nič vážneho sa predsa nestalo.

- Ona mi nechce dovoliť, a ja chcem. Ujdem od nich, ak mi to nedovolí...

- Voláš z búdky?

- Áno.

- Príď teda ku mne. Zapamätáš si adresu?

- Viem ju. Mám ju už dávno... No je už neskoro a vy sa musíte vyspať.

- Ak neprídeš sem, kam sa teda podeješ?

- Nevie.

- Utri si oči a príď, - v jeho hlase vycítila výsmech, preto sucho odvetila:

- Nie, ďakujem.

Nepôjde si veru po súcit...

Prešla dve či tri ulice, zavolała kamarátke Simočke, povedala jej, že u nej prenocuje, a šla k Rževskému.

15

Byť Rževského Ninočku sklamal. Často si predstavovala, ako asi žije, celkom sám, a myslela si, že jeho svet - to je záľaha kníh, hrba rukopisov na stole, neodmysliteľné veľké kožené kreslo, Levitanov obraz na stene - neusporiadané útočisko veľkého človeka. No byť bol malý, dvojizbový, solidný a fádny.

- Práve som si chcel dať kávu, - povedal Rževskij. Mal na sebe džinsy a pulóver. - Dáš si?

- Ďakujem.

Zašiel do kuchyne. Ninočka zostala stáť pri prázdnom písacom stole, poobhliadla sa, zbadala široký gauč a pomyslela si: „Akiste k nemu chodia ženy. Prídu, on ich ponúkne kávou a vytiahne tam odtiaľ z baru v stene koňak. Berie ma vlastne teraz ako ženu?“ Ninočku vyľakala vlastná myšlienka, ktorá v nej skrsla preto, že v hĺbke duše si želala, aby v nej videl ženu.

- Mám uvariť párky? - zakričal Rževskij z kuchyne.

Ninočka pristúpila ku kuchynským dverám a nazrela. Kuchynä bola vcelku čistá, nebolo tam veľa riadu.

- Ďakujem. Nebudem jesť. Pomáha vám voľakto upratovať?

- Dávam si umývať okná u firmy Zaria. Tu máš zákusky a bonbóny. Postav to na stolček pri gauči.

„Určite vo mne nevidí ženu,“ pomyslela si Ninočka. Bolo jej z toho nanič. O opaku ju nepresvedčilo ani to, že Rževskij predsa len vybral z baru fľašu koňaku a dva malé štamperlíky. Káva rozvonila a bola silná - takú robia len zrelí chlapi.

- Vypime si na začiatok, - povedal Rževskij.

Nalial trochu koňaku do štamperlíkov a Ninočka si urobila pohodlie na gauči. Brala to tak, že sú kolegovia a že diskutujú o experimente. Nadávažok sú ešte aj starí známi. Keby tak mama videla, že tu popíja koňak s riaditeľom ústavu. A ako by sa asi tvárila Falejevová? Pravda, riaditeľ by v tom momente nadobro stratil reputáciu. Ninočka chcela Rževskému povedať, že o tejto svojej nočnej návšteve nikomu nič nepovie, no predbehol ju:

- Rozprávaj, čo sa doma zomlelo.

- Všetci sa vzbúрили proti mne. Matka mi nechce dovoliť, aby som slúžila pri Ivanovi. Vrávi, že je to bastard. Nehnevajte sa.

- Poznám tvoju mamu už roky a viem, ako sa vie zlostiť.

- Potom ustúpi, veď viete, rýchlo ju to prejde.

- Nie je to celkom tak. Navonok sa zmieri, ale bez Canossy ti nikdy neodpustí.

- Bez Canossy?

- Vidím, holúbok, že vás v tej škole zle učia.

Ninočka si všimla, že v kúte sú opreté lyže, veľmi dobré lyže zahraničnej značky. No v izbe by predsa len nemali byť.

Nuž ale kto mu to má povedať, čo patrí do izby a čo nie? Ninočka prikývla na súhlas, že ju v škole zle učili.

- Čo teraz urobíme? Mám ťa preložiť do iného laboratória? - spýtal sa.

- Ešteže čo! - preľakla sa Ninočka. - A vari som zle robila?

- Ja sa nestážujem. Ale možno sa ho aj sama bojíš.

Ninočka odmietavo pokrútila hlavou. Povedať, že sa vôbec nebojí, by bolo klamstvo.

Rževskij vstal z kresla, podišiel k oknu, pootvoril ho - zvonku doľahol nepravidelný, úryvkovitý hluk rušnej ulice.

- Nie je ti zima?

- Nie. Nemyslite si, že sa bojím. Ale je to predsa prvý... prvý taký človek.

- No nie posledný, - povedal Rževskij. - Tvoja mama vyjadruje názor veľkej väčšiny ľudstva... Sú veci, ktoré človek robiť smie, a ktoré nesmie. Napríklad tvoriť sebe podobných sa patrí iba ortodoxnou metódou.

„Prečo so mnou hovorí ako s dievčatkou?“ pomyslela si Nina. „Akoby tajomstvá života boli predou mnou zamknuté na zámok.“

Načiahla sa za fľašou koňaku, naliala do štamperlíka sebe a potom i Rževskému.

On sa na ňu pozorne zahľadel, pousmial sa, chytil fľašu a odniesol ju na miesto do baru. Zavrel ho a povedal:

- Opili by sme sa.

Ninočka jedným dúškom vypila štamperlík. Koňak zohrieval a bol lahodný. Načo sem chodila?

Všimla si, že Rževskij má na košeli odtrhnutý gombík. Nikdy jej ani na um nešlo všimnúť si gombíky u svojich vrstovníkov. Pochopiteľne vie veľmi dobre prísívať gombíky. Nemôže mu však povedať: Strýčko Serioža, chcem ti prísíť gombík.

- Pred dvadsiatimi piatimi rokmi... - zrazu sa Rževskij zasekol. A Ninočka pochopila, že si spomenul na tú Lizu, ktorú zahubil. Práve vtedy. Priatelili sa - matka, otec a Rževskij. Rževskij sa chcel oženiť s mamou, no ona dala prednosť otcovi - to už Ninočka dávno vedela z vášnivých debát v kuchyni, keď matka predhadzovala otcovi: „Keby som sa bola vtedy vydala za Rževského, neživorili by sme!“

Rževskij sa zamračil, akoby si nevedel spomenúť, kde prestal.

- Nemala by si už ísť domov?

- Nie, neraz som už od nich ušla. Myslia si, že nocujem u Simy Miloslavskej.

- Mohla by si aspoň zavolať!

Ninočka odmietavo pokrútila hlavou.

- Dvadsaťpäť rokov. Myslíš si, že je to veľa? Ešte si spomeniem, koľko tam bolo schodov, ba aj slová, čo tam odznali. Ani čo by to bolo včera. A pritom vôbec nemám fotografickú pamäť. Jednoducho bolo to prednádnom... Pred

dvadsiatimi piatimi rokmi som preparoval rastliny, hľadel do mikroskopu a čítal. Hovorilo sa o mne, že mám perspektívu, a hovorili to bez závidy, lebo ma pokladali za fantastu. Dokonca ešte aj vtedy, keď už Američania aktívne pracovali na tom istom probléme. Pravdepodobne medzi mojimi priateľmi i oponentmi panovala náboženská zásada „daj bohu, čo je božie“, hoci boli presvedčení ateisti. A teraz sa klonovanie stalo bežnou vecou. Narodili sa prví ozajstní zdraví jedinci, ktorých celý genetický materiál tvorí umelo vypestovaná bunka otca. Najstarší z nich v Japonsku má teraz...

- Tri roky, - povedala Ninočka.

- Ďakujem. Tri roky. A nemá ani tušenia, že je monštrum. Rastie, pije mliečko, hovorí prvé slová... Nikdy nedôveruj banálnym pravdám... Vytvorili celkom obyčajného človeka. Celkom obyčajného, ibaže neštandardným spôsobom. A teraz postúpili o krok ďalej a vytvorili hneď dospelého jedinca. Ivana ušetrili dlhých a nerentabilných rokov detstva. Dáš si ešte kávu?

- Nie, ďakujem.

- Ja si ešte uvarím.

Rževskij vyšiel do kuchyne, postavil na kávu. Ninočka vstala z gauča, podišla k oknu - zdá sa, že pršalo. Ani nezbadala kedy, a svetlá áut sa zrkadlili v mokrom čiernom asfalte.

- Prečo mi neoponuješ? - zavolať Rževskij z kuchyne. - Všetci mi oponujú.

- Myslíte si, že je to správne, keď nemá detstvo?

- Čo dobrého je na detstve? Učenie, učenie... samé rozkazy, samé zákazy. Chcela by si ešte raz prežiť detstvo?

- Neviem. Asi nie. Ale už som ho prežila.

Rževskij si malými dúškami odchlipekával z kávy, Ninočka mlčala. Cítila to ako nespravodlivosť. Vo vzťahu k Ivanovi. No nevedela svoje obavy definovať.

- Ste o tom presvedčený? - spýtala sa.

- O čom?

- O tom, že vás bude chápať.

- Ak sa so mnou bude škriepiť, budem len rád. Vieš prečo?

- Nie.

- Pretože i sám so sebou jednostaj polemizujem. Najväčší oponenti sú tvoji najbližší. A on nielenže je mi blízky, je mojím pokračovaním. Dosiahol som samý vrchol, a teraz, či chcem alebo nie, musím začať klesať. Pousilujem sa klesať čo možno najpomalšie, no zastaviť ten proces nemôžem... Nemôžem? A predsa len môžem! Môžem, chápeš, dievčatko?

- Preto ste seba vybrali za otca?

- Tak sa mi zdá, že aj toto sa predebatovalo u Elzy v kuchyni - v centre Vesmíru. A odsúdili ma tam aj kvôli tomu.

Ninočka neodpovedala.

- Koho by si navrhla namiesto mňa? Aleviča? Ostapenka? Neznámeho dobrovoľníka? No?

- Nie, chápem... - povedala Ninočka previnilo, akoby ho odsudzovala ona, a nie jej mama.

- Čerta chápeš. Myslíš si, že sa azda považujem za múdrejšieho a talentovanejšieho, ako sú ostatní. To teda nie, lenže viem o experimente viac ako oni. To znamená, že je to vo všeobecnom záujme, syn by mal vedieť rovnako ako aj ja, o čo tu ide. Na kiego čerta by som mánil čas, aby som pochopil nielen umelého Ostapenkovho syna, ale aj samého Ostapenka. A ak ich nebudem oboch chápať, tak mi môže uniknúť pre pokus niečo veľmi dôležité.

- A v sebe sa vyznáte? - smelo sa spýtala Ninočka.

Zrazu mala dojem, že sa Rževskij ospravedľňuje. Pred ňou a pred sebou samým.

- V sebe? - Rževskij sa zasmial. - Zrozprával som sa. Prepáč. Koľkože je už hodín? Dvanásť? Poďme, odprevadím ťa. Neuškodí mi nadýchať sa čerstvého vzduchu.

16

Pocit'ujem samotu, v ktorej mi oživa telo. Mám ruky, rastú z pliec, sú dlhé a končia sa tenkými výrastkami, rastúcimi zo vzduchu. Ešte nevieme, ako sa nazývajú. Mám nohy, tiež sa končia výrastkami. Liza ich pomenovala, no neviem, čo znamená Liza... Keby som tak vedel, ako sa zabúdajú veci... Oni zabúdajú, a my nesmieme. Opäť klesanie nadol, do studne, hoci teraz to už má zmysel - zmysel a pochopenie toho, že výrastky sa nazývajú prsty. Ako sa len ťažko dýcha, a cez stenu, namiesto toho, aby ukázali cestu von, hovoria o obsahu adrenalínu... obor Adrenalin príde, keď ťa mama bude kúpať v lavóri... Čo je to mama? Je to teplo a tíš...

17

Na ulici bolo sviežo a príjemne. Keď prechádzali cez cestu, Rževskij chytil Ninočku za laket', a Ninočka sa musela veľmi premáhať, aby mu lakt'om nepritisla ruku. Len-len že sa zdržala. Určite by sa zasmial. A to by nezniesla.

Prišli na zastávku. Ninočka nechcela vziať peniaze, ktoré jej Rževskij dával na taxík. Autobus dlho nešiel. Rževskij si zapálil a opäť sa rozhovoril, pritom sa však neďal na Ninočku.

- Čo je to smrť? Smrť nie je len to, že organizmus prestane fungovať. Ľudia sa vždy, v každom náboženstve, zmierili s tým, že telo zahynie. No vôbec nechceli pripustiť, že s človekom umiera svet jeho myšlienok, pamäti a citov. Preto si podaktorí vymysleli nesmrteľnosť duše. Iní zasa prerod, znovuzrodenie tej istej podstaty utkanej z mysle a pamäti, no v inej bytosti. Tak napríklad o nejaký čas umriem. Ale v tom mladom človeku, ktorý teraz pomaly vstupuje do života, už oživa moja myseľ. A o takých tridsať rokov on, Ivan, tým istým spôsobom splodí syna, svojho duchovného nástupcu, a odovzdá mu nielen svoje, ale aj moje myšlienky. Myšlienky, nazhromaždené takmer za storočie. Len si predstav, že o takých dvesto, tristo rokov bude na Zemi niekoľko stotisíc, neviem presne koľko, géniov, ktorí pojmu do seba skúsenosti a myšlienky niekoľkých pokolení, ľudí, ktorí mali päť, šesť ba i desať duší...

- No tie duše budú rovnaké, - povedala Ninočka. - Je to hrozné!

- Podľa mňa nie, - sucho odvetil Rževskij. Zahodil cigaretu. Ako žeravá hviezdička spadla do kaluže na chodníku, zasyčala a zmizla.

- A city? - spýtala sa Ninočka. - City niekoľkých pokolení?
Rževskij neodpovedal. Zbadal voľný taxík a zdvihol ruku.
- Nina, zabehneme na päť minút do ústavu? Pozrieme sa, čo je tam nového, nie? Potom ťa odveziem k priateľke Simočke.
- Dobre, - povedala Nina a celá sa schúlila, ani čo by ju náhle a predčasne vyzvali, aby šla k zubárovi.
Rževskij si v taxíku sadol čo najďalej od nej, a hneď aj pochopila, prečo - hanbil sa pred šoférom. Nechcel, aby si pomyslel: chlap v rokoch a má takú mladučku milenkú.
Mlčky sedeli asi takých päť minút. Potom Rževskij povedal:
- Ďakujem ti, že si prišla. Musel som sa niekomu zdôveriť. Nuž ale komu, ak nie kolegom, čo sú mi najbližší.
- Nuž čože, - povedala Ninočka a uvažovala, prečo jej dáva prednosť pred ostatnými. Azda preto, že sa voľakedy kamarátil s jej rodičmi? Alebo azda kvôli nej?
Na prednej strane budovy ústavu sa svietilo len v dvoch oknách - na vrátnici. Okná laboratórií viedli do záhrady. Strážnik dlho neotváral, a keď konečne otvoril, ani sa nezačudoval, iba začal frflať, že teraz vraj všetci rozum potratili, zamenili si deň za noc, a nikto z toho nič nemá.
Prešli slabo osvetlenou chodbou k laboratóriám. V prednej miestnosti sedel laborant Jura a krútil gombíkom prijímača.
- Tichšie, - povedal Rževskij.
- Tam to nie je počuť, - povedal Juročka, no hudbu stíšil, že ju takmer nebolo počuť. Hľadel na Ninočku. Prečo vlastne sem prišla v noci?
Rževskij postrčil Ninočku do spojovacej chodby. Tam ju prinútil, aby si umyla ruky odporne páchnucou tekutinou, podržal jej plášť, podal masku. Robil to rýchlo, nervózne. Ponáhlal sa.
Potom stlačil gombík na dverách izolovaného laboratória. Okienko sa odchyľilo. Dvere sa otvorili.
Vnútri bolo všetko inak ako predtým. Sarkofágy zmizli. Ninočka si bohvie prečo ani nevšimla, kedy ich odmontovali a odniesli. Namiesto toho sem dali posteľ. Celkom obyčajnú posteľ. Nemocničnú. Vedľa nej stála infúzna aparátúra a nevelký pult. Človek ležiaci na posteli spal. Jeho tvár Ninočku zarazila. Bola chladná a bledá. Na hlave mu rástli štetinovité zlatožlté vlasy. Ruky mal voľne položené pri tele na plachte. Službukonajúci pri pulte vstal a čosi šepkal Rževskému. On ho pozorne počúval, no pritom hľadel na Ivana. Zdravotná sestra, ktorá sedela z druhej strany postele na tmavom diváne, čo tu bol aj vtedy, keď Ivan neexistoval, rozospato žmúрила oči.
Ninočka hľadala na mládencovej tvári podobu so Rževským. Samozrejme, podobali sa. Ten istý nos, tvar brady...
Zaujímavé, aké asi má oči?
Mládenec ani čoby bol počul jej otázku.
Ruky sa mu pohli. Pomaľo otvoril oči. Rževského oči. Pozrel sa na Ninu, no akosi lenivo, mdlo, akoby sa mu ani nechcelo hľadieť. Nespoznal ju.
18
Jednou z prvých, ak nie prvou vlastnou, skutočnou spomienkou Ivana bolo:
Zobúda sa uprostred noci. Po veľmi dlhom sne, no sen sa ešte neskončil, iba ho na okamih vypustil... Vidí, že nad jeho posteľou stojí v polotme chudá okatá dievčina s hustými tmavými vlasmi a naľakané naňho hľadí, ani čo by sa jej prisnil. Tá tvár mu je známa, no veľmi ťažko sa sústreďuje a rozpomína, odkiaľ to dievča pozná, potom dievča ustúpi z obzoru, a on zrazu chápe, že prišla Nina, Ninočka, Elzina dcéra, hoci vôbec nechápe, čo znamená ten zhuk písmen - El-za...
Potom Ivan opäť precitol, no bolo už ráno a štrbinou stiahnutých roliet sa predieralo slnko, celkom také, ako keď s Lizou a Kaťou bývali pri Kaunase, v dedine, a on nevstával, lebo čakal, kým Liza prvá vyskočí z postele, pobehne, dupkajúc bosými nohami po vyleštenej podlahe k oknu, a jediným prudkým pohybom vytiahne rolety, doslova ich vyhodí do vzduchu, a teplý slnečný lúč, nasýtený mriežkovým tieňom listia, ako akvárium rybkami, vnikne do izby...
V laboratóriu bola Ninočka. Sedela v kúte a so sklonenou hlavou prepisovala akýsi papier, zavše vystrčila červený špicatý jazyk, rýchlo ako hadík, aby odstránila prameň vlasov. Zvláštne, ale nikdy predtým si Ninu nevšimol. Už je v ústave pol roka, a takmer sa s ním nestretáva. A mimochodom, načo aj? To, že ju preložil do laboratória, bolo iba preto, že ho o to prosila Elza, ktorej bolo nepríjemné prosíkať, no podstúpila to preto, lebo údelom matiek je starať sa o svoje deti, trápiť sa kvôli nim. Ale prečo je Ninočka práve tu?
Zároveň si uvedomil, že je chorý. Nevedel, kedy a na čo ochorel, ale bola to choroba vážna, inak by ho neboli dali do tejto miestnosti. Zrazu prišla nová spomienka - spomienky sa zjavovali, ako obraz na fotografickom papieri vo vývojke: v červenom tlmenom svetle nevieš, aký obraz sa zjaví na bielom papieri.
Spomienky boli nepríjemné a znepokojujúce - bolo treba sa v nich zorientovať a chápať ich, no pochopiť sa nedali, lebo išlo o to, že on, Sergej Rževskij, ktorý tu leží vo svojom vlastnom laboratóriu, vôbec nie je Sergej Rževskij, ale niekto iný, zatiaľ ešte bez mena, a preto nepravý, ešte neexistujúci človek, ktorého možno zlikvidovať rovnako, ako ho aj počali, a neschopnosť toto všetko pochopiť tkvela v tom, že ho počal ten istý Sergej Rževskij, čiže on sám, ktorý teraz existuje mimo neho...
Zrazu sa tieto myšlienky pretrhli - začul vzrušené hlasy. Plnoštíhla žena v bielom plášti, ktorú nepoznal, mlela čosi o strese, mládenec, známa tvár - pracuje tu ako technik? - čosi robil s prístrojmi. Pocítil pichnutie, krátku bolesť a sklz na saniach do nebytia.

Do tohto nebytia prenikali hlasy zvonku. Pochopil, že to hovoria o ňom ako o Ivanovi, a on po celý ten čas chcel bez rozhorčenia, bez znepokojenia ticho a pokojne opraviť hovoriacich a vysvetliť im, že sa mýlia, že on je Sergej Rževskij, hoci sám chápe, že takto sa volať nemá právo, lebo Sergej Rževskij ho vymyslel a vytvoril.
A keď sa opäť prebudil, ráno ďalšieho dňa, už si uvedomil a aj precítil svoju izolovanosť od Rževského, svoje vlastné

ja, a vôbec sa nečudoval, keď Sergej Rževskij, sediac pri jeho posteli a sledujúc prístroje hneď po jeho prebudení, povedal:

- Dobré ráno, Ivan. Chcem sa s tebou porozprávať.

Ivan privrel oči, opäť ich otvoril, a dal tak najavo, že ho bude počúvať.

19

- Ahoj, Ivan, - povedala Ninočka, keď ako obvykle vbehla do laboratória a ako obvykle sa Ivanovi zdalo, že ju privial svieži vietor. - Už si obedoval? Ja som nestihla - zabehla som do bufetu, ale je tam hrozná fronta, vieš si to predstaviť? Ivan prikývol. Zrazu si spomenul, aké fronty bývajú v bufete, i zažiadalo sa mu zavolať si Aleviča a pripomenúť mu, že starý už trikrát sľúbil pripojiť k bufetu vedľajšiu miestnosť.

Ivan potriasol hlavou, ako vždy, keď chcel zahnať zbytočné, cudzie myšlienky - toto gesto jeho otec nerobieval.

- Daj si spiečku, - povedal. - Beztak ju nechcem.

Marija Stepanovna, zdravotná sestra, vyčítavo vzdychla.

Neznášala dôvernosti medzi pacientmi a personálom. Ninočka predstavovala personál, Ivan bol pacient. Nič sa nedá robiť - na tom spočíva poriadok, jediné, čoho sa možno držať v tomto bláznivom dome.

- Dobré, - povedala Ninočka. - Naozaj nie si hladný?

- Kŕmia ma, ani čo by som bol v olympijskom výbere pre ťažkú atletiku, - povedal Ivan.

Nina sa pustila do spiečky. Ivan hľadel do okna. Toho roku napadol sneh veľmi skoro, možno sa ešte roztopí, no lepšie by bolo, keby sa udržal a prestali tie dažde. Ivan si pomyslel, ako dávno už nestál na lyžiach, pritom potriasol hlavou a Nina, spozorujúc toto gesto, zahmkala a povedala:

- Viem, na čo si myslel. Pomyslel si si: Dobré by bolo zalyžovať si.

- Ako si to uhádla?

- Som telepatka. Predstav si, práve som si pomyslela to isté, prečo by to nenapadlo aj tebe. Vieš sa lyžovať?

- Vedel som sa, - povedal Ivan.

- Odchádzam, - povedala Marija Ivanovna. - Vrátim sa o polhodinu.

- Chodíte vôbec domov, - povedal Ivan. - Načo ma strážite? Som zdravý ako buk.

- Mnohí ľudia sú na pohľad zdraví. Pôsobia takým dojmom, - v hlase Marije Stepanovny bolo cítiť, že pacienta odsudzuje, usvedčuje z nerozvážnosti.

Ivan si hľadel na ruky. Ruky ako ruky. Veľmi pripomínajú ruky Sergeja Rževského. Len s tým rozdielom, že jeho prsty boli hrubšie v článkoch, tlstšie a že chrbát ruky mal posiaty pehami.

Ivan si prekvapene obzeral ruky, ani čo by neboli jeho. Ninočka s chuťou obhrýzala slepačie stehno a pol očkom ho sledovala. Vždy sa veľmi usilovala uhádnuť jeho myšlienky a často sa jej to darilo. Ninočka za tie dni pochopila, ako sa Ivan usiluje spoznať svet svojimi očami, svojimi pocitmi, ako sa chce vyčleniť zo staršieho Rževského, oddeliť celý komplex skúseností a pamäti otca od mikroskopickkej, stenami laboratória a niekoľkými tvármi ohraničenej osobnej skúsenosti. Preto na ňu tak čaká a rád sa so mnou zhovára, pomyslela si Ninočka, lebo mu prinášam odrobinky jeho vlastného života. Určite sa budú so Sergejom hádať. Viem si predstaviť, čo by som tak asi povedala mame, keby som sa dozvedela, že ona namiesto ňu chodila do školy.

Zabzučal bzučiak, potom zmlkol. Technik zapol selektor. Rževskij volal k sebe Ninu Gulinskú.

- Hneď, - povedala Ninočka, utierajúc si ústa. - Hneď idem.

Ivan za ňou hľadel. Žiarlil? Veď je to smiešne!

Ninočka bežala po chodbe a uvažovala, prečo sa už nebojí Sergeja Rževského. Je medzi nimi taký rozdiel - aj vo veku, aj vo všetkom inom. Celá priepasť. Alevič má zo Rževského strach. Niekedy dokonca aj Ostapenko. Kedy zmizla tá plachosť? Po tom nočnom rozhovore v jeho byte? V ústave už Ninočka nebola bezvýznamným človečekom pobehujúcim po chodbách, bola súčasťou experimentu, dopadal na ňu tieň tajomstiev a grandióznosť toho, čo sa tu odohrávalo. Ide predsa o grandióznu vec, nie?

Matka stála na chodbe, fajčila s neznámym mužom, smiala sa zdržanlivo, no nervózne. Mala rada, keď si ju muži všímali, obvykle hovorievala, že muži sú oveľa zaujímavejší ako ženy, ale ozajstných ctiteľov nemala, či už preto, že doopravdy o nich nestála, alebo azda preto, že sa báli jej všeobjímajúceho vlastnickeho citu. Niekedy Ninočka aj ľutovala, že sa narodila práve tejto mame. Matka v návale hostí, v márnom úsilí po ustavičnom, aj keď nie veľmi extravagantnom rozptýlení - ísť k niekomu na chatu a tam stretnúť kohosi, aby mohla povedať, že ho pozná osobne, ba aj jeho ženu, ktorá ju sklamalala, kúpiť niečo, hlasno prejavíť súcit cudziemu nešťastiu - v tejto trme-vrme často nadlho zabúdala na Ninu, dávala ju k otcovej mame, ktorá už umrela. No potom akoby sa v matke pretrhla hrádza - nasledovali zo dva týždne neskonalej lásky, od ktorej sa išla zadusiť. Bolo by lepšie, keby to bolo ako u iných - bez premrštených citov. Keď matka zbadala Ninočku, nechala tak spoločníka a krátkozraké prižmúrila oči.

- Nina, čo tu robíš?

Nina si hneď uvedomila, že na ňu matka striehne, a preto si aj vybrala toto miesto na chodbe v prízemí.

- Volal ma Sergej Andrejevič, - povedala Ninočka. - A ty?

- Ja? Fajčím.

- Obvykle fajčíš na druhom poschodí.

- Predsa sa ťa nebudem pýtať, kde mám fajčiť. Veľmi veľa si dovoľuješ. Čo chce od teba Serioža?

Aha, týmto slovom jej chce vziať Rževského, chce jej dať po nose. Ale nedám si ho...

- Mamička, pochop, - Nina sa usilovala byť milá, asi tak ako mama, - robíme so Rževským experiment.

- Aha, - povedala mama ironicky a vyfúkla dym. Nikdy ho nevťahovala. Fajčenie bolo pre ňu len spoločenskou záležitosťou. - Dieťa bez vyššieho vzdelania - nenahraditeľná pomocníčka veľkého Rževského. Zaplietla si sa s ním?

- Mama! - Ninočka strašne očervenela. Áno, zaľúbila sa do Sergeja Rževského, hoci on si to vôbec nevšimol, a zároveň

sa pre ňu začínal aj román s Ivanom Rževským, čo si ešte ani ona sama neuvedomovala. Čiže bola dvojnásobne vinná, pristihnutá na mieste, odhalená, a to ju hrozne nazlostilo.

Ninočka sa rozbehla po chodbe, mama sa ticho zasmiala.

Potom Elza vyhodila nedofajčenú cigaretu cez vetrák. Nechcela sa hádať s dcérou. Chcela iba poprosiť, aby ju pustili do laboratória, pozrieť sa na toho Ivana. Ivan bol vraj vernou kópiou Rževského za mladí. No nik okrem nej, Elzy, to nemohol posúdiť - v ústave bola jediná, čo poznala mladého Rževského.

Ešte nič nie je stratené. Elza sa poobhliadla. Chodba bola prázdna. Podišla k bočným dverám. Laboratórium č. 1. - jednoduchá čierna doštička. Nič sa nedeje - všetci vedia, že tam pracuje jej dcéra. Zrejme jej chce ona, Elza Alexandrovna, riaditeľka knižnice, niečo povedať.

Elza podišla k dverám, zastala pri nich, aby si dodala odvahy, a samozrejme s istotou, ako to robí ten, čo si ide niečo vybaviť, otvorila dvere.

Falejevová zdvihla hlavu a povedala:

- Vitajte, Elza Alexandrovna. Ninočka práve odbehla k riaditeľovi. Mám jej niečo odkázať?
- Ďakujem, nie, - povedala Elza. Mala by odísť. No oči jej zavisli na bielych dverách v protiľahlej stene.
- Váš pacient čoskoro začne chodiť? - spýtala sa Elza, vchádzajúc a zatvárajúc za sebou dvere.
- Už vie vstať, - povedala Falejevová. - No Sergej Andrejevič mu ešte nedovolí vyjsť von.
- A má pravdu, - povedala Elza. - Toto nie je zoologická záhrada. A vy sa ho nebojíte?
- Koho? - čudovala sa Falejevová. - Vaňu?

To je ale hlúpe, pomyslela si Elza. Volat' umelého človeka Váňom. Ako krotkého medveďa.

Biele dvere sa znútra prudko otvorili. Vybehol Serioža v modrom telocvičnom úbore s bielym pásom na rukávoch a nohaviciach. Za ním trielila tlstá žena v bielom plášti.

- Ty si sa zbláznil! - kričala na Seriožu. - Čo len poviem Rževskému?

Elze zrazu prišlo zle - zovrela jej hrdlo. Od strachu. Vskutku bola jediná v ústave, čo mohla spoznať mladého Rževského. A on sa na ňu pozrel, kývol na pozdrav, ani čo by sa boli videli včera. Čosi však bolo na ňom nesprávne. Len keď Rževskij prešiel popri nej na chodbu a sestrička za ním, Elza pochopila, že Serioža je zle ostrihaný, on sa totiž nikdy nestrihal na ježka.

20

- Zaujímajú ma tvoje dojmy, - povedal Rževskij. - Mohli by byť, keďže ste vlastne rovesníkmi, unikátne.
 - Som od neho staršia, - povedala Ninočka. - O osemnásť rokov.
 - Áno, to je pravda, - Rževskij sa usmial na pol úst. - No on je zároveň starší od teba o dvadsaťpäť rokov.
 - Veru. Starší. A vôbec sa v sebe nevyzná.
 - A usiluje sa vyznať?
 - Áno. Žije v dvoch svetoch, - povedala Ninočka. - Jeden svet - to je izolačka. V ňom som ja, sestrička Marija Stepanovna. Je to maličký svet. A váš svet ho gniavi.
 - Do akej miery je preňho môj svet reálny? Keď je so mnou, je v strehu.
 - Neviem. Ešte sa celkom neprebral. - Ninočka zmraštala tenké obočie, ako sa usilovala byť na výške situácie.
 - Spoznávaš ma v ňom?
 - Jaj, to ešte neviem! Dnes mi dal sliepku.
 - Čo ti dal?
 - Bola som hladná, núž mi dal svoju porciu sliepky.
 - Aj ja by som ti bol dal. Pred tridsiatimi rokmi. Pravda, vtedy to nebolo so sliepkami také jednoduché.
- Rževskij otvoril fascikel na svojom stole - boli v ňom fotografie, staré, amatérske.
- Vidíš, to som ja, sprava, v desiatej triede. Podobám sa?
 - Na koho? - spýtala sa Ninočka.
 - Teda si ma nespoznala... aha, tu som už v inštitúte.
 - Áno, to je on, - povedala Ninočka, akoby to hovorila vyšetrovateľovi, ktorý od nej žiada, aby identifikovala zlo čínca. Pozrela si ešte jednu fotografiu. Boli na nej až štyri známe tváre. Otec s mamou, keď boli mladí, Ivan a ešte jedno dievča. Dievča malo hrubý vrkoč. No Ninočka sa najviac čudovala, že mama drží na rukách asi trojročné dievčatko.
 - To je jej dcérka, - Rževskij ukázal na dievča s okrúhlou tvárou a hrubým vrkočom.
- Vzal od nej fotografiu, chcel ju odložiť, potom na ňu pozrel ešte raz a spýtal sa:
- A mamu si hneď spoznala?
 - Takmer sa nezmenila, - povedala Ninočka. - Rada objíma cudzie deti. Ak vie, že ich o chvíľu odovzdá majiteľovi.
 - Ty máš ale podrezaný jazyk, - podotkol Rževskij.
- Telefón na stole sa rozdrnčal. Bol to zelený, domáci telefón. Rževskij vzal slúchadlo.
- Prečo ste mi hneď nezavolali? Už idem.
- Šmaril slúchadlo. Nahnevaný stisol pery.
- Ivan ušiel, - povedal. - Neustrážili ho.
 - Kam ušiel?
 - Bohvie. Bežala za ním Marija Stepanovna. Ako je to možné! Ved' som mu to vysvetlil. A potom že ho nezamykať na kľúč!

21

Ivana našli vo viváriu. Stál pred klietkou, v ktorej bol Lev. Lev si pozorne obzeral host'a, ani čoby ho už predtým bol videl. John, ktorého si nevšimli, behal hore-dole po klietke, vrčal a Marija Stepanovna celá bez seba stúpala vo dverách.

- Ešte nemáš čo behať von, - povedal Rževskij od prahu.

- Vitaj, - povedal Ivan.
- Prečo si ma vopred neupozornil?
- Poznám v ústave všetky chodby a dvere, - povedal Ivan. - Tak dobre ako ty.
Ninočka stála krok za nimi, vrtela hlavou, pokúšala sa zistiť, čím sa od seba odlišujú. Ivan mal napríklad trochu vyšší a ostrejší hlas.
- Počkaj, - zvolal Rževskij, - nože daj sem ruku, odmeriam ti pulz, počuješ?!

Ivan mu podal ruku. Keď to videl Lev, tiež prepchal labu pomedzi mreže, chcel, aby aj jemu zmerali pulz.
- Prečo máš taký pulz? - spýtal sa Sergej Andrejevič.
- Máš pravdu, - povedal Ivan. - Vráťme sa. Krúti sa mi hlava. Urobili ma z nekvalitného materiálu. Čert vie, čo do mňa napchali!
- To, z čoho sme my všetci, - odvetil Sergej. - Podľa receptov živej prírody.
Na chodbe stretli niekoľkých kolegov. Málokto v ústave už videl Ivana. Zastavovali a obzerali sa. Ktosi zakričal, odchýliac dvere:
- Semionichin, poďže sem! Rýchlo!

Ninočka cítila, že Ivanovi je to hrozne nepríjemné. Pridal a vytrhol otcovi svoju ruku.

22

Prisnil sa mu dlhý sen. Bol v ňom malý, celkom malý. Šiel po čistinke, kde sa knísali kvety vysoké ako on sám, a medzi kvietím ho oslepovalo slnko. Vedľa neho kráčala matka, nevidel ju, videl iba ruku, ktorej sa pevne držal, lebo sa bál čmeliaka. Hneď priletí a zoberie ho. Vedel, že je to v Taruse a že má štyri roky, že je to jedna z jeho prvých spomienok, no zároveň to bol sen, pretože vlastná spomienka už vymizla z pamäti Sergeja Rževského, stala sa rodinnou tradíciou - ako sa Serioža bál čmeliaka. No bohvie prečo vo vedomí chýbal obraz čmeliaka, bola tam iba zvuková predstava Č-Č-Č-meliak! Neurčitost' pocitu hroziaceho nebezpečenstva nútila hľadať ho všade, dokonca sa mohlo vteliť i do matkiných rúk, preto sa chcel matke silou mocou vytrhnúť, no ona ho mocne držala. Pozrel sa na ňu a videl, že to nie je matka, ale Liza, ktorá plače, lebo vie - teraz priletí čmeliak a zoberie ho...

Prebudil sa a ostal ležať so zavretými očami. Pretvaroval sa. Vedel, že v jeho prítomnosti sa ľudia prestanú rozprávať o bežných veciach - akoby o nich nesmel vedieť. Vedel aj to, že jeho pretváрку rýchlo odhalia - prístroje ho prezradia. No tentoraz zrejme nik nepozrel na prístroje, možbyť ani nečakali, že sa zobudí. Hovorili šepom. Marija Stepanovna a tá druhá sestrička, ktorú nepoznal.

- Oči má neživé, starecké, - šepkala Marija Stepanovna. - Viete, koľko som mala pacientov? Milión, a veru také oči som jakživ nevidela.
- Odkiaľ všetko vie? Je to pravda, že je to kópia?
- To ti veru nepoviem, - odvetila Marija Stepanovna. - Keď ma sem preložili, bol už hotový.
- Možno sa s ním aj zhovárať? Rozumie?
- Ale áno, ibaže občas tára. Spočiatku sa pokladal za riaditeľa.

Ivan obozretne pootvoril oči - v miestnosti svietila iba stolná lampa. Technik driemal v kresle, dve zdravotné sestry sedeli vedľa seba na gauči. Bolo ticho, pokojne a rozhovor sa akoby ani netýkal jeho.

- A nebojíš sa ho? - spýtala sa neznáma sestrička.
- Ani nie, je dobrý, agresivitu v ľuďoch vycítim, mám skúsenosti z pooperačných stavov. V ňom niet agresivity. No oči má zlé. Bojím sa, že nebude dlho žiť. Nie, nebude dlho žiť...
Ja že nebudem dlho žiť? Prečo? Azda je v mojom vnútri naozaj čosi nepevné, nedorobené, azda mám prikrehké cievy, nesprávne erytrocyty?!

Ivan sa mimovoľne započúval do tlkotu svojho srdca. Srdce vynechalo úder... Aspoň nervy určite má.

23

Ivan sa nadržanom opäť zobudil. Čosi nebolo v poriadku... Sneh šľahal do zavretých okien, od silného vetra rinčali sklá. Bohvie prečo sa mu zdalo, že vedľa leží Liza a spí - celkom nečujne, ticho, aby ho ani vo sne nerušila... Natiahol ruku, chcel sa dotknúť jej pleca, ktoré tak presne zapadá do jeho zohnutej dlane. No pochopil, že to nie je jeho pamäť! Potriasol hlavou, zhodil vankúš. Marija Stepanovna, ktorá ležala na gauči, sa zavrtela, čosi zo sna zammlala, no nezobudila sa.

Tu sa Ivan, už celkom bdely, započúval do zvukov nočného ústavu. Bolo v nich čosi, čo tam nemalo byť. Obozretne spustil nohy na dlážku, bosý, v pyžame podišiel k dverám. Stlačil kľučku. Cvakla zámka. V spojovacej chodbe bolo tma. Ivan zavrel za sebou dvere. V prednom laboratóriu nahmatal vypínač. Rozsvietilo sa, na okamih prižmúril oči. Tu bolo ticho - iba cez niekoľko stien bolo počuť zvuky, tlmené, nejasné. Prebehol po chodbe, jeho podošvy tlmene dupotali po dlážke. Za dverami, kde boli šimpanzy, sa ozývalo vrčanie a lomoz. Stlačil kľučku. Bolo zamknuté. Ivan sa nahol, nazrel cez kľúčovú dierku. Videl iba časť klietky, slabosvetlenú malou lampičkou na strope. John pobehoval po klietke, mykal mrežami, potom vycítil, že niekto stojí za dverami, a začal vrieskať, škriekať, akoby si nijako nemohol spomenúť na správne slová.

- Čo sa tam u vás deje? - spýtal sa ticho Ivan. - Stalo sa niečo?
John to počul, dlaňami začal tlčiť po dlážke, odťahoval ich, akoby ho to páliło.
- Dolu? - spýtal sa Ivan.
John podskočil a zareval.

Ivan sa sklonil, ohmatal dlaňou dlážku. Zdalo sa mu, že dlážka je tu teplejšia. Podošvami to necítil, no dlaňami áno. A zrazu počul, že zavýjajú psi. Psi v noci často štekali, no tentoraz to znelo akosi inak. Ivan prebehol ešte pár krokov, otvoril dvere, ktoré viedli do suterénu, a keď schádzal po schodoch, zacítil, že vzduch je tu teplejší, ani čo by niekto nablízku otvoril dvere do práčovne.

Dvere do vivária neboli zamknuté. Ivan ich pritiahol k sebe a do tváre ho šľahla horúca para. Dolu ešte viedlo takých päť schodov, no tie najspodnejšie boli ponorené vo vode. Svetlo lúč pod stropom prenikalo akoby cez bielu vatú. Hrozný psi nárek prehlušoval syčanie a žblnkot horúcej vody.

Ivan zišiel dolu, vošiel do vody - bola horúca. Ďalej, asi tak v strede rozľahlého suterénu, kde boli pozdĺž stien umiestnené klietky, bola para najhustejšia - tam vytekala voda z prasknutého potrubia.

Bolo treba otvor upchať. No ale ako sa tam dostať a čím ho upchať? Vybehnúť hore a zavolať pomoc? Ivan sa pootočil smerom k dverám, no zavýjanie psov zosilnelo - psi plakali, skučali, báli sa, že Ivan odíde. Ivan sa dovätí, že najprv musí psov vypustiť, čo sa dá spraviť hneď, za niekoľko minút. Kým príde havarijná služba, mohli by sa aj uvariť.

Nohou nahmatával ešte jeden schod, potom ďalší...

Dvoma krokmi, brodiac sa vo vode - ani čo by bol vošiel do mora, ktoré ho brzdi, nedovolí kráčať rýchlo - podišiel k prvej klietke. Pes v nej stál na zadných labách - vo všetkých klietkach tak stáli - bol to veľký samec. Odsunul záporu, trhol dvierkami k sebe - pes dobreže ho nezrazil z nôh, vrhol sa k východu, najprv sa chcel rozbehnúť, no nešlo to, musel ku schodom preplávať...

Klietok bolo veľa. Viac sa ponáhľať nemohol, voda bola čoraz horúcejšia a nohy mu začali típnúť od bolesti. Pri každej klietke sa zdržal také dve sekundy, kým odsunul záporu a pomaly - tak to bolo lepšie, istejšie - pritiahol k sebe dvere, lebo musel prekonať odpor vody. Z piatej klietky nikto nevyšiel. Bol tam malý psiček, ktorý len-len že udržal hlavičku nad vodou. Musel k nemu natiahnuť ruku a vytiahnuť ho, čím strácal drahocenné sekundy. Psiček, celý pomätený od bolesti a strachu, ho chcel uhryznúť, čo sa mu aj podarilo. Hodil ho smerom k dverám a ponáhlal sa k ďalšej klietke. Mal pocit, že mu z nôh zlieza koža a že sa odtiaľ živý nedostane - zlyhajú mu nohy a spadne do vody. No napriek tomu sa brodil ako v spomalenom filme, od klietky ku klietke, bál sa pustiť mreží, aby nestratil orientáciu v pare, nakláňal sa, otváral záporu, vypúšťal alebo vyhadzoval psov. A len vtedy, keď videl, že ďalšia klietka je prázdna, obrátil sa a vydal na spätnú cestu, držiac sa horúcich mreží. Trápilo ho, čo ak za tou prázdnu klietkou bola ešte ďalšia, ku ktorej sa nedostal, no nemal už odvahu vrátiť sa späť...

Všimol si, že z jednej klietky pes nevyšiel - plával na vode ako sivý vankúš, no prešiel popri ňom, rátať kroky, aby nespadol. Už pri samom prahu zbadal, ako tam z posledných síl pláva akýsi psík, uchopil ho a vyniesol von, pričom prekročil telo iného psa, ktorý sa síce vydriapal z vody, ale na schody už nevládal. Ivan sa na sekundu zastavil, nadýchal sa studeného vzduchu. Musí zavolať havarijnú službu. Alebo má zájsť po Mariju Stepanovnu, aby mu natrela popáleniny? Vyšiel po schodoch k pracovni Rževského, hoci vrátnica bola bližšie. Nohy ho zatiaľ poslúchali, no šklbalo ho v nich od bolesti a bohvie prečo aj v rukách, no netrúfal si pozrieť sa na ne. Prešiel popri Lenočkinom stole, kancelária bola zamknutá, a tak z jedného rozbehu plecom vyrazil dvere.

Podišiel k Sergejovmu stolu, stisol gombík stolnej lampy a horko-ťažko si pritiahol telefón. Až teraz uvidel svoju ruku, červenú a opuchnutú. No ako zavolať havárku, nevedel. A kam má volať? Rževskému? Nie. On mu nepomôže. Kto len má na starosti tieto veci... Ivan vytočil Alevičovo telefónne číslo. Dlho nik nedvíhal.

- Počúvam, - ozval sa rozospatý hlas.

- Dmitrij Borisovič, - povedal Ivan, - Prepáčte, že som vás zobudil. Tu Rževskij.

Alevič hneď pochopil že sa niečo stalo. Riaditeľov hlas bol unavený. Boli štyri hodiny ráno.

- Počúvam. Čo sa stalo? Niečo s Ivanom?

- Nemohli by ste... zavolať havarijnú službu? Prasklo potrubie horúcej vody... zatopilo vivárium...

- Panebože, - vzdychol si s úľavou Alevič. - A ja som si myslel...

- Počkajte, - povedal Ivan. - Načisto som zabudol číslo... Zavolajte aj prvú pomoc.

- Veterinárnu? - V Alevičovom hlase ešte stále bolo cítiť úľavu.

- Nie, pre mňa, - povedal Ivan a pustil slúchadlo. Na chodbe dupotali kroky - Marija Stepanovna chodila po poschodiach, hľadala pacienta...

24

- Teraz sa ešte viac odlišuješ od Sergeja Andrejeviča, - povedala Ninočka. - Máš v sebe moju krv.

- Ďakujem, - povedal Ivan. Sedeli na lavičke v zimnej záhrade ústavu. - Hoci niekedy sa mi aj zažiadalo, aby ma nezachránili.

- Mal si také bolesti?

- Nie.

Odmĺčali sa. Ivan poutľahoval skrutky, aby nespadol z lavičky, a vytiahol cigarety.

- Prečo ti len dovolil fajčiť?

- Akiste preto, lebo sám fajčí, - povedal Ivan. - V mojom vedomí je zafixovaná pamäť o fajčení, a s tým sa nedá nič robiť...

- No, dobre, len si fajči, - zhovievavo privolila Ninočka. - To znamená, že si zdedil jeho zlozvyky.

- A čo ti povedali doma? - spýtal sa zrazu Ivan.

- Matka mi povedala, že to od teba nečakala. Že si sa vraj stále staral iba o seba.

- To nie je pravda, - urazil sa Ivan za Rževského. - Vie predsa, že to nie je pravda...

- Ivan, a prečo si tam vlastne bežal? Ja ťa chápem, no ja by som sa bola bála. Všetci hovoria, že rozumnejšie by bolo bývalo zavolať havárku.

- Samozrejme, rozumnejšie. No veď ja som tiež len pokusné zviera. A svojim treba pomôcť...

- Netáraj, - zahriakla ho Ninočka. - Nikto sa teraz k tebe tak nespráva. Aspoň nie tí, čo ti dali krv.

- A potom... Na vine je Sergej. Zmocnil sa ma pocit, že je to môj ústav, moji psi... bez neho by som ani nebol našiel cestu do suterénu.

- Zaujímavé, - povedala Ninočka. - Ty si sa obaril na miesto neho, a on si doma pokojne spal.

25

Ivan odložil Scientific American - na stolíku pri posteli ležala hŕba časopisov, otec mu ich nosil každé ráno, akoby tým, že ich Ivan číta, sám získaval aspoň časť informácií. Je zaujímavé pozorovať, ako číta Rževskij. Seba - z odstupu. Chcel by som čítať inak. Keď otec vezme plniace pero, urobí machuľu - ja v nijakom prípade nesmiem urobiť machuľu, musím mať stále na pamäti, že nesmiem urobiť machuľu. Keď sa otec zamyslí, prečesáva si prstami po spánkoch. Ivan má nutkanie robiť to isté, ale musí sa ovládnuť...

Časopis sa zošuchol na dlážku. Obväzy z rúk mu už dali dolu - ruky má samý červený fľak. Tešilo ho, že sa tým odlišuje od otca. Otec nikdy také čosi nevyviedol - je to môj vlastný skutok.

Mal slabší organizmus, než si mysleli - nikto to pred ním nepriznal, no utrúsili vety ako „Normálny človek by nepotreboval reanimáciu pre také popáleniny“... A on vari nie je normálny?

Jeho dlhé a podrobné ťažké sny boli skôr formou spomienok. Cudzia pamäť starostlivo vyberala stresové momenty z minulosti, to, čo sa zreteľne vrylo do mozgu Sergeja Rževského. Ivan predpokladal, že zdedil dva súbory spomienok: vedomé a spánkové - podvedomé. Sergej ako každý človek zatískal stresové spomienky hlboko do mozgu, aby mu nezaťažovali pamäť. Ivanov mozog tieto spomienky pociťoval ako cudzie. No keď nebolo vedomej kontroly, sny vrhali do Ivanovho mozgu podrobné obrazy z cudzej minulosti, kde každý detail bol zvlášť vypichnutý, ležal ako balvan v ceste - nebolo ho možno obísť, ani zažmúriť oči.

Ivan pri čakaní na sestričku, ktorá mu mala dať injekciu proti bolesti, si premietal ako v kine - Sergejovi to ani na um nezišlo - podrobnosti z minulosti. Rekonštruoval, usporadúval do chronologického sledu to, čo sa uchovalo v jeho pamäti z cudzieho detstva. Vypukla vojna, má sedem rokov, otec odchádza na front. Z Kurska ich evakovali, transport sa dlho vliekol - celý mesiac. V Sergejovej pamäti sa táto skutočnosť zafixovala ako súbor faktov tvoriacich formálnu stránku jeho životopisu: „Pred vojnou sme žili v Kursku, potom nás evakovali a žili sme rok pri Kazani.“ V Ivanovom mozgu sa zachovali len útržkovité obrazy, nebolo záruky, že nasledovali za sebou v takom poradí ako v mozgu otcovom. Ivan sa chcel silou-mocou rozpomenúť: Akože sme to vlastne odchádzali z Kurska? Bolo to v lete. V lete? Áno. A viezli sme sa v osobnom vagóne či v tepluške? Už viem, v tepluške, lebo sa mu v pamäti vynoril obraz - dlhá súprava teplušiek stojaca na vysokom násype uprostred stepi, a on s mamou a ešte jedným dievčaťom odbehli ďaleko od vlaku nazbierať kvety. Vlak už dlho stojí a predpokladalo sa, že ešte dlho bude stáť, no zrazu sa vagóny, také malé z diaľky, pomaly pohli, a vzdialený strašný piskot parnej lokomotívy, ktorú nevedno kedy pripojili k súprave, dolieha k nim hustým horúcim vzduchom, a oni sa rozbehli za vlakom, no ešte stále je veľmi ďaleko, vyzerá to, že nedobehnú... Potom im od vlaku beží ktosi v ústrety... A sú vo vlaku. Na viac sa Ivan nemôže rozpamätať...

V noci, Ivan si už na to zvykol ako na injekcie a preväzy, sa spomienky, ktoré sa cez deň nazbierali, vracajú ako ťaživý sen, kde vystupuje každý detail z prežitého života, aj taký, na ktorý sa vo dne nemôže rozpomenúť. Opäť sa rozbehne k malému vlaku tiahnúcemu sa na horizonte, no teraz vidí, že mama berie na ruky cudzie dievčatko, lebo plače a zaostáva. On, Sergej, má hrozný strach, že zostane dolu, a ťahá dievča za šaty, aby ho mama pustila - veď je to jeho mama, musí predsa zachrániť jeho - a beží za mamou a kričí: „Pusť ju! Pusť ju!“ no matka sa neobracia, má na sebe modré šaty, dievča mlčí, tiež je celé prestrašené, a beh k vlaku, v skutočnosti taký krátky, sa v sne mení na večnosť, takže si môže matku poprezerat', spomína si, že má krátke svetlé vlasy, ostrihané akoby podľa hmca, vidí, že má plné lýtko, úzke členky, vyčaptané sandále. Keby nemal tento sen, nikdy by si nespomenul, ako vyzerala mama za mladi. V dennej spomienke videl mamu ako tučnú, zhovorčivú a hlúpu ženu s naondulovanými, nafarbenými, pri koreni sivými vlasmi. A potom, keď sa zobudil, uveril, že sen bol pravdivý, ako všetky jeho sny, a ocenil matkino správanie, lebo aj keď sa bála, že zostane kdesi v privolžskej stepi, uvedomila si, že jej sedemročný syn vládze bežať, no cudzie dievčatko nie... No mama je už šesť rokov mŕtva a on, Sergej, stihol iba na pohreb... On, Ivan, nikdy matku nemal, a prítulnosť pociťoval k cudzej mame, ktorá s ním nikdy nebežala za odchádzajúcim vlakom a nikdy od neho neodháňala strašného čmeliaka. Ivan si zároveň uvedomuje, že teraz mu je táto žena bližšia ako Sergejovi, pretože Sergej nikdy nemal ten sen, ukrytý hlboko v mozgu.

26

- Zaplietla si sa s ním, a to ma trápi, - povedala mama.

Pozerali v televízii nudnú detektívku. Ninočka sa cez deň tak unavila, že nemala síl hádať sa s mamou.

- Najprv si hovorila, že som si začala so Sergejom Andrejevičom, - povedala Ninočka, - a teraz mi vnucuješ jeho syna. Mala by som ísť už spať, pomyslela si Ninočka. Zajtra ráno treba vstávať a ešte za tmy a mrazu ísť do ústavu. Marija Stepanovna ochorela, aj Falejevová má chrípku, a ona sľúbila, že prepíše na stroji výročnú správu. Človek by sa zbláznil!

- Lúbošná zápleťka s umelým človekom je ešte horšia vec, - povedala matka. - Nie je normálny.

- Mama, už zase začínaš!

- A ten pokus o samovraždu vo vriacej vode! Vari nevidíš, že sa od zárodku rozpadá jeho osobnosť?

Bol najvyšší čas vstať a ísť do svojej izby. Zas príde o čaj, a nebude to prvý raz. Umyla sa a ľahla si. Cez tenkú stenu k Ninočke doliehal rozhovor z obývačky.

- Milovala som ho, - hovorí mama.

- Neverím. Nevyrušuj ma, chcem pozerat'.

- Ani som si to sama neuvedomovala.

- Mala si mamu. A Sergej bol čerstvý absolvent bez bytu, bez peňazí, bez perspektív. Ocitla si sa v situácii

Buridanovho osla. Jedna otiepka sena - Serioža, druhá - mamina výchova. Prepásla si príležitosť. Nuž musela si zožrať mňa.

- Naničhodník! Podliak!

Ticho, dieťa musí zajtra skoro vstávať...

27

Sergej ráno nazrel, spýtal sa, čo nového, pripomenul, že zajtra je komisia. Doniesol nové časopisy. Povedal, že neskôr sa zastaví. Mal spýtavý pohľad, s Ivanom hovoril celkom iným tónom ako s ostatnými. Ani čo by sa predomou cítil vinným, pomyslel si Ivan. Pozná jeho myšlienky, jeho nádeje byť nesmrteľným, jeho úvahy o vedeckej štafete - toto všetko je obsiahnuté v mojej pamäti. No súčasný Rževskij tam nie je. Akoby sme vyštartovali z jedného bodu, ale naše vlaky sa rozbehli po koľajniciach na rôzne strany.

Otvoril knihu, no nečítal. Môže vyjsť do predného laboratória, tam sedí Ninočka, ktorá len čo ho zazrie, vyskočí, na tvári jej zaihrá radostný úsmev - je to veselé mačiatko. Elza má odrazu takú dospelú dcéru. Doma mali klavír, Elza na ňom skvele hrala. O čom som to len premýšľal? Ošklbaná kniha Chapmana, toho drahého klasika, ktorý oddelil ektoderm zárodku salamandry - zárodek to prežil a vyrástla z neho salamandra bez nervového systému. Podľa všetkého mezoderm kontroluje diferenciáciu nervového tkaniva. Týmto spôsobom asi robili aj mňa - od Chapmana cez Holtfretera a Stewarda k Rževskému. Ivan sa silou vôle usiloval zahnať bolesti hlavy - beztak je až príliš prepchatý liekmi. Začal listovať v knihe, niekde rožky strán otec zahol a jeho nutkanie zahnúť tie isté strany, no nemohol, lebo to už urobil Sergej. Obedovať Ivan šiel do ústavnej jedálne. Toto právo si musel urputne vydobýť. Nemôže predsa žiť iba na racionálnej diéte. Ak si ma ty, otec, obdaril vlastným mozgom, musíš uznať, že si budem nárokovať na svoje miesto v spoločenstve ľudí...

Elza Borisovna sedela pri susednom stole a usilovala sa nehladiť na Ivana. V jedálni nebolo veľa ľudí - prišli prv ako pravidelná masa stravníkov.

Elza sa odvracia. Žiarli naňho, že je taký mladý. Teraz si ťa riadne prezriem! Nie je to veru morálne, aby hrdosť ústavu, prvý umelý človek na svete, prežúval závodný guláš a pohľadom prebodával vedúcu knižnicu. Elza nereaguje na jeho pohľad, no nervózne mrví prstami, poklopáva nimi po pohári s čajom, niečo rýchlo a veselo hovorí žene, čo sedí chrbtom k Ivanovi, potom prudko vyskočí a vybehne z jedálne.

Keď Ivan o pár minút odchádza z jedálne, Elza stojí na odpočívadle schodiska a nervózne fajčí. Pohľady sa im stretnú a ona sa spytuje:

- Chcete mi niečo povedať?

Ivan tiež vytiahol cigarety, zapálil si, ale neodpovedal. Elza sa rýchlo rozhovorila vysokým zvonivým hlasom:

- Nepoznáte ma. Nikdy sme sa nestretli. A Rževskému neverím. Všetkých nás vodíte za nos. A neviem, prečo ma prenasledujete.

- Neprenasledujem vás, Elza, - povedal mládenec hlasom Rževského. - My sa poznáme tak dlho, že sa nemusíme pretvarovať.

- Beztak tomu neverím, - povedala Elza. - Máte len niekoľko mesiacov. Rževskij vám o mne rozprával, lebo vás potrebuje, aby uspokojil svoju neskrotnú ctižiadosť. Možno vašu hru prijme akademická vrchnosť, no mňa nepresvedčíte.

- Vôbec to nebude také ťažké, - povedal Ivan. - Môžete ma preskúšať.

- Ako?

- Spýtajte sa ma na hocičo, čo si pamätáte iba vy a Rževskij.

- A vysvitne, že vám o tom hovoril. Je to podlé, rozumiете, podlé. Človek môže disponovať iba vlastnými spomienkami. No ak sa to týka iných ľudí, je to zrada. Klebetenie.

- Nože sa len pýtajte.

Elza sa zamračila. Ale neodišla. Zrazu sa spýtala:

- Vozili sme sa na propeleri. V lete. Bolo chladno, a ty si mi dal svoje sako... pamätáš sa...? Pamätáte sa?

Spomienka ležala kdesi hlboko v mozgu. Do tejto chvíle Ivan nevedel, že by sa niekedy bol vozil na propeleri s Elzou, zatiaľ túto spomienku nepotreboval.

- Mali ste na sebe modrý sarafán s úzkymi ramienkami. Povedali ste mi, že chcete šampanské so slnečnicovými jadrami, a ja som odvetil, že je to vidiecka predstava krásneho života.

- Na to sa nepamätám. A to je všetko?

- Všetko.

- Klameš! - A Elza vybehla hore schodmi.

Nechcela, aby si spomenul. Bála sa toho. A on si predsa spomenul. Vtedy na propeleri ho Elza presviedčala, že Liza si ho nezaslúži. Že s ňou nikdy nenájde duševný súlad, že Liza dokonca nebola schopná skončiť ani desiatu triedu... treba rozlišovať románik a rodinný život. Nikdy si neobľúbíš jej dieťa, hovorím ti to ako priateľka, vždy jej bude milší otec dieťaťa. Si ešte chlapec, Serioža, nepoznáš ešte ženy. Musí sa vydať - kvôli tomu pristane na všetko. Pochop ma správne, ja mám Lizočku rada. Je to dobrá duša. Ale teba zahubí, zničí... Odíď od nej, zachráň sa, kým ťa nevtiahne meštiacke bahno...

- Aha, a ty si tu? - povedal Rževskij. - Myslel som si, že si šiel do jedálne. Mám v pracovni nesku, dáš si za šálku?

Mlčky kráčali po schodoch. Kolegovia z ústavu, čo ich stretali, sa zastavovali, lebo Sergej a Ivan boli viac než otec a syn, boli polovicami jedného človeka, oddelenými od seba časom.

28

- Trápi ma, - povedal Rževskij, - že náš vzťah sa vyvíja inak, ako by som si to želal.

- Čo by si si želal? Aby som ťa nahradil v tejto pracovni?

- Časom rátam aj s tým.

- Môžem ťa zastúpiť i dnes. V mojom prípade nemôže ísť o nedostatok životných skúseností.

Šálky držali rovnako a rovnako si z nich odchlipkávali. A určite kávu aj rovnako vychutnávali. Ivan pritlačil malíček, no

Sergej si nevšimol tento posunok.

- Musíš íst' vpred, ďalej od toho bodu, kde som ťa opustil. V tom je tvoj zmysel, môj zmysel, zmysel nášho spoločného experimentu.

- A minulosť? Vo mne je jej viac ako v tebe.

- Ako to?

- Nože mi povedz, čo mala mama oblečené, tvoja mama, keď ste zaostali za vlakom v štyridsiatom prvom?

- Zostali sme dolu... Bolo to v stepi... Vlak stál na násype... Nie, nepamätám sa.

- Bolo tam ešte jedno malé dievčatko. Keď sa matka rozbehla a schytila ho, lebo nevládalo bežať, ty si sa na ňu nahneval a kričal si: „Pusť ju!“

- To som nekričal!

- Veru kričal. Čo mala mama oblečené?

- Nepamätám sa. Nemôžem si spomenúť po viac ako štyridsiatich rokoch.

- Ale ja si to zato pamätám. Chápeš, ja si to pamätám. Vieš prečo?

- Prečo? - zopakoval otázku Rževskij.

- Pretože ja nie som ty. Pretože ja viem, že tieto spomienky nikdy neboli moje! Môžem sa v nich rýpať, môžem ich rozpitvávať. Matka mala vtedy na sebe modrý sarafán a sandále. Tebe sa zdá, že si už na to zabudol. No nezabudol si! Jednoducho si spomenúť môžem iba ja, pretože si na to chcem spomenúť. Myslíš si, že je to jediný rozdiel medzi nami?

- Zabudol som ešte na niečo iné? - Rževskij sa pokúsil o úsmev.

- Na veľa si zabudol. Ešte neviem všetko...

- Namiesto toho, aby si hľadal, čo nás spája, usiluješ sa odlišiť odo mňa.

- A ty si azda myslel na to, že ja som jediný človek na Zemi, čo nemal detstvo? Spomínam si, že ako chlapec som kráčal s mamou po lúke, no zároveň si uvedomujem, že som s mamou nikdy po lúke nešiel. To ty si chodil, ty si mi ukradol detstvo, rozumieš, ty si ma okradol a teraz si tu sedíš spokojný sám so sebou - máš duchovného nástupcu, významného syna, celkom podareného a vo všetkom sa podobajúceho na človeka.

- Ty predsa si človek. Celkom obyčajný človek.

- Klameš! Nie som človek a nikdy ním nebudem, lebo nemám vlastný život. Som tvoja zlá napodobenina a musím vybavovať tvoje záležitosti, namiesto teba si vyjasňovať vzťahy s Elzou, ktorá sa bojí, aby som si z minulosti nepamätal viac ako ty. Ty to nechápeš a ešte sa toho nebojíš, ale ona už áno. Zdá sa, že pud sebazáchovy je u nej silnejší ako u teba.

- Čoho sa vlastne bojí? - Rževskij vstal, nalial si vriacej vody z termosky, ktorú mu priniesla Lenočka. - Dáš si ešte kávu, synček?

- Nehovor mi tak, Rževskij! Syna treba vychovávať, vstávať k nemu v noci, utierať mu sople. Neurobil si si syna, ale seba samého. Syn - to je pokračovanie, no ty si sa usiloval o kópiu. Ak ťa trápilo to, že nemáš deti, prečo si neadoptoval Katku? Boli by ste mali s Lizou aj ďalšie deti... Alebo azda mala pravdu Elza, keď ste sa vozili na propeleri a presviedčala ťa, že Lizočka sa k tebe nehodí?

- Aký propeler?

- Obdaril si ma touto spomienkou a teraz sa ti to nepáči? Vari si nevedel, do čoho sa púšťaš? Šimpanzy ťa nepoučili? Alebo si azda chcel, aby som zdedil iba tvoju vášeň k vede?

Rževskij sa ovládol.

- V niečom predsa len máš pravdu... No ani mne nie je ľahko. Mám dojem, že som priezračný, že možno do mňa nahliadnuť a uvidieť to, čo sám nechcem vidieť.

- Vôbec nikam nechcem nazerať. Jednoducho mi to nedá pokoja. Bol by si azda radšej, keby som vyvrátil Gordonov efekt a vážne by som sa začal venovať matematike? A ja rozmýšľam o Lize.

- Myslel som si, že keď skončí komisia, odstáhuješ sa ku mne. Žijem sám, mám dve izby, neprekážali by sme si navzájom...

- No ale teraz už pochybuješ. A máš pravdu: nemožno žiť sám so sebou. Nechaj, nech sa rozídeme... čo najďalej od seba. Nemôžem žiť ako tvoj syn, pretože som starší ako ty. Tým, že si mi dal svoju pamäť, dovolil si mi, aby som ťa súdil.

- Ešte sa vrátíme k tomuto rozhovoru, - Rževskij to povedal sucho, ani čo by sa lúčil s kolegom, čo sa niečím previnil, a keď Ivan zahmkal, pochopiac túto intonáciu, zrazu buchol pästou po stole. - Chod' do čerta!

Ivan sa rozosmial, natiahol nohy, rozvalil sa v kresle. Alevič, ktorý práve nazrel do pracovne, pretože mal so Rževským riešiť hospodárske problémy, stúpil na prahu a radšej ani nevstúpil. Pokusný mládenec sa choval až príliš arogantne. Sergej Andrejevič to nikomu nedovoľoval.

29

Ninočka bola u Ivana, skúšal ju z chémie - čo nevidieť bude po zime a je najvyšší čas myslieť na to, ako sa dostať na inštitút. Potom vysvitlo, že Ivanovi došli cigarety, a Ninočka povedala, že po ne zabehne. Ivan vstal.

- Ani mne nezaškodí nadýchať sa čerstvého vzduchu.

Vonku bola suchá, nie príliš tuhá zima, sneh zvonivo a akosi veselo vržďal pod nohami.

- Ani sme si nezalyžovali, - povedal Ivan. - Zima sa už pomaly končí a my sme...

- Donesiem z domu lyže, - povedala Ninočka. - Dobrých desať rokov nimi nik nehýbal.

Baraky už zbúrali. V zime, keď sú stromy holé, voľné priestranstvo medzi nimi až tak neživá prázdnotou, diery po domoch nie sú také nápadné.

- Vieš o tom, že tu kedysi býval? - spýtal sa Ivan.

- Áno, veľmi dávno.

- V treťom baraku od kraja. Škoda, že som tam nestihol zísť.

- Prečo? Veď sa so Rževským iba hádaš. Niekedy je to až smiešne.

- Ešte mi nie je všetko jasné. A to ma trápi.

- Ach, či si ty len skromný človek! - povedala Ninočka. - Zažiadalo sa ti všetkému rozumieť. Ja som už prišla na to, že je ľahšie žiť, ak nie je všetko jasné. Je to zaujímavejšie, keď ešte existujú nejaké tie tajomstvá! Predtým aj ty si bol samá záhada, a teraz si...

- Čo som teraz?

- Pracovník ústavu.

- So mnou nie je radno sa priateľiť, - uškrnul sa Ivan. - Som potenciálne nebezpečný tvor. Všetko neznáme je zároveň aj nebezpečné. Ale zajtra mi má vypršať lehota?

- To nie je pravda. Nevypriši, - povedala Nina. - Celá komisia ťa tento týždeň rozpitvávala.

Ninočka pobehla a šmykla sa na zľadovatenom páse na chodníku. Ivan zaváhal a vrhol sa vzápätí za ňou. Často váhal, kým sa do dačoho pustil, čo úplne zodpovedalo jeho dvadsaťročnému telu. Akoby sa Rževskij, ktorý v ňom prebýval, bál šmykať po ľadových plochách a zostarnutými kosťami a svalmi zvažoval prekážky.

Vošli do obchodu pri autobusovej zastávke. Ivan si kúpil škatuľku cigariet. No tridsať kopejok mu nestačilo, Ninočka mu doložila.

Podľa dohovoru s akadémiou mali Ivana od prvého prijať do ústavu za laboranta - predsa mladý, zdravý chlapec nebude vysedávať ako pokusný králik. Napokon mohol by dokonca byť aj vedúcim laboratória. No Rževskij aj Ivan chápali, že takú láskavosť im akadémia nepreukáže. Ivan ostal i naďalej iba pokusným exemplárom a v správaní múdrych členov poslednej komisie vycítil dokonca akúsi nerozhodnosť a napätie. No už sa prestal kvôli tomu urážať.

- Hovor ďalej, - povedala Ninočka, keď vyšli z obchodu a vracali sa k ústavu.

- Elza ich zoznámila. Sergej býval v internáte a Liza v jednej izbe s mamou, bratom, no a s Kat'ou.

Kat'a - to je jej dcéra od toho herca. Ten herec mal rodinu, ku ktorej sa potom vrátil.

- Koľko malo to dievčatko rokov?

- Kat'a? Podľa mňa také tri. Bola celkom maličká. Liza a Sergej sa do seba zaľúbili.

Ninočka zrazu začala žiarliť na Ivana kvôli tej dávnej Lize, čo bolo nezmyselné, ale veď Ivan sa pamätal, ako ju bozkával. Hádam, keby radšej o nej ani nerozprával, no zastaviť ho už nemožno...

- A potom... Pokým bola Liza chudobnou a ľahkomyselnou priateľkou, tvoja mama sa o ňu starala a zbožňovala ju. Ach, tie spovede v Elzinej kuchyni!

- Počkaj! - povedala Ninočka zamračené. - To si ty a ani Rževskij ešte nemôžete pamätať...

- Nám... teda jemu to rozprávali. A moja pamäť je pred Rževského pamäťou vo výhode - ja sa vždy môžem spamätať a povedať si: To nie je moja láska! To nie je moja bolesť! Ty, otec, sa môžeš mýliť, lebo sa to týka priamo teba. Ja toho vidím viac, lebo pozorujem. A zvažujem.

Ivan sa rozbehol, prvý sa poklzal po ľadovom páse, vrátil sa, natiahol ruku k Ninočke, ale ona sa nešmykla, iba prebehla povedľa.

- Rozprávaj, - povedala. - Čo bolo ďalej? A pridržiavajte sa faktov, ako hovorieval komisár Maigret.

- On a Liza si prenajali izbu v jednom z tých barakov, kúpili si priechu, zhlobili postieľku pre Kat'u a začali spolu žiť. Mali sa radi... A zrazu sa v spomienkach objavujú štrbiny.

- Prečo?!

- Myslím si, že náš drahý Sergej Andrejevič precenil svoje sily a svoju lásku, ale k tomu sa ani sám sebe nemôže priznať.

- Prestal ju mať rád?!

- To je oveľa zložitejšie. Po prvé, pretrhlo sa priateľské puto...

- Prečo?

- Len sa predstav na maminom mieste. Máš mladšiu priateľku, ľahkomyselnú a ešte k tomu s malým dieťaťom na rukách, ďalej tu je talentovaný Rževskij a priemerný Viktor... A zrazu vysvitá, že Rževskij má celkom vážne úmysly žiť s Lizou a oženiť sa s ňou... Tu tvoja mama, prepáč, znenávidela Lizu, vyvrhla zo svojho srdca túto zradkyňu...

- To nie je pravda!

- Nedávno som sa rozprával s tvou mamou. Chcela zistiť, či si ešte pamätám jeden náš rozhovor o Lize.

- Dúfala, že si zabudol?!

- No ja si ho pamätám. Lepšie ako Rževskij.

Vošli do ústavu, na chodbe stretli Gurinovú, ktorá viedla za ruku šimpanza Leva, a ten, keď spoznal Ivana, zmraštil papuľu.

V laboratóriu ostala Ninočka v prednej miestnosti. Ivan, ktorému bolo akosi trápne, že kadečo navravel, sa pobral do svojej izby.

No o takých päť minút Ninočka vtrhla k nemu.

- Prečo si mi neporozprával, ako sa to skončilo? Ľutuješ ma?

- To nie.

- Tak hovor!

- Dobre teda. Nadišiel čas, keď mal robiť aspirantúru. S Lizou už žili spolu viac ako pol roka. Rževskij stával na mlieko pre Kat'ušku a pracoval po nociach, keď už dieťa spalo. Liza varila, prala a bola šťastná, lebo vôbec nepozorovala, že Rževskij je na smrť vyčerpaný - posledný ročník, diplomovka, a on bol iba chlapec, na ktorého sa zvalili starosti o rodinu.

Ninočka prikývla. Vytiahla zo škatuľky cigaretu, chcela si zapáliť, no Ivan jej ju zobral.

- Rževskij bol vyčerpaný. Už mu nechutila polievka, ktorú Liza varila bez mäsa, lebo na mäso nemali peňazí. Liza cez deň pracovala v závode - bez toho by neboli vyžili, a tak Rževskij každý druhý deň zostával s dievčatom sám, no a vtedy nemohol pracovať. Začiatkom päťdesiatych rokov bolo veľmi ťažké umiestniť dieťa v jasliach. Rževskij veľmi túžil zostať sám - bez Lizy, bez Kate, bez ľudí. Cítil sa ako jaskynný človek, pre ktorého sa život skončil prv, ako sa začal. A z neho už nikdy nebude vedec. K Lize sa správal podráždene, krivdil jej.

- Chápem ho, - povedala Ninočka. - Liza predsa tiež musela vidieť, kam ho dohnala.

- Čerta chápeš, - povedal Ivan. - Čo mohla Liza ešte robiť? Starala sa, aby Kaťa neplakala, keď otec Serioža pracoval. A dúfala, že sa Serioža dostane na aspirantúru, dajú im byť v ústave a všetko sa napravi. Sergej sa náhodou stretol s tvou mamou, no Lize o tom nepovedal. Elza ho opantala súcitom, ona ho vraj chápe!

- Mohlo by to byť bez komentára? - spýtala sa Ninočka.

- Dobre teda. Potom v jeden krásny deň tvoj drahý Rževskij oznámil Lize, že mu ona a Kaťa zničili život.

- Len tak z ničoho nič?

- Nie, povedali mu, že jeho morálny profil, teda spolužitie s Lizou, mu hatí cestu k aspirantúre. Vtedy sa totiž také vzťahy veľmi odsudzovali. Liza ešte nebola rozvedená s tým hercom.

- Ktože mu to o tej aspirantúre povedal? Vari sa sám dovätípl?

- Na tom nezáleží.

- Záleží. Moja mama, pravda?

Ninočka už bola o tom presvedčená, a preto vystúpila tak agresívne - bola pripravená brániť Elzu.

- Nie, - odvetil Ivan, nepozrúc sa jej do očí.

Predtým o tom nerozmýšľal, no zrazu si spomenul. Elza mu to nepovedala. Viktor bol v tom čase na praxi v ústave, všetkých poznal, bol v závodnom výbore, mal na starosti aj spoločnú pokladnicu. Fajčili na chodbe pri okne, Viktor hľadel smutne a nahlas uvažoval: „Na riaditeľstve nie sú spokojní. Istotne to miesto dajú Kruglikovovi. Počul som to, na pol ucha. Starký, musíš si vybrať. Buď dáš prednosť láske, alebo splníš svoje záväzky voči vede. Musíš to pochopiť...“ Ivan zabudol na tento rozhovor. Viktor si však mohol filozofovať, koľko len chcel, keby sa Rževskij už sám nebol pripravoval na rozlúčku.

- A ako sa to skončilo? - spýtala sa Ninočka.

- Liza od neho odišla. Odsťahovala sa z Moskvy.

- Nenašiel ju? Alebo ju ani nehľadal?!

- Spočiatku pocítil úľavu. No potom, o nejaký čas, mu prišlo ľúto. Zašiel za Lizinou mamou. No ona mu odmietla pomôcť. Elza mu povedala, že sa Liza vrátila k tomu hercovi. No nebola to pravda.

- Zmýlila sa? Alebo si to len vymyslela?

- To neviem. O niekoľko rokov sa dozvedel, že Liza odišla do Vologdy. A tam spadla pod vlak, či tak nejako zomrela.

- Hodila sa pod vlak. Ako Anna Kareninová! On ju zabil.

- Možno to bola náhoda. Odvtedy je však Rževskij presvedčený, že je vinný za jej smrť.

- Je, - prisvedčila Ninočka. - Aj mama je o tom presvedčená.

- Podstatné je, že sa sám cíti vinný. A keď ma pripravoval, nerátal s tým, že si budem všetko o Lize pamätať. Nielen všetko o génoch a mutáciách, ale aj o Lize.

- A čo sa stalo s dievčatom... s Kaťou?

- Drahá moja, odvtedy už prešlo veľa rokov. Teraz je staršia ako my obaja dovedna. Podľa všetkého žije vo Vologde, možno porodila deti...

- Nechcela by som byť na Rževského mieste.

- Odpusť, že som ti to všetko vyrozprával.

- Niekomu si to predsa musel porozprávať. Žiarliš na otca.

- Ja že žiarim?

- Pravdaže. Obviňuješ ho, že ťa obral aj o lásku. On ju bozkával, a ty si to pamätáš, ani čo by si sa bol prizeral. Je to hrozné!

- Oidipov komplex, Freud na druhú. Nekomplikuj to.

- Kdeže... Ninočka položila svoju dlaň na Ivanovu ruku a on jej na ňu priložil svoju.

Ninočka stíchla, ani čo by bola vtáčaťom, ktoré Ivan celé prikryl dlaňou.

- A čo ja? - spýtala sa po chvíli. - Ja som vtedy ešte nebola. Existujem iba dnes.

- Veď sa o teba s nikým ani nedelím, - prisvedčil Ivan.

- Myslíš na niekoho iného?

- Nie, čo si...

Ninočka si vyslobodila ruku, vyskočila, odbehla k dverám.

- Je mi ťa ľúto! - zvolala odo dvier. - Je mi do plaču.

- Prepáč, - povedal Ivan. - Myslel som na niekoho iného.

- Viem, viem, viem!

Ninočka buchla dverami. No vzápätí ich opäť otvorila a povedala:

- Keď sa sám zaľúbiš, potom pochopíš.

- Ťažko budem môcť dúfať, že mi lásku opätujú, - usmial sa Ivan, - keď mám taký životopis. Nemám dokonca ani pas.

- Hlupák!

Teraz už Ninočka tak tresla dvermi, až zarinčali flaštičky v bielej skrinke pri okne.

30

Koncom februára sa náhle celkom oteplilo. Ivanovi bolo ľúto, že sa sneh stráca, tmavne. Teplá zima - to je samá

špinavá čľapkanica. Je to smola, ak je to tvoja prvá zima.

Ivan sa nechystal do Historického múzea. Bol v GUME, kúpil si maďarské topánky a viazanku. Jeho šatník zival prázdnotou, a od otca si nechcel nič požičiavať, Sergej sa beztak obliekal veľmi skromne. Ivan odhalil, že v obliekaní tohto veľkého človeka je istá koketéria - starostlivo si oblieka pred zrkadlom ošúchané sako, aby všetci videli, ako je povznesený nad tieto veci. Otec si samozrejme neuvedomoval túto koketnosť - dala sa odhaliť iba zvonka. Zvonka a znútra.

Nízke oblaky sa kopili nad Červeným námestím, trhali sa o hviezdu Spašskej veže. Čochvíľa bude snežiť. Alebo pršať. Historické múzeum sa zdalo byť nedobytným zámkom. Ivan si myslel, že je zavreté. No pred ťažkými starými dverami stáli otrávení turisti. Mali výraz ľudí, čo ľutujú, že sa dali zlákať na kultúru, keď iní sa starajú iba o materiálny blahobyť. Ivan si kúpil lístok. Dokonca si spomenul i na zápach tohto múzea. Zápach obrovského zámku, zaprataného starými vecami. Treba si naň zvyknúť, nevnímať ho, zabudnúť a opäť si ho pripomenúť po mnohých rokoch. Kedy tu vlastne bol prvý raz? Mal asi pätnásť rokov, v babičkinej škatuľke našiel antický peniaz, takmer rozožratý patinou, neuveriteľne starý a nesmierne cenný. Vtedy prešiel priechodom popri kremel'skom múre ku vchodu pre zamestnancov, zazvonil dolu do oddelenia numizmatiky, zdá sa, že to bolo číslo devätnásť. Peniaz držal v hrsti. Pribehla dievčina, vysvitlo, že sa volá Gaľa. Bohvie prečo potom sedeli v miestnosti na prvom poschodí, kam sa bolo možno dostať iba úzkymi spleťtými chodbami. Popri stenách stáli poličky s knihami. Iná, postaršia žena priniesla hrubý katalóg v tmavom koženom obale. Pripomenul si, ako to vtedy povedala: „Barbarská napodobenina.“ Vtedy sa mu tieto slová zdali smiešne...

Ivan potriasol hlavou, ani čo by chcel dostať von z ucha vodu. Predtým nikdy nebol v Historickom múzeu a nevedel, ako páchne zámok zaprataný starými vecami.

Stál v sále kamennej doby. Na veľkom obraze pravekí lovci dorážali mamuta. Pod sklom boli vedľa seba poukladané hroty šípov, zručne a presne obité, na okrajoch trochu vyštrbené.

Bolo to príjemné spoznávanie. Všeličo sa medzitým zmenilo. No nie až natoľko, aby to ohromilo. Mimočodom, v prvotnospolno-občinovom zriadení sa toho málo mení.

Bolo treba vojsť do ďalšej sály. No tam ako naprotiveň bola polovica miestnosti oddelená motúzom, na ktorom boli rozvešané zelené papieriky, aby návštevníci doň nevrazili - ako pre vlkov-daltonistov. Na dlážke stálo niekoľko gréckych váz. Vedľa sedel Paška Dubov s hľbou listín na kolenách. Už veľmi zostarol, stučnel, no celkove sa takmer nezmenil.

- Paška!

A hneď sa zmiatol. Veď sa s Paškom vôbec nepozná.

Ivan sa odvrátil k vitríne, uprel pohľad na pestrofarebnú mapu gréckeho osídlenia na pobreží Čierneho mora. V skle sa odrážala začudovaná Dubovova tvár - fúziky a špicatý noštek. Hoci vtedy mu fúziky ešte iba začali šibať. Dubov hovorieval, že skutočný archeológ sa nemá holiť - šetrí tým energiu i čas. Fúziky mu už síce šibali, ale brada nijaká.

Sedeli na brehu Volchova neďaleko mosta. Bol chladný striebřistý letný večer. Slnko, ktoré už dávno zapadlo, si zmyslelo ešte osvecovať kupoly Sofijského chrámu. Sergej vtedy Paškovi povedal, že takých, ako je on, hádzali z mosta do Volchova, a tým sa utvrdzovalo víťazstvo novgorodskej demokracie. Paška chcel, aby mu čo najrýchlejšie narástli fúzy a brada, lebo bol smrteľne zaľúbený do aspirantky Nilskej. Rozdiel medzi nimi bol však obrovský - najmenej šesť rokov. Navyše Nilská vzdychala po Koľovi Vaninovi, ktorý bol talent ako Schlieman. Potom prišiel sám Koľa Vanin a povedal, že brezová kôra, ktorú našli ráno, je prázdna. Bez nápisov. Paška hľadel na most a bolo vidieť, že má sto chutí zhodiť talentovaného súpera do Volchova. Koľa netušil, aké nebezpečenstvo mu hrozí, a rozprával, že pečať Danilu Matvejeviča pochádza zo začiatku 15. storočia. Sergej nadšene hľadel na mladého Schliemana. Chápal city aspirantky Nilskej. Koľa Vanin sa rozprával so školákmi, čo prichádzali cez prázdniny do Novgorodu na exkurziu, akoby hovoril s akademikmi. Vážil si svojich prívržencov a múdrych ľudí. Postavenie si treba budovať.

Paška Dubov sa opäť zahľbil do listín. Zaujímalo by ma, či je šťastný. Odvtedy, čo sedeli na brehu Volchova, prešlo už tridsať rokov. Koľa Vanin je teraz člen korešpondent. Listín, ktoré vtedy ešte len začali zbierať, sa našlo už niekoľko sto, a postarší Paška Dubov, ako sa zdá, pracuje v Historickom múzeu a ráta črepiny.

Dubov ucítil na sebe pohľad a opäť sa obrátil. Kohože tu teraz vidí? Vari iba mladého človeka, ktorý sa sem zatúlal v pochmúrny deň?

Dubov vstal, listiny položil na stoličku, usmial sa nútene a bojazlivo. Vždy sa tak usmieval.

- Prepáčte, - povedal. - Prepáčte...

- Spoznali ste ma, - odvetil Ivan. - Veľmi sa totiž podobám na Rževského, keď bol mladý.

A rýchlo odišiel zo sály, dobre že nebežal z múzea, takmer zabudol topánky v šatni. Bolo mu trápne, že sa správal ako malý chlapec. Celkom ako malý chlapec.

31

Večer sám od seba zašiel k otcovi. Bez toho, že by mu bol predtým zavolať.

U otca sedel vysoký, mľandráv stariec, akademik Čelovekov. Otec sa začudoval a potešil.

- Ach, ste vy ale fešák, - zahundral Čelovekov. - Závídím, závídím vášmu otcovi. Mládenec vyrástol. Čo vás trápi?

Pili čaj s oblátkami. Dvaja solidní páni, skutočný akademik a budúci akademik. Rževskému bolo akosi trápne sa opýtať, načo Ivan prišiel. Robil sa, ako že tu Ivan trávieva dni i noci.

- Dáš si čaj? - spýtal sa otec.

- Nie, ďakujem. Zaleziem na pôjd, dobre?

- A čo potrebuješ?

- Knihy, - povedal Ivan.

Čelovekov zrejme usúdil, že Ivan tu býva, a pokračoval v rozhovore, neokúňajúc sa pred cudzím. Napokon, akýže je on

cudzí?

Ivan si pristavil rebrík. Pôjd bol široký, na samom vrchu boli naukladané staré topánky a zväzky časopisov. Ivan ich pohádzal na zem.

- Opatrne, - povedal Rževskij. - Pod nami bývajú ľudia.

- Za dotácie ručím, - fučal Čelovekov. - Neprišiel by som k vám s prázdnyimi rukami. Obstarám aj fond na japonskú aparátúru. Veď ju potrebujete, nie?

Z kníh zastrčených vzadu zavanulo prachom. Kedy ich sem uložil? Pred šiestimi rokmi, keď sa tu opravovalo. Zahrabal ich čo najďalej, aby mu nič nepripomínali. Ivan vytiahol dendrochronologický zborník v bielom papierovom obale.

Rezné plochy kmeňov, z ktorých sa skladá drevená novgorodská dlažba, boli prekreslené jemne a presne.

- V každom prípade, - dunivým hlasom povedal Čelovekov, - nezostanete pri prvom exemplári. Nemraďte sa! Exemplár - to nie je urážka. Je tak, mladý muž?

- Nehnevám sa, - ozval sa Ivan.

- No vidíte, je rozumnejší ako vy, - povedal Čelovekov. - A peňazi vám teraz viac nedajú. Najprv vás budú zo tri roky trápiť komisiami.

Za hrubou vrstvou kníh z archeológie našiel i zásuvku - mládeneckú zbierku. Zásuvka sa horko-tažko poddala. Bola ťažká, Ivan ju s námahou spustil na dlážku. Sadol si k nej a postupne z nej vyberal do bieleho papiera zabalené črepiny a kamienky. Čítal údaje napísané okrúhlym písmom - kde a kedy sa našli.

Až po chvíli si uvedomil, že sa Čelovekov chystá na odchod.

- Tak pominie svetská sláva, - povedal akademik. - Môj vnuk sa chce stať historikom. Odhováram ho od toho.

Minulosť neexistuje, pokým sme nevybudovali súčasnosť.

Ivan sa zdvihol, Čelovekov prešiel do predizby a dlho sa obliekal. Pozorne si obzeral Ivana, zakaždým rýchlo fľochol na Rževského, potom opäť na jeho syna.

Keď si napokon obliekol plášť, zrazu sa opýtal:

- Mladý muž, chceli by ste pokračovať v šľapajach svojho otca?

- Ešte neviem, - odvetil Ivan. - No istotne nie vo všetkom.

- Chlapík, - zaradoval sa akademik. - Keď urobíme môjho syna, určite ho prehovorím, aby sa venoval niečomu celkom inému ako ja.

- Prečo? - spýtal sa Rževskij.

- Päťdesiat rokov som zasvätil svojej prekliatej vede. Unavil som sa. Akéže mám právo vnucovať svojmu synovi perspektívu ešte ďalších päťdesiat rokov robiť to, čo on už v mysli prežil so mnou? Ach, nevšímajte si to, žartujem. Tiež ma zavše trápia pochybnosti.

Keď akademik odišiel, Sergej povedal:

- Prišiel, lebo chce, aby som urobil... to. S ním.

- Pochopil som, - povedal Ivan. - No keď ma videl, jeho nadšenie ochablo.

- Ani jeho vplyv nestačí, aby nám dali na to peniaze, - povedal Rževskij.

- Čo si si to spomenul na detské zábavky?

Ivan obracal v prstoch polovicu modrého skleného náramku.

- Pamätáš sa, ako si len-len že nespadol z ústustu? - spýtal sa.

- Pamätám, pravdaže sa pamätám.

- Dnes som bol v Historickom múzeu. Vieš, koho som tam stretol?

- Nemám ani potuchy.

- Pašku Dubova.

- Ale nevrav! A čože tam robí?

- Pracuje. Venuje sa antike.

- Chlapík, - povedal Rževskij. - A ja som si myslel, že zdupká. Vieš, hrozne sa bál komárov.

- Viem.

- Čelovekov tára.

- Čože? - Ivan starostlivo zabalil úlomok náramku do papiera. Rozbalil ďalší balíček. Ešte nikdy nemal taký sladký pocit z objavovania. Až mu žalúdok zvieralo od radosti, akoby sa mal stretnúť so starým známym. Áno, uško z amfory. Z Krymu.

- Čelovekov tára, - zopakoval Rževskij. - Som pripravený ďalších päťdesiat, ba aj sto rokov venovať sa tomu, čo robím teraz. A ty ma musíš chápať lepšie než hocikto iný.

- Dubov stučnel, - povedal Ivan. - A má také isté fúzy. Sedí v sále a čosi overuje v listinách.

- Ďaleko to teda nedotiahol. Pracant bez hodnosti, - povedal Rževskij. - Potom to všetko ulož späť na miesto.

32

Začiatkom marca zdochol šimpanz Lev. Od celkového nervového vyčerpania, ako sa neurčito vyjadrili veterinári.

Posledné týždne odmietal jedlo, mával neodôvodnené hysterické záchvaty, vrhal sa na mreže, akoby sa chcel silou-mocou dostať k svojmu otcovi a roztrhať ho. John naňho vrčal, zlostil sa, aj on bol deprimovaný, akoby vedel, že Lev nebude dlho na svete.

Levova smrť Rževského veľmi zarmútila. Nielen sám fakt, že zahynul - veď pokusné zvieratá hynuli aj predtým; najhoršie bolo, že ani jeden lekár nevedel presne určiť príčinu smrti.

Všetko navyše skomplikovala ešte jedna okolnosť. Keď Lev zahynul, John zošalel, dobýjal sa k mŕtvemu synovi.

Levovo telo odniesli. John celú noc nespál. Gurinová neodišla z vivária ani na okamih, no nadráňom zadriemala.

Johnovi sa podarilo tak, že ju ani nezobudil, vylomiť zámok a utiecť z ústavu. Hľadajúc svojho syna, sa zatúlal takmer

až do centra Moskvy - bolo ešte veľmi skoro a áut málo. No na začiatku Volgogradského prospektu ho zrazil trolejbus. Smrteľne. Šofér si ani nestihol uvedomiť, čo sa stalo, zaregistroval iba to, že ktosi spadol pod kolesá. Myslel si, že zabil človeka. Keď zastavil a uvidel, že je to opica, pocítil takú úľavu, že sa mu podlomili kolená a sadol si rovno na asfalt.

Ivan a Ninočka o tom nevedeli. Šli ku Gulinským na návštevu. Elza povedala Ninočke: „Doved' ho k nám.“ Ninočku to veľmi prekvapilo, a hoci nebrala tieto slová vážne, s úsmevom tlmočila pozvanie Ivanovi, a on hneď súhlasil. Povedal:

- Dávno som u vás už nebol. Dobrých pár rokov.

- Je to zvedavosť alebo objavovanie seba samého?

- Je to archeológia.

- Myslela som si to. Idem povedať mame, že prídeš. Sama tomu neverila. Ak jej to nepoviem, nezavolá otcovi. A ak nezavolá otcovi, nebude mať kto kúpiť večeru.

Matka sa pozorne namaľovala, vyberala zo skrine servis, čo dostala na svadbu a z ktorého už kadečo chýbalo, no zato bol vzácny. Otec sa, samozrejme, oneskoril, a hosť si hneď na začiatok musel vypočúť hromy-blesky na jeho adresu.

Ivan sa prechádzal po veľkej izbe, obzeral si veci, ktoré tu v tomto dávno neopravovanom byte ležali dlho, celých tridsať rokov. Pred niekoľkými rokmi našetrili peniaze na opravy, no zrazu sa pritrafil vzácny poukaz do Domu spisovateľov v Koktebeli. Elza strávila mesiac v samom centre kultúrneho života. Viktor si prenajal izbu v dedinke a po raňajkách behal do Domu umenia za Mačičkou. Ivan nijako nemohol pochopiť, čo ho sem tak ťahalo. Vošiel do kuchyne. Strop stmaval, voskovaný obrus na stole bol nový. Koľko ráz v tejto kuchyni viedli nekonečné debaty dlho do noci. Prišiel sem aj vtedy, keď ho opustila Liza... A Elza, otrasená Lizinou zradou, opakovala, že sa to dalo očakávať... No zato sa vraj pred Sergejom otvorila cesta k vede.

Ninočka pribehla do kuchyne.

- Čo si tu stratil?!

- Minulosť, - povedal Ivan. - No nestálo za to ju nájsť.

Elza tiež prišla do kuchyne a začala čistiť zemiaky.

- Prepáčte, - povedala, - no nemohla som sa vypýtať. Hneď všetko pripravím. Za takých desať minút. Ninočka, očisti sleďa.

Prišiel Viktor, bledý a utrápený, ledva vlečúc nohy.

- Podobáš sa, - povedal Ivanovi namiesto pozdravu. - Ako vajce vajcu.

Tašky položil na dlážku. Potom z jednej vytiahol fľašu vodky a niekoľko fliaš minerálky. A rýchlo to postrkal do chladničky.

- Prosila som ťa? - spustila Elza. - Prosila som ťa, aby si raz v živote urobil niečo pre rodinu...

- Počkaj, Mačiatko, - povedal Viktor, - nehnevaj sa! Videl som niečo, čo si ani predstaviť nevieš.

- Maslo si kúpil?

- Kúpil, kúpil, hneď ho vyberiem. Chápeš to, opica spadla pod trolejbus. Viete si to predstaviť?

Civel pritom na Ivana, akoby to hovoril iba jemu.

- Aká opica? - preľakla sa Ninočka. Ved' v meste boli stovky opíc, a ona predsa nevedela, že John ušiel. - Čierna? Veľká?

- Videl som ju, keď už bola mŕtva. Takú veľkú masu, - povedal Viktor. - Bola na mieste mŕtva. Je to taká zriedkavosť, ako ruvačka dvoch levov na Gorkého ulici, taká istá malá pravdepodobnosť. Akiste ušla zo zoologickej záhrady.

- Volal sa John, - povedala Ninočka. - Je to on, pravda?

Chytila Ivana za ruku. Ivan prikývol.

- Čože? - spýtal sa Viktor. - Vaša opica z ústavu? Tým skôr si na to treba vypiť. A to hneď. Na večnú pamiatku. Akiste za ňu zaplatili valutami.

- Akože naša? - čudovala sa Elza. - Z vivária?

- Áno.

- Umelá alebo ozajstná?

- Ozajstná, - povedala Ninočka mrzuto. - Tá najozajstnejšia!

- Šimpanz samovrah! - rozrehtal sa Viktor.

Ninočka zatiahla Ivana do izby.

- Znepokojuješ sa kvôli Rževskému? - šepkala.

- Nie je mu teraz veru najlepšie.

- Ved' je to náhoda!

- Náhoda.

Za stolom vládla dobrá nálada a pohoda. Pravda, Ivan nepil, vôbec nič nepil, a všetci pritakávali, že je to správne, ak mladý človek vôbec nepije.

Viktor sa rýchlo nadral. Posledné roky mu na to stačili dva-tri štamperlíky a teraz, využívajúc to, že Elzina pozornosť sa upriamila na hosť'a, prevrátil ich do seba hneď zo päť. A hneď začal byť agresívny.

Ninočke sa otec v takomto stave protivil - ani čo by z neho vystúpil iný človek, vôbec nie ten ohľaduplný a jemný, akého ho poznala, ale zlý, závistlivý človek, čo maskuje svoju závisť odvahou povedať čistú pravdu, padni komu padni.

- Vaňa, my sme s tvojím otcom, - povedal Viktor, - boli priatelia. Veríš mi?

Ivan prikývol. Bolo to blízke pravde.

- A boli by sme zostali, keby nie baby a ten jeho karierizmus. Hnal sa hore, za každú cenu. Za slávu by bol schopný aj vraždiť. A ja... ja som nevedel útočiť na ľudí...

Elza vyšla pre pečené zemiaky, zabuchotala dvierkami od trúby. Viktor sa naklonil k Ivanovi a povedal:

- Závidel som mu. Vždy. A nemal som pravdu. Teraz mu už nezávidím, rozumieš? Dohnal sa až k tragédii samoty. A ty si jeho odplata.

Ivan prikyvoval poslušne ako bábka. Líca mu zalial rumenec. Ninočka nevedela, ako ho odtiaľ dostať.

- Rževskij sa už bude znepokojsť, - povedala.

- Nechal som mu vaše telefónne číslo, - povedal Ivan a ani sa nepohol. Iba pozorne hľadel na Viktora, akoby ho pobádal, aby pokračoval.

Elza priniesla misu s pečenými zemiakmi. Kryštáliky soli sa blyšťali na sivastej šupke. Tresla misu na stôl.

Viktor vstal, pristúpil k Ivanovi, naklonil sa a chytil ho za plecía.

- Si mi neprijemný, - zakričal. - No nie si to ty, ale on, rozumieš?

- Otec!

- Mlč. On možno sám nechápe, on ma okradol, a po toľkých rokoch sa opäť objaví. Azda ti nestačila Elza? Ani Liza?

Prišiel si si po moju Ninočku? Nedám ti ju! Nedám, rozumieš? Nič som ti nedal a ani ti nedám!

- Mlč! - skríkla Elza.

Ninočka vyskočila.

- Ivan, poďme odtiaľto!

Elza sa rozplakala. Viktor sa dotackal za nimi do predizby.

- Neber to doslova, - zammlal.

Našťastie hneď chytili taxík.

V ústave si Ivan hneď ľahol. Bolo mu nanič.

33

Tej noci mal Ivan zreteľný desivý sen. Jeden z tých snov, ktoré nenechali neobjasnený ani jeden kútik pamäti Sergeja Rževského a umožnili Ivanovi dozvedieť sa o ňom viac, než sám Sergej.

Vošiel do izby v baraku plný zlosti a pocitu krivdy a Liza, ešte nič netušiac, sa vrhla k nemu, dlhými tenkými rukami objala jeho premoknuté sako, rýchlo a vrelo ho bozkávala mäkkými poddajnými perami, začala mu zobliekať sako a prihovárala sa mu: „No, vyzliekaj sa, čo sa brániš? Hneď ho aj prežehlím.“ Potom sa už so sakom v ruke zarazila: „Stalo sa niečo? V robote? Máš neprijemnosti?“ Hovorila takým previnilým hláskom, akoby za neprijemnosti v robote mohla ona sama. Hľadel na ňu, uvedomoval si, že ona za nič nemôže, no predsa len - jej krátkozraký pohľad a chvejúca sa spodná pera, ako aj pohyb jej rúk, ktorým odhrnula pramienok dlhých vlasov, vzadu zachytených gumičkou, nedojali ho tak ako obvykle.

- Nebudem ješ, - povedal, vchádzajúc do izby z malinkej predsieni, meter krát dva metre, no zrazu sa obrátil - celkom zabudol, že Kaťa je chorá už tretí deň, a ani sa na ňu nespýtal, keď prišiel, a to ho len väčšmi podráždilo.

Stáli v predsieni celkom blízko pri sebe, no nedotýkali sa. Sergej položkom videl, že na stole pod lampou je tanier, vedľa chlieb a maslo.

Ešte stále stáli v predsieni. A nemohli nikam ujsť. Ivan si uvedomil, že práve v tejto meravosti je desivosť sna. A pokým sa rozhovor neskončí, nepohnú sa z tej úzkej predizby.

- Povedz, čo sa stalo.

- Ty mi nemôžeš pomôcť.

- No aspoň ťa vypočujem. Predtým si mi vždy všetko povedal.

- Neprijmú ma na ašpirantúru.

- To azda nie!

- To nič, - povedal Sergej. - Pôjdem na školu, budem učiť biológiu...

- Prečo ťa nechcú prijať? Si predsa najlepší. Tvoju diplomovku dali dokonca aj rozmnožiť.

Serioza mlčal a myslel na to, že Liza má šikmé čelo a trochu široké líčne kosti.

- To kvôli mne? - zašepkala Liza. - Len povedz, neboj sa.

- Sám som si tomu na vine. Sám. Chápeš, len sám. Vôbec sme sa nemali stretnúť, - povedal napokon.

A v predsieni - meter krát dva metre - je tesno a dusno, krúti sa hlava, a Ivan vie, že Liza teraz nepolapí dych. Liza má choré srdce, a vôbec je chorľavá. Tu, medzi dvoma dverami sa jej nedostane vzduchu a umrie. Tým bude všetkému koniec, prijmu ho na ašpirantúru, no treba si ešte trochu vytrpieť... potom bude dobre.

A on, Ivan, hoci to nie je jeho vina, jeho bolesť, musí zachrániť Lizu, otvoriť okno, čo aj zvaliť stenu, hoci by stačilo dokorán roztvoriť dvere... A prebúdza sa. Ticho. Teraz už nikto nemá v noci pri ňom službu. A vôbec, prečo musí žiť v ústave? Ako vo viváriu. Tu mu dovliekli skriňu vyradenú z ktoréhosi laboratória. Bielizeň v ňom je presiaknutá kyslou zatuchlinou. Má si vari prenajať izbu? V nejakom baraku?

Ivan si vzal časopis a pokúsil sa čítať. Bol to španielsky časopis. Po španielsky Rževskij nevedel. Po španielsky sa učil Ivan. To je závažný fakt. Čítal pár minút, potom ho premohli driemoty.

34

- Neučte sa toľko, - povedal profesor Volodin. - Veď sa pripravíte o rozum. Myslím to celkom vážne. Voľakedy to volali mozgová horúčka. Teraz tomu vymyslíme moderný názov, no beztak vám nepomôžeme. Taký mladý, a tlak vám skáče ako starcovi. Potrebujete viac čerstvého vzduchu, mali by ste behať poklusom.

- Ani za mladi som nebehal poklusom, - povedal Ivan. Potriasol hlavou a dodal: - Skúsím to.

Nasledujúce ráno si Ivan obliekol dres s bielym pásom, bežal drobným klusom najprv po asfaltovom chodníčku, potom zahol smerom k bývalým barakom, vhuhol do diery v ľade, namočil si nohy, nazlostil sa sám na seba. V tej prvej mladosti bol oveľa čipernejší.

Zrazu si spomenul, že Ninočka naňho čaká. Treba ju pripravovať. Keď jej to už raz sľúbil.

Hodiny s Ninočkou Ivana umárali, no nemohol sa žiačke priznať, že je tomu ona na vine. Cítil sa ako šofér profesionál,

ktorý učí jazdiť nováčka. Ninočka bola bežnou, priemernou žiačkou. No nič viac. Talent nemala. Hodiny, čo strávil s ňou, ho vyčerpávali - on len čo sa pozrel na stranu, hneď pochopil viac, než bol zámer autora učebnice. No nemohol sa ponáhľať - Ninočka musela pochopiť to, čo bolo pre ňu skrytým tajomstvom a preňho - čiarkou už v prečítanej knihe. A Ivan chápal čas ako rýchlo plynúci, drahocenný a nenávratný - prevzal to od Rževského. Zdalo by sa, že by Ivan mal byť bližšie k Ninočke, pre ktorú dnešný deň nemal obzvlášť mimoriadny význam, pretože ju čakalo ešte nekonečne mnoho takých dní. No v Ivanovom vnútri panoval akýsi zhon, všetko chcel stihnúť... Bolo treba čosi robiť. Robiť, nehľadiac na upozornenie sympatického profesora Volodina. Vari sa Volodin vyzná v monštrách? Veď predtým ich nikdy neliečil. Pre lekárov je dôležité udržať pri živote jeho pominuteľné telo. Otec zas musí využiť jeho hlavu. Neľútostne, ako svoju. A čo musí Ivan? Je vôbec schopný života? Zlá nálada, svetabôľ, záchvaty nenávisti k časopisom, ktoré mu otec kladie na stôl - sú to vlastnosti jeho ešte nestabilizovaného charakteru, alebo organické nedostatky, ktoré sú typické pre všetky podobné monštrá? Lev a John zahynuli, nemajú príbuzných. Pokusy s ľuďmi sa na istý čas zastavili - vedecký svet hľadá na Ivana so zmiešaným pocitom sympatií a závidí. Pre všetkých znamená iba stĺpce čísel, snímky röntgenových kriviek, pár riadkov v referátoch. A vedľa sedí očarujúca Ninočka a chce pochopiť Hardyho-Weinbergov zákon. Populačnú genetiku si vybavuje na meniacom sa obraze obyvateľstva mesta Baltimore, ktoré si mieša jazyky - klasický príklad z učebnice. Ninočka by šla radšej do kina, bez ohľadu na to, aké percento alel je v populácii tohto mesta recesívne. V tomto skľučujúcom Ivanovom spôsobe života je iba jedna jasná škvrna - Paška Dubov a zaprášené balíčky v škatuli na pôjde.

- V Úderníku sa dnes začína týždeň francúzskeho filmu, - povedala mu zrazu Ninočka. Nemohla vydržať. Teraz to musí narafovať tak, aby ho Ninočka nestiahla so sebou do kina, pretože si chce prezrieť knihu, ktorú včera kúpil v antikvariáte, o novgorodských historických pamiatkach od vedychtivého biskupa Jevgenija. Minul na to celú výplatu pomocného vedeckého pracovníka, okrem toho, čo si odložil na cigarety.

35

Mozog je systém, ktorého kapacita je obmedzená. Iba malá časť jeho buniek pracuje aktívne. Nie je to lapsus prírody, ale jej múdrosť. Mozog treba chrániť.

Pri urýchlenej tvorbe dospelého jedinca prechádzajú všetky životné skúsenosti symbolického otca na „novorodenca“. Čím je darca vyspelejší, tým aktívnejšie pracuje jeho mozog, a teda je bližšie k hraniciam svojich možností a má menšie rezervy. To značí, že Ivanov mozog, jeho nervový systém od prvej chvíle existencie bol preťažený informáciami. Zdedil únavu Rževského, vyčerpanosť jeho nervového systému.

No len čo sa Ivan „narodil“, začal sám rýchlo hľadať informácie. Nebol jednoducho pokračovaním Rževského, ale sa usiloval od neho odlíšiť, utvrdiť svoje ja, zaplniť mozog vlastnými informáciami, no nie postupne, v priebehu rokov ako ostatní ľudia. Keď zistil, že je preťažený, keď si uvedomil, že mu hrozí nebezpečenstvo, ozvali sa v mozgu výstražné signály - zastavil sa... a mozog sa začal zúfalo brániť cudzej pamäti Sergeja Rževského.

Panebože, pomyslel si Ivan, koľko smetí sa nazbiera v každom mozgu za pol storočia. Úskoky pri písomke z matematiky v štvrtej triede, výzor Ziny zo susedného dvora, aj obsah žiadosti podanej v októbri minulého roku na zlepšenie bytových podmienok zámočníka Siňuchina...

Boj so Rževským sa zmenil na boj s vlastným mozgom; mozog vypudzoval myšlienky a obrazy z minulosti - bunky presýtené informáciami Rževského doslova revali, že skutočnými pánmi sú ony.

Čo teraz robiť? - pomyslel si Ivan. - Brat' prášky? Nechať tak čítanie a písanie? Nezaťažovať si mozog novými myšlienkami? Nie, to nejde. To sa radšej obesím. A choré svedomie profesora Rževského, ktoré tak ľahkomyselne odovzdal svojmu nezákonnému synovi, dychtí po pokoji. Možno sa to všetko skončí tak, že sa Ivan pomätie, a Rževskij neprežije krach. Nielen krach pokusu, ale aj osobný. Tu je všetko jasné ako facka. Aby nezničil Rževského, musí sám ostať pri živote. A aby zostal pri živote, musí sa zbaviť ťažšieho minulosti Rževského. Je to začarovaný kruh.

36

Ivan vystriehol Pašku Dubova pri vchode pre zamestnancov. Kráčať práve s nákupnou taškou - z balíka vytrčali fľaše od minerálok.

Dubová vôbec neprekvapilo, keď uvidel Ivana.

- Prečo ste vtedy nepišli? - spýtal sa. - Hneď som si to zrátal. Vy ste syn Sergeja Rževského. Nemám pravdu?

Zarážajúca podoba. Ešte aj v správaní.

Ivan mu neoponoval. Potom dlho sedeli na lavičke v Alexandrovskom parku, Dubov poslušne vyratúval expedície, ktorých sa zúčastnil. Hovoril aj o tom, prečo sa prednedávnom oženil so študentkou a ako to otriaslo jeho postavením v múzeu, lebo jeho predošlá žena, ba dokonca dve predošlé ženy tiež pracujú v múzeu. Zdá sa, že Dubovovou slabosťou bolo zaľubovať sa na expedíciách. Na smrť. Potom musel platiť alimenty, čo bol dosť veľký prepych z platu vedeckého pracovníka bez hodnosti, ktorý sa ani neprihlásil na habilitáciu.

- A ako sa má Sergej? - spýtal sa podchvíľou, no Ivan vždy šikovne zvrtol reč na expedície a Dubov poslušne pokračoval v rozprávaní.

- Nechcete ísť v lete s nami? - spýtal sa. - Nepôjdeme ďaleko, iba do Smolenskej oblasti. Rád by som šiel na Ďaleký východ, no Luseňka je v druhom stave, má námietky.

- Šiel by som, - odpovedal Ivan.

- A čo Serioža, Serioža by nešiel? Mohol by si vziať dovolenku.

- Nie, má robotu.

- A vy študujete? Ani som sa nespýtal.

- Som biológ, - povedal Ivan.

- Bol som presvedčený, že zo Sergeja bude raz archeológ. A to nie hocaký.

- Ja ho nahradím, - povedal Ivan.

- Hoci len na mesiac, počas dovolenky, - prisvedčil Dubov. - Budem sa tešiť. Veľmi som mal Seriožu rád. Škoda, že sa naše cesty rozišli. A nebude proti?
- Určite bude, - povedal Ivan.
- Má azda námiety proti tomu, aby ste sa rozptyľovali?
- Áno.
- Ale vás to baví...
- Našiel som otcovu zbierku. A mám pocit, že som to všetko nazbieral ja sám. K iným otcovým veciam som nič podobné necítil.
- Môj otec zasa chcel mať zo mňa právnika, - povedal Dubov. - No ja som sa zaťal. Povedal som mu, že otec nemôže urobiť zo syna svoje pokračovanie.
- Prečo? - zaujímal sa Ivan.
- Pretože otec nemôže vedieť, ktoré pokračovanie je to správne. V každom človeku drieme zároveň niekoľko rôznych ľudí. A do konca života nemožno s istotou povedať, ktorý zvíťazil. Som presvedčený, že zo Seriožu mohol byť veľmi dobrý archeológ. No je z neho veľmi dobrý biológ. Ja a vy nevieme, kedy a čo sa udialo v jeho živote, čo ho pohlo na križovatke života pustiť sa napravo, a nie naľavo. A možnože dodnes ľutuje, že ráno neodchádza na prašné nálezisko, neberie štetec a neopraňuje črepiny od hlíny. Kto vie, čo sa skrýva pod touto vrstvou hlíny. Možno obrovský Budha, akého odkryl Litvinskij. Možno dosiaľ neznáma vrstva Troje. Možno celá epocha v histórii ľudstva, ktorej odkrytie nás ohromne obohatí... Panebože! - Dubov sa pozrel na hodiny a znervóznel. - Ľuseňka mi doslova odtrhne hlavu. Zajtra má seminár, a ja som ešte nenavariť obed. Zapište si moje telefónne číslo.

37

Ivan už od rána nemal chuť do jedla. Rovno z kanvice sa napil studenej včerajšej kávy, s odporom sa zadíval na kôpku nových časopisov. Vtom ho zavolať Rževskij.

Ivan si všimol, že za posledné týždne Rževskij očividne schudol.

- Pozri, - povedal, podávajúc mu ponad stôl kôpku lekárskeho správ. - To by pacient ani nemal vidieť. No ty sa aktívne usiluješ o sebazáchubu.

V správach nebolo nič nové. Pravda, je tu určitý regres. Vyzerá to, akoby bol starec, ktorému haprujú niektoré systémy.

- Fyziologicky ťa doháňam, - povedal Ivan ľahostajne.

- Zvoláme konzílium. Podľa všetkého ťa preložíme na kliniku.

- Tam už určite zgegнем, - povedal Ivan.

- No sám si nechceš pomôcť.

- Na klinike môžu liečiť iba to, čo sami poznajú. Ale ja som iba na pohľad taký ako ostatní.

- Si presne z toho, z čoho aj iní ľudia.

- Neverím. V každom človeku je zaprogramovaná istá dĺžka života. Aj keď iba približne. Možnože sa tento program zafixuje už v zárodku v matkinom tele. Ani ty nevieš, ako tento systém funguje. Po celé tie roky si sa hnal za praktickými výsledkami. Nenamáhal si sa zamyslieť nad filozofickou stránkou vecí.

- Nad filozofickou? - podráždene sa spýtal Rževskij. - Azda nad mystickou?

Do pracovne nazrela Gruninová, doniesla na podpis výdavky na stravu pre nové opice. Rževskij ich podpísal, ani si to neprečítal.

- O čom sme to hovorili? - spýtal sa, keď Gruninová odišla.

- O tom, že sa ty, otec, bojíš krachu experimentu viac ako mojej záhuby. Neboj sa, aj keby bol konečný výsledok akýkoľvek, experiment to bol veľkolepý. Všetko si robil presne.

- Hlupák! Si predsa môj syn!

- Kedy si na to prišiel?

- Pamätáš sa, keď si niektorý deň prišiel ku mne a hrabal sa na pôjde v starých črepinách? Veľmi som chcel, aby si zostal.

- Opäť som sa stretol s Dubovom. Sľúbil mi, že ma vezme so sebou na expedíciu. Aj teba volá. Ešte i dnes je presvedčený, že by bol býval z teba vynikajúci archeológ.

- Možno. Ale je to nuda.

- Podľa mňa nie.

- V tvojom veku mi niekedy bolo ľúto, že vysedávam v laboratóriu. Archeológia je naša spoločná detská záľuba.

- A čo keď je to pre mňa teraz dôležité?

- Nerozptyľuj sa. Máme dôležitejšie problémy.

Ivan pokrčil plecami. Ak si človek naozaj po celý život musí voliť cesty, tak otec veľmi ďaleko zašiel po tej svojej a už nemôže pochopiť, že jeden smer na križovatke života, ktorý si vybral on, nemusí Ivan dôjsť do konca.

- Si autoritatívnejší než ja, - povedal Ivan. - Máš pred sebou sériu úloh. Je to tvoj život. Vyriešiš jednu, potom riešiš druhú, a psychika pokusných králikov ťa netrápi.

- Zo samej pýchy sám seba zničíš.

- Nehovorím teraz o sebe, otec.

Ivan vstal, pristúpil k oknu. Sneh sa držal len pod stromami a v tieni za domom. Nad bielymi strechami domov na obzore plávali vysoké páperisté obláčky. V zime také nebývajú. Tak za rána ľahnúť si v stepi do trávy a hľadiť na nebo. So záujmom pozorovať, ako sa prelievajú, menia tvar, a v duchu hádať ich novú podobu, hrať sa na nebeského sochára...

- A o kom teda hovoríš? - počul nástojčivú otcovu otázku. - O kom? Počuješ ma?

- O tvojom dávnom experimente. S Lizou. Vtedy, pred tridsiatimi rokmi ti Viktor povedal, že si musíš vybrať medzi Lizou a vedou. Ale ved' ty si si vôbec nemusel vybrať. Jednoducho to bolo pre teba pohodlnejšie.

- Čo s tým má Viktor?
- Lebo ťa postrašil v pravý čas.
- Nepamätám sa.
- Mohol by som napísať štúdiu o vlastnostiach ľudskej pamäti. Ako pohotovo vyhadzuje to, čo narúša pokoj a pohodlie jej majiteľa. Mohol si ju predsa nájsť a priviesť späť.
- Ako ju nájsť, keď ani adresu... - Zrazu sa Rževskij odmlčal. A Ivan vedel, prečo. Rževskij odpovedal akoby cudziemu človeku, no uvedomil si, že hovorí sám so sebou. Obláčik za oknom konečne prestal pripomínať Aleviča, vťahal do seba jeho nos. Prihnal sa vietor a konáre stromov sa svorne naklonili na jednu stranu, hojdajúc vranie hniezda v korunách.
- Nie je to celkom tak, - povedal Rževskij. - Pravdaže, spočiatku som sa bál jej návratu. No a potom som vedel žiť aj bez nej. Keby som ju bol chcel nájsť, bol by som ju našiel vo Vologde. Ale na žiaden rozhovor s Viktorom sa nepamätám.
- V skutočnosti ten rozhovor o ničom nerozhodol, - povedal Ivan. - Všetko závisí od nás. Vyhadzuješ niečo z hlavy, schovávaš na samom dne mozgu, zasypávaš hromadami banalít. No ja nemôžem skrývať na svojom dne tvoje tajnosti. Breme minulosti je pre teba zastaraný zubný kaz. Nič viac. A čo keď v každom človeku, nezávisle od jeho ponímania vlastného života, sa tája podvedomá stupnica skutkov pre rozvitie jeho osobnosti? Na takejto stupnici bol tvoj rozchod s Lizou nesmierne dôležitý. Veď ty si chcel všetko nechať tak a bežať za ňou... Namiesto toho si sa však trepal na mimoriadne dôležitú konferenciu do Dušanbe.
- Počkaj, - Rževskij tiež vstal, pristúpil k oknu a postavil sa vedľa syna. Zahľadel sa na oblaky. - Ako len menia tvar. Voľakedy som sa na ne rád díval... Čo som to len chcel? Áno, ty sa po celý čas chceš odo mňa odlišovať, stať sa samobytnou osobnosťou. Chápem ťa. Ale veď ty sám sebe prekážaš. Pokiaľ sa prehrabávaš v mojej minulosti, si so mnou spútaný. Musíš presvedčiť sám seba: To nie je moja minulosť! To je Sergejova minulosť!
- Nemôžem žiť, kým nevyhrabem to, čo máš ukryté v najspodnejších vrstvách mozgu.
- Ale prečo?
- Pretože som tvoja genetická napodobenina. Ak si zlodej, musím pochopiť prečo, aby som sa sám nestal zlodejom. Ak si vrah, zradca, zbabelec, egoista, musím pochopiť, či som zdedil tieto tvoje vlastnosti, alebo či sa im môžem vyhnúť.
- A ty si tiež myslíš, že som vrah?
- Hoci som zdedil tvoju pamäť, nič som nepochopil!
- Azda v mojej minulosti niet nič, čo by ťa potešilo? - Rževskij sa pokúsil o úsmev.
- Ale áno, - povedal Ivan, otočil sa k nemu a zahľadel sa mu do očí. - Je to večer na brehu Volchova, keď si sedel s Paškom Dubovom a prišiel aj Koľa s novinami...
- Veď je to hlúposť, - sebavedome povedal Rževskij. Neuveril mu. Vrátil sa k písaciemu stolu, bohvie prečo zalistoval v stolnom kalendári. Vzdychol si.
- Buď taký láskavý, - povedal, - dnes si oddýchni. Zajtra je konzílium. Ak chceš, poviem Ninočke, aby sa s tebou prešla.
- Musí sa učiť, - odvetil Ivan.

38

- Byť na mieste lekárov, Ivan by nebol riskoval - strčil by sa na kliniku a zbavil sa tak všetkých problémov. Ak by lekárom začal dokazovať, že ide o mimoriadne preťaženie mozgu, buď by mu neverili, alebo by ho začali liečiť... Nie, neslobodno sa vzdať.
- Hneď ráno sa Ivan poslušne podrobil všetkým analýzám, potom vyhlásil Ninočke, že nepotrebuje jej starostlivosť. Ninočka vybadala, že niečo nie je v poriadku, no nič nepovedala. Ako dobre vychované dieťa. Potom si Ivan strčil do vrečka výplatu, ústavnú legitimáciu, teplo sa obliekol a vyšiel do záhrady. Zo záhrady známym chodníčkom, šmýkajúc sa po topiacom sa snehu, prišiel na autobusovú zastávku. Cítil sa pod psa, no musel sa ovládať. Vyšlo slnko. Bolo тихо, iba akési jarné vtáča štebotalo. Bohvie prečo si pamätal, že Viktor vždy chodieval obedovať do reštaurácie na rohu Černyševského a Chlopotnej. Tam poznal všetky čašníčky, aj pivo mu vždy nechali. Zrejme sa mu pri akomsi náhodnom stretnutí s tým pochválil... Ivan teraz šiel do tejto reštaurácie. No Viktor tam nebol. Nuž vyšiel na ulicu - v reštaurácii bolo dusno od zvyčajných výparov, a začala sa mu krútiť hlava - tiež zlý symptóm. Stál pri vchode do reštaurácie, opierajúc sa chrbtom o studenú stenu. Zrazu mu napadlo, ako by sa dal zjednodušiť proces rozkladu DNK, a v duchu začal konštruovať taký prístroj, no vtom zbadal Viktora, ako sa vlečie po ulici. Už-už prešiel, no predsa si všimol Ivana. Zastavil sa, zjavne napätý.
- Dobrý deň, - povedal Ivan. - Čakám na vás.
 - Rozumiem, - rýchlo odvetil Viktor. - Samozrejme, prečo by sme sa neporozprávali, keď nám to naposledy nevyšlo. Sám som už o tom uvažoval. Tu vo dvore sú lavičky, v lete sem chodievam na pivo. Posedíme si? Nik nás tu neuvidí!
- Viktor prvý podišiel k lavičke - rukavicou zmietol z nej sneh.
- Neprechladnete?
- Ivan si sadol, zapálil si. Fajčil viac ako Rževskij.
- Pochopte ma správne, - pokračoval Viktor. - Nemám proti vášmu vzťahu s Ninočkou nič. Nemyslíte si. Panebože, pomyslel si Ivan unavene, on si myslí, že sa zberám ožení s Ninou - akiste o tom debatujú v kuchyni a boja sa toho. Je v tom čosi zakázané, a zároveň pocta.
 - Chcel som sa vás spýtať na čosi celkom iné. Na to, čo sa udialo pred dvadsiatimi piatimi rokmi.
 - Pred dvadsiatimi piatimi rokmi?
 - Čo si myslíte, prečo Rževskij odišiel od Lizy?
 - On neodišiel, - odvrkol Viktor. - Ona sama ušla. Bola to veľmi hrdá žena - ukrivdilo sa jej, nuž ušla. Za to vám ručím.

- Ako to, azda ju Sergej urazil?
- Fakticky ju zahubil, nebojím sa nadsádzky. Kvôli nemu sa všetkého zriekla...
- Čo ste vy vtedy robili?
- Vedel som, že Sergej je egoista. Ale nie v zlom zmysle slova, lenže preňho bola veda všetkým. Videlo sa mu, že mu Liza prekáža. Preto ju aj odpratal z cesty... Neostávalo jej nič iné, iba ujsť.
- Viktor fajčil dychtivo, hlboko vŕľoval. Ako len nenávidí Sergeja, pomyslel si Ivan, dokonca aj teraz, po toľkých rokoch. Nič mu nemôže odpustiť. Ba možno za tie dlhé roky sa v ňom zlosť ešte nahromadila.
- Prečo ste mu povedali, že ho nevezmú na aspirantúru?
- Ja? Nikdy som mu to nepovedal. Veru nie.
- Inú odpoveď Ivan ani nečakal.
- Potom ste Lizu ešte videli?
- Chceš to vedieť ty, alebo ťa poslal Sergej?
- Sergej o ničom nevie.
- Tebe to poviem. Liza mi zavolala, celá uplakaná. Hlas sa jej triasol. Serioza, vraví, ma opustil. Ja som sa s ňou stretol. Kaťa je chorá, hovorím, kam sa podeješ? Ale veď vieš, ak si Liza niečo vzala do hlavy, ani tanky ju nezastavili. Ja, vraví, mu prekážať nebudem, veda mu je dôležitejšia ako my. Nuž som ju vyprevadil...
- Kam vyprevadil?
- Kam? No na stanicu, šla do Vologdy.
- A čo bolo potom?
- O niekoľko mesiacov umrela. Myslím si, že spáchala samovraždu... Potom som sa už nemohol priatelíť so Rževským. A načo to ty všetko chceš vedieť?
- Musím sa dozvedieť pravdu.
- Pravdu? - začudoval sa Viktor. - A vari nejaká existuje? Umiera s ľuďmi. Koľko ľudí, toľko právd.
- Ja potrebujem len jednu pravdu, - zopakoval Ivan.
- Tak ju hľadaj. Iba sa potom na mňa nehnevaj.
- Kde bývala Lizina mama?
- Počuj, veď odvtedy už prešlo bezmála tridsať rokov!
- Bývali ste tam predsa aj vy. Poznáte tú adresu.
- Zabudol som ju. Namojdušu zabudol.
- Len porozmýšľajte.
- Teraz tam už nik nebýva. Jekaterina Georgijevna Maximovová, tak sa volala jej mama, umrela asi pred desiatimi rokmi. Už tam nikoho nenájdete. Aj Lizin brat sa kamsi odsťahoval.
- Boli ste tam?
- Zapiš si, Arbat, dom...
- Viktor sa pozeral na Ivana, ako si zapisuje adresu. Potom povedal:
- Dajme si radšej jedno pivo - všetky čašníčky tu poznám...

39

Vysvitlo, že Viktor neluhal. Lizina matka už dávno umrela, v tom byte bývali celkom cudzí ľudia a nikto mu nevedel poradiť. Ivan, zápasíac s bolesťou hlavy a s beznádejou, ktorá sa ho zmocňovala, obišiel všetky susedné byty, kde sa už tiež dávno vystriedali nájomníci, zašiel aj na domovú správu a napokon sa celý zúfalý zastavil uprostred dvora pri stole, kde dvaja dedkovia hrali šach a zopár ľudí sledovalo hru. Jeden z hráčov, ktorý ho už dlhší čas pozoroval, zrazu povedal, uchopiac pešiaka:

- Zajdi do potravín, číslo 32, chod' až na roh, potom doprava - je tam modrá vývesná tabuľa. Pýtaj sa na závozníka Vaľu. Zapamätal si si to?

Hneď sa odvrátil, postavil pešiaka, povedal spoluhráčovi:

- Si na ťahu, Edik.

Ivan bol taký unavený, že sa ani nezmohol ešte sa na niečo spýtať - kázali mu ísť, nuž šiel. V obchode sa spýtal predavačky: „Je tu závozník Vaľa?“ Ukázala hlavou za pult. Ivan vošiel dnu - bola tam tmavá chodba a potom schody, čo viedli do suterénu, kde sa svietilo. V pivnici na debničke sedel postarší chlap so zvädnutou, no kedysi peknou, nevýraznou tvárou a pil z fľaše pivo.

- Dobrý deň, - povedal Ivan. Závozníkova tvár mu bola povedomá. Vaľa sa podobal aj na Lizu aj na Jekaterinu Georgijevnu. - Vaľa, vy ma nepoznáte...

Lizin brat vstal z debničky, pretrel si oči chrptom ruky a ticho zahundral:

- No, presná kópia, - povedal. - Absolútna podoba. Duša zo záhrobia, čo ťa sem prinieslo?

- Som Rževského syn, - povedal Ivan.

- Netreba komentár. Je to jasné. Ako si ma našiel?

- Susedia na dvore mi povedali.

- Mal si šťastie. Dávno tam už nebývam - moje stopy sa stratili v ľudskom mori. Teda tvoj otec sa predsa len oženil s tou z ústavu?

Vaľa Maximov bol nervózny, ruky sa mu triasli.

- Sadni si, - povedal, - prešlo už veľa rokov. Nemám nič proti tvojmu otcovi. Lizočka sa pri ňom cítila človekom. To sú mi veci! Ako sa má? Nie je chorý? Mama umrela. V sedemdesiatom druhom. Neužila s nami veru veľa radosti.

- Chcel by som zistiť, čo sa udialo potom, keď sa otec rozišiel s vašou sestrou, - povedal Ivan. - Je to pre mňa veľmi dôležité.

- Nebol som pri tom, - povedal Vaša Maximov. - Nebudem tu teraz hodnotiť príčiny a dôsledky. No ak ťa to veľmi zaujíma, zacestuj si tam, pohovor si s Kat'ou. Ona ma vôbec nepokladá za človeka, no na sviatky mi pozdrav pošle.
- To je Lizina dcéra?
- Áno.

40

V lietadle Ivan upadol do bezvedomia, no našťastie len na chvíľku. Z letiska vo Vologde zatelefonoval do Moskvy, do ústavu, no nie Rževskému, ale do laboratória. Zdvihla Ninočka.

- Povedz Rževskému, že som celkom v poriadku. Dýcham.

Bolo už tma, deväť hodín večer. Ninočkin hlas sa chvel od plaču - Ivan si vedel predstaviť, aká panika asi vypukla v ústave.

- Nikomu si nič nepovedal!

- Robota, Mačiatko, každý chlap má niekedy takú... robotu. Zajtra prídem a všetko ti porozprávam.

Zavesil a zašiel na stanovište taxíkov.

Kat'a bola doma. Bývala v malom bytiku v novom štvorposchodovom dome pri rieke. Z okna bolo vidno nábrežie, lampy, svetlé steny a kupoly roztomilých kostolíkov.

- Hneď som vás spoznala, - povedala. - Hneď ako ste vošli.

Hovorila pomaly, monotónne, mala dlhý vrkoč - dnes už málokto nosí vrkoč. Spočíval jej na plnom poprsí.

- Poďme do kuchyne, - povedala Kat'a zastreným hlasom. - Aby sme nezobudili moju Lizočku.

Kat'a postavila na čaj. Ivan sa cítil príjemne. S pôžitkom sa vopred tešil na to, že čaj bude tuhý a voňavý. Liza varievala dobrý čaj. Ivanovi sa páčili ladné a úsporné Katine pohyby.

- A kde máte muža? - spýtal sa.

- Nemám muža, - povedala Kat'a, - odišla som od neho. Pije. Je inžinier, dobrý, šikovný, len pije a začal ma biť... A to teda nestrpim. - Usmiala sa, sama nechápala, ako by ju daktó mohol biť. - Pricestovali ste rovno z Moskvy?

- Áno, z Moskvy.

- Otec vás poslal? Volala som ho tato Serioža. Bol dobrý, nosieval mi cukríky. Ani si neviete predstaviť, ako som za ním v prvé dni plakávala.

- On ma neposlal. Sám som prišiel.

- Kde ste sa zložili?

- Potom pôjdem do hotela.

- V hoteli sa u nás bez rezervovania neubytujete, - povedala Kat'a, - prenocujete u mňa. Usteliem vám na rozkladacej posteli. Nebudete sa hnevať?

- Ďakujem, - povedal Ivan, - dnes som veru riadne uťahaný.

- Ste bledý, hrozne bledý. Hneď si dáme čaj, uľaví sa vám.

Od voňavého a tuhého čaju mu hneď bolo lepšie. Dávno Kat'u poznal, tisíc rokov ju poznal.

- A čo otec, - spýtala sa, - žije ešte?

- Cíti sa vinný za smrť vašej matky.

Ach, to je hrozné! Keby som to bola vedela, určite by som mu bola napísala, ako to všetko bolo! Mama sa naňho vôbec nehnevla. Ani trochu. Pamätám sa, vždy mi všetko povedala - bolo to zvláštne, že sa so mnou rozprávala ako s dospelou. Celý rok sme žili samy dve... U mojej tety, bola dobrá, nevťeravá. Nežili sme si zle, nemyslite si. Mama pracovala, aj teta a ja som chodila do škôlky. Samozrejme, mama žiaľila za tatom Seriožom, veľmi žiaľila - písala mu listy, celý zväzok, možno aj takých sto - schovala som ich, môžem vám ich ukázať. Myslela som, že keď už mama nežije, mala by som ich vari poslať. No neposlala som ich. Veď on už akiste zabudol, len by som ho zbytočne rozbantovala. Určite sa aj oženil, vás splodil, nebolo by dobré, keby bol dostal také listy. Aj vašu mamu by to bolo znepokojilo.

- Sergej Andrejevič sa neoženil.

- Ako to...

- Kat'uša, všetko vám rozpoviem. Ale najprv hovorte vy. Veď ja som prišiel za vami, a nie vy za mnou.

- Máte pravdu, - povedala Kat'a, - a o čom vám mám rozprávať?

- Prečo vaša mama... umrela?

- Náhoda. Prechádzala cez cestu a nákladiak ju zrazil. Šofér bol opitý, skrútilo ho v zákrute - no a narazil.

- A mne povedali, že sa hodila pod vlak... aj otec si to myslí. Hľadal vás...

- No asi ma tak veľmi nehľadal. Vy ste ma našli. Nehnevajte sa. Mama celý rok čakala. Aj Viktor Semionovič vedel adresu. Vypisoval mame listy. A potom mu teta napísala o maminej smrti. Poznáte Viktora Semionoviča? Je to najlepší priateľ vášho otca.

- A listy Viktora Semionoviča ste tiež odložili?

- Napísal iba dva razy. Prvý raz len tak, korešpondenčnú kartu, druhý raz dlhý list. Mame napísal, že ju ľúbi a že sa s ňou chce oženiť. No mama ho vzápätí veľmi rázne a ostro odmietla. A on pochopil... Mama tatu Seriožu milovala. A zrazu sa Kat'a rozplakala - zo sivých vypuklých očí sa po bledých lícach skotúľali slzy. Vyskočila, vybehla do kúpeľne. Vrátila sa až o chvíľu, priniesla z izby škatuľku.

Boli v nej pohľadnice, akési listky, potvrdenky a listy. Zväzok listov v bielych obálkach bez adries bol previazaný stužičkou.

- Toto je mamina korešpondencia, - povedala Kat'a, - všetko Sergejovi Andrejevičovi. Nemyslite si, nič mu nevyčítala, iba seba obviňovala, že mu stála v ceste.

Zo spodu škatuľky Kat'a vybrala ešte jeden list.

Písmo na obálke bolo známe. Drobné, akoby ženské, okrúhle Viktorovo písmo sa za tridsať rokov vôbec nezmenilo.

„Drahá Lizočka!

Pri našom poslednom rozhovore si rozhodne odmietla sa so mnou stretnúť. Správne si sa rozhodla? Ja to nemôžem posúdiť. Nevieť si rady s mojou láskou k tebe, o ktorej som vždy mlčal, lebo je trápne vyznávať lásku žene, s ktorou žije môj kamarát. A pre mňa to bolo dvojnásobne trýznivé vidieť, ako sa vaše spolužitie rúti z kopca, ako je odsúdené na zánik. On ťa vôbec neľúbil, vari si to nepochopila? Potreboval ťa iba pre pohodlie, nehnevaj sa, no je to pravda. Nemienil spojiť svoj osud s tvojím. Bola si slepá, no teraz sa ti oči akiste otvorili. A tá historka, že ho nevezmú na aspirantúru - ňou sa pokúšaš ho ospravedlniť - prisahám na Katino zdravie, že nemal nijaké nepríjemnosti v robote, iba jednoducho využil vhodnú chvíľu na to, aby sa od teba oslobodil. Prečo sú niekedy ženy také naivné, dokonca aj také múdre, ako si ty... Posledné mesiace mal Serioža búrlivý románik s Elzou, vedel som o tom a veľmi som trpel pre tvoju česť, no všetko som pred tebou tajil...“

Ivan pochopil, že nemôže list čítať do konca. Možnože ho otec dočíta. A možno ho ani nebude chcieť vidieť. Aké je to len smutné a podlé...

- Vieš, - povedal, zloziac pedantne Viktorov list, - že sa potom oženil s Elzou?

- To on chcel, aby mama opustila tatu Seriožu?

- Keby nie on, časom by sa bolo všetko napravilo...

- Nie, nebolo by sa napravilo, - povedala Kaťa. - Neboli by spolu žili. Pravda, mal ju rád, no nie až tak vrúčne. Svoju prácu mal radšej. A mama to chápala. Azda aj preto sa naňho nehnevila. Vieš, na všetko spomínala v dobrom - ako boli spolu v Leningrade, ako chodili do kina. Kúpil jej Veresajevovu knihu o Puškinovi. Čítal si ju? Chceš, ukážem ti ju. Opatrovala ju ako bibliu.

Kaťa Ivanovi ustlala v kuchyni na rozkladacej posteli. Dlho nemohol zaspáť. No Kaťa hneď zaspala, v byte bolo ticho, a tak počul jej pravidelné a tiché dýchanie. Potom sa malá Liza zavrtela, v spánku zaplakala. Ivan si pomyslel, že ju ráno uvidí.

A zrazu ním začalo hrozne lomcovať. Aj zuby mu drkotali. Prehadzoval sa, chcel sa ovládať, aby nezobudil Kaťu, no potom upadol do bezvedomia a jeho ston zrejme Kaťu zobudil. Ivan blúznil. Kaťa sa zľakla, vybehla na ulicu - z búdky zavolať prvú pomoc a Ivana odviezli do nemocnice.

Kaťa odniesla Lizočku do škôlky, potom prišla za ním do nemocnice. Keď sa Ivan prebral, videl blízko sivé Katine oči, natiahol neposlušnú ruku a dotkol sa konca jej vrkoča.

- Vitaj, - povedal. - Ďakujem.

- Za čo?

Ivan jej chcel vysvetliť, no nemohol, jazyk ho neposlúchal. Vedel, že jej všetko rozpovie potom. Ale teraz nesmie zabudnúť na jednu dôležitú vec. Poprosil ju, aby rýchlo zavolať do Moskvy Rževskému.

Ešte v ten istý deň priletel za Ivanom Sergej Andrejevič a profesor Volodin. Rževskij vošiel do izby. Ivan mal horúčku, no spoznal otca a povedal.

- Zoznámte sa.

- Sergej Andrejevič, - Rževskij podal Kati ruku.

Zvláštne, že ju nespoznal, veď sa tak strašne podobá na Lizu. No Rževskij teraz myslel len na Ivana. Dokonca aj keď Ivan povedal: „Kaťa Maximovová“, hneď sa nedovtipil.

- Kaťa Maximovová, - zopakovala Kaťa.

Až teraz jednotlivé kamienky mozaiky zapadli do seba.

- Kaťa, - povedal ticho.

- Listy, - povedal Ivan. - Nezabudnite dať tie listy otcovi. Veľmi ich potrebuje. Lebo nám už jeden šimpanz zahynul...

- Mám ich so sebou, - povedala Kaťa. - Nevieť, prečo som ich vlastne vzala do nemocnice.

41

Keď sa už Ivan uzdravoval, mal ešte jednu návštevu, nie veľmi príjemnú. Ráno pred vizitou, keď návštevy nepúšťajú, vbehol k nemu do izby Viktor - bohvie ako sa mu podarilo sem preklznuť.

- Iba na slovíčko, - povedal. Bol opitý a úbohý. - Všetko viem, Ninočka mi povedala. Iba na slovíčko, mám dcéru, jediné milované stvorenie. Vy to ešte nechápete, no raz pochopíte. Ak sa to dozvie, radšej zomriem. Prisahám vám, že som Lizu miloval, čestné slovo. No to, o tej aspirantúre a tie klebety okolo toho - to je veľmi zložitá vec. Tú myšlienku mi vnukla Elza. Nechcela Sergeja dať Lize. Ona je ten rozbíjač, rozumiete? A ja som tak túžil po Lize! Trápil som sa. Ty to ešte nemôžeš pochopiť, - Viktor hovoril rýchlo, hlasno šepkal, nakláňal sa nad posteľ a tak páchol pálenkou, že Ivan odvracal hlavu. No Viktor si to nevšimol, ponáhlal sa očistiť. - Nebola by bývala odišla, stále ešte dúfala, no ja som vtedy nasledujúceho rána prišiel za ňou k jej matke, akoby v Seriožovom mene. Nikomu o tom nepovedala. A povedal som jej, že ju už nechce viac vidieť. Preto aj odcestovala. A to je všetko. Chceš vedieť pravdu? Pravda je taká, že by som bol Lize dobrým mužom. No ona to nechápala. Dostal som sa Elze do pazúrov, a ona umrela. Mlčíte...? Ak vám je Ninočka drahá... bude to pre ňu strašný úder.

- Odíďte, - povedal Ivan. - Nikomu nič nepoviem.

Odišiel. A práve včas. O päť minút pribehla Ninočka, priniesla za tanier jahôd a kopu ústavných noviniek.

O dva dni Ivan vstal z postele. Kríza prešla. Volodin tvrdil, že jeho organizmus musel prekonať biologickú inkompatibilitu ako pri transplantácii orgánu. Lenže tu išlo o dve osobnosti. Teória preťaženia mozgu informáciami nenašla u Volodina pochopenie. „Nič mimoriadne ste svojmu mozgu neposkytli, kolega,“ povedal. No Ivan trval na svojom. Cudzí sny teraz už neboli také trýznivé. Aj keď ho celkom neopustili. Ninočka sa rozplývala v citoch, veľmi chcela kŕmiť Ivana lyžičkou, hneď sa červenala a urážala pre maličkosti.

Otec opäť navrhol, aby sa k nemu presťahoval.

- Radšej nie, - povedal Ivan, - sme príliš rozdielne povahy.

- To je hlúposť.
- Včera som celú hodinu riešil úlohu, ktorú si nevedel vyriešiť v desiatej triede na písomke. A vyriešil som ju.
- No tak vidíš, je to moja úloha. A je ešte milión úloh, ktoré spolu vyriešime.
- Ty sa už ani nepamätáš, čo to bola za úloha. Dokážeš zabudnúť na svoje neúspechy, no ja túto schopnosť nemám. A vtom, keď rozhovor už-úž ústil do škriepky, vošiel Dubov. Opäť s nákupnou taškou, plnou balíčkov a fliaš. Začal nešikovne a hlučne bozkávať Rževského, no vtom si spomenul, že priniesol maškrty, a vysypal z tašky všetko na stôl. Začal triediť - čo domov Luseňke a čo chorému Vaňkovi.
- To je ale šťastie, - húdol jednotaj, - že sa Vaňa rozhodol stať archeológom. Aj Lusa súhlasí, chápeš? Ani čo by uchoпил štafetu, ktorá vypadla z tvojej zoslabnutej ruky. Škoda, že ja nemám takého syna!
- Ako to, že archeológom?! - zvolal Rževskij.
- Ninočka vrazila do izby, strpia na prahu, vyľakanými prstekom stískajúc balíček jahôd - na papieri sa zjavili tmavočervené flaky.
- Odchádzam na expedíciu. O dva týždne, - povedal Ivan. - Vrátim sa na jeseň.
- Zbláznil si sa? Kto ťa pustí?
- Profesor Volodin nie je proti. Dokonca sa tomu potešil. Tvrdí, že svieži vzduch a prach vykopávkov je ten najlepší liek pre nás homunkulov, - povedal Ivan. Teraz bol oveľa silnejší ako otec, nuž to využil.
- Mohol si mi to povedať skôr, - povedal Rževskij.
- Máme ešte dva týždne. Zajtra mi dones nové časopisy. Ešte som sa nerozhodol. Nechcem sa zmýliť.
- Dobré, - povedal otec, - idem.
- Obrátil sa k Dubovovi.
- Paš, - povedal, - zájdi potom ku mne, ako chceš, domov či do ústavu.
- Dobré, - povedal Dubov. - Máme na čo spomínať... Ak chceš, pôjdem teraz s tebou. Odprevadím ťa.
- Otec, - zavola Ivan. - Kat'a nechcela prísť?
- A prečo by mala? - Teraz Rževskij vychutnával odplatu.
- Len tak som si myslel...
- Poslal som jej telegram, - povedal Rževskij. - Ak bude súhlasiť s prest'ahovaním do Moskvy...
- Chod', - povedal Ivan. - Chod' a prečítaj si Lizine listy. A ty, Nina, polož to vrecúško na stôl, zamažeš si blúzku.

ZÁHRADNÍK VO VYHNANSTVE

Pavlyš ostal trčať na Dene a sám si bol na vine. Keď mu povedali, že voľné miesta nie sú a ani nebudú, bol by ešte stihol zabehnúť do dispečingu, ale spolu s ním čakala staršia žena, ktorá sa súrne potrebovala dostať na Fobos ešte pred odletom Expedície, a Pavlyš nemal práve najpríjemnejší pocit pri myšlienke, že ak si zoženie miesto, ona uvidí, ako ide k lodi.

A tak sa pobral do bufetu s rozhodnutím, že tých desať hodín, čo tu musí čakať na odlet nákladnej rakety na Zem-14, strávi pohodlným čítaním, hoci si uvedomoval, že by tento čas oveľa radšej strávil pokojným čítaním v kabíne vesmírnej lode.

Za pol hodiny kozmodróm spustol. V podstate vôbec nie je veľký. Dena je planétka pracovná - nikto tu nebude žiť pre vlastnú rozkoš - ved' čo je to za radosť, prechádzať sa po večeroch v skafandri s mimoriadnou odolnosťou? Pravda, priťažlivosť je tu 0,3, a preto sa všetci pohybujú rytmicky a zošíroka.

Marianna - Pavlyš sa s ňou už stihol zoznámiť a dozvedel sa, že geológovia majú služby v bare raz za mesiac - venovala sa svojej práci: priťahovala si k perám diktafón a mmlala čosi o intrúziách a pegmatite. Smutný mechanik chlipkal za stolíkom limonádu a s hnusom hľadel na konzervované párky; dvojica, čo sedela chrbtom k Pavlyšovi, si vášnivo vymieňala názory a Pavlyš si pomyslel, že bufet na kozmodróme je najosamelejším miestom na celej planétke, kde sa všetci navzájom dokonale poznajú.

... Do bufetu vletel človek, ani čo by skákal do diaľky. Najprv sa ukázali topánky zamazané od hlíny, hoci nijakej hlíny na Dene niet, potom topánky vťahli za sebou chudé neforemné telo zohnuté v drieku. Človek sa nevládal zastaviť a preniesol sa - ak tak možno označiť tento fantastický pohyb - až k pultu. Prievanom, čo spôsobil, sa zvltnili závesy s neodmysliteľnými briezškami, za ktorými nebolo okien. Na poličke zazvonili poháre. Barmanke vypadol diktafón, pri páde sa prepol na reprodukciu a začal mmlať jej hlasom o intrúziách a pegmatitoch. Milenci zmĺkli. Mechanik schytil tanier s konzervovanými párkami a zdvihol ho.

- Ja to nestrpím! - vykrikoval človek, vraziac do pultu. Hlas mal rozochvený a prenikavý. - Nepríviezli hnojivá! Konečne sa mu podarilo zachytiť o kraj pultu a nadobudnúť vertikálnu polohu, pričom ešte zhodil na podlahu pohár. Ukázalo sa, že má úzku, výraznú tvár s ostrým nosom, sivé, blízko seba posadené oči a čelo tak silno stiahnuté preliačninami na spánkoch, že vystupovalo dopredu ako u šteňaťa poľovníckeho psa.

- No? - opýtal sa stroho. - Čo robiť? Kde sa mám sťažovať?

Pavlyš očakával prudkú reakciu geologicky za pultom, posmešky alebo smiech od ostatných, no správanie sa dievčiny bolo celkom nečakané. V úplnom, dokonca akoby úctivom tichu povedala:

- To je naozaj nehoráznosť, profesor.

- Koľkokrát som ti, Marianna, prikázal, aby si ma nenazývala profesorom!

- Prepáčte, záhradník.

- A vy, súdruh, ste odkiaľ? - obrátil sa k Pavlyšovi.

Vtom však zbadal dakoho za Pavlyšovým chrbtom a vrhol sa vpred, k dverám takou rýchlosťou, že sa mu obe nohy v ťažkých topánkach odlepili od dlážky. Zmizol. Len jeho vysoký hlas sa ešte rozliehal v čakárni.

Pavlyš pokrčil plecami a poobzeral sa vôkol seba. Všetci boli ticho, ani čo by iba takto záhradníci na Dene navštevovali

miestny kozmodróm. Mechanik s odporom žul párky a barmanka opravovala diktafón. Zaľúbenci si šepkali. Zaujímavé, pomyslel si Pavlyš, čo tu robí záhradník? A kde má sady?

Podišiel k baru.

- Prepáčte, Marianna, - povedal. - Zdá sa, že nie všetko som pochopil.

- Aha, - povedala dievča a zdvihlo pohľad na Pavlyša. - Ste tu nový.

- Áno. Čakám spoj.

- Dáte si kávu?

- Nie. Oslovili ste ho profesor...

- Veď on aj je profesor, - dievča stíšilo hlas. - Celkom ozajstný profesor. Je tu u nás vo vyhnanstve.

- Čože? - zhíkol Pavlyš začudovane.

- Vo vyhnanstve, - zopakovala Marianna a vychutnávala dosiahnutý efekt.

- Presne tak, - povedal mechanik, odstrkujúc párky. - Teraz utekal k dispečerom. Vynadať im. Bojovný chlapík.

- Prepáčte, - Pavlyša to zaujalo. - Predpokladal som, že vyhnanstvo je pojem historický.

- Presne tak, doktor, - súhlasil mechanik, ktorý si všimol jeho označenie hodnosti.

- Nežartuje, - ozval sa mladý muž, ktorý si dovtedy šepkal so svojou milou. - Záhradník je najpopulárnejší človek na Dene. Naša pamätihodnosť.

- Spáchal zločin, - vysvetlila barmanka Marianna.

- Daj sem diktafón, - povedal mladý muž. - Hneď ti ho opravíme.

- Vari existujú zločiny, za ktoré... - Pavlyš nedopovedal.

Za dvermi sa ozval hrmot, rinčanie skla a do bufetu opäť vnikli podošvy letiaceho záhradníka.

Tentoraz bol Pavlyš v strehu, preto sa vrhol k záhradníkovi a zachytil ho skôr, ako by bol stihol niečo rozbiť.

Záhradník zaprotestoval:

- Tak ma už konečne pustite. Nikam neutečiem.

Pavlyš ho pustil na dlážku a záhradník, pripravený vytrhnúť sa mu z rúk vlastnými silami, stratil v tej chvíli pôsobením malej príťažlivosti rovnováhu. Pavlyš ho zasa musel chytať.

- Ďakujem, - povedal záhradník. - Nie ste vy náhodou z prepravnej služby?

- Som z kozmickej rozviedky, - odvetil Pavlyš. - Lekár.

- Teší ma. Gurij Nic. Záhradník.

Hľadel na Pavlyša, akoby ho odhadoval: A aký je z teba úžitok? Čím nám môže poslúžiť?

- Máte tu skleník? - spýtal sa Pavlyš, aby nadviazal rozhovor.

- Skleník? Maličký fľačik pôdy, privezený zo Zeme.

- Profesor žartuje, - zamiešala sa Marianna, ktorá všetko počula. - Máme pozoruhodný skleník. Najlepší zo všetkých asteroidov. Lietali k nám aj z Marsu. Podmienky majú oveľa lepšie, no aj tak nedosiahli nič podobné...

- Marianna, - prísne ju prerušil profesor. - Už ani slovo.

- A pestujete zeleninu?

- Akúže zeleninu! Veď nemôžem nakŕmiť, ako sa patrí, ani mojich ľudí. Keby ste nám však pomohli získať ešte jednu loď s černoziemou...

Prosebné sa zadíval na Pavlyša.

- Ale ja...

- Možno máte priateľov v prepravnej službe. Tak často k nám prichádzajú po ruďu prázdne lode. No čo by ich to stálo, keby ich zaťažili pôdou namiesto balastu?

- Vy ste biológ? - opatrne vyzvedal Pavlyš.

- Biológ? - Nie sa trpko zachechtal. Smiech sa mu dral z hrdla, ako keď štartuje motocykel. - Som literárny historik.

- Je to geniálny biológ, - povedala Marianna. - A geniálny literárny historik.

- Naskutku odtiaľto odídem! - nahneval sa Nic. - Ako si to predstavuješ, Marianna, privádzať ma do neprijemnej situácie pred cudzím človekom?

- Prepáčte, profesor, - povedala Marianna uvzato, naznačujúc tak, že nie je ochotná odvolať, čo povedala.

Nic hodil rukou.

- Všetci tu zveličujú, keď je reč o mne. Za nejaké tie úspechy, ktoré som dosiahol v záhradke, vďačím len svojej vytrvalosti. Žiaľ, nemám ani talent, ani školu, ani ozajstné vedomosti.

- Profesor! - prosebne zatiahla Marianna.

- Tak dost! - povedal Nic a zdvihol sa. - Odchádzam.

Obrátil sa na Pavlyša.

- Ak si chcete pozrieť moju zeleninu...

Tu sa mu hlas zlomil a Nic znehybnel s otvorenými ústami. Hľadel na knihy, ktoré si Pavlyš kúpil v stánku kozmodrómu.

- Nové vydanie, - povedal, akoby očakával, že mu to Pavlyš vyvráti.

- Áno, - povedal Pavlyš. - Kompletne. Od školských čias som si nenašiel čas prečítať ho. Ešte na Zemi som počul, že vychádza celé vydanie Mŕtvych duší, ale prepásol som ho.

- To ste tu kúpili?

- A kde inde?

- A ja som si to nevšimol! Utekajme, možno ešte majú!

- Obávam sa, že to bol posledný kus, - povedal Pavlyš. - Ale ak to tak veľmi potrebujete, vezmite si ho.

Pavlyš vzal z divána zväzok Gogoľa a podal ho záhradníkovi.

- Je váš.

- Nuž čože, - povedal Nic. - Ďakujem.

Otvoril knihu a ukázal Pavlyšovi titulnú stranu. Bolo tam napísané: „Na vydanie pripravil, komentár a doslov napísal profesor Gurij Nic.“

Nic schytil Pavlyša za ruku a vliekol ho k východu. Až keď boli v sále, pošepkal mu do ucha:

- Nemusia to vedieť. Bude mi to veľmi trápne, ak sa to dozvedia. Myslia si, že som sem pricestoval ako záhradník. Ale sú to vynikajúci ľudia, a keď ma zo žartu nazývajú profesor, nehnevám sa na nich.

Pavlyš si pomyslel, že profesor podceňuje bystrosť svojich susedov, ale nehádal sa. Už pochopil, že profesor nie je z tých, čo sa s nimi ľahko a príjemne diskutuje.

- Poďme, oblečieme si skafandre a zavediem vás do skleníka, - povedal Nic. - Tu nás môžu počuť. Skoro odletíte?

- Mám ešte niekoľko hodín času.

- Výborne. Ani si neviete predstaviť, aký som odtrhnutý od života na Zemi.

Skleník bol skutočne obrovský a veľkolepý. Dlhé hriadky zeleniny, jablňové sadenice, záhony kvetov - všetko to sa rozprestieralo na vyše hektárovej ploche. Silné lampy pomáhali vzdialenému Slnku zohrievať a osvetľovať rastliny.

Roboty pomaly jazdili pomedzi hriadky, pretrhávali mrkvu a reďkovku. V skleníku sa vznášala teplá vlhká vôňa zeme a listov. Bzučali tu včely.

- Keď som prišiel, nič z toho tu nebolo, - rozhovoril sa Nic. - Odložte si. Je tu horúco. Spočiatku ma nikto nebral vážne. A teraz je skleník pýchou Deny. Každý by mi rád pomáhal. Sú tu fantastickí ľudia. Keby som nemal na Zemi povinnosti, ostal by som tu navždy. Ale mám tam kadejaké účty.

V Nicovom hlase zazvonilo kovom, a Pavlyšovi sa dokonca zazdalo, že záhradník podrástol.

- No dobre, - pokračoval už celkom iným tónom. - Ako sa vám páči môj doslov? Nemá význam, aby som pred vami niečo zatajoval. Dúfam, že si nikto viac na Dene nekúpil túto knižku a moje tajomstvo ostane pred nimi navždy ukryté.

- Nestihol som ju prečítať, - priznal sa Pavlyš.

- A ja som vám knihu vzal. To je smola. Ale veď si ju ešte kúpite. Mali mi poslať autorský výtláčok. Zatiaľ neposlali. To je nehoráznosť.

Nic zaviedol Pavlyša do neveľkej izby na konci skleníka, kde mal pracovňu. Jednu stenu zaberali police s knihami a mikrofílmami. Pavlyšovi stačil jediný pohľad, aby pochopil, že všetky knihy majú nejaký vzťah k botanike alebo k histórii prvej polovice devätnásteho storočia. Akoby sa majiteľ knižnice doslova zmietať medzi týmito dvoma vášňami.

- Počkajte ma tu, - povedal Nic. - Hneď vás pohostím...

A zmizol, no cestou ešte zhodil nádobu so sadenicami.

Pavlyš ju zdvihol a podišiel k policiam. Na tretej polici zhora bolo osem exemplárov Mŕtvych duší - presne toho istého vydania, aké si Nic vypýtal od Pavlyša. Záhradník klamal. A klamal dosť nešikovne, veď koniec koncov ho nikto nenútil, aby jeho - Pavlyša - zaviedol do pracovne. Aby nepriviedol domáceho pána do trápnej situácie, odstúpil od polic a usadil sa v kresle chrptom ku knihám. Roztvoril Mŕtve duše a začal v nich listovať, aby našiel miesto, kde sa začína Nicov doslov. Tu je to. Hneď za slovami „Koniec druhej časti“ sa začínal Nicov článok.

„Významná udalosť v histórii ruskej literatúry...“ - prečítal Pavlyš, ale tu sa zjavil záhradník s podnosom plným marhúl a jablk.

- Jedzte, - ponúkol ho. - Sú sladké.

- Ďakujem.

- Ako vidím, čítate. Chvályhodné! Celkove ste na mňa urobili veľmi dobrý dojem. Dokonca mám chuť rozpovedať vám niektoré okolnosti zo svojho života. Ten, kto pozná to hlavné, má právo vedieť aj menej dôležité detaily.

- Veľmi ma to zaujíma, - povedal Pavlyš.

- Chápem, ste zvedavý. Čo tu robí profesor Nic? Už ste o mne počuli?

- Žiaľ, nie.

- Nič zvláštne. Necítim sa dotknutý. Ale musím vám povedať, že keď som sa pred odchodom zúčastnil na svetovom kongrese literárnych historikov, privítali ma v sále ováciami. Áno, ováciami. A odcestoval som sem. Mal som na výber. Ponúkali mi profesúru literatúry na Martanskej univerzite. Pozývali ma viesť literárne kurzy na Ďalekých základniach. No ja som si vybral osud záhradníka. Nech len moji kolegovia krčia plecami. Rastliny vždy boli mojou láskou.

Predovšetkým spravodlivosť. A potom rastliny. Chápete?

- Takmer, - povedal Pavlyš.

- Úplne ma nemôžu pochopiť ani tí najbližší ľudia. A my sa poznáme sotva hodinu.

- Takže vy ste sa vzdali literatúry? - spýtal sa Pavlyš.

- Áno. Odišiel som sem. Všetky ponuky Akadémie vied boli výrazom nespravodlivosti. Ja som sa rozhodol prekvapiť ich.

Profesor sa uchechtol. Potom sa spýtal:

- A čo hovoríte na Tentetnikova?

- Na koho?

- Tentetnikova. Predpokladáte na základe všetkého, čo nám je známe, že Uliňka pôjde za ním na Sibír?

- Tentetnikov? - zopakoval Pavlyš s pocitom, že chvíľami profesorovi vonkoncom nerozumie.

- Tak čítali ste Mŕtve duše, alebo nečítali?

- A... Tentetnikov? Akože, akože... - Pavlyš horúčkovo listoval v pamäti, kto je Tentetnikov. Sobakeviča si pamätal. Manilova si pamätal. Čičikova samozrejme takisto. Aj Korobočku s Pľuškinom. Ale Tentetnikova...

- Čítal som to tak dávno, - povedal previnilo. - Veľmi dávno. Ešte v škole. Tentetnikova si pamätám iba hmlisto.

- Tak, - povedal profesor, prebodávajúc Pavlyša zničujúcim pohľadom. - Samozrejme, v škole... dávno. Nemohli ste

čítať o tom, ako Tentetnikova poslali do vyhnanstva na Sibír, mladý muž. Nemohli, lebo Gogoľ napísal túto kapitolu desať dní pred smrťou, a deväť dní pred skoncom celý druhý diel Mŕtvych duší spálil. Tak.

- Samozrejme, - spomenul si Pavlyš. - Samozrejme. Prepáčte, profesor.

Teraz pochopil, koho mu profesor pripomína. Gogoľa. Nie takého elegantného, svetáckeho, aký stojí na Gogoľovom bulvári, ale toho smutného, naozajstného, čo sedí pri Suvorovovom bulvári. Áno, áno, prirodzene, Gogoľ spálil druhý diel. Bol na prahu smrti a dostal sa pod vplyv kňazov.

Pavlyš sa potešil, že ho pamäť predsa nesklamala:

- To značí, že druhý diel neexistuje?

- Nie, - odsekol Nic. - A teraz otvorte knihu. Pozrite obsah!

„Diel prvý, strana tri...“ čítal v obsahu. „Diel druhý“...

- Vy, - užasol Pavlyš. - Vy ste našli rukopis? A uverejnili ste ho?

- Tak dajako, - odvetil profesor. - Tak dajako.

- Ale ako sa vám to podarilo?

- Nuž čo, - povedal profesor, zahryznúc do zeleného, očividne kyslého jablka. - Môžem vám o tom porozprávať. Hlavná črta môjho charakteru je túžba po spravodlivosti...

Profesor sa zamyslel, veľmi svetlými, priezračnými očami hľadel priamo pred seba. Pavlyš ho nesúril.

- Vždy ma znepokojovali problémy historickej spravodlivosti, - pokračoval Nic. - A vždy ma poburovalo, keď na seba nechávala čakať. Historická spravodlivosť - a literatúra jej pôsobenie najväčšmi obnažuje - sa nie vždy stihne zjaviť na scéne, kým spadne opona. A ak sa zjaví, niekedy sa môže zdať, že už je nepotrebná. A v takých prípadoch je našou povinnosťou, povinnosťou potomkov, pomôcť jej. Možno prenasledovať a ničiť spisovateľa alebo básnika. Možno ho zabiť. Ale určite príde deň, keď jeho slová zvíťazia nad nepriateľmi. Je to zákon, axioma. Vedeli by sme niečo o kniežati Igorovi, jednom z najúbohejších kniežat vedľa takých gigantov, ako bol Andrej Bogolubskij alebo Vladimir Monomach? Nie, nevedeli by sme. A pritom nie je vylúčené, že sa povýšené a pohrdavo správajúc k úbohému perohryzovi - autorovi Slova o pluku Igorovom. Možno ho dal dokonca popraviť, ak sa vo svojej kniežacej pýche domnieval, že ho básnik skompromitoval. No ukazuje sa, že Slovo je pre nás oveľa dôležitejšie ako skutky a zmýšľanie kniežat. Že sa vlastne zachoval v histórii len vďaka Slovu. Na tomto príklade zároveň vidíme aj pôsobenie historickej spravodlivosti, aj hranice jej pôsobenia, pretože meno básnika nám nedarovala.

- Ale ja som počul... - začal Pavlyš.

- Presne tak, - profesor zdvihol ukazovák. - Chceli ste povedať, že historici nie sú dnes takí bezmocní voči času, ako to bolo pred sto rokmi. Že Ústav času plánuje expedíciu do dvanásteho storočia, aby sa dozvedel, kto napísal Slovo, a aby sa našiel jeho prvopis. Práve o tom chcem hovoriť. V tom je moja radosť aj tragédia. Radosť, že patríam k tým, čo môžu nielen hľadať, bádať, ale aj pomáhať historickej spravodlivosti. Tragédia je zase v tom, že dokonca ani v takejto situácii nie sme všemocní. D'Anthes zabil Puškina, a dožil sa staroby ako senátor a bohatý človek. Mimochodom tvrdí sa, že d'Anthésa pred smrťou mučilo svedomie. Ale nemal právo tak dlho žiť!

Profesorovi zabehlo a Pavlyš musel vstať a poriadne mu buchnúť po chrbte.

- Ďakujem. Nechajme d'Anthésa. Vezmime si iný príklad. Gogoľ sa na konci života dostáva pod ťaživý temný vplyv kňaza Matfěja. Ten ho presviedča, aby skoncoval s literatúrou, aby sa postil a stal mníchom. Matfěj je obmedzený fanatik. Ale Gogoľova psychika je podlomená neúspechmi, tým, že sa sklamal v priateľoch. A tu sa Gogoľ - múdry človek, ktorému nie sú cudzie svetské radosti, veľký labužník - stáva askétom. Modlí sa, číta najprostoduchejšie životy svätých, cestuje do Jeruzalema. No jedného sa nemôže vzdať. Nemôže prestať písať. „Nepísať - to by pre mňa znamenalo to isté, ako nežiť,“ hovorí. Pokračuje v práci na Mŕtvych dušiach. A takmer dokončuje druhý diel. Ľudia, ktorým číta kapitoly z knihy - Ševyriov, Tolstoj, Smirnovová, Aksakov - tvrdia, že to boli geniálne strany. Zdalo by sa, že Gogoľ zvíťazí. Lenže napokon vyhráva otec Matfěj. Po poslednej návšteve mu Gogoľ ponížene ďakuje, preklína sa pre tvrdé srdce. Deväť dní pred smrťou páli všetky svoje papiere, medzi nimi aj Mŕtve duše - plod dlhoročnej práce. Prestáva prijímať potravu, prestáva sa pohybovať. Zomiera, pretože sa podvolil otcovi Matfějovi, ale nevládal žiť bez literatúry. To je strašná tragédia. A viete, čo povedali po Gogoľovej smrti tí, čo viedli Matfějovu ruku? Metropolit Filaret si poplakal a vyhlásil, že bolo treba postupovať ináč: „Bolo ho treba presviedčať, že spasenie nie je v postení sa, ale v poslušnosti.“ Čítate to pokrytectvo?

Profesor zoskočil zo stoličky a Pavlyš ho musel podržať, aby sa v záchvate hnevu o niečo nebuchol.

- Sám to povedal: v poslušnosti. A čo urobil Gogoľ? Poslúchol. A viete, čo povedal o Gogoľovi biskup Kalužskij? „Bol to jednoducho krasorečník na scestí.“

Profesor dýchal zhlboka a rýchlo.

- Vrahovia vždy nachádzajú udivujúco podlé slová, - povedal napokon. - Dokonca sa zhovievavo znižia ku krokodílom slzám. Ale nepatrí im miesto v histórii!

- A ako sa vám podarilo nájsť rukopis? - spýtal sa Pavlyš, aby odviezol profesora od trpkých myšlienok.

- Ako? S rukopisom to nebolo zložité. Jednoducho sa mi vyplatila vlastná tvrdohlavosť. To je všetko. Nemôžeme vzkriesiť Puškina, pretože jeho smrť d'Anthésovou guľkou - to je historický fakt. Nemôžeme zachrániť Gogoľa. Ale musíme sa mstiť a trestať... Nie, čo to vravím. Dobré... áno, rukopis. Ak zhorel, nie je pre nás - keď môžeme cestovať v čase - jeho koniec definitívny. A tak som poctivo i nepoctivo získal súhlas na cestu do roku 1852, dostal som sa na niekoľko dní pred spálením rukopisu. Sama cesta nebola ťažká. Ťažšie bolo pripraviť sa na ňu. Musel som sa celkom vžiť do toho obdobia. No a na mieste som uvidel, ako rukopis vyzerá, na noc som sa ho zmocnil a prefotografoval. Gogoľ spal. Aj jeho sluha, chlapec, ktorý ho odhovárал od pálenia papierov, dojímavo opakujúc: „Prečo to robíte? Možno sa ešte zídu,“ spal. Nikto ma nevidel. A to je všetko. Výsledok je taký, že som tu.

- Ničomu nerozumiem, - povedal Pavlyš. - Veď ste vystupovali na kongrese, písali doslov. Prečo ste tu?

- Na vlastnú žiadosť, - vyhlásil profesor. - Ponúkli mi vybrať si medzi niekoľkými postmami mimo Zeme. Pavlyš pochopil, že profesor čosi zamlčuje. Ale nehádal sa.
- Teraz nejde o to, - povedal profesor. - Rozpovedal som vám celú históriu, lebo potrebujem vaše porozumenie a vašu pomoc. Musím sa dostať na Zem.
- Lenže ako vám ja môžem pomôcť? Nastúpte na loď...
- Nie, nie, dal som slovo, bolo by to veľmi trápne... Máme približne rovnakú výšku. Požičajte mi vašu uniformu a dajte vaše doklady. A zatiaľ tu ostanete namiesto mňa. Tvárte sa, že ste chorý. Ľudia sú tu taktí, nebudú vás vyrušovať.
- Ale ba, - Pavlyš sa nezdržal úsmevu. Bol o hlavu vyšší ako profesor a dvakrát taký široký v pleciach. - Hneď vás spoznajú.
- Samozrejme, - vzdal sa profesor. - Aj ja si to myslím. Občas ma však pochyť taká nádej, že s mojou pomocou... Nestihol dokončiť. Zazvonil videotelefón. Profesor ho zapol. Na obrazovke sa zjavila tvár dispečera.
- Je tam doktor Pavlyš? - spýtal sa. - Marianna povedala, že šiel k vám, profesor.
- Koľko ráz vám mám hovoriť, že nie som...
- Prepáčte, záhradník, - sotva znateľne sa usmial dispečer. - Ale dostali sme správu, že sa približuje loď. Neletí presne podľa cestovného poriadku. Takže radšej nech doktor Pavlyš čo najrýchlejšie príde na kozmodróm. Nevieme, ako dlho sa tu loď zdrží.
- Ďakujem vám, profesor, - povedal Pavlyš a zdvihol sa. - Teší ma, že som sa s vami zoznámil. Je to pre mňa veľká česť. Profesor mávol rukou a bez slova sa obrátil.
- Na kozmodróme bolo treba znova čakať. Dispečer zavola Pavlyša predčasne. Loď meškala. Pavlyš sa vrátil do bufetu a podišiel k baru.
- Boli ste uňho v skleníku? - spýtala sa Marianna.
- Áno, - prikývol Pavlyš. - Dosiahol rozprávkové úspechy.
- Profesora si veľmi vážime, - povedala Marianna. - Urobil tak veľa... Videli ste jeho Mŕtve duše?
- Vy viete?
- Všetci to vedia. No ak o tom nechce hovoriť - má na to právo.
- Ale prečo ho poslali sem?
- Vtedy som sa nevyjadrila celkom presne. Ponúkli mu na výber niekoľko miest. S podmienkou, že odletí zo Zeme.
- Ale prečo?
- Porušil pravidlá cestovania v čase.
- A vari je to dôvod...?
- Všetci vedeli, že ak ostane na Zemi, nevydrží. A so svojou vynachádzavosťou a svojim umom sa určite dostane do minulosti.
- A čo také tam vyviedol?
- Našťastie nie veľa.
- Povedal mi, že prefotografoval druhý diel.
- Za to ho nikto nemienil trestať. Ale on ešte vyhľadal otca Matfeja a - predstavte si - zbil ho. Nemyslite si, aj keď vyzerá taký chudučký, je svalnatý a šikovný. Ako Suvorov.
- Dobre urobil, - nezdržal sa Pavlyš.
- Nikto sa s vami neháda. Ale veď to sa nedá - odchádzať do vlastnej minulosti a robiť tam poriadky. Dokonca ani kvôli spravodlivosti.
- Otec Matfej o tom nikomu nerozprával?
- Nikomu. A toto by sa profesorovi ešte bolo prepieklo. Ale viete, ako ho chytili? Ako hulánsky dôstojník sa dostal k d'Anthésovi, urazil ho a vyzval na súboj. Rozumiete, čo tu hrozilo? A tak bolo treba profesora urýchlene odpraviť čím ďalej od Zeme.
- Ani d'Anthés o tom nikomu nerozprával?
- Nie, no po odcestovaní profesora do devätnásteho storočia vyšlo najavo, že si v historickom múzeu zaobstaral súbojovú pištoľ a cvičil sa v streľbe. Vtedy vzniklo to strašné podozrenie...
- Doktor Pavlyš, - ozval sa mechanickým hlasom reproduktor. - Nech sa páči do dispečingu.
- Do videnia! - lúčila sa Marianna. - Príďte k nám zas. Pohostíme vás krásnymi paradajkami!

OKO

Keď Boris Kotkin končil štúdium na inštitúte, všetci vedeli, že zostane na škole na aspirantúre. Podajedni mu závideli, ale on sám nevedel, či je to dobre alebo zle. Päť rokov prežil na internáte v sparťanskom pohodlí izby číslo 45. Spočiatku býval s Čuvpillom a Dement'jevom. Potom namiesto Čuvpilla prišiel Kotovskij. Detnent'jev sa oženil a dostal podnájom v Čertanove, vtedy sa zjavil Gorenkov. Boris sa so spolubývajúcimi nevalil, s Dement'jevom sa istý čas aj priatelil, ale ustavičná prítomnosť ľudí ho unavila, a najmä v poslednom ročníku často sníval o tom, aby mohol zhasnúť, kedy chce. Sarkisjancovi dokonca povedal, že sa vráti do Putiniek a bude učiť na škole fyziku a biológiu. Sarkisjanc sa tomu nahlas smial, až sa všetci na chodbe naňho obzerali. Kotkin nechodieval na výlety ani na brigády. Na fakulte si na to zvykli a nerobili mu ťažkosti. Bol výborným žiakom, práci sa nevyhýbal, vyberal na známky ROH a bol predsedom Červeného kríža. Na celé leto chodieval do Putiniek. Mama mu oslepla, bývala sama, bolo jej ťažko a potrebovala pomoc. Mala izbu v poschodovom dome z roku 1920. Stál blízko nákladnej stanice. Učila na putinskej škole, potom odišla do dôchodku. Okrem Borisa nemala už nikoho. Ako vtedy, keď ešte chodil do školy, spávala za malým závesom. Spala pokojne, ani sa nepohla, akoby ho nechcela

rušiť ani vo sne. Za oblokom sa mihali staničné svetlá a dunivý dispečerov hlas, skreslený reproduktorom, riadil posunovačov premiestňovaných súprav.

Mama vstávala včasráno, keď Boris ešte spal, obliekla sa, vzala si paličku a šla na trh. Tvrdila, že mu lepšie prospeje mlieko z trhu než z obchodu. Boria upratol izbu, priniesol vodu zo studne a po celý čas sa usiloval predstaviť si, v akej samote mama žije, keď vidí svet už vlastne len v spomienkach.

Nikdy sa neponosovala. Keď sa vracala z trhu alebo z obchodu, na chvíľočku zastala vo dverách a s nevidiacim úsmevom na perách sa usilovala zachytiť Borisov dych, aby sa uistila, že je tam. Niekedy ho pokojným učiteľským hlasom presviedčala, že nesmie tak často chodiť do Putniek, iba čo tu čas stráca, nech si radšej oddýchne s priateľmi alebo sa učí v knižnici. Keď majú učiteľia o žiakovi dobrú mienku, nemal by ich sklamať. Ved' často rozčarovanie znášajú horšie ako mladí ľudia. Mama sa neraz sklamala v ľuďoch, pripisovala to však svojej slepote. „Musím vidieť výraz v očiach,“ vravela. „Hlasom vie človek oklamať. Často aj nechtiac.“

Bola rada, že synovi sa páči biofyzika. Spomínala si, čo jej kedysi dávno povedal: „Aj keď sa budem trápiť sto rokov, ale vráťim ti zrak.“ Vedela, že sa toho dňa nedožije, tešila sa však, že jej syn pomôže znova vidieť iným ľuďom. „Pamätáš sa,“ vravela, „v siedmej triede si mi to sľuboval...“

Keď bol Kotkin v piatom ročníku, vo februári mama nečakane zomrela. Oznámili mu to neskoro, takže nestačil prísť na pohreb.

Ašpirantúra znamenala ďalšie tri roky na internáte. Prodekan Miša Čelcov, bývalý geniálny študent, ktorého veľmi skoro začali posilať na medzinárodné konferencie, s účasťou žmurkal cez zahraničné okuliare a sľuboval, že mu vybaví samostatnú izbu.

- Urobíme všetko, - vravel, - čo je v našich silách.

Zatiaľ však jednoposteľové izby na internáte nemali voľné.

Na jar, koncom marca bol Boris na fakultnom večierku, „kapustníku“. Sedel vzadu v kúte, blízko k dverám, aby mohol odísť, keď sa bude nudiť. Pri ňom sedela Zina Parchomovová zo štvrtého ročníka. Dobré sa bavila a ochotne sa smiala na vtipných scénkach. Začudovane sa obzerala na Kotkina, prečo sa nesmeje. Boris sa usmieval, pokyvoval hlavou, aby ukázal, že je s ňou zajedno, že je to veľmi vtipné. Na jeseň boli spolu na brigáde. Nakladali hľby kapustných hláv na bežiaci pás, ktorý ich dopravoval k rezačke. Pamätal sa, ako Zina ustavične chrumkala hlúby a vravela, že obsahujú veľa vitamínu C. Mala pravidelnú oválnu tvár a bielu pleť. Jediná na celej fakulte ešte nosila vrkoč, zakrúcala si ho ako veniec okolo hlavy. V ten večer mala vrkoč na hrudi a veľmi jej to pristalo.

- Pamätáte sa, ako sme triedili kapustu? - spýtala sa cez prestávku medzi jednotlivými predstaveniami.

- Pamätám, - povedal jej.

- A teraz sme sa stretli na kapustníku. To je podarené, však?

Nie hneď pochopil, čo je na tom smiešne, vôbec slabo chápal básnické obrazy. Zina naňho so záujmom hľadela, ako na zvieratko v zoologickej záhrade. Nie je nič horšie, ako keď človek zbadá svoj obraz v niečíh očiach ako v zrkadle, keď nevdojak prejde pomimo, pozrie nepripravený na toto stretnutie a je zhrozený, aký je škaredý. Roztržitý výraz sivých očí pod ryšavým obočím. Tenký, akoby priesvitný, na konci červený nos. Ústa a brada akoby od iného, celkom malého človeka.

Boris sa odvrátil a zahľadel sa na scénu, kde práve posúvali stoličky. Mohutný chlapec z predného radu sa obrátil a povedal:

- Zina, zoženiem ti lístok na Comédie-Francaise.

- Ďakujem, Garik, - Zina na to, - už mám sľúbený. Ako sa má Svetlana?

Obidvaja sa zasmiali, mali spoločné tajomstvá.

- Prepáčte, - povedal Boris. - Dovolíte? Idem von.

- Kam idete? - spýtala sa Zina. - Už začnú hrať. Sú takí chutnuční...

Vstal a čakal, kým ho Zina pustí, a vyhýbal sa jej pohľadu.

Na chodbe pri schodišti si zapálil, no akosi sa nevedel odhodlať odísť preč. Zahľadel sa na svoje topánky. Za celý deň sa zaprášili, pravá mu dokonca praskla pri podrážke.

- Boris, hádam som vás neurazila?

Stála pri ňom Zina.

- Ale kdeže, - povedal. - Už musím ísť.

Pred dvoma rokmi sa doňho zaľúbila jedna prváčka. Bola múdra a usilovná. Dokonca začala zbierať - tak isto ako Kotkin - známky so zvieratami, a tým dokazovala príbuznosť ich duší. Bola však nepekná a bojazlivá a jeho hnevalo, že to ešte zdôrazňuje jeho vlastné nedostatky. Bol k nej slušný, ale vyhýbal sa jej. V ročníku sa to čoskoro rozchýrilo a posmievali sa mu. Veľmi si želal spoznať a ľúbiť výraznú a príťažlivú dievčinu, takú, ako je Parchomovová.

Uvedomoval si však, že je opovázlivosť čo len pomyslieť na taký ideál, a pekných dievčat sa stránil.

- Na čom teraz pracujete? - spýtala sa Zina. Spýtala sa to trochu tichším hlasom, akoby to bolo podobné tajomstvo, aké mávajú ľudia, čo vedia zohnať lístky na Comédie-Francaise.

- Ozaj vás to zaujíma? - Nechcel ju otázkou uraziť, jednoducho bol prekvapený.

- Ani nie, - povedala uprene zahľadená naňho. - Pravdaže, nerozumela by som tomu. Čo už ja, nevzdelaná a hlúpa.

Asi o dva dni Zina Parchomovová stretla Borisa na chodbe, a hoci bola zahovorená s kamarátkami, usmiala sa naňho ako na dobrého priateľa. Kamarátky sa zachichotali a Boris sa odvrátil, rýchlo prešiel popri nich, aby Zinu neuviedol do rozpakov.

Ešte dále tri minúty bol presvedčený, že urobil správne, keď sa jej vyhol. No potom pochopil že ju musí vyhľadať a ospravedlniť sa jej.

Celú noc bol ako na ihlách, ako to býva pred operáciou. Nad ránom už akoby sa celkom pomiatol, vzal si zo susedovho

stolika teplomer a asi dvadsať minút ho držal pod pazuchu v nádeji, že je chorý. Teplomer ukázal 36,8. Cez deň niekoľkokrát videl Zinu na fakulte, ale nikdy nebola sama, takže mu neostalo iné, ako ju vyčkať po prednáškach vonku. Nevedel, ktorým smerom chodievala zo školy, nuž sa schoval v bráne oproti vchodu. Do brány vchádzali ľudia a podozrievavo si ho premeriávali. Tváril sa, že čosi robí - zaväzoval si šnúрку na topánke, listoval v zápisníku. Zdalo sa mu, že Zina už prešla, pritískal sa na sklo brány, vyzeral von.

Zina nevyšla sama, sprevádzal ju zavalitý mládenec. Pustili sa doľava. Boris chvíľu váhal, ale vykročil za nimi. Šiel asi vo vzdialenosti päťdesiat krokov, obával sa, že sa Zina obráti a pomyslí si, že ju sleduje. Došli na roh, prešli námestím a Boris si prisahal, že ak sa zaraz nerozídú, odíde a už sa k Zine ani nepriblíži. Zina sa však so svojím známym na rohu nerozišla, kráčali ďalej, Boris za nimi, pričom si určil ďalší bod, až po ktorý pôjde. Nestihol sa však vrátiť. Zina zavalitému chlapcovi nečakane podala ruku a zvrtila sa k Borisovi.

- Ahoj, - povedala. - Sledoval si ma. Pekné od teba.

- Nie, - on na to. - Šiel som tadeto, ani som ťa nezbadal...

- Čo si mi chcel povedať? - spýtala sa s úsmevom.

- Nič, - povedal a chcel odísť.

Položila mu na plece peknú ruku.

- Boris, - začala, - veľmi sa ponáhľáš?

- Chcel som sa vám ospravedlniť, - povedal. - Akosi mi to nevyšlo...

Boli v kine, potom ju odprevadil na Rusakovského ulicu, kde mu ukázala okná svojho bytu.

- Tu bývam so starými. Otec má ísť do Strednej Ázie. Je stavbár. Takže ostanem celkom sama.

Boris povedal:

- A ja mám iba matku...

- Tam? V tých твоjich Putinkách?

- Áno, tam. Vo februári zomrela.

V nasledujúcom týždni Zina pozvala Borisa na koncert argentínskeho violončelistu. Boris hudbe nerozumel, nemal ju rád. Od Sarkisjanca si požičal dvadsať rubľov na nové topánky. Pred budovou konzervatória sa ľudia spýtovali na zvyšné lístky a Boris vedel, že zaujal cudzie miesto - radšej by sa bol zavrel so svojimi známymi, ale bol Zine veľmi povďačný za pozornosť, ktorú mu venovala, nezaslúženú, a preto stiesňujúcu. Usiloval sa nevidieť jej ostrý profil a premýšľal o práci.

V apríli boli viac ráz spolu na rôznych miestach, Boris si narobil dlžoby, ale nedokázal sa s ňou naďalej nestretávať.

Niekedy ho prosila, aby jej rozprával o svojej práci, no zdalo sa mu, že ju to veľmi zaujíma. A on sám, nepekný, neduchaplný, ju predsa nemohol zaujímať - o tom bol presvedčený. Sarkisjanc ho pristavil na chodbe a spýtal sa:

- Čo mútiš hlavu takému dievčaťu?

- Čo by som mútil?

- Vari chodí ona za tebou? Všetci na fakulte sú z toho paľ.

- Čo je na tom čudné? - zrazu sa Boris nahneval.

Ešte väčšmi ho zmiatla čiernooká Proskurinová. Bola Zininou najlepšou priateľkou, preto by jej Boris vedel mnohé odpustiť; aj permanentnú zlobu voči všetkému ľudstvu, aj vulgárne výkriky, aj hlasný prenikavý chichot. Viezla sa s ním v metre. Vravela:

- Mňa do toho, pravdaže, nič, ale nedaj sa vodiť za nos. Ako priateľka mám právo byť otvorená. Nezradíš ma?

- Nie, - povedal.

- Nemá ťa rada. Nikoho nemá rada. Rozumieš?

- Nie, nerozumiem.

- Keď porozumieš, už bude neskoro. Pokladala som si za povinnosť upozorniť mušku, aby sa držala ďalej od pavučiny.

- Prirovnanie sa jej zapáčilo a zachichotala sa na celý vozeň.

- Náš vzťah je čisto priateľský, - ozval sa Boris. - Viem, že Zinu obklopujú oveľa sympatickejší a zaujímavejší ľudia.

- Prosím ťa, mlč, - prerušila ho. - Zaujímaví ľudia... a čo už z nich má? Ako prišli, tak odídu... Tým skôr, že na jar bude rozmiestnenie.

Kotkin zabudol na tento rozhovor. Mrzelo ho, že Zina má takúto priateľku. Na rozhovor zabudol aj preto, že skoro celý mesiac po ňom sa so Zinou nestretol. Zdravili sa, no nič viac. Zinu nadchýnal aspirant z aplikovanej matematiky a Borisovi povedala:

- Musíš ma pochopiť, srdcu sa nedá rozkázať.

Tak sa to všetko skončilo. Boris zložil štátnice a pustil sa do diplomovej práce. Miša Čelcov, výborný študent, čo sa stal prodekanom, ho presvedčil, že vedu nezaujímajú Borisove nálady. Kotkin doháňal resty, veľa čítal, pracoval, ved' svoju prácu mal rád.

V auguste sa Zina vrátila z juhu. Proskurinová Borisovi oznámila, že tam bola s oným aspirantom, ale povadili sa. Zina zazrela Borisa v prázdnej, rozhorúčenej knižnici a odo dverí mu zakričala:

- Boris, pod' na chvíľočku von.

Kotkin nie hneď pochopil, kto ho to volá, a keď zbadal Zinu, naľakal sa, že odíde, ani ho nevyčká, a vrhol sa ku dverám, zavadil o knihy a tie spadli na zem. Zohol sa, pozbieral ich, znova mu skoro vypadli z rúk, a pomyslel si, že Zina už aj tak odišla. Ona ho však čakala. Vlasý mala vyblednuté, takmer celkom biele.

- Ako si sa mal bezo mňa? - spýtala sa.

- Ďakujem za opýtie.

- Ľutujem, že som ta cestovala. Tá nuda, ani si nevieš predstaviť. Čo robíš dnes večer?

Neodpovedal. Hľadel na ňu.

- Mali by sme sa porozprávať. Iste si sa o mne napočúval klebiet až-až. Prepáč, ak som ťa vyrušila.

Odišla. Ani sa nedohovorili, kedy a kde sa stretnú.

Boris vrátil knihy a ponáhlal sa dolu.

Nemusel ju hľadať. Sedela vo vestibule na lavici s natiahnutými dlhými opálenými nohami a vedľa nej stáli dvaja programátori z výskumného centra, opreteký vtipkovali a sami sa smiali na svojich žartoch. Boris zastal na schodoch, nevedel, čo ďalej, no Zina ho zbadala a zvolala:

- Boria, čakám ťa.

Lahko vyskočila z lavice a ponáhlala sa mu v ústrety. Na programátorov celkom zabudla.

Sedeli na terase kaviarne v Sokolníkoch. Bol dusný vlašný večer, ako pred búrkou. Každý večer to vyzeralo na búрку, bolo veľké sucho. Na preplnenej terase by Boris nikdy nebol našiel voľný stolík, ale Zina našla aj stolík aj dve stoličky. Priniesol pivo a ona sa ho spýtala:

- Máš peniaze, Boria?

Pili pivo. Boris bol trochu smutný, pretože tento večer sa už nikdy nezopakuje. Zina mu rozprávala, aká bola nuda v Koktebeli, hoci sa jej dvoril jeden známy básnik, a ako ju sklamal aplikovaný matematik, a Boris jej dal vo všetkom za pravdu. Aj to bolo mu smutné, akoby žili v celkom odlišných svetoch, ona na Zemi a on na Marse, alebo akoby on bol nevoľník a ona princezná. Potom Zina chcela odísť, dlho sa prechádzali po tmavých alejách a hľadali voľnú lavičku. Zina ho chytila za ruku, mala teplé jemné prsty, bola rovnako vysoká ako on, ale zdala sa vyššia, lebo bola dobre stavaná a nehrbila sa. Sedeli na lavičke a Zina začala:

- Boria, môžem byť k tebe úprimná?

Naľakal sa, že bude hovoriť o tom aspirantovi alebo o inom cititeľovi, ktorého si mieni vziať za muža, a popýta ho o radu.

- Ešte stále bývaš na internáte?

- Áno.

- Aby si rozumel, o čo ide... Len sa mi, prosím ťa, nesmej, veď vieš, čo cítim k tebe. Moji starkí odcestovali na Nurek. Iste aspoň na takých päť rokov. Kým tam otec nepostaví hrádzu, ani za nič sa nevráti. A možno tam ostane navždy. Počúvaš ma?

- Počúvam.

Hľadel jej na ruku a obdivoval dokonalosť jej prstov. - Zostala som v byte sama. Ty bývaš na internáte. To nie je fair. Rozumieš mi?

- Nie, - povedal.

- Tak som si pomyslela, vlastne navrhujem ti, vezmi si svoje známky, svoje saky-paky, môj ryšavček, a prísť ahuj sa ku mne.

- Ako to?

- Pochop ma, Borenka, v posledných mesiacoch som sa sklámala v ľudoch. Pochopila som, že si jediný, na koho sa môžem spoľahnúť. Nečuduj sa. Viem, nie si pekný, v spoločnosti si nemotorný, máme rôzny okruh známych. Napokon, to všetko nie je dôležité. Rozumieš? Viem, aký si talentovaný a ako ti je smutno za matkou... Potrebuješ niekoho, kto sa o teba bude starať... Som príliš úprimná? Ale videlo sa mi, že ani ja ti nie som ľahostajná. Mýlila som sa? Môžeš odmietnuť...

Poslednú vetu nedokončila a Boris priam v ovzduší cítil vážnosť významovo až strašných slov, ktoré mu zneli ako zvon.

- Nie, - povedal. - Čo si myslíš, že je to možné?

Bol jej nesmierne vďačný, takej peknej a múdrej, že sa mu až slzy tísli do očí, odvrátil sa, aby to nezbadala. Zina mu položila dlaň na koleno a povedala:

- Starala by som sa o teba, milý... Prepáč, že som taká úprimná.

Keď už vychádzali z parku, Zina zastala, pritlačila mu dlaň na pery a zašepkala:

- Lenže, rozumieš, keby tak odrazu pricestovali moji starkí a našli u mňa chlapa... Vezmeme sa?

Prešlo deväť a pol roka. Boris sa vrátil z obchodu a vybral z tašky potraviny na druhý deň. Z izby bolo počuť hlasy.

Zinu prišla navštíviť Proskurinová s novým mužom, o ktorom mu Zina včera povedala:

- Keby som ťa raz opustila, nikdy by som ťa nenahradila takým niktošom.

Vedľa sa smiali, pretože nový Proskurinovej muž sa vrátil z Brazílie, priniesol fľašu japonskej whisky a rozprával brazílske vtipy. Boris by bol rád počúval o Brazílii, v poslednom čase mal sto chutí odcestovať, hoc aj nakrátko, do Afriky alebo Austrálie, no nemal kedy a nemohol Zinu nechať samu. Zasa mala ťažkosť s pečeňou, potrebovala diétnu stravu.

Postavil čajník a nazrel do izby.

- Kto si dá čaj, kto kávu? - spýtal sa.

- Pre všetkých kávu, - ozvala sa Zina.

- Ty nesmieš, - povedal jej. - Škodí ti.

- Viem lepšie ako ty, čo mi škodí.

Proskurinová sa zasmiala.

Boris sa vrátil do kuchyne a vybral kávu. Keď dnes šiel domov, mal veľmi dobrú náladu. Chcel Zine ukázať posledný variant Oka. Oko fungovalo. Štyri roky - a už to patrí minulosti. Chcel Zine povedať, že dostanú cenu. Riaditeľ ústavu, ten istý Miša Čelcov, čo voľakedy bol prodekanom fakulty, mu ešte včera povedal:

- Chlapci, s vami sa aj mne ujde sláva.

Miša bol dobrý človek, hoci Borisovi závidel, vždy mu pomáhal. Bol mu oponentom na kandidátsku prácu, vzal ho pracovať k sebe, dal mu k dispozícii laboratórium a nezrušil výskum, aj keď dlho nič nevychádzalo.

Boris doniesol domov Oko, aby ho ukázal Zine, hoci vedel, že na ňu sotva urobí dojem. Rada opakovala vetu, čo voľakde počula, asi v tom zmysle, že svoje zásoby zvedavosti vyčerpala v spleťostiach života.

Pred týždňom sa Zina vrátila z Gagry, kam by vlastne nesmela ísť, dobre sa opálila, hoci aj to jej škodilo. Samozrejme, stretla sa tam dobrá partia - „Tak sme sa nasmiali!“ Boris však vedel, že keď Proskurinová s mužom odíde, Zina bude na nich nadávať, sťažovať sa, že ju z whisky páli záha, a on bude musieť v noci vstávať a dávať jej lieky.

Čel'cov, ktorý si Zinu pamätal ešte zo školy, už trochu pripitý - veď dnes, pravdaže, trochu zapíjali Oko - znova Borisovi vravel:

- Počuj, veď s tebou zaobchádza ako s rímskym otrokom. Si celý vyschnutý.

- Nič nechápeš, Miša, - ako vždy odpovedal Boris. - Som jej večným dlžníkom.

- A to už prečo? - spýtal sa Čel'cov. Poznal odpoveď, veď tento rozhovor sa už neraz opakoval.

- Je také staré slovo - dobrodenie. Dnes sa už akosi používa iba v ironickom zmysle. Zina mi pomohla v ťažkej chvíli.

Za deväť a pol roka sa Kotkin takmer nezmenil. Bol rovnako chudý, podvyživený, rovnako nevzhľadný a zle oblečený.

Miša vedel, že Borisa zdržuje - ponáhlal sa totiž na techniku, kde externe učil, pretože potrebovali peniaze.

- Ešte si si neodrobil ten dlh? Alebo to je ako u ťužníka: - čím viac dáš, tým viac si dlžen?

Boris ukradomky pozrel na hodinky.

- Nie, - povedal. - Už nie som chlapec a nevymýšľam si modly. Ani so mnou to nie je ľahké. Mimochodom, kto pôjde do Baku, už si rozhodol?

S Kotkinom to ozaj nebývalo ľahké a Čel'cov to vedel lepšie ako ktokoľvek iný. Vedel aj to, že jeho vychudnutosť, neprívetivosť a podráždenosť mali dve pospätané príčiny - chorobnú hanblivosť a to, že nechápal ľudí, čo nemajú radi svoju prácu. Mal svoju prácu veľmi rád. Nemal blízkych priateľov, možno ich ani nepotreboval. Naučil sa nevšimáť si očividnú ľútosť spolupracovníčok z ústavu, ktoré často len z dohadov tušili, že má zlý rodinný život. Sám Boris ho pokladal za normálny a chvíľami aj šťastný. Nakoniec sa ustálilo, že Kotkina mali za akúsi pamätihodnosť, ktorou sa možno pýšiť, a nič od nej nečakať na oplátku.

... Zina za posledné roky zmenila niekoľko ústavov, kde ju nevedeli doceniť, ako si zaslúži. Potom pracovala na hlavnej správe a prežila nevydarený románik s riaditeľom jedného sibírskeho závodu, čo pricestoval na služobnú cestu.

Lichotila mu pozornosť peknej Moskovčanky. Ani Zina však nemohla ovplyvniť základnú skutočnosť, že v podstate to bol rodinne založený, spoločensky aktívny a predovšetkým solídny človek. Keď sa presvedčila, že s ňou nemá dostatočne vážne úmysly, roztrpčená odišla z hlavnej správy a našla si miesto vo vydavateľstve. Tam ju zas práca ničila, veď predpokladala, že je stvorená na nenáhlivý život, na stretnutia s priateľkami, prechádzky po obchodoch, cesty do Karlových Varov a boj s chorobami, čo čoraz citeľnejšie zachvacovali jej pekné telo. Celkom nepracovať však nemohla, čo malo niekoľko rôznych vysvetlení. Vysvetlenie pre Borisa: nevie ju plne zabezpečiť a ona musí pracovať, aby nehladovali. Keby si bola sformulovala vysvetlenie pre seba samu, znelo by asi takto: „Doma som sama a na smrť sa nudím. Tie tri dni v týždni, čo si musím odsedieť vo vydavateľstve, to je môj živý svet, svet rozhovorov, stretnutí s autormi, šepotov v kuloároch, a tie tri dni majú pokračovanie aj po polnoci v zložitých telefonických rozhovoroch.“ Bolo ešte aj tretie vysvetlenie, a to pre známych mužov, čo boli mimo vydavateľstva. V ňom bola na prvom mieste nenahraditeľnosť:

- Nie, dnes sa nemôžeme stretnúť. Je koniec kvartálu, a ja mám ešte nedorobených tristo strán výplodov jedného akademika...

Zina si odstrihla vrkoč, ktorý tak obdivoval riaditeľ zo Sibíri, jej tvár stratila geometrickú súmernosť a trochu stučnela, hoci ešte vždy bola príťažlivá.

Keď sa Boris vrátil s hotovou kávou, Proskurinová mu podala popolník plný ohorkov, aby ho vysypal, a jej nový muž mu podal za náprstok whisky a obrátil sa naňho s otázkou, v ktorej sa miešala mužská solidárnosť so skrytou iróniou:

- Na čom teraz pracujete, Boria?

- Ja? - Kotkin bol prekvapený. Akosi sa ustálilo, že doma jeho práca už dávno prestala byť predmetom pozornosti, tým skôr pred hosťami. „Talentovaný človek,“ povedala raz v zlosti Zina, „je ako blesk. Odváďať je ho vidieť. Všetkých zaujíma, ako mu to ide.“ Boris sa na blesk nepodobal.

- Veď vy ste, - usmial sa nový Proskurinovej muž, ktorý bol novinárom, zahraničným spravodajcom, - ak sa nemýlim, inžinier. Napíšem o vás. Chcete?

- Je biofyzik, - povedala Proskurinová. - A zbiera známky so zvieratami.

- Čisté alebo opečiatkované? - zaujímal sa nový muž.

- Opečiatkované, - povedal Boris a nalieval kávu. - Hneď prinesiem tortu.

- Prines aj cukor, biofyzik! - zvolala Zina.

- Zabudol som kúpiť.

- No prosím, na teba sa v ničom nedá spoľahnúť.

Keď ráno Zina odchádzala, povedala, že kúpi cukor a čaj.

Bola však na skromnom obede v Dome novinárov s Rimmou, majiteľkou obrovskej tašky s nápisom Adidas, v ktorej prinášala do redakcie rozprávkové podpultové a drahé veci. Tentoraz sa Zine podarilo schmatnúť Rimmu pri vydavateľstve a ukoristiť ju pre seba na dve hodiny. Boris ešte netušil, do akej finančnej tiesne sa rodina dostala vďaka Zininej dôvtipnosti.

Na cukor, pravdaže, zabudla.

Kotkin v kuchyni krájal tortu a bol rád, že sa ho Proskurinovej muž tak skoro spýtal na prácu. Azda bude mať príležitosť porozprávať o Oku a v Zininých očiach i v očiach hostí nebude vyzeráť ako chvastúň.

Vybral z aktovky Oko a opatrne rozmotal zvody. Prísavky s prenášačmi sa dali ľahko pripevniť na sluchy. Oko sa dalo pripevniť na čelo, bola na to špeciálna obruč, a dalo sa držať v ruke. Boris stlačil spínač. Z izby sa ozýval smiech - Proskurinovej muž zase rozprával voľačo veselé. Boris už neraz prežíval tento zvláštny pocit pri pokusoch s Okom. Videl kuchynský plaťon, poličky s riadom, hore trochu začadené steny. Zároveň videl aj všetko pred sebou: svoju natiahnutú ruku, v nej Oko, obrátené zrenicou nahor, kuchynský stôl s nakrájanou tortou, sporák. Pohlád rukou nabok, pohľadom Oka skĺzol po stene a zároveň nespustil zo zorného poľa vlastnú dľaň. Zavrel oči. Mozog, ktorý vyslal očiam signál, aby sa zavrel, očakával, že nastane tma. Namiesto toho Boris ďalej videl Okom, a keď zdvihol ruku k tvári, videl vlastné zatvorené oči.

- Kde trčíš! - zakričala Zina z izby. - Káva vychladne. Čo to toľko krájaš?!

Boris si rýchlo zložil prísavky z čela a strčil Oko do aktovky.

- Už idem, - povedal.

Čakal, že Proskurinovej muž zopakuje otázku o jeho práci, ale rozhovor už pokračoval iným smerom. Štyri roky sa trápili s tým Okom. Idea vychádzala z toho, že veľká väčšina slepých má neporušené zrakové centrá. To znamená, že ak sa pôsobí priamo na mozog primeranými impulzmi, možno obnoviť videnie aj bez orgánu oka. Preto rozdelili Oko na dve časti. Na snímač prijímajúci svetlo a translátor podávajúci informácie do mozgu. Kotkinovo laboratórium vypracovalo snímač. Verchovskij sa zaoberal odovzdávaním zobrazenia z prísaviek priamo na brázdnu mozgovú kôru, do zrakového centra. Veľmi jednoduché. Iba to trvalo dva roky, kým človek, čo zapol prístroj, najprv uvidel nejasné svetlo, potom obrysy predmetov a nakoniec výrazný farebný obraz. Ďalšie dva roky potrebovali na to, aby skonštruovali prístroj, veľký asi ako televízor, v podobe ozajstného oka. Teraz teda Boris vzal Oko domov, hoci sa pracovný model nesmel vynášať z ústavu. Chcel ho ukázať Zine.

Boris nevydržal. Počkal, kým nenastala v rozhovore pauza, odkašlal si a povedal:

- Dnes sme dokončili jednu prácu.

Všetkých prekvapilo, že je tiež v miestnosti.

- Ale čo, - roztržité sa ozval Proskurinovej muž. - To je veľmi zaujímavé.

Boris už oľutoval, že s tým začal, zmĺkol a nik ho nepožiadala, aby pokračoval. Niektorí zazvonili. Prišla Nast'a so svojím priateľom, pretože nemali kam ísť, a Boris znova musel postaviť na kávu. Hostia rozbili Zininu najobľúbenejšiu šálku, zúrila, no nedala to na seba znáť, ale Boris mal po nálade. Vedel, že vina za rozbitú šálku padne na jeho hlavu. Potom telefonoval Verchovskij, hoci Zina Borisa žiadala, aby nemal pracovné telefonáty, keď majú návštevu. Boris však nezložil, rozprával takých päť minút, pretože bola reč o konferencii, na ktorú mal ísť Verchovskij zajtra. Do Baku príde Poláček, Braun, aj Leví, a Boris vysvetľoval, že aj on by ta rád šiel, ale nemôže Zinu nechať samu, potrebuje diétnu stravu, a aj s peniazmi sú na tom zle. Verchovskij ho presviedčal, že sa nehodí, aby sám Kotkin nepredniesol referát, no Boris zavesil a pustil sa do umývania riadu. Proskurinová prišla do kuchyne, zapálila si a oprela sa o stenu.

- Stále sa zbytočne naháňaš? - opýtala sa.

- Nerozumiem, - povedal, - vždy sa usilujem, aby som sa nenaháňal.

- Myslela som to obrazne. Mal si ma poslúchnuť. Odišť od nej. Už by si bol doktorom vied a žil by si si podľa vlastných predstáv.

- Veď si Zinina priateľka, - Boris to povedal ticho, aby ho nebolo počuť v izbe.

- No a čo na tom? - Roztlačila cigaretu na umytej miske a zlostne zachmúrila čierne oči. - Počuj, veď ťa vycicala. Mal si talent, predpovedali ti veľkú budúcnosť. Škoda, že som si ťa vtedy nevzala ja.

- Ty?

- A prečo nie? Vždy sme sa smiali - Zinka, tupá sila, hlúposť, temnota, nechápali sme, ako preliezala z ročníka do ročníka, a keď postúpila, ako suverénne sa tvárila. Vtelená múdrosť. Niekedy si myslím, že keby si sa bol dostal do iných rúk, všetko mohlo byť inak...

Boris kládol šálky na podnos, nasypal kekсы do zelenej misy. Uvažoval o tom, že v noci bude musieť prebehnúť anglický text Verchovského referátu, a o tom, čie ruky má Proskurinová na mysli. Vari len nie svoje?

- Takto budeš až do penzie behať po prednáškach, písať recenzie a dávať hodiny, aby si mohla kúpiť ďalšie čizmy?

- Myslíš si, že som obeť? - pokúsil sa o úsmev. - Mám sa výborne. Nevieš si predstaviť, akú vec sme urobili! Chceš, ukážem ti.

Odmietavo hodila rukou.

- Boris, - Zina stála vo dverách, hlas mala trochu chrapľavý a hľadela raz na Borisa, raz na Proskurinovú. - Umrieme od smädu. Nútiš ma vstať, aj keď vieš, že mi to škodí.

- Hneď, - povedal. Už vedel, že nestálo za to nosiť Oko domov.

- A od teba som to nečakala, Larisa, - ešte vždy chrapľavo pokračovala Zina.

- Mohla si čakať, - namietla priateľka. - Nepovedala som nič nové.

- Nenačúvala som. Počula som iba posledné slová.

- Môžem ti všetko zopakovať, - povedala Proskurinová.

- Zasa si sa nacengala?

- Vôbec nie. A čo, vari nesmiem?

Večer sa skončil zle, všetci narýchlo odišli. Boris dával žene cholagol, odvracala sa, odstrkovala pohárik, liek kvapkal na dlážku a Zina mu vyčítala, že jej pokazil život, rozbil najmilšiu šálku, rozhneval ju s priateľkou. Jej slová boli nespravodlivé a hlúpe. Boris bol unavený a zaplavovalo ho čudné, ťažké rozhorčenie, ktoré sa v ňom ozývalo už dávno, ale potláčal ho, pretože bolo namierené proti Zine. Chcela, aby uznal svoju vinu za všetko, neurobil to, a tým ju ešte väčšmi nahneval. Chcelo sa mu spať, no musel ešte upratať, potom napísať článok do Vestníka, sľúbil to Čelcovovi a zajtra je posledný termín. Musel zavčas vstávať, a tak veľmi sa mu chcelo spať. Vždy si rád pospal,

zvykol si na to. Znova zazvonil telefón, volal Čel'cov, obával sa, či Boris stihne napísať článok, a Zina z izby zakričala, aby okamžite zavesil, ak ju nechce priviesť do hrobu. Boris vysvetľoval, že žena sa mu zle cíti, Miša vzdychol a povedal: „Nuž čo.“ Boris zložil a pomyslel si, že azda teraz by jej mohol ukázať Oko a zahnať jej zlú náladu. Poriadne ju to zobralo, veď počuť také čosi od priateľky...!

- Zinočka, - povedal a priniesol do izby aktovku, - myslím, že by ťa mohla zaujímať jedna vec, čo sme urobili. Zdá sa, že sme dokázali...

- Buď ticho. Už som to všetko počula.

Bola ťižiadostivá a nádej, že sa Kotkin stane doktorom vied, možno dokonca najmladším akademikom, zohrala nemalú úlohu pri jej výbere. Krátko po svadbe si požičala z požičovne písací stroj a jedným prstom s chybami prepísala dva jeho články. No práve tie dva články pre akúsi príčinu nevyšli, a on dodnes nebol doktorom a už stratil šance stať sa najmladším akademikom. Zina už dávno pochopila, že ju oklamal. Nemusel jej ukazovať Oko, keby jej aj ukázal novučký diplom nositeľa Nobelovej ceny, ani by naň nepozrela, lebo takí ako on nemôžu byť laureátmi.

Napriek tomu vybral Oko a ukazoval jej ho. Neponášalo sa na skutočné oko, skôr pripomínalo nepriehľadný čierny pohárik. Ploskou nôžkou sa pripevňovalo na čelo a v samom poháriku, vypínajúc ho, bol snímač. Vypuklý povrch umelej šošovky vyzeral hlboký a bezodný. Keď sa Oko zaplo, v hĺbke sa rozsvetlovalo chladné bezfarebné svetielko. Od pohárika viedli dlhé tenké zvody s veľkými prísavkami na koncoch.

- Daj preč tú potvoru, - povedala Zina. - Vyzerá to ako pavúk.

Jemu sa Oko videlo pekné.

- Zina, - povedal. - Štyri roky sme sa s tým mordovali a teraz funguje.

Zina si sťažka vzdychla, už nemala síl vadiť sa, a obrátila sa k stene. Vtom v gauči povolila pružina, šálky na podnose zacvendžali. Rozplakala sa, ale on ju ani teraz nepoľutoval. Vzal podnos a odniesol ho do kuchyne.

Keď sa vrátil do izby, už neplakala. Sadol si k stolíku a vybral z aktovky rozpísaný článok.

- Zhasni, - prikázala Zina slabým hlasom. - Nevidíš, ako mi je mizerne?

Našťastie sa mu odnechcelo spať. Zhasol luster, vzal si papiere zo stolíka a rozložil sa v kuchyni. Sedel tak, aby ju videl, keď sa obráti. Gauč sa v osvetlení nástennej lampy, podobnej na malý štvorhranný uličný lampáš, zmestil akurát do štvoruholníka dverí.

Nuž čo, popracujem si, povedal si Boris, veď sa nič strašné nestalo. Začal písať a čochvíľa sa pohrúžil do práce, veď už dávno si zvykol pracovať do neskorej noci, v bojových podmienkach, pretože prácu musel urobiť, a nikoho nezaujímal ako.

Aby mu Oko nezavádzalo, položil si ho za chrbát a zapol; takto videl Zinu a mohol k nej kedykoľvek podísť, keby potrebovala.

S Okom na chrbte sa mu nerobilo dobre. Nebolo ľahko hľadiť na list papiera, na svoju ruku, a pritom vidieť dvere izby, gauč, lampu pripomínajúcu lampáš a ženin okrúhly chrbát. Videl osve každý jej vlas, odlúpený lak na nechtoch na ruke, ktorou si držala zátylok.

Predpokladal, že ju trápi zvada s Proskurinovou. V skutočnosti už na ňu zabudla, vedela si nechať prejsť mimo uši nepríjemné veci, lebo jej bolo jasné, že nervové bunky neregenerujú. Celých desať rokov prežila v hlbokom presvedčení, že Borisovi preukázala dobrodenie, a preto duševne stojí nad ním. Skúmajúc vyblednutú vzorku na opierke gauča, zrazu v sebe pocítila silu skončiť s týmto daromným vegetovaním, pochopila, že ak ho dnes a navždy vyhodí, otvorí sa jej nový, zaujímavý život. Život, v ktorom jej Boris prekáža. Obrátila hlavu a v otvore dverí videla mužov zhrbený chrbát. Ako vždy si čmáral na tie svoje idiotské papiere, na chrbte mu pobleskoval ten hlúpy prístrojček, ktorým sa chcel pýšiť, a ona sa musela hanbiť pred priateľmi. „Preboha,“ pomyslela si, hľadiac na ten chudý chrbát, „komu som to obetovala desať rokov!“

Nebolo to celkom tak. Už viac ráz bola rozhodnutá opustiť ho, no keď ju výbuch hnevu prešiel, začala triezvo uvažovať a odložila rozchod na príhodnejší čas.

Oko zaregistrovalo jej pohyb, uvidelo, ako obrátila hlavu. Boris sa zamračil a automaticky siahol po lieku.

Ani nepomyslel na to, že Oko je cudzie. Že vidí lepšie ako jeho oči, na všetko zvyknuté a so všetkým zmierené. Pozrel na Zinu, akoby to ani nebol on, ale iný človek, čo ju vidí po prvý raz, zreteľne, do najmenších detailov. Žena s plnými lícami, modrooká, stiahnúc pekné pery, unavene hľadela na mužov zátylok. Oko okamžite mozgu hlásilo, že žena už má toho zátylku plné zuby, že už ju prestalo baviť opovrhovať ním, všetkého má dosť až do podošiev topánok, opovrhovania tou jeho večnou pokorou a nemohúcnosťou v obliekaní, už má po krk hanby pred priateľmi, už sa jej nechce čakať na niečo a je jej strašné čo len pomyslieť, že toto vegetovanie nebude mať konca.

Boris sa až zľakol toho, čo videl. Nebol na to pripravený. Výpol Oko a obrátil sa k Zine. Hľadela naňho vyzývavo, ako keby sa hodila do vody a teraz musí preplávať na druhú stranu.

- Čo je? - opýtala sa.

- Zina...

- Tridsať päť rokov, stále Zina. Nechaj ma na pokoji! Chod' si, kam chceš. Do internátu. K svojmu Verchovskému. Hocikde, len mi už daj pokoj...

Nebolo to po prvý raz. Stalo sa to už aj pred rokom, aj pred pol rokom. A on vždy začal Zinu ľutovať a vyčítať si, že sa o ňu málo staral. Vtedy však ešte neexistovalo Oko.

- Dobre, - povedal. Takto reagoval aj pred rokom aj pred pol rokom. - Dobre. Pravdaže, odídem.

Zložil si Oko, odlepil prísavky a opatrne ho poskladal do aktovky.

- V tomto dome ti nič nepatrí, - povedala.

- Nie, - pritakal ako vždy.

V kuchyni si rozložil svoju rozkladaciu posteľ. Už neraz tak spal a Zina, sklamaná ľahkým víťazstvom, vybrala zo skrine

prikrývku a razom zaspala na gauči, priam ako mŕtva. Vtom Boris pochopil, že pred ňou nie je ničím vinný. Bol to čudný pocit - nebyť vinný. Keď sa včasráno prebudil, okolo siedmej, zdalo sa mu, že spal iba pár minút, a myšlienky, s ktorými zaspával, zostali a mohol v nich pokračovať z bodu, pri ktorom zaspal.

Postavil čajník na sporák, vzal si svoje papiere, najpotrebnejšie knihy a albumy so známkami. Zina pokojne odfukovala na gauči. Napravil jej prikrývku a snažil sa pochopiť, čo sa stalo, čo sa zmenilo, prečo nie je vinný. Možno, že si včera konečne vyrovnal dlhy. Tak to bude, vyrovnal sa a nikomu nie je nič dlžen. Bolo to krásne - nikomu nie je nič dlžen. Na stole nechal listky z práčovne a čistiarne a ešte dvadsať rubľov, čo mal pri sebe, vyšiel na schodište, zastal, pozrel na dvere, ku ktorým prichádzal tisíc ráz, a pocítil novú radosť z toho, že k nim už nikdy nepríde.

Kráčal po ulici, ľudia sa ponáhľali do práce, on sa nemusel, mal čas ešte celú hodinu. Predstavoval si, ako bude Verchovskij prekvapený, keď sa dozvie, že tiež ide na konferenciu. Poteší sa. Do Baku pricestujú spolu, budú bývať v hoteli, budú si pochutnávať na šašlíkoch. Stretne sa s Giinterom Braunom, ktorý napísal, že príde do Baku špeciálne preto, aby sa zoznámil s profesorom Kotkinom. Na Zinu ani nepomyslel.

Sadol si na lavičku na bulvári a pozoroval okoloidúcich.

Po bulvári prichádzala stará chudá žena. Šla, pred sebou natrčala paličku a klopkala ňou o zem. Šla sebaisto, nenáhľivo, hlavu mala nachýlenú dozadu. Borisovi sa zrazu zazdalo, že je to jeho mama, až ho pichlo v hlave, hoci to nemohlo byť, a ani nebolo.

Keď prišla bližšie, zastala, paličkou prešla pred sebou, podišla k lavičke a dotkla sa jej paličkou.

- Sadnite si, - povedal jej Boris.

- Ďakujem - Sadla si a obrátila sa k nemu. Zdalo sa, že ho vidí. Trošku previnilo sa usmiala a ozvala sa:

- Často chodím skoro von. Ráno tu je tak dobre...

- Pracujete? - opýtal sa jej.

- Pravdaže. Čo by som si inak počala?

- Prepáčte a čo robíte? - Vopred poznal odpoveď - je učiteľkou.

- Učím na strednej odbornej škole. Neter mi pomáha s novinkami. Počúvam rádio, televíziu...

- Aj ja som dnes vyšiel skôr, - prerušil ju. - Zvyčajne sa človek ponáhľa, mešká. No dnes mi to tak vyšlo.

Prikývla. Vtedy sa jej spýtal, čo sa už nestihol spýtať svojej mamy:

- Prepáčte, ťažko sa vám žije?

- Zvláštna otázka... Nie, nie je mi ťažko. Pravda, stáva sa, niekedy ľutujem, že mi je veľa vecí nedostupných. Ale radšej na to nemyslim. Načo sa roztrpčovať? Som šťastnejšia ako mnohí iní. Oslepla som cez vojnu a veľa si pamätám.

Pamätám sa, ako vyzerajú listy, stromy, domy a ľudia. Môžem si predstavovať. Horšie sú na tom tí, čo sú slepí od narodenia. Pravda, aj oni majú určité výhody...

- A keby vám povedali, že dnes znova uvidíte?

- Kto by mi to povedal?

- Ja.

Usmiala sa.

- Najkrajšia radosť - rozdávať darčeky. Kúzelníkov má každý rád.

- Nie som si istý, či ma voľakto má rád.

Otvoril aktovku. Vedel, že to nesmie urobiť. Čel'ov mu odtrhne hlavu, a dobre spraví.

- Teraz uvidíte, - povedal. - Len ma počúvajte. Na sluchy vám pripnem prísavky... Nebojíte sa?

- Prečo by som sa mala báť? Len ma bude bolieť, keď sa váš žart skončí. Je krutý, ale vy ste si to neuvedomili.

- To nie je žart. Počkajte.

Nešikovnými prstami jej odhrňal vlasy zo slúch, aby prísavky lepšie držali. Ešte stále sa snažila usmievať. Pripevnil jej obruč s prístrojom na čelo. Dve malé deti s lopatkami podišli bližšie k nim, aby videli, čo robí.

Do dlane jej vložil spínač.

- Asi by ste sa nemali pozerieť na prudko osvetlené predmety. Nakloňte hlavu. Tu to stlačte.

Jej jemný chudý prst zamrel nad tlačidlom a Boris jej ho pritlačil. Spínač štukol.

Žena mlčala. Sedela so sklonenou hlavou a Boris sa nevedel odhodlať pozrieť jej do tváre.

Potom namáhavo zdvihla hlavu, obrátila sa k nemu, až uvidel v prístroji záhadné chladné svetielko. Z nevidiacich očí vypadli slzy; na suchej bielej pokožke nechávali za sebou kľukaté cestičky ako dážď na skle.

Bol v rozpakoch. Vstal a povedal:

- Do videnia. Viete, neurobil som dobre, nemal som právo... Potom, keď sa spamätáte, zavolajte mi na toto číslo. Volám sa Kotkin.

Na lístok vytrhnutý zo zápisníka napísal svoje telefónne číslo do ústavu.

Zákon pre draka /prel. Z. Borovská/

Polovica života /prel. M. Svitková/

Cudzia pamäť /prel. M. Svitková/

Záhradník vo vyhnanstve /prel. Z. Borovská /

Oko /prel. Z. Borovská /

PERISKOP

kir bulychov

ZÁKON PRE
DRAKA

ZBORNÍK
VEDECKOFANTASTICKÝCH
POVIEDOK

Z ruských originálov vybrala a zostavila Galina Matvejevová.

Preložila Zuzana Borovská a Mar-gita Svitková

Obálku a väzbu navrhol Jozef Michaláč

Prvé vydanie. V spolupráci s vydavateľstvom Mir v Moskve vydalo Vydavateľstvo Obzor, n. p., Bra-tislava, roku 1984 ako svoju 2921. publikáciu. Počet strán 224

Šéfredaktor Ján Mojžiš

Vedúci a zodpovedný redaktor Jozef Pitoňák

Jazyková redaktorka Jozefína Bahurinská

Výtvarná redaktorka Anna Horňáčková

Vytlačené v ZSSR. AH 12,99.

VH 13,24. Povolenie SÚKK

1866/1-82. Počet výtlačkov 8000

Tematická skupina 133.4

65-003-84

Kčs 20,-